

Петрович і Принцеса

Анатолій Власюк

Іванові СТУПАКУ

ПЕРША КОПА

ФІЛОСОФІЯ ПАРАСТАСІВ І ПОХОРОНІВ

1

Інколи знайомишся з людиною у незвичних обставинах – і вона стає тобі ближчою, ніж ті, кого ти знаєш, здається, все життя.

Цей чоловік відразу кинувся мені в очі, хоча ті, хто оточував мене, мабуть, уже звикли до його присутності. Вже пізніше я дізнався, що вони й раніше його бачили на подібних, якщо можна так висловитися, заходах.

Це був чоловік прикметний у всіх значеннях цього слова. На ньому був чи то плащ, чи то піджак, заправлений у штани. Не можна було розібрати, у що він був взутий, бо внизу те, що власне мало бути штанями, перетворювалося на розпороту матерію і повністю ховало ноги. Якоїсь миті я подумав, що в нього взагалі не було ніг, але цей чоловік зробив декілька кроків, ніби спеціально хотів переконати мене, що я помиляюсь. Ходив він, широко розставляючи ноги. Мені відразу прийшов до думки боцман із якогось фільму, який саме так пересував своє тіло на палубі пароплава. У цьому чоловікові відчувалися сила, впевненість і міцність. Здавалося, що будь-які життєві незгоди не можуть його зламати. Значно пізніше я переконався, що це далеко не так.

Коли він став на коліна і почав молитись, я звернув увагу на підошви його черевиків. Вони були різними і не одного й того ж розміру. Знову закралася думка, що в цього чоловіка не було ніг, а потім їх доштукували, причому майстри були різні: якийсь пришпандорив одну ногу, другий – іншу.

Нам ніколи не приходить до голови, що будь-які життєві обставини можна пояснити дуже просто. Не слід вигадувати чогось, якщо не знаєш їх, нагромаджуючи одну фантазію на іншу. Насправді життя геніальне, а тому просте. Це ми ускладнюємо його – насамперед через власні відчуття. Я часто думаю про те, що Бог не хотів створити нас аж такими складними. На першому етапі еволюції, коли розум заволодів тілом, і почалися оці викрутаси з людством.

На перший погляд, у цього чоловіка був інтелігентний вираз обличчя. Розумні, трохи сумні очі, глибина яких засмоктувала. Водночас у них час від часу проскакували бісики. Трішки псувала загальну картину неохайно підстрижена борода, ніби над цим авангардним витвором мистецтва працювали тупими ножицями, але при цьому не дивились у дзеркало. Ніс був трохи викривлений, як у боксера, якому свого часу добряче дісталось на рингу. Те, що в молодості могло зацікавити у візрцевому

представникові мужності й відваги, тепер видавалося брутальним й огидним.

Але не це найбільше відштовхувало, коли я ретельно вивчав його обличчя. Треба було добряче познуватися з людини, щоби верхню губу зробити повною, яка впритул наближалася до носа, майже повністю заповнюючи простір, що у чоловіків призначений для вусів. Натомість нижня губа була тонюсінькою, ледь видимою, ніби лікар, який затіяв цю езуїтську пластичну операцію, геть зовсім не петрав у своїй спеціальності. Парадокс ситуації полягав у тому, що ці невідповідності на обличчі чоловіка зникали самі по собі, коли знаходився з ним поруч доволі тривалий час. Спілкування робило нікчемними твої первісні уявлення про чоловічу красу, основою якої має бути мужність.

Нарешті мушу сказати про його голос як складову частину буття цієї людини. Зазвичай нам здається, що голоси в абсолютній більшості своїй не відповідають внутрішній сутності їхніх носіїв. Цей феномен важко пояснити, і ми радше звикаємо до голосу людини, ніж намагаємося розтлумачити самі собі, звідки така розбіжність. Ніби Бог вдовольнився лише створенням тіла, віддавши на поталу Дияволу внутрішнє ество людини, до якого належить і голос. Визначальна роль у цьому сокровенному й недосяжному для людського усвідомлення відводиться саме голосу. Це камертон, за яким ми мали би визначати сутність людини, не піддаючись на принади її краси чи інших характерних ознак тіла. Але зовнішнє у нас завжди бере гору над внутрішнім, а лінівство мозку не дозволяє уяснити, що насправді є визначальним.

Ви ніколи не задумувалися над тим, що коли людина відходить у Вічність, нам найважче згадати її голос. Ми пам'ятаємо до найменших дрібниць, що вона сказала, її усмішку, вираз обличчя, інше, значиме для нас, що закарбувалось у пам'яті, а ось голос неймовірним чином вислизає, ніби Лихий хоче відібрати у нас найдорожче, що пов'язане з тією чи іншою людиною.

Голос у нього був властиво чоловічим, мужнім, багатобарвним і нерізким, але якщо добряче в нього вслухатися, то мав усі ознаки жіночності, ніжності, чогось материнського. Я не відразу зрозумів, чому маємо такий дикий сплав, здавалось би, непоєднуваного, що притягує до цієї людини. А потім десь вичитав про зовнішню і внутрішню красу, які, переплітаючись, дають несподівані відчуття приреченості – у тому сенсі, що ти вже не можеш існувати без цієї людини, приречений бути з нею. Найбільш наглядно це можна було би пояснити на феномені кохання, коли особистості протилежної статі притягуються одна до одної. Але навіть кохання тьмяніє на тлі внутрішньої краси людей, у стосунках з якими не відчуваєш жодної фізіологічної і статевої потреби. Мабуть, я заднім числом занадто романтизую свого героя. Так завжди буває, коли захоплюєшся людиною і не хочеш помічати сірятини в її очах, словах, вчинках. Але повірте мені на слово, що це не той випадок. Чим глибше я вникав у сутність Петровича – а так всі навколишні називали цього чоловіка, – тим більшим було розуміння, що я хочу вивчити його досконально. І справа навіть не в тім, що письменницькі відчуття не обманули мене і я відразу обрав його головним літературним героєм мого майбутнього роману. Навіть самого себе, мені здається, я

знав менше, ніж Петровича, хоча нам разом довелося провести не такий уже й тривалий проміжок часу. Бесіди, мовчання, глибокодумні філософські роздуми взаємно доповнювали це пізнання. З уст Петровича я визнавав багато нового про себе, а він дивувався з моєї прозорливості щодо своєї скромної персони. Але це пізнання одне одного потрібне було нам двом. Взагалі було дивно, як раніше ми могли обходитися без цього.

Коли Петрович стояв на колінах і молився, то робив це по-своєму, особливо, відмінно від інших. Здавалося, ніби навколо нього нікого не було, він знаходиться сам. Якщо інші відбували обряд, то Петрович щиро надсилав свої молитви Богу, сподіваючись, очевидно, на зворотній зв'язок. Коли одна з жіночок гугнявим голосом заводила чергову молитву і всі скоромовкою услід за нею промовляли слова, наш герой набагато повільніше ворухив губами, значно відстаючи і не звертаючи уваги на загальний темп, а ніби всупереч йому продовжував шепотіти. І вже коли всі підіймалися, він ще стояв на колінах. У цьому не було нічого викличного, як могло здатися на перший погляд. Люди, звичайно, дивилися на Петровича. Ті, хто знав його, не дивувались такій його поведінці. Іншим він швидко ставав нецікавим. А Петрович, ніби останній із могікан у круговерті пізнання Бога, залишався самотнім, але це його ніскільки не гнітило, бо він був упевнений у тому, що робить саме так, як потрібно, як це йде з глибини пізнань людством навколишнього світу, а ті, хто вчиняє інакше, – що ж, це їхній гріх, і Бог дав їм підказку, але вони не почули й не побачили її.

2

Уперше я зустрівся з Петровичем на парастасі. Вмер відомий у Дрогославі адвокат – Яків Маркович Зінгер. Він був із єврейського племені й умів так облаштовувати справи, що з будь-якого винного навіть у смертельних гріхах робив ангела. Прокурори й судді боялися його, бо на всіх процесах, де був Зінгер, їм нічого було робити, адже все йшло і закінчувалося за сценарієм, розробленим адвокатом. Принаймні такий поголос у Дрогославі й області йшов про Якова Марковича Зінгера. Адвокат уже давно відійшов від справ, насолоджуючись життям пенсіонера. Останнім часом він хворів, а коли помер, містом пронеслися чутки, що його вбили. Втім, відразу це спростував начальник Дрогославського міського відділу поліції, який виступив на місцевих радіо і телебаченні, а газета "Дроголавська зоря" взяла у нього й опублікувала інтерв'ю з цього приводу. Але на парастасі я побачив Нишпорку і зрозумів, що не все так просто у цій справі. Зазвичай колишній капітан міліції займався тим, що було не до сили прокуратури та поліції. Знав я також те, що сищик брався до справи на прохання родичів підозрюваного чи, як у даному випадку, вбитого. Щось було тут незвичне, бо всі знали, що дружина Якова Марковича Зінгера давно померла, а їхній єдиний син зник відразу після смерті матері. Це довга й темна історія, про яку вже почали забувати в Дрогославі.

Я подумав про те, що Нишпорка міг прийти на парастас і як звичайний християнин. А чому б і ні? Не завжди ж йому займатися справами. Звичайно, він був знайомий із адвокатом. Нишпорка вів кримінальні справи тих, кого потім Яків

Маркович Зінгер захищав у судах. Тоді вилізали недопрацювання прокуратури, а не міліції, чим уміло користувався захисник, відбілюючи своїх клієнтів. Колись у "Дрогославській зорі" я навіть читав про двох професіоналів наших днів – Нишпорку і Якова Марковича Зінгера. То чому один професіонал не міг віддати данину шани іншому професіоналові?

Чесно кажучи, в ту мить моя увага була зосереджена на Петровичу. Я вибудовував у своїй уяві різні сюжетні лінії свого майбутнього роману. Нічого не можу з собою зробити. Якщо вже ти вважаєш себе письменником, то обов'язково маєш бути ним двадцять чотири години на добу. Будь-які найщасливіші чи найболючіші миттєвості життя не оминуть тебе. Звісно, ти не списуєш усе один до одного, хоча якось відомий і поважний літератор сказав мені, що саме в цьому і полягає найвищий пілотаж майстерності. Зазвичай же береш щось правдиве із життя, потім дофантазовуєш купу арештантів – і видаєш твір на-гора, аби спрагли читачі могли розтерзати на шматки написане тобою. Те, що ти міг би написати, створивши копію реальної події, їм, даруйте, до файки, бо щоденно бачать щось подібне. А ось придумане тобою користується найбільшим попитом. Це як ковток свіжого повітря у задусі сірих буднів.

Саме на парастасі в мене визрів задум нового роману, і я вже відразу знав, що не зможу аж так багато нафантазувати про Петровича, як про інших літературних героїв у попередніх своїх творіннях. Було дивно, що левову частку оповіді мала становити гола правда. При цьому мене чомусь не цікавило, чи сподобається це читачеві і чи матиме мій новий роман успіх. Чомусь стосовно Петровича мені не хотілося брехати – тобто вигадувати про нього щось несусвітнє на догоду смакам читача. Взагалі-то це найогидніше, що може бути: йти за читачем, а не вести його за собою. Письменник тоді, здається, віддає свою душу Лихому, і втрачається сама сутність літератури.

3

На парастасі, коли слово священика вдарялось об мене і відлітало в порожнечу часу й простору, не залишаючи нічого ні в серці, ні в душі, я подумав, а що ж могло поєднувати Петровича й Якова Марковича Зінгера. Майже нічого не знав з їхніх минулих життів, де можна було знайти ці точки дотику, так що домислюй собі до безкінечності. Я цього не хотів робити. Петрович не виглядав на такого собі школярика, який цікавиться буквально всім, що потрапляє йому під руки. За моїми попередніми оцінками, він належав до типу людей, які вознеслися на неймовірну вершину, аби могли опуститися до страждань простих людей. Зазвичай ці оцінки власної величі сильно завищені, але потрібно розуміти внутрішню логіку думок олімпійських богів. Це якраз та складність людської душі, якої, очевидно, остерігався Творець. Руйнація душі починається з чогось простого, непомітного. Парадокс полягає в тому, що чим складніша душа, тим легше її зруйнувати. Це важко осмислити людині – і навіть з висоти пташиного лету не розібратись. Але закони природи універсальні й обговоренню не підлягають.

Петрович підвів голову й уперся поглядом у мене. Мабуть, я став його випадковою жертвою, хоча вже не раз переконувався у житті, що немає нічого більш

закономірного, ніж випадковість. Він ще не відійшов від своєї молитви і, мабуть, не бачив мене як такого – в особі конкретного чоловіка. Щось космічне й неприродне стояло в його очах, ніби позаземні цивілізації намагалися передати мені якийсь сигнал про найважливіше у житті. Звісно, я не був готовий до цього. Так часто буває з абсолютною більшістю людей, які втрачають один-єдиний шанс, що зміг би кардинально змінити їхнє життя. Ми не готові до змін і ладні краще вмерти, ніж відчувати щось нове і незвідане. Мабуть, ця перша мить, коли я інстинктивно відсахнувся від Петровича, і врятувала мене, бо, знаходячись ще в полоні свого спілкування з Богом, він не побачив мене.

Парастас закінчився. Священик покинув вузьку квартиру Якова Марковича Зінгера. За ним потягнулись люди. Залишились обрані. Я – серед них. Петрович виявився останнім, хто стояв на колінах, але й він підвівся. Його погляд, повний скорботи, був націлений на покійного. Спочатку в мене не було наміру залишатися тут. Після парастасу я хотів відразу поїхати додому. Але Петрович однозначно перекреслив усі мої плани. Я розумів, що справа не в ньому самому, а в тому романі, який почав зароджуватися в моїй голові. Поштовх був – і цього достатньо для моїх подальших фантазій. Але Петрович зі звичайного літературного героя перетворювався на щось більше, змагаючись з реальністю і навіть перевершуючи її. Тобто реальність нікуди не зникала, але наповнювалася рисами паралельного світу, який претендував стати новою реальністю в моїй уяві, а відтак – і в уяві моїх майбутніх читачів.

Отже, ми залишились. Ми – це я і Петрович, хоча в кімнатці навколо труни з тілом Якова Марковича Зінгера сиділо ще чимало людей. Але в контексті мого майбутнього роману ці люди були нікчемно мізерною величиною, щоби суттєво впливати на хід подій. Увесь цей час, про який моя розповідь, я справді ніби знаходився в якомусь паралельному світі, намагаючись наповнити його реаліями нашого життя. Але з цього нічого не виходило. Паралельний світ спокійно витримав мою атаку, а потім перейняв ініціативу в свої руки і став нахабно наповнювати собою наше реальне життя. Я відчував, що нічого не можу протиставити йому.

Петрович пильно вгвинчувався поглядом у мене, ніби хотів зсередини розкласти на атоми, а потім ретельно вивчити кожний. Така лобова атака викликала у мене супротив, але я навіть не смів глянути у його бік. Щось запекло у серці, ніби Лихий поставив печатку: ти мій, друже!

4

Сусідка зліва розповідала історію про вихрещення Якова Марковича Зінгера. Зробив він це демонстративно, коли в Дрогославі відремонтували ще довоєнне приміщення синагоги. В різні часи чого там тільки не було. Років п'ять тому в синагозі був розміщений меблевий магазин. Єврейська громада домоглася від міської влади перенесення його в інше місце. Але людей було малувато, щоби зібрати потрібні кошти на реставрацію синагоги. А минулого року в Сполучених Штатах Америки знайшовся багатий єврей – внук вихідця із Дрогослава. Його дід дивом вцілів у місцевому гетто під час гітлерівської окупації. На чужі грошенята запали євреї зі всього Дрогослава й

околиць, навіть ті, хто раніше не признавався до юдейського племені. Ось тоді Яків Маркович Зінгер демонстративно вихрестився і пристав до українських православних. Щоправда, кликав його до себе московський піп, але адвокат убив його запитанням: "А що Кремль робить в Україні?". Тоді якраз Росія відібрала Крим і почала зворохоблювати людей на Донбасі. Кажуть, ніби московський піп вилетів як ошпарений із вузької квартирки Якова Марковича Зінгера, який уже лежав прикутим до ліжка. Кремлівський служба оголосив анафему адвокату. Але тому вже було все одно, бо в Бога він і так не вірив, а перехід до українського православ'я став актом відчаю й помсти місцевим євреям, які не були помічені в українському патріотизмі, а лише в любові до чужих грошей, значна частина яких незмінно осідала в їхніх кишенях. Коли я потім досліджував стосунки московського попа й адвоката, то не виявив слідів кремлівської служки у вузькій квартирі Якова Марковича Зінгера. Та й анафема адвокату нехай залишається на совісті тих, хто любить плескати язиками. Втім, може я помиляюсь, адже не секрет, що московське попівство напряду зв'язано зі спецслужбами – російськими, звісно, а тому вміє майстерно замітати сліди.

Я не почув, щоби того дня сусідка зліва розповіла і про своєрідне продовження цієї історії, про що мені довелося почути раніше від інших людей. Єврейська громада через якогось депутата міської ради звернулася з пропозицією присвоїти звання почесного дрогославця меценатові зі США, який зафундував реставрацію синагоги. Вибухнув невеличкий скандал, який загрожував перетворитися на звинувачення дрогославців у антисемітизмі. Ситуацію врятував Яків Маркович Зінгер. Газета "Дрогославська зоря" опублікувала інтерв'ю з ним, в якому адвокат, ніби між іншим, зауважив, що згідно положення про почесного дрогославця ним не може бути громадянин іншої країни. В цій суперечці була поставлена крапка, а євреї, чи ті, що відносили себе до них, вдєсятеро збільшили розмір зуба, який мали на Якова Марковича Зінгера.

5

Зрештою, я вирішив: що має бути – те й збудеться. Підвівши погляд на Петровича, побачив, що його на попередньому місці вже нема. Крісло було порожнім, і на нього чомусь не наважувався сісти хтось інший. Можливо, це було випадковістю, але виглядало на те, що Петрович тут авторитет, і навіть за його відсутності не можна робити чогось такого, що ішло би врозріз чи то з його принципами, чи налаштуваннями, чи взагалі з тим, що він сповідує на білому світі. Якщо чесно, то тут я трохи забігаю наперед, бо саме в той момент я такого не подумав, але впродовж наступних декількох днів, коли спілкувався з Петровичем, зробив саме такий висновок.

Сусідка зліва скористалася моментом і прочитала коротесеньку лекцію про те, ким насправді був Петрович. З'ясувалося, що до останнього часу він учителював. Коли запив, його витурили зі школи. Дружина померла. Син шляхом махінацій переписав квартиру на себе. Петрович опинився на вулиці. Де він жив, ніхто не знав. Ходить на кожний парастас і похорон, які відбуваються в Дрогославі, – і з цього живе. Я не відразу второпав, як таке можливе. Звісно, було соромно запитувати, але сусідка зліва все зчитала з мого обличчя. Вона терпляче пояснила мені, як школяреві, що не вивчив

урок, подробиці цієї справи. Петрович залишався сидіти вночі з покійником. Зазвичай розносять таці з канапками і горілкою. Не оминають, звісно, і Петровича. Після похорону його спеціально не запрошують на поминки, але він іде – і його не виганяють. Оскільки Дрогослав – місто велике, і, мабуть, нема такого дня, щоби не було похорону, а то й декількох, то без їжі і ста грамів Петрович не залишається.

Здавалося, мені тут уже більше нічого робити. Все, що я мав з'ясувати, зробив. На роман цей сюжет не тягнув. Лише на невеличке оповідання. Та й то напишу його згодом, коли закінчу більш важливі речі. До того ж, зателефонувала дружина і запитала, коли я буду вдома. Відповів, що зараз помолюсь і йду.

Але мої плани полетіли шкереберть, бо на своє місце повернувся Петрович. Здавалося, він тепер не звертав на мене жодної уваги. Я набрався нахабства і спеціально спостерігав за ним, роблячи, однак, вигляд, що він теж байдужий мені. Петрович зверхньо озирає присутніх, ніби знав зсередини кожного і не знаходив у будь-кому нічого видатного, але його погляд оминав мене. Це вселяло певний оптимізм. Мабуть, я ще не такий пропащий, коли не удостоївся уваги знавця людських душ. З іншого боку, не слід було й дуже тішитись, бо Петрович у будь-який момент міг сканувати мою душу і видати неприємний для мене присуд.

Я, мабуть, уже мав доходити до свого будинку, але незборима сила тримала мене біля покійника. Я розумів, що все через Петровича, через його чари, але не міг протидіяти цьому. Інтуїція підказувала мені, що все цікаве ще попереду, а мій висновок про те, що з цієї історії вийде не роман, а маленьке оповідання, був хибним. Пікантності ситуації додавала й присутність Нишпорки. Я начитався детективних романів, перш ніж почав творити свої, і знав чимало історій, почерпнутих із різних джерел, про розкриті ним справи. Все це дивним чином перемішалось у моїй голові. Прийшло до голови, що серед присутніх міг бути убивця Якова Марковича Зінгера. Не зварганив нічого кращого, ніж те, що це – Петрович.

Дружина ще двічі телефонувала мені, запитуючи, де я зник і коли насправді прийду додому. Першого разу збрехав їй щось невиразне, аж самому соромно стало, що, з'ясовується, я на таке здатний. А потім все-таки сказав, що в уяві зародився новий роман, треба проробити деякі деталі, так що мушу ще трохи залишитися тут. "Біля покійного?" – ехидно перепитала дружина. Я не встиг відповісти, бо вона перервала зв'язок. Звісно, дружина вже звикла до моїх творчих витівок, коли я писав, скажімо, у найнесподіваніших місцях. Але, мабуть, і для неї було дивним і неприйнятним, що задум нового роману зародився на похоронах. Збоченство якесь! Якби мені самому напередодні сказали про це, я б не повірив. Уже значно пізніше я подумав, що дружина банально приревнувала мене. Мовляв, для мене нема нічого святого, коли навіть на похороні надібав якусь молодичку. Звісно, дружина мала всі підстави думати саме так. Кожне симпатичне личко, незалежно від віку дівчини чи жінки, притягувало мене. Коли був молодшим, інколи все закінчувалось – ну, ви самі розумієте, чим. Тепер роки зробили мене стриманішим, бо підказували: хлопче, можеш осоромитися перед молодичкою. Але якщо взяти цей конкретний приклад, то дружина явно помилялась:

жодного симпатичного личка не передбачалось. Я справді хотів глибше, наскільки це можливо, пізнати Петровича, який усе чіткіше й виразніше ставав головним героєм мого нового роману. Причому не треба було щось особливо видумувати, дофантазовувати. Просто бери й пиши, як є, – і вийде геніальна річ. Ця думка частенько навідувалася до моєї бідної голівоньки. Я чинив їй спротив. Як це так? Перетворитися на банального натураліста, описувати все, що бачиш перед собою, – а як же читач, чи сприйме він подібну писанину, адже звук услід за письменником щось домислювати і ставати таким чином співтворцем літературного твору? А, з іншого боку, на прикладі Петровича я переконався у простій істині, що писати треба насамперед для себе, не пристосовуючись до смаків і уподобань читача, не прислуховуючись до його думок чи навіть критики, а вже віддаючи йому на поталу готовий продукт – а там будь що буде. Не з'їсть же він тебе без солі та перцю. Втім, часто буває так, що тобі самому подобається власне творіння, а читач сприймає його сухо, без емоцій, без шквалу аплодисментів. І навпаки: відчуваєш, що написав щось буденне, сіреньке, а несподівано читачеві це прийшлося до душі, зацілував тебе від п'ят до голови, а в зливі компліментів можна захлинутись. Тому тут кожний письменник повинен вибирати: або він залишається з сучасним читачем, строчить йому на догоду, або все-таки думає про майбутнє, пишучи так, як підказує серце. Доволі часто з майбутнім усе ж можна помилитись, випавши в осад в одному з паралельних світів.

Мою останню розмову з дружиною почув Петрович. Ми стояли на сходовій клітці. Я помітив його лише тоді, коли зв'язок з моєю половинкою уже був перерваний.

– Кохана дружина переживає за коханого чоловіка? – запитав він.

Я хотів почути в його словах хоч натяк на іронію, але цього не було. Іронія дозволяє віддалитися від людини у часі й просторі – й саме такого феномену мені найбільше зараз хотілося стосовно Петровича. Звісно, в глибині душі я розумів, що треба пізнати глибше цього чоловіка, аби вийшов правдивий літературний герой, тим більше, що я не збирався вдаватися до послуг Її Величності Фантазії. Але все це мало бути потім, значно пізніше. Мабуть, і Петрович у якості спорідненої душі розумів це, а тому жодної відповіді від мене йому не потрібно було. Поки я метикував, що ж таке розумне сказати, він уже пішов сидіти біля покійного, залишивши мене віч-на-віч зі своїми думками.

А я справді подумав, що всю цю катавасію з убивцею Якова Марковича Зінгера затіяв не Нишпорка, а саме Петрович. Здавалося, він провокує сищика на якийсь необдуманий крок. Мовляв, нехай Нишпорка підозрює Петровича у вбивстві адвоката, для цього вплинуть усі обставини і визріють мотиви, а в останній момент стане зрозумілим, що Петрович має такий же стосунок до вбивства Якова Марковича Зінгера, як і до смерті американського президента Кеннеді в 1963 році. Залишалось лише логічно завершити думку, навіщо Петровичу знадобилися ці хитромудрі ігри. Але коли в хід вступає фантазія, логіка відпочиває.

Мабуть, наші люди вже давно би звар'ювали, якби на похоронах не жартували і не

веселились. Будь їхня воля, вони б ще танцювали і співали. Колись я читав про цей незвичайний феномен, але причини його з'яви геть чисто вивітрились із голови. Запам'ятав лише, що в деяких народів елементи веселощів і навіть розваг є складовою частиною похоронного обряду. Мабуть, залишки цих традицій дійшли і до наших часів. Або люди – такі незбагненні істоти, що творять нове на залишках давно забутого старого.

Коли я повернувся до кімнати, де лежав покійник, то найперше побачив, що на моєму місці сидить Петрович, і почув, що моя колишня сусідка розповідає смішну історію про Якова Марковича Зінгера, а всі присутні сміються, а інколи навіть відверто регочуть, забувши, мабуть, де знаходяться. Чомусь я відчув себе в центрі уваги, хоча, за великим рахунком, зараз нікому не був потрібний. До мене був прикутий лише погляд Петровича. Я не смів глянути йому в очі, але відчував, що він дивиться на мене. Зараз залежало, чи пройду випробування, аби на мінімальну відстань наблизитися до Петровича з метою його глибшого пізнання зсередини. Випробування полягало в тому, чи зумію я і, головне, чи посмію зайняти колишнє місце Петровича, яке тепер було порожнім. Здається, ніхто ні за ким не застовбичував визначеного місця: сідай де бачиш. Тим більше, що всі крісла були зайняті, а на диванчику теж не втиснешся, не вместишся ж, на правду, на бильцях. Здається, все просто: сідай на вільне місце, адже воно одне й залишилось. Але ж в моїй пам'яті закарбувалося, що це місце Петровича, і коли він виходив із кімнати, ніхто не смів його зайняти. Я явно втрачав час, і відпадав сам по собі сенс будь-якого зближення з Петровичем. Мабуть, остаточно би спасував, якби не глянув у бік того, хто мав стати моєю спорідненою душею. Петрович, здається, забув про моє існування і був захоплений розповіддю моєї вже тепер колишньої сусідки. Тієї ж миті до моєї голови прийшла проста, а, значить, геніальна думка: якщо Петровичу можна зайняти моє місце, то чому мені зась вмотитися на його? Я що, рудий? Тут не автобус чи кінотеатр, де купуєш квитки і сідаєш на визначені касиром місця. Було важко уявити Петровича в якості касира. Ця думка розвеселила мене, а ноги по-своєму витлумачили те, що зараз відбувалося в голові. Я й незчувся, як перетнув заміновану територію й опинився в кріслі Петровича. Той і оком не моргнув у мій бік. Мене прийняли до вищої ліги небожителів. Тепер я мав можливість добре вслухатись у те, що розповідала моя вже тепер колишня сусідка, біля якої з одного боку сидів Петрович, а з іншого – Нишпорка.

Поки я був зайнятий собою і тим, що подумає Петрович, якщо я сяду в його крісло, – не розібрав останніх слів жінки, яка душилася від сміху, розповідаючи чергову кумедну історію про Якова Марковича Зінгера. Пролунав потужний вибух реготу, що міг і мертвого підняти з труни. Але адвокат, мабуть, уже звик до подібних жартів, тому лише ледь усміхнувся (так мені здалося) і продовжував незворушно лежати. Я перевів погляд на Петровича. Ніхто б не зміг звинуватити його, що він нещиро регоче, але вже за якусь секунду-другу я переконався саме у штучності того, що робив цей чоловік. Петрович реготав за компанію, бо погляд його залишився таким же сумним і космічним, як і тоді, коли я вперше побачив його. Він зрозумів, що я все розкусив, і не

став далі грати вар'ята. Усмішка на обличчі тепер була непотрібною. Петрович швиденько прибрав її, хоча все ще продовжував сміятися – для інших. Я викрив його, і, здається, він був страшенно незадоволений цим, ніби я без дозволу заліз у потаємну схованку його душі, чого ще ніхто ніколи не робив. Найбільшою карою для мене було би зараз, якби Петрович привселюдно й показово зігнав мене зі свого крісла, раз і назавжди даючи урок усім присутнім, що за будь-яких обставин він залишається господарем ситуації. Але цього не сталося. Вдруге за короткий проміжок часу я відчув себе переможцем.

Жінка, яка розповідала кумедну історію про Якова Марковича Зінгера, ще не відійшла від попереднього сміху, а вже почала видавати наступну порцію оповідки. Я почув, що одного разу вона була разом з адвокатом на якомусь похороні. Коли розносили канапки з горілкою, адвокат добряче собі хильнув. Він сидів у широкому кріслі біля покійника і закуняв. За вінками його не було видно, бо голова звислася на груди. У передчутті чогось цікавенького присутні вслід за оповідачкою почали тихесенько сміятися, лише я і Петрович зберігали незворушність на своїх обличчях. Людей біля того покійного, про якого розповідали, було мало. Якась старенька сиділа біля входу і не відразу второпала, що би це мало значити, коли захропів Яків Маркович Зінгер. Вона ж його не бачила і подумала, що то ожив покійник. Бабуся скочила на рівні ноги й почала кричати, повільно задкуючи до виходу, ніби мертвий міг піднятися, наздогнати її і зробити щось погане. Всі перелякались, а один найсміливіший заглянув до кімнати із кухні і відразу зрозумів, у чім справа.

Видно, ця історія не була такою смішною, як попередня, але присутні сміялися, причому щиро, хоча й не так голосно, як тоді. Звісно, я і Петрович розуміли, що насправді нічого смішного нема у звичайній життєвій історії. Ми, ніби за командою згори, разом усміхнулись, аби не виглядати білими воронами. Петрович дивився на мене, я – на нього, і це були погляди, коли розумієш один одного з півслова.

Коли смішні історії закінчились і потекла шляхетна світська розмова, я перевів погляд на Нишпорку. Мені здалося, що він з цікавістю роздивляється жінку, яка щойно розповідала про Якова Марковича Зінгера. Так ось хто справжній убивця адвоката! Чи це знову беруть гору мої фантазії?

7

Мабуть, я задумався й упустив із поля зору Петровича. Він несподівано зник – чи розчинився у просторі й часі. Коли голова затуманена, бо ти давно мав бачити третій чи четвертий сон у своєму ліжку, – неодмінно фантазії беруть гору над реаліями життя. Петрович видавався мені чимось містичним, чого насправді не існує. При цьому таким бачу його лише я, а для інших він недосяжний – у сенсі розуміння. Тілесна оболонка – це ніщо у порівнянні з нашим внутрішнім єством. Душа – це найпростіше пояснення, а насправді ми набагато складніші й багатогранніші. Парадокс полягає в тому, що людина нездатна уповні пізнати саму себе. Нам простіше зануритись у внутрішній світ іншого, ніж скрупульозно порпатись у власних закутках душі. На даному етапі мого життя Петрович виявився для мене набагато цікавішим, ніж я сам. Можливо, це

відбувається тому, що нам здається, ніби ми знаємо себе, як облуплених. Насправді це не так. Життя попри свою зовнішню простоту є внутрішньо доволі складним, і ми не притягуємо уваги до самих себе, тоді як космос інших видається набагато цікавішим і гідним того, щоби його вивчити вздовж і поперек.

Якщо людині нікуди зникати, то вона й не робить цього. Не завжди останнім прихистком для зниклих є смерть. Але це тема окремої довгої розмови. Якось повернемося до неї іншим разом. Петрович матеріалізувався і знову всівся на своє місце, тобто в крісло, на якому донедавна сидів я. До знайомства з Петровичем вважав себе інженером людських душ. Мені здавалося, що я розбираюсь у найменших поруках внутрішнього світу людини, зчитую з облич найпотаємніші думки. Петрович кинув мене мордою в асфальт і довів мізерність моїх потуг. Гарно відчувати себе Богом на землі, але при цьому не слід забувати, що ти людина – одна із мертвих, живих і ненароджених. Як я не старався, але так і не зміг здогадатися, що насправді відбувається у душі Петровича. Мені здалося, що зараз він став особливо непроникним, ніби передбачив, що маю намір здійснити рішучу атаку, аби залізти йому в душу. Чесно кажучи, в мене і в думках не було такої затії. Звісно, не відмовив би собі у задоволенні трішки покопирсатися в тайниках його внутрішнього світу, але тепер навіть про це треба було забути.

Дві жінки, яких я не знав, несподівано вирости у кімнаті. Запахло ковбасою. Одна мала тацю з канапками, в іншій були стаканчики з горілкою. Процесія рухалась повільно, і я зрозумів, що останнім в обдаровуванні буде Петрович. Мені здалося, що він байдужий до того, що на тацях, хоча, наприклад, Нишпорка аж виріс, ніби спеціально очікував на це дійство. Петрович же увесь цей час дивився на покійного адвоката. Спокій на обличчі чоловіка, який мав стати моєю спорідненою душею, був божественним. Усе це йшло врозріз із тим, що про нього розповідали. І справді, чи вартувало мордувати себе заради канапки і п'ятдесяти грамів горілки?

Коли черга дійшла до мене, здалося, що Петрович вгвинчується поглядом у мою черепну коробку. Я боявся глянути на нього. Мабуть, щось собі знову нафантазував, бо Петрович вдивлявся в обличчя Якова Марковича Зінгера, але рука в мене здригнулась – і кусничок огірка, а вслід за ним і шматочок ковбаси, які були на канапці, впали на землю. Я прожогом випив порцію горілки, зігнувся, підняв огірок і ковбасу, подмухав на них з різних боків, запхав до рота і, не розжовуючи проковтнув, а потім став наминати хліб. Жінка, яка стояла наді мною, зі здивуванням дивилася на всі ці цирково-акробатичні вправи у моєму виконанні, але нічого не сказала. Звісно, досі я вважав себе цивілізованою людиною. За інших обставин я би культурно підняв із підлоги огірочок і ковбаску, поклав би їх на тацю. Мовляв, вибачайте, що так трапилось. І взяв би іншу канапку. А тепер, заднім числом, розумію, що після знайомства з Петровичем у моєму організмі, та й у душі також, почалися незворотні зміни. Ось тільки б знати, на краще це чи на гірше.

Петрович тепер уважно дивився на мене. Обличчя в нього було серйозним-пресерйозним, ніби уперше зауважив моє існування на білому світі. Мені ж видалося,

що він знав мене раніше, а тепер вивчав у нових обставинах, в які я потрапив, звіряючи старі висновки з новими, зробленими щойно. Нічого доброго в цьому його аналізі для мене не було. Його присуд мав бути остаточним й оскарженню не підлягав. Відчуття чогось ганебного поволі накривало мене з голови до п'ят, і я не міг нічого цьому протиставити.

Жінки поволі йшли по колу. В кімнаті сиділи лише чоловіки. Ось Нишпорка видихнув повітря, статечно увілляв до горла горілку, взяв двома пальцями канапку і в два прийоми з'їв її. Зважаючи на його маленький рот, я не відразу зрозумів, як так швидко усе сталося. А він сидів спокійно і дивився на Якова Марковича Зінгера, ніби хотів з обличчя того зчитати необхідну йому інформацію. Я чомусь думаю, що покійники забирають з собою у могилу всі свої таємниці, так що навіть якби й хотів, то вже після їхньої смерті жодної інформації на їхніх обличчях нема. Мабуть, Нишпорка переконувався в цьому не один раз, бо дуже швидко відвів погляд від адвоката і тепер дивився у підлогу, думаючи про щось своє, а може, героїчно борючись зі сном. І справді, він позіхнув – а я вслід за ним. Зазвичай у такий час я бачу вже не один сон, а тут ще горілка з канапкою прискорили процес змучуваності організму.

Між Петровичем і Нишпоркою сидів чоловік, якого я відразу й не впізнав, аж поки той не розкрив рот, аби випити порцію горілки. Це був колишній прокурор Дрогослава. Він страшенно постарів. Після нього вже було декілька прокурорів міста. Моя фантазія працювала немилосердно. Убивць тягне на місце злочину, а те, що Нишпорка був поруч, лише підсилювало підозру. Якщо Якова Марковича Зінгера справді вбили, а він не вмер своєю природною смертю, то підозрюваним міг бути кожний, хто знаходився у цій кімнаті. Крім мене, звичайно. Але ще трохи – і я міг би зарахувати й себе до цього кола людей. Пригадалися декілька судових процесів, у яких брали участь прокурор Дрогослава й Яків Наумович Зінгер. Звичайно, тоді вони були набагато молодшими, а судові процеси стали класикою. Мабуть, ви вже зрозуміли, що прокурор міста незмінно програвав адвокату, але це не заважало їм товаришувати. Для моїх романів про детектива Василя Васильовича слід було уявити внутрішню сутність судових процесів, і я доволі багато часу провів у залі судових засідань. Можу з абсолютною впевненістю сказати, що це не була гра у піддавки з боку прокурора Дрогослава. Яків Маркович Зінгер крок за кроком логічно завойовував територію звинувачення, не залишаючи жодного шансу супротивникові. Здавалось, адвокат робить дрібні, нікому не потрібні зачіпки, але коли я потім досконально розбирав хід судового процесу, то починав розуміти, що нічого випадкового в цій тактиці не було. Стратегія ж починала вимальовуватись у загальних рисах лише тоді, коли ставало зрозуміло, що прокурор міста здає позицію за позицією. Мабуть, він і сам розумів, що починає програвати битву, але чомусь не робить нічого, аби зупинити цей невигідний йому процес. Навпаки, всупереч очевидним речам, він продовжував заковтувати дрібне й непотрібне, на перший погляд, і все, що підкидав йому Яків Маркович Зінгер. Мені здається, що вже від самого початку прокурор Дрогослава очікував на поразку, але завжди вірив, що цього разу може бути не так, як на минулому судовому процесі. І вже

коли багатьом ставало очевидним, що перемагає адвокат, прокурор міста намагався показати хорошу міну при поганій грі, сподіваючись, що Яків Маркович Зінгер зробить якусь дрібну помилку, що допоможе змінити хід гри. Кожний їхній поєдинок за своєю напруженістю нагадував шахову партію, в якій адвокат міг жертвувати фігурами, аби пішак обов'язково став ферзем.

Тепер наступала черга Петровича пити горілку і закушувати канапкою. Я відчував, що має трапитись щось незвичне, і вкотре переконувався у захланності власної душі: мені треба було відомстити моєму кривдникові. Звісно, оте падіння огірочка і ковбаски можна приписати лише власній незграбності, але ж хто зізнається у своїй нікчемності. У найменшій дрібничці хочеться бачити щось потойбічне й містичне. Я був абсолютно переконаний у тому, що від неземного й космічного погляду Петровича у мене затремтіла рука, тому огірочок і ковбаска впали на землю. У передчутті солодкої помсти я втупився у цього незвичного чоловіка і став спостерігати за кожним його рухом. Дві жінки з тацями зупинилися перед ним – і розпочалося те дійство, на яке я очікував. Петрович підвівся, хоча всі до цього пили й їли сидячи. Він був на дві голови вищим від жінок, які стояли до мене спинами, але саме завдяки високому зросту Петровича я все бачив. Посекундна розкадровка ніби уповільнених зйомок цікавезного фільму глибоко врізалася мені в пам'ять, і я частенько, заплющивши очі, переглядаю дійство, насолоджуючись і ніяковіючи перед тим, що нічого особливого ніби не відбулось, але хочеться згадувати і дивитися на це ще й ще. Петрович перехрестився, чого не робили інші, й миттєво перехилив скляночку. Не встиг він порожню донести до таці, як вміст наступної вже опинився в його горлі, а там і третя повторила той же шлях. Жінки, як і я, мабуть, ще не встигли переварити те, що відбулося щойно на наших очах, а Петрович узяв три канапки – за кількістю випитого! – і всівся на своє місце. Жінки ще трохи постояли, шоковані поведінкою Петровича, і пішли на кухню, а той відщипував пальцями шматочки канапок, так що в одній порції були відразу і хліб, і ковбаса, і огірок, засовував усе це до рота і ретельно пережовував. Його не хвилювало, що всі зараз, в тім числі й Яків Маркович Зінгер крізь замкнені повіки, дивляться на нього. Він робив свою справу – і до інших йому було байдуже. Як я уважно не спостерігав, але не помітив, щоби бодай одна крихточка впала на підлогу чи заплуталась у бороді.

Залоскотавши ніздрі, кімнатою рознісся аромат кави. Я помітив, що на одній із таць було велике горня, яке помітно вирізнялося з-поміж маленьких своїх родичів. Стало зрозумілим, кому воно призначалося. Ніхто не смів зазіхнути на власність Петровича. І коли процесія наблизилася до нього, останнього, на таці залишилося лише це велике горня кави. Петрович уже не хрестився, не підіймався з місця, а мовчки взяв горня у руки, сказав: "Дякую!" – чого жінкам ще ніхто не говорив, вважаючи як належне, що їм дали їсти й пити. На відміну від ретельного пережовування канапок, Петрович залпом випив каву, поставив порожнє горня на тацю, бо жінки ще не встигли відійти.

Мої сподівання не виправдалися. З канапок огірочки і ковбаска на підлогу не впали, кава не розлилась. Але я був радий, що нічого подібного не сталося.

Після трапези розмова знову потекла у звичному руслі, але, на відміну від першого акту п'єси, тепер говорили про все що завгодно, лише не про покійного адвоката. Здавалося, що Яків Маркович Зінгер був зайвим на цьому святі життя, а присутні зібралися тут з якоїсь іншої нагоди – і не тому, що він вмер. Петрович залишався ніби над розмовою. Звичайно, він відчував себе чужим у цій компанії. Мабуть, корона спала б йому з голови, якби він сказав бодай одне слово. З іншого боку, присутні не помічали його королівської величності, інакше б не дозволяли собі розмовляти так, ніби Петровича нема поруч. Проте люди такого типу, як Петрович, живуть у своєму світі, здебільшого вигаданого ними ж самими, тому людські закони їх абсолютно не стосуються. Ні, певних правил вони, звичайно, дотримуються, хоча це й не уберігає їх від того, аби не виглядати білими воронами на тлі людей, яких ми вважаємо правильними. Внутрішній світ таких, як Петрович, дуже розмаїтий, хоча непосвяченим видається нудним і обмеженим. Насправді абсолютна більшість людей живе у чорно-білому всесвіті, а різнобарв'я є формальним доповненням їхнього буденного і сірого життя. Кольори не відіграють для них тієї ролі, що мають місце у житті творчих натур. Емоції обмежуються словами на кшталт "кохання", але це лише подразник для мозку, як виділення слини під час вживання їжі. Еволюція аж занадто спростила життя людини, ускладнюючи, однак, процеси творення. Нове народжується в муках, для нього потрібні нові складні формули. Це вже потім табличка множення, скажімо, видається простою й геніальною, а шлях до її творення був тернистим і багатовимірним. Петрович, безумовно, належав до творчих натур, які ось це своє визначальне начало тримають глибоко всередині себе, навіть, я би сказав, приховують його від інших. Це не боязнь того, що їх розкусять, щоби зрозуміти, якими вони є насправді. Зрештою, ця таємниця полішинеля рано чи пізно вилізає назовні. Насправді мова йде про намагання якнайдовше захистити від чужих людей свій внутрішній світ, хоча кінцевий результат все одно є очевидним. Але принаймні можна виграти час і творити те, на що не здатні інші. Творчі натури в кінцевому результаті мусять змиритися з тим, що все-таки чужі люди своїми брудними лапищами залізуть у їхній внутрішній світ і зруйнують його.

А далі сталося те, чого я не міг побачити навіть у найжахливішому сні. Та й найбухливіша письменницька уява не змогла б цього передбачити.

Перевалило за третю годину ночі. Очі заплющувалися самі по собі. Кава мала лише короткотерміновий ефект. Мені здалося, що уві сні я побачив дружину. Вона стала на коліна і почала молитися перед труною, в якій лежало тіло Якова Марковича Зінгера. Розмова стихла. Всі з цікавістю спостерігали за моєю половинкою. Звісно, її багато хто знав у нашому місті. Пікантно виглядало те, що вона навідалася до покійного посеред ночі, ставши черговою підозрюваною Нишпорки. Дехто кидав зацікавлені погляди на мене, і я доволі швидко втямив, що це не сон, що дружина справді за якийсь метр від мене. Бадьорість з'явилася моментально, а мозок видав перший результат: вона приїхала перевірити, на яку ж то молодицю я запав. Але зараз у квартирі Якова

Марковича Зінгера не було нікого з осіб протилежної статі. Жінки, які розносили на тацях горілку, канапки і каву, щезли не знати куди. Мабуть, це були сусідки покійного адвоката, тож пішли додому, аби трохи поспати. Ситуація видавалася трагікомічною, і я усміхнувся. Це ж треба! Чи не вперше за багато років моя дружина упіймала облизня. Зазвичай я був бодай у чомусь, але винен. За багато років спільного життя мені вдалося трохи вивчити вирази на обличчі дружини. Безнадії не було, але відчувалося, що моя половинка гарячково шукає вихід із ситуації. Звісно, вона намагалася не подавати виду, особливо переді мною, що розраховувала застукати мене на гарячому, – в значенні, що я обійматимуся-цілуватимуся з якоюсь молодичкою. А тут такий провал. Я знав, що дружина вміє знаходити вихід із будь-якої ситуації. В даному випадку їй допоміг Петрович. Тільки-но дружина закінчила молитву, підвелася з колін і сказала: "Слава Ісусу Христу!" – як Петрович по-молодечому зірвався з місця, став біля неї і жестом запросив сісти на своє місце. Вона відповіла усмішкою, подякувала і попрямувала до вказаного крісла, а Петрович вийшов із кімнати, озирнувшись і кинувши на мене погляд переможця.

Звичайно, розмова була поновлена, а дружина взяла у ній активну участь. Колишній прокурор Дрогослава і Нишпорка жваво розмовляли з моєю половинкою, яка завжди любила бути в центрі уваги. Я вдивлявся в неї, але вона робила вигляд, що не помічає моїх поглядів. Доволі швидко дружина знайшла причину, чому серед ночі завітала до покійного адвоката. Я почув, що про це вона розповідає Нишпорці й колишньому прокуророві міста. З'ясувалося, що в мене хворе серце, мені не можна перенапружуватись, а тому вона розбудила зятя, який заїхав за нею, і вони зараз заберуть мене звідси.

Бідний зять! Дванадцять років тому він став жертвою моєї доньки, яка мала такий же волюнтаристський характер, що й її матуся. Увесь цей час жінки тероризували його. Уявляю собі, що він пережив, коли серед ночі йому наказали їхати, аби забрати мене від покійного. Я проводив із зятем багатогодинні профілактичні бесіди, намагаючись втовкмачити в його бідну голівоньку, що найбільшим надбанням людства є воля, але все виявилось марним. З'ясовується, є такі люди, яким подобається бути в рабстві під орудою жінок. Скерувати зятя на путь істинний виявилось мені не під силу. Що ж, кожний божеволіє по-своєму, і навіть щастя у таких випадках є різновидом божевілля.

Але повернімося до мого серця. Чесно кажучи, серце в мене було як серце – не гірше і не краще, ніж в інших, і особливих проблем з ним я не мав. Але вступати зараз у суперечку з дружиною – значить, мати потім проблеми на свою голову ще не на один день. Тим більше, що сказала вона це голосно, аби почули не лише колишній прокурор міста і Нишпорка, а й усі присутні. Мені здається, що навіть Яків Маркович Зінгер це почув, бо якось дивно подивився на мене. На відміну від дружини, я не любив бути ні в центрі уваги, ні говорити про мої болячки, тому волів якнайшвидше вшитися звідси. І коли дружина показала поглядом, що ми зараз помолимося й підемо геть, з радістю прийняв її пропозицію.

Звісно, у той момент я найменше думав про мій майбутній роман, де головним

літературним героєм мав стати Петрович. Було шкода, що дружина перекреслила мої плани переговорити з ним. Водночас я розумів, що коли захочу довести цю справу до логічного завершення, то завжди зможу знайти Петровича на парастасах чи похоронах і порозмовляти з ним. В принципі, лінія його поведінки доволі яскраво вимальовувалась у моїй уяві, і якби я хотів написати роман, у якому було би двадцять відсотків правди чи, точніше, правдоподібності, а вісімдесят займали мої вигадки і фантазія, то хоч завтра міг би написати перші рядки. Але мені розходилося на іншому. Можливо, створити натуралістичну картину і не вдасться, бо для цього, погодьтеся, теж потрібен неабиякий талант, і, мабуть, навіть більший, коли просто вигадуєш і фантазуєш, проте мені треба було наповнити образ Петровича реаліями його життя, не використовуючи одну із небагатьох імовірних схем і не йдучи вслід за шаблонними взірцями.

Коли ми виходили з дружиною із квартири, я просто хотів подивитися Петровичу в очі, ніби сказати йому, що це наша не остання зустріч. Але людини, яка мала стати головним літературним героєм мого майбутнього роману, ніде не було. По дорозі додому, коли зять обережно їхав вуличками нічного Дрогослава, ніби на кожному кроці нас могла збити зустрічна машина чи пішохід потрапити під колеса, я думав про Петровича, вигадуючи, куди ж той міг подітися. Я не зміг придумати кращого варіанту, ніж того, що він пішов ночувати до однієї із сусідок, які носили на таях горілку, канапки і каву. Мабуть, це було банально, і я усміхнувся сам до себе. Петрович – занадто складний організм, щоби можна було застосувати до нього аж таке просте, я би сказав, примітивне розв'язання проблеми.

Перед нашим будинком зять зупинився і вискочив із машини, аби відчинити дверцята тещі. Ось цього в нього справді не відбереш. Галантність, здається, всмоктав з молоком матері. Дружина часто привселюдно каже мені, що цієї якості нашого зятя мені явно бракує. Я й не сперечаюсь. Проте свого часу привабив дружину, мабуть, іншими якостями, якщо вона погодилася вийти за мене заміж. Коли зять прощався з нами, я прочитав на його обличчі полегшення, адже вже не треба демонструвати тещі вірнопідданість.

Уже в ліжку я теж думав про Петровича, але не щось конкретне, а абстрактне, ніби мова йшла не про цього чоловіка, а про явище. Здається, тієї ночі він наснився мені, але не буду стверджувати зі стовідсотковою гарантією, бо коли я прокинувся, то вже нічого не пам'ятав.

9

Я розплющив очі. Потягнувся за мобілкою. Була сьома ранку. Так і мало бути. Мій організм має свої особливості: коли б я не засинав, прокидаюсь о тій же годині. Спав, мабуть, не більше трьох годин. Дружина сопіла поруч.

Згадав кінцівку останнього сну. Міський голова Дрогослава зачитує з папірця, що помер такий-то і такий-то (а мова про мене!) – і лунає святковий туш (здихалися!) і марш Мендельсона (одружився з Лихим, гей нещасний!). Що за чудасія? Намагаюся на цьому не зациклюватися. Це ж лише сон.

Пригадую, що сказав священик на парастасі: похорони Якова Марковича Зінгера

завтра об одинадцятій. Тобто вже сьогодні. Можу ще три години поспати.

У голові народжується рядок:

Минають дні, лиш шелестять сторінки.

Ну ось, мені треба добре виспатись, а тут натхнення завітало до мене. Ще би знати, хто моя Муза.

За першим народжується другий рядок:

Немов читаєш книгу забуття.

Повторюю про себе два рядки разом:

Минають дні, лиш шелестять сторінки,

Немов читаєш книгу забуття.

Вслід за ними відразу відтворюю ще два рядочки:

Ти, чоловіче, створений для жінки –

І в цьому сенс твого життя.

Стає весело. Я бурмочу про себе всю строфу, щоб не забути. Ліньки вставати, щоби записати. Ще раз подумки повторюю всі слова, хоча й розумію, що треба встати і записати, бо забуду.

Тихенько встаю, щоби не розбудити дружину. Завмираю, бо дружина заворушилась. Але все минуло. Відвернулася і спить далі.

Блокнот і ручка в моїх руках. Пишу на колінах. Лягаю, бо розумію, що на цьому віршик не закінчиться і нові слова завітають до моєї бідної голівоньки.

Я несерйозно ставився до свого віршування. Це було саме віршування, а не поезія. Поезія – це Ліна Костенко, яку я найбільше любив. Якщо ти не перевершив її, то не можеш вважати себе поетом.

Народилося ще два рядочки:

Вона – твій Бог на цій планеті.

А решта все – це суєта.

Записав їх лежачи. Вслід за ними пішло закінчення строфи:

Загрузнеш сліпо в Інтернеті,

Де істина уже не та.

Дружині подобаються мої вірші. Я не ховаю від неї блокнот. Він завжди на видному місці. Коли хоче, бере й читає. Правда, не завжди каже мені про це. Але ж я ще той нишпорка, тим більше, що пишу романи про детектива Василя Васильовича. Бачу, що блокнот з моїми віршами лежить не так, як раніше, трохи зміщений у просторі й часі. Або дружина читала, або Бог завітав, щоби глянути на мої художества. Чи Лихий?

Відразу записую те, що народилося в голові:

Все віртуальне в цьому світі.

А ти – за тридев'ять земель.

Трохи задумуюсь – і пишу далі:

Наловиш мовчки в свої сіті

Чужих думок уламки скель.

Дружина каже, що мої вірші їй подобаються більше, ніж романи про детектива

Василя Васильовича. Це зрозуміла людська оцінка будь-якої творчості: подобається – не подобається. Насправді існує глибинне розуміння. Я думаю, що мої романи про детектива Василя Васильовича є більш вартісні, ніж вірші. Але не сперечаюсь з дружиною. Навіщо? Бодай щось їй повинно подобатись у мені.

Повільно, з потугами, але все ж народжується остання строфа:

Та вже не побудуєш гору.

Химерний всесвіт вирина.

Даєш собі останню фору.

Програв життя – твоя вина.

Перечитую увесь вірш. Що там казати, залишаюся задоволеним. Відчуваю, що змучився. Відкладаю блокнот і ручку. Треба спати. Доволі швидко засинаю. Вже ніщо, здається, не наснилося.

10

Прокидаюся близько десятої. Дружини поруч на ліжку нема. У квартирі теж. Пригадую, що сьогодні субота. Мабуть, пішла на базар. Могла б і сказати. Пошкодувала, бо спав?

Швидко голюся, випиваю горнятко кави. Майже біжу на похорон. Встигаю.

Першою, кого побачив, була дружина. Вона про щось розмовляла з колишнім прокурором Дрогослава і Нишпоркою. Ніби вчора не встигли наговоритися. Складалося враження, що свята трійця і вночі не розлучалась. І лише я знаю, що це не так. Чи мені теж наснилося, що дружина лежала поруч на ліжку? Відчуваю, що вона мене помітила, але виду не подає. А мені не хочеться знову вітатися з колишнім прокурором міста і Нишпоркою. Бачилися ж сьогодні, всього декілька годин минуло. Зазвичай дружина подібні заходи не відвідує. А тут прибігла, навіть мене не розбудила. Хоче все-таки довести до логічного завершення свою версію, що я вночі залишився з покійним, бо мене звабила якась молодичка? Ну-ну... Мені байдуже.

Вперше цього ранку згадав про Петровича. Його ніде не видно. Біля під'їзду скупчилися люди. Вартувало піти востаннє попрощатися з Яковом Марковичем Зінгером, але я чую, що хтось каже: "Зараз мають винести труну з тілом".

І тут виходить Петрович. Наші погляди пересікаються. Я не витримую й опускаю очі додолу. Наступної миті вже бачу його спину. Цей чоловік має незбагненну владу наді мною. Але зараз я йому не цікавий, раз так швидко здався.

Далі все йшло за усталеним сценарієм. Винесли труну. Щось казав священник. Я ніяк не міг згадати, чи це той, що був вчора, чи інший. Я спостерігав за Петровичем. Мені здавалося, що він тут головний. Звісно, зараз на повну котушку спрацьовувала моя фантазія, але Петрович був то біля священника, то уважно дивився за тими, хто брав труну на плечі, ніби сумнівався в силі цих чоловіків, то, здавалося, готовий був підставити своє плече, коли труну вмощували на машину. Але його допомога не знадобилася.

До церкви він ішов у перших рядах супроводжуючих. Я дивився йому в спину. Декілька разів Петрович озирався, ніби відчував мій погляд. У ті миттєвості я бачив

невдоволення на його обличчі, боцімто він вважав, що це була моя маленька помста за те, що він зневажливо ставиться до мене. Зараз я розумію, що в ті моменти, коли мені здавалося, що я зійшовся в уявному двобої з Петровичем, насправді з його боку нічого не було, він навряд чи зауважував моє існування на білому світі, а причин недоволення могло бути безліч. Проте письменницька уява малювала не знати що.

Вже біля церкви я зауважив прискіпливий погляд дружини. Мабуть, увесь цей час, йдучи позаду, вона спостерігала за мною, як я за Петровичем. Можна було зрозуміти її розчарування, бо біля мене не вимальовувалася жодна молодичка. Але треба було знати впертість дружини. Вона до останнього доколупуватиметься, аби підтвердити, що її версія була правильною. І навіть коли переконається у поразці, ніколи цього не визнає.

Мені здавалося, що і в церкві, а потім і на цвинтарі Петрович вдавав із себе головного. Принаймні я переконаний, що він неодмінно потрапляв на фотографії, зроблені з різних ракурсів деякими чоловіками.

Коли хтось запросив на поминки, можете не сумніватися, що Петрович був одним із перших, кого це насамперед стосувалося. Натомість дружина на поминки не поїхала, а несподівано зникла із цвинтаря. Звичайно, я спеціально за нею не стежив, але весь час бачив її у компанії колишнього прокурора Дрогослава і Нишпорки, а вже за столом у квартирі покійного її не помітив. І тут дружина зробила стратегічну помилку. Різноманітні страви розносили молоді вродливі жінки та дівчата – мабуть, сусідки Якова Марковича Зінгера. Я й раніше бачив окремих із них на парастасі, а потім під час нічного сидіння біля труни адвоката і на похороні, але кожна була ніби сама по собі, а тому особливо в очі не кидалась. А зараз вони зібрались в одному місці, ніби змагаючись між собою у красі і принадах. Побачила б їх дружинонька – ото б заспівала мені, згадуючи до кінця життя, що навіть на похороні я не можу дати собі спокій.

Мені справді впала в очі одна молодичка. Вона теж, мабуть, вичитала хтивість у моїх очах, хоча це було не зовсім так і принаймні не так відверто, як могло здатися на перший погляд. Чомусь мені здалося, що коли вона носила страви, то неодмінно подавала мені першому, а одного разу нахилилася наді мною, ставлячи на стіл чергову порцію, і я відчув на спині її тугі груди.

Не знаю, чи мала би ця історія розвиток, але на поминках був її чоловік, який доволі швидко напився і намагався співати. Довелося моїй красуні забирати його додому, і більше того дня я її не бачив.

Я зовсім забув про Петровича, а коли згадав, відчув на собі його пронизливий погляд – ніби із потойбічного світу.

Мені ставало все важче й важче на серці й душі. Не дочекався до кінця. Вийшов надвір. Ніхто на мене не звертав уваги. Чоловіки палили цигарки і розмовляли. Я нікого не знав. Повільно пішов від будинку. Коли зайшов за ріг, прискорив хід. Здавалося, що Петрович зараз наздоганятиме мене. Я озирнувся. Його не було. Я швидко пішов додому.

Дружина дивилась телевизор і навіть не глянула в мій бік. Здається, до кінця дня ми не сказали одне одному жодного слова.

Я сів за стіл. Дістав чистий грубий зошит. Так завжди розпочинав роботу над новим романом про детектива Василя Васильовича. Але зараз надписав зверху – ПЕТРОВИЧ. Задумався і рішуче став писати:

"Після похорону Якова Марковича Зінгера минуло декілька місяців. Була вже зима. Петрович жив у мене на дачі. Це стало логічним вислідом нашого знайомства і зближення. Я не зможу пояснити вам, як це сталося, та й, за великим рахунком, хіба це важливо? Так мало бути – і я в це вірю. Моя віра не має нічого спільного з фаталізмом і, звичайно, до божественного вона теж не належить. Між мною і Петровичем склалося щось таке, чого я не в змозі пояснити словами. Якби я й далі щось нафантазував собі, то сказав би, що це дружба. Але це не була чоловіча дружба у звичайному розумінні цього слова. Це не була і любов у християнському значенні, бо я і Петрович хоч і віримо в Бога, але нам дуже далеко до чеснот, яких мають дотримуватися праведники, – і ми це прекрасно розуміємо. Я декілька разів намагався охарактеризувати свої стосунки з Петровичем – і в мене з цього нічого не виходило. Якось дружина сказала, що я ставлюся до Петровича набагато краще, ніж до деяких наших родичів. Спочатку вхопився за цю думку, але потім зрозумів, що навряд чи мої стосунки з Петровичем можна віднести до розряду родинних. Можливо, трапляються серед них і щирі почуття, але здебільшого я набачився такого, що й згадувати не хочеться. Одним словом, я не знаю, як назвати те, що зав'язалося між мною і Петровичем, а лукавити не хочеться. Тому нехай усе залишається так, як є. Можливо, мені вдасться знайти потрібне слово. Або ж читач сам назве його, коли дочитає до кінця цю розповідь".

Запас натхнення був вичерпаний. До того ж, дружина вимкнула телевизор і пішла до спальні. Вона не любила, коли я палив світло, як вона казала, хоча якусь мелодраму могла дивитись і далеко за північ. Мов на страту, поплівся до сімейного ложа.

12

На декілька днів між мною і дружиною встановилася німецька мова. Це мені було навіть вигідно, бо обійдеться без необхідних пояснень. Час від часу дружина вирішувала робити перерву в спілкуванні зі мною. Мабуть, так гласив один із педагогічних принципів, покликаних рятувати сім'ю: краще недоспілкуватися, ніж переспілкуватися. Я не смів суперечити дружині, яка працювала вчителькою більше тридцяти років. Інколи мене дратувало, але в абсолютній більшості випадків я був байдужим до того, чому вона мовчить. Жодних видимих причин для цього, здавалося, не було. Але це на мою думку, звичайно. Ось так замовчить несподівано, набундючиться, ніби ти щось їй винен, – і все. Думай, де проштрафився. Спочатку я сильно сушив собі голову, вишукував ймовірні і неймовірні причини. А потім зник. Мовчиш – ось і добре. Баба з возу – кобилі легше. Чи коневі. Тепер причина була очевидною. Навіть дві. Насамперед дружині не вдалося застукати мене на гарячому, коли я мав симпатизувати якійсь молодичці, – і це міг бути гучний публічний скандал, особливо якщо зважити на те, що подібне діяство відбулося під час похорону. Не

склалося! Вибач, кохана. Але тепер у дружини був формальний привід гніватися на мене. Справа в тім, що на поминках я випив трохи більше, ніж зазвичай, і від мене несло, як від винного заводу. Дружині було важко змиритися з поразкою у жіночому питанні, але вона уповні скористалася моментом, щоби погніватися на мене за зловживання алкоголем.

Дні минали у цілковитій тиші. Я намагався щось писати, але з цього нічого не вийшло. Черговий роман про детектива Василя Васильовича застряг десь посередині, а далі написаного абзацу про Петровича справа не просувалася. Потрібен був поштовх для радикального поступу вперед, а його не було. Всі думки мої крутилися навколо Петровича. Не вніс змін у моє життя і понеділок, бо у дружини був вихідний. Вона й далі була недоступною. Навіть Бог, мабуть, давно би пробачив мені гріхи – явні й уявні, але ж дружина Богом не була. І лише вівторок приніс мені довгоочікувану волю.

13

Тільки-но дружина пішла до школи, я відразу стрепенувся, мов півень, внутрішньо зібрався, розуміючи, що сьогодні розпочинається новий етап мого життя, – можливо, найважливіший. Особливого плану розшуку Петровича в мене не було, але щоб його знайти, не треба було мати великий розум. Я пішов до церкви біля ратуші. На окремому стенді розвішували клеписдри – повідомлення про тих, хто помер, час і місце парастасів і похоронів.

Але тут на мене чекало розчарування. Одна клеписдра сповіщала, що помер старенький учитель, якого я знав. Він жив у центрі Дрогослава. Звичайно, можна було піти до нього на парастас, щоби там зустріти Петровича. Але я боявся, що й моя дружина туди завітає, бо покійний свого часу працював у їхній школі. Пересікатися з нею ще й там, навіть заради зустрічі з Петровичем, я не мав жодного бажання. Досить з мене і домашніх мордувань з її боку.

На іншій клеписдрі було повідомлення про смерть невідомої мені жінки, яка померла на сорок третьому році життя. Проблема полягала в тому, що жила вона там, де лихий добраніч каже. Я згадав назву цієї вулички на околицях міста і статтю в "Дрогославській зорі", що туди не ходять маршрутки. Все б нічого, але парастас був призначений на восьму вечора. Нехай година там, ще година гіпотетичної розмови з Петровичем, ще година-півтори, щоб дійти додому пішки і з'явитись, значить, перед ясними очима дружини десь опівночі. Це в кращому випадку! Але остаточно в мене зникло бажання плентатися нічним містом, коли я подумав про дружину, яка могла звинуватити мене в тому, ніби покійна була моєю коханкою, тому я й поперся на парастас. Мені було достатньо тієї німецької мови, яку мав вдома.

Я вже вирішив, було, що сьогодні не мій день, що треба повертатися додому і намагатися хоч трохи написати мій новий роман про детектива Василя Васильовича, коли почув за спиною знайомий голос:

– Ви не мене шукаєте?

Озирнувся. Петрович! Мабуть, я почервонів з п'ят до голови, як школяр, упійманий на гарячому. Петрович усміхався, зрозумівши, що насправді я тут роблю. Я ж готовий

був виконати будь-який його наказ і піти за ним на край світу. Але наше знайомство розпочалося з буденного:

- Чи не вгостите мене гранчаком чаю? – запитав Петрович.

Тепер, згадуючи знайомство з Петровичем і його специфічні фрази, я мимовільно усміхаюсь, і на душі в мене стає тепло-тепло, як у дитинстві.

Ми йшли до найближчої "Пельменної". Мовчали. Все було зрозуміло й без слів. Я знайшов Петровича. Він знайшов мене. Принаймні я на це сподівався. Я замовив дві порції пельменів, по салатику і триста грамів горілки у графинчику. При цьому думав випити стопочку, а на долю Петровича прийшлася би чвертка. Проте мій новий знайомий вирішив по-іншому. Теорія ділити все по-братськи йому не підходила.

- Все має бути порівну, – сказав він, незважаючи на мої протести, і ми випили тричі, випорожнивши графин.

Я розгарячився і хотів повторити, але Петрович стримав мене, сказавши, що має роботу. Я не відразу второпав, що за робота, але пізніше зрозумів. Парастаси й похорони справді стали роботою для Петровича, а не звичайнісіньким захопленням чи елементарною необхідністю напиться й наїстися. Кожна людина – це стиль життя. Хтось знаходить себе у роботі, хтось у сексі, хтось – ще в чомусь. Петрович знайшов себе у парастасах і похоронах. Якби раніше хтось сказав мені про це, я б, звичайно, не повірив і лише розсміявся у відповідь. Але чим глибше я розумів Петровича, вникав у сутність його життя, тим більше переконувався, що це саме так.

Почалося в нього усе випадково, коли справді хотілося їсти й пити, а це можна було зробити лише на похоронах. Син, користуючись своїми зв'язками у правоохоронних органах, які насправді слід назвати кривдоохоронними, відібрав у батька квартиру. Петрович голодував і бомжував. Коли потрохи оклигав, став на ноги, з'явилися грошенята, і вже, здається, не було великої потреби ходити на парастаси і похорони, все ж непереборна сила тягнула його на ці дійства, а згодом дійшло до того, що він уже не міг пропустити жодного, ходив регулярно, мов на роботу. Можливо, комусь моя розповідь видасться вигадкою, але, мабуть, ви самі не раз переконувались у своєму житті, що реалії інколи видаються фантастичними. Втім, кожний має право вірити письменнику чи посилаючись на власний життєвий досвід.

Мені здалося, що коли ми сиділи в "Пельменній", Петрович розповідав про своє життя не просто іронічно-глузливо, а навіть весело. Тепер я розумію, що спочатку він усе сприйняв, звичайно, боляче. Але час минув, це був певний етап у його житті. Біль став тупим – і можна до минулого ставитися по-іншому, щоб не збожеволіти. Це своєрідний захист організму і душі, притаманний сильним натурам.

Ми пили чай склянка за склянкою. Нам приносили його в гранчаках. У "Пельменній" Петровича добре знали, ставилися до нього, як до свого. Тепер я знаю, що коли після горілки вип'єш багато чаю, швидко тверезієш. Час від часу користуюсь цим методом Петровича, аби уникнути чергового уроку німецької мови з боку дружини.

Петрович, уважно дивлячись на мене, не запитував, а стверджував, що даремно я обрав його в якості головного літературного героя для свого нового роману. Мовляв, він

аж ніяк не підходить для цього. Є інші особистості, з яких можна створити цікаві типажі. Це не було кокетство з його боку. Він справді щиро так думав. З Петровичем неможливо було сперечатися. Здавалося, він бачить тебе наскрізь. Ти ще не встиг подумати, а він уже сформулював твою думку. Я загадково усміхався, але це не було наслідком того, що в мене є щось таке, про що Петрович навіть не здогадується. Це було поєднання горілки з чаєм, яке створювало на моєму обличчі ефект загадковості.

Побачивши, що я не збираюсь йому заперечувати чи наводити якісь аргументи на свою користь, Петрович почав говорити про інше. З'ясувалося, що він прочитав декілька моїх романів про детектива Василя Васильовича. Мене неабияк вразило, коли Петрович переказував зміст, ділився враженнями, вказував на несумісності в тексті, які я й сам зауважував, але вже тоді, коли той чи інший мій роман був надрукований.

Одним словом, час ми провели гідно, і я все більше переконувався, що Петрович таки стане головним героєм мого роману. Зрештою, парастаси і похорони – це лише зовнішнє. Внутрішній світ Петровича – ось основне. Мені ще працювати й працювати, спілкуватись і спілкуватись, пізнавати його й пізнавати.

Петрович глянув на годинник. Мені здалося, що він зблід. Сказав, що має термінові справи, – і швидко вийшов із приміщення "Пельменної". Інший на моєму місці, мабуть, образився б. Як це так – пішов і не подякував? Але для мене було головним, що Петрович прийняв мене за свого. Хіба своїм дякують?

14

Ще тоді, в "Пельменній", у мене виникла одна думка, але для роздумів щодо її реалізації знадобилося декілька днів. Увесь цей час я, звичайно, думав про Петровича. Цьому сприяли й уроки німецької від дружини. Час мовчання явно затягувався. За моїми підрахунками, дружина давно мала би заговорити, але не робила цього. Вона бачила, що я нічого не пишу. У звичних обставинах уже би запитала, що трапилось, але мовчала. Ну, ні – то ні. Думатиму далі про своє – і ніхто не заважатиме.

Ми не домовлялися з Петровичем про наступну зустріч. Він дав мені право на вибір, адже я знав, де можна його знайти. Проте хотілося зробити йому приємне. Я ретельно обмірковував, як досягти успіху. Але в житті часто так буває, що хочеш допомогти людині, а приносиш їй ще більше прикрощів. Здавалося б, не смієш у цьому звинувачувати себе, адже хотів якнайкраще. І все ж слід завжди пам'ятати: перш ніж кудись увійти, подумай, як звідти вийти. Хочеш допомогти людині – зваж, чи потрібно це їй і чи не нашкодиш ти ще більше.

Сином Петровича виявився директор Дрогославської гімназії. Я познайомився з ним два роки тому, коли вчителі цього навчального закладу організували творчий вечір зі мною з нагоди виходу чергового роману про детектива Василя Васильовича. Тоді він видався мені дуже ввічливим і скромним чоловіком. Якось це не в'язалося з тим, що він витворив з батьком. Але в тихому болоті самі знаєте хто водиться. Я не знав, що конкретно казатиму директорові гімназії. Звичайно, що говоритиму про Петровича і квартиру, з якої його витурили. Але як? Які слова знайти? Уже від самого початку був сумнів, що не слід затівати цієї розмови. Але маю не один гріх на душі: ніколи не міг

вчасно зупинитись, коли внутрішній голос підказував це зробити.

Директор гімназії, нічого не підозрюючи, підготувався капітально: коньяк, кава, цукерки. Він підсунув мені мій роман про детектива Василя Васильовича і попросив поставити автограф. Я накарлякав щось для годиться. Директор гімназії ще лестив мені, а всередині мене вже визрівав вулкан емоцій. Я не став стримувати себе і виклав усе, що накипіло. Звісно, до коньяку, кави і цукерок не дійшло. Син Петровича не очікував такого підступного нападу з мого боку, але швидко зорієнтувався в ситуації й пішов у контратаку. Мовляв, чого я лізу не в свої справи. І якби я знав його батька, то не став би захищати його. І що Петрович своїми пиятиками і гульками довів до смерті дружину, тобто маму директора гімназії. І що коли вона померла, став усе виносити із квартири і продавати, бо не мав за що пити. І що не було іншого виходу, як відібрати у нього цю квартиру. Але все було зроблено по закону і правоохоронці це підтвердять. Петровичу виділили в грошовому еквіваленті його частку, але доволі швидко він усе пропив.

Звичайно, цих подробиць я не знав, а Петрович мені не розповідав. Почував себе жахливо. Поліз у воду, не знаючи броду. Промимрив щось на кшталт того, що батьків, якими б вони не були, слід шанувати. Директор гімназії запевняв, що він неодноразово робив спроби примирення з батьком, але в того дуже складний характер, так що з цього нічого не вийшло. Чим довше він говорив, тим більше фальшивих ноток у його словах я вловлював і переконувався, що не слід було мені сюди приходити. Негідника, хай він хоч і директор гімназії, я не перевиховаю, а квартиру Петровичу не поверну.

Сказати, що мені було кепсько, – значить, нічого не сказати. Насамперед я відчував провину перед Петровичем – і це гризло мене зсередини. Як чесний пацан, я мав сказати йому про свій невдалий візит до його сина.

15

Приплівся додому, мов побитий пес. Дружина, як ні в чому не бувало, почала розмовляти зі мною, хоча мене це зовсім не радувало. Мабуть, вона вважала, що я достатньо наказаний за своє залицання до молодих на похороні Якова Марковича Зінгера і за пиятику під час поминок. Я ніколи не міг встановити міри цього покарання. Інколи мені здавалося, що дружина великодушна до мене, бо мої провини чи навіть гріх були незмірно більшими, а інколи – що несправедлива, бо я нічого такого не вчинив. Але заглиблюватися в цю царину я не хотів. Думав про Петровича. Ще не встиг як слід познайомитися з ним, тільки, можна сказати, почав входити у довіру до нього, як так капітально підставив, нанісши необдуманий візит до директора гімназії. Завтра знайду Петровича біля клепсидр і покаюсь. Можливо, доведеться загладити свою вину в "Пельменній". Від думки про це на душі стало трішки світліше, хоча й ненадовго.

Відтак думки мої перенеслися на детектива Василя Васильовича із нового мого роману. Вдалося навіть написати декілька сторінок. Далися вони мені важко. Я відчував, що той поворот сюжету, який визрів у моїй голові, нікуди не годиться, тому доведеться переробляти текст. Але треба було бачити самовдоволене обличчя дружини, яка дивилася телевизор. Вона увірувала в те, що після того, як заговорила зі

мною, натхнення знову відвідало мене. Я ніколи її в цьому не розчаровував. Чим би дитя не тішилось, лиш би не плакало. Я сів за комп'ютер і почав друкувати написане. Завжди так роблю: спочатку пишу від руки, а потім друкую. Можливо, це добряче гальмує роботу над романом, зате дозволяє краще думати, відчувати гостроту написаного. Під час переддруку я роблю правки. Ще не факт, що все написане перетворюється на надруковане. Інколи все відбувається з точністю до навпаки. І взагалі часто я не знаю, що мій герой робитиме на наступній сторінці. Як ви розумієте, попереднього плану написання роману в мене нема. Я віддаюся на волю провидіння. Дружина ніби жартома, але мені здається, що серйозно, каже, що я знаходжусь у полоні Лихого, хоча я твердо переконаний, що моєю рукою водить Бог. Він знає мої замисли, які Сам і вклав до моєї голови, і допомагає долати перепони, підказуючи той чи інший вірний хід. У мене свої, особливі, стосунки з Богом, але дружині, як і будь-кому іншому, краще про це не знати.

Робота над романом, деяке просування вперед сюжету про детектива Василя Васильовича дещо відволікли мене від думок про Петровича, але коли натхнення вилетіло через кватирку у вечірнє повітря Дрогослава, я знову всім серцем і єством повернувся до свого приятеля. Вже в ліжку дружина про щось запитала мене, але я не почув. Перепитав у неї. Вона усміхнулась і сказала: "Ясно, що тобі не до мене". Я зіщулювся, бо подумав, що вона зараз говоритиме про молодичь на похоронах. Але Бог милував. "Думай про свого Василя Васильовича", - сказала вона і відвернулася до стіни.

16

Я спав погано. Щось снилося. Декілька разів прокидався. Ходив у туалет. На кухні з чайника пив воду. Над ранок знову заснув.

А коли прокинувся, - не повірите, - немов магнітом мене потягнуло до вікна. Хотів подивитися, що там. Не розумів, що сталося, але таки підвівся з ліжка і глянув. На лавочці перед нашим під'їздом сидів Петрович. Що за чудасія? Чого йому від мене треба? Навіщо приперся сюди? Так про друзів чи хоча би про приятелів не думають. Мені стало соромно. Однієї миті мені здалося, що він мертвий. Сидить непорушно із заплющеними очима. Але ні, заворушився, почесав пальцем перенісся. Що він тут робить? Прийшов по мою душу? Сподобалося чаювання у "Пельменній"? Ще цього мені не вистачало.

Я відчув, що дружина прокинулась і дивиться мені в спину. "Буде гарний день", - сказав я, аби щось сказати, і пішов на кухню. Мені довелося витягувати шию, щоби переконатися, що Петрович ще сидить на лавочці біля під'їзду. Не знаю чому, але мною заволоділа легенька паніка. Зараз сусіди йтимуть на роботу. Побачать Петровича. Може бути скандал. Чи Петрович хоче спеціально спровокувати мене?

Задум визрів миттєво. Відро для сміття ще було наповнене не повністю. Зазвичай пакети до смітєвих баків виносила дружина, постійно вичитуючи мені, що навіть цього я не можу зробити. А тут у мене вибору не було. Я натягнув на себе спортивні штани. Відчував, що дружина підозріло дивиться на мене, як я метушусь по спальні, але нічого

не запитала. "Йду винести сміття", – буркнув я і не зважився глянути їй в очі. Нехай думає, що я роблю крок назустріч на знак нашого примирення. Але вже у під'їзді шуганула до голови думка, що дружина могла подумати, ніби я біля смітєвих баків призначив побачення черговій молодичці. Вона мастачка на всілякі вигадки. Це їй би, а не мені романи писати.

Петрович ніби очікував саме мене, бо коли я вийшов із під'їзду, подивився мені в очі. Його погляд не віщував нічого хорошого. Я привітався, але Петрович не відповів. Мов на гільйотину, я пішов до смітєвих баків. Розумів, що зараз щось має трапитись. Не смертельне, але все ж. Коли проходив назад мимо Петровича, він різко сказав: "Сядь!". За інших обставин я би вичитав йому цілу лекцію про те, що ми разом свиней не пасли, на "ти" не переходили, а тут відчув таку безпорадність, що, здається, в житті зі мною подібного не було.

Лекцію прочитав мені Петрович, а я, мов чемний студент, мовчки слухав, відчуючи з кожним його словом свою нікчемність. Петрович сказав, що не дозволить нікому втручатись у його життя. Мене ніхто не просив іти до гімназії й вимагати щось від його сина. Якось між собою вони самі порозуміються без посередників. А Петрович мене більше знати не хоче і просить не вітатися з ним під час випадкових зустрічей, бо може неадекватно зреагувати. Так і сказав.

З гордо піднятою головою він підвівся із лавки і пішов. Я сидів, мов обпльований. Краще би все сміття із баків викинули мені на голову, ніж ось таке почути від Петровича.

До тям мене привело привітання сусіда, який ішов на роботу. Не пам'ятаю, чи відповів йому. Повільно піднявся по сходах до своєї квартири. Дружина – ще в нічній сорочці – зустріла мене, як національного героя. Справді, подвигом було те, що я виніс сміття. Але не це головне. Мабуть, вона спостерігала за мною із вікна. Зраділа, що я ні на мить не затримався біля смітєвих баків, так що жодного побачення з черговою молодичкою у мене не було. А потім по-своєму витлумачила мою зустріч із Петровичем. Їй здалося, що старий пияк просив у мене грошей на горілку, а я відмовив. Я мовчав, але дружині й не потрібна була моя відповідь.

17

Декілька днів поспіль я відчував себе зрадником. Здавалось, що ж я такого зробив? Ну, розповів директорів гімназії те, що почув від Петровича. А, з'ясувалось, не можна було цього робити. Петрович, можливо, мені єдиному звірив свою таємницю, а я так нахабно зрадив його. Звичайно, хотів, щоби все вийшло якнайкраще. Але що вже тепер махати кулаками, коли бій давно відгримів? Навряд чи мені вдасться відновити стосунки з Петровичем. Та й новий роман, який явно не вписувався в канон детективних, накрився мідним тазом.

Зате почав із космічною швидкістю розгортатися сюжет у черговій розповіді про детектива Василя Васильовича. Я строчив зранку до вечора, а потім передруковував написане на комп'ютері, з квартири не виходив, дружина мене не турбувала і претензій не виставляла. Чи не вперше за майже три десятиліття нашого спільного життя вона

нарешті зрозуміла, що значить для мене творча праця. А може, й не зрозуміла і щось інше рухало нею, бо я все, як завжди, дофантазовую. Як би там не було, але я й сам дивувався власній посидючості. За декілька днів виконав кількомісячну норму. Якби так працював увесь час, то за плодючістю зрівнявся би з Жоржем Сіменом.

Але запал мій тривав недовго і натхнення випаровувалось, як роса на сонці. Внутрішня порожнеча, викликана розривом з Петровичем, давалася взнаки. Коли писав роман про детектива Василя Васильовича, здається, зовсім не думав про Петровича, захоплений роботою, а тут думки про нього знову накочувалися хвиля за хвилею. Про відчуття зради вже ніби не йшлося, а ось винуватість перед ним глибоко засіла в серце. Я аналізував кожне слово, сказане Петровичем на мою адресу, і прийшов до висновку, що фактично він говорив словами свого сина. І ще я зрозумів, що яким би не був син, Петрович усе ж гаряче його любив. Він нікому про це не скаже, навіть мені, – і тим більше тепер, – але ця проста істина була очевидною. Своїми брудними лапищами я заліз туди, куди б не мав потикатись і на гарматний постріл до того місця. Усвідомлення чогось незворотного гнітило мене, і я не знаходив собі місця.

18

Коли роман про детектива Василя Васильовича остаточно загруз чи то в пісках моєї бурхливої фантазії, чи то в болоті мого сумління, мій погляд вихопив блокнот з віршами. Давненько я нічого туди не записував.

Відкрив навімання і прочитав:

Ти вся моя. Божественне це тіло.

Мов з глини, ліплю ідеал.

Новий щоразу. І як я захочу.

Щодня ти різна. І така, як треба.

Я весь у творчому горінні.

Тебе ліпити легко і так важко.

Лиш тільки хочу щось зліпить під себе –

Ти опираєшся і не даєшся.

Я копію свою ніяк не створю.

І після сотої, а чи якої спроби

Я раптом прозріваю й розумію:

А копії не вийде – і не треба.

Бо навіть в дзеркалі ти копії не бачиш.

Ти – ніби ти, а все ж інакший.

І те, що зліва, там у тебе справа.

Ліпити жінку так приємно дуже.

Матеріалу м'якшого немає –

Та лиш тоді, коли твориш.

Якщо ж ти ремісник убогий,

Що здатний м'яти й нагинати,

Тоді нікчемний бачиш результат.

Якщо вартує жінка лиш кохання,
Не пропонуй їй сексу й поцілунків,
Які помруть без Божого начала.
Бог чоловіка сотворив із глини,
Щоб став він теж творцем на білім світі,
А не гнилим невдахою-ремісником.
... Ти вся моя. Божественне це тіло.
Мов з глини, ліплю ідеал.
Новий щоразу. І як я захочу...

Звичайно, я міг би сказати, що це геніально. Але ж ви знаєте мою скромність. Тому я зупинився на оцінці "талановито".

19

Рано чи пізно мав настати той день, коли я вийшов із квартири. Радісно світило сонечко. Щасливо щебетали пташки. Люди на вулиці були веселими й усміхненими. Лише в мене на душі шкребли кішки. Причому там назбирався, мабуть, цілий полк. Шкребли вони так завзято, що аж душу вивертали назовні. Я безцільно блукав по місту. Незчувся, коли опинився біля церкви. Сьогодні була лише одна клепсидра. Сповіщалось про смерть на вісімдесят другому році життя якоїсь невідомої мені жінки.

- Чи не вгостите мене гранчаком чаю? - почув я за спиною.

Спочатку здалося, що це голос Петровича ввижається мені. Про всяк випадок я озирнувся. Петрович дивився на мене й усміхався, наче нічого не сталося між нами. Мені пробачили мою зраду? Мабуть, усмішки у відповідь з мого боку не вийшло, надто несподіваним було моє щастя.

Ми пішли у "Пельменну". По дорозі Петрович щось розповідав, але зараз я не можу пригадати, що саме. Мені було достатньо, що я чую його голос, що цей чоловік знаходиться поруч.

Я замовив триста грамів горілки у графині, дві порції пельменів, салатики - все, як тоді. Петрович говорив і говорив, а я мовчав, боячись сполохати удачу. Про себе він уже не розповідав, як минулого разу, і я подумав, що ніхто мені й не збирався пробачити зраду, а, навпаки, Петрович задумав піддати мене ще більшій екзекуції, нагадуючи кожним словом своїм про мою провину.

Звичайно, я знову думав про Петровича гірше, ніж він був насправді, але такою вже була властивість моєї натури. Мабуть, я не позбудуся цього до кінця життя, але спілкування з Петровичем поволі дозволило мені м'якше, якщо можна так висловитися, ставитися до людей. З плином часу я зрозумів, звідки у нього ця певна ідеалізація гомо сапієнс. Допомогали йому робити людей кращими, ніж вони є насправді, парастаси і похорони. Не смійтесь. Це не просто правда, а глибока філософська думка. Все логічно. На подібних заходах про людину говорять лише хороше, намагаються не згадувати те погане, що вона зробила. Ось у присутніх, особливо у тих, хто близько не знав покійного, і складається враження про нього мало не як про ідеальну людину. Це підсилюється тим більше, коли родичі починають возносити до небес чесноти

покійного або просто мовчать, керуючись принципами християнської моралі, якщо він був Наволоччю з великої літери.

Але навіть не це головне у філософії парастасів і похоронів. Зрозуміти сутність із чужих слів практично неможливо. Треба зсередини вивчити явище. Якби я просто слухав Петровича, то навряд чи докумекав би, в чому сенс цього. Мені довелося пройти бойове хрещення поруч з ним, аби заглибитися в тему, кажучи письменницькою мовою, зрозуміти внутрішній механізм розвитку цього явища. Саме на парастасах і похоронах глибше розумієш сутність покійного, ніж коли б навіть знав його за життя. Бо що ми знаємо про того чи іншого чоловіка або жінку? Абсолютно нічого. Зовнішнє сліпить очі й не дозволяє розгледіти внутрішнє. Ми бачимо людину, говоримо, як вона вдягнена, що каже і таке інше. Але ж, за великим рахунком, це несуттєво. І після смерті людини ми назавжди втрачаємо найсокровенніші її таємниці. Проте на парастасах і похоронах фіксується щось головне, що вирізняло покійного від інших людей ще за життя. Саме Петрович навчив мене такому філософському погляду на все, що відбувається навколо, тобто це стосувалося не лише померлих. Можливо, я б і сам колись здогадався про це. Але, швидше за все, ні, бо не був налаштований на глибоке пізнання людини. Парадокс? Адже я письменник, інженер людських душ. Мене здебільшого цікавлять вигадані мною літературні персонажі, яких я наповнюю плоттю і кров'ю. Все залежить від сили і глибини моєї фантазії. Реальне ж життя набагато простіше, але потребує зусиль, щоби дослідити його зсередини. При цьому ти сам ламаєш власні стереотипи і відчуваєш, що написане тобою може не зацікавити читача. Поговоримо про це якось іншим разом, коли ви матимете більше терпіння читати мою писанину.

20

А зараз Петрович розповідав про чергового покійного, якого вчора разом зі всіма відправив у останній путь.

Мова йшла про колишнього прокурора Дрогослава. Ось як буває. Декілька днів тому я бачив його востаннє на похоронах Якова Марковича Зінгера в компанії моєї дружини та Нишпорки. Потім, коли Петрович відфутболив мене і я писав черговий роман про детектива Василя Васильовича, не виходячи із квартири, нічого не чув про смерть колишнього прокурора міста. Навіть дружина не сказала про це, хоча знала і була на похороні. Мабуть, не хотіла сполохати моє натхнення. Але менше з тим.

Із колишнім прокурором Дрогослава у мене склалися неприязні стосунки. Я думав про нього так само погано, як і він про мене. А все через те, що йому не сподобався один із моїх ранніх романів про детектива Василя Васильовича. Я був тоді, можна сказати, початківцем, а покійний – діючим прокурором Дрогослава. Доводилося зносити і більш дошкульну критику від маститих авторів. Але все стосувалося власне літератури і художніх образів. Прокурор же якось зустрів мене у центрі міста і почав критикувати. Було видно, що він трішки випив, а тому говорив голосніше, ніж зазвичай. Люди озиралися, почувши його слова. Почав він із того, що прочитав мій роман – другий чи третій із серії про детектива Василя Васильовича, зараз точно не пам'ятаю,

який саме. Не в захопленні від написаного, а щодо фактичного висвітлення стану справ, то він просто обурений і не може зрозуміти, як автор, тобто я, міг дозволити собі таке написати.

У процесі нашої розмови з'ясувалося, що я мав ретельно виписувати технічний бік справи, мало не дослівно подавати протоколи допитів чи висновки експертів. Це розсмішило мене, і я зауважив, що перед художньою літературою стоять трішки інші завдання, ніж, скажімо, перед прокуратурою, і якби я слідував порадам мого співрозмовника, то замість тоненького роману вийшов би томище, нецікавий читачеві. Я й досі не знаю, чи прокурор Дрогослава піддазрював мене, бо принаймні в школі мав би читати романи і розуміти, чим художня література відрізняється від технічної чи якоїсь іншої, чи говорив серйозно, бо не захоплювався власне художньою творчістю, а все життя вивчав лише різноманітні кодекси, – але він розпалювався і розпалювався, аж поки мало не закипів і став бризкати на мене слиною. Розумію, що свою роль відіграв надмірно вжитий ним алкоголь. А ще я поводив себе доволі зухвало, як це притаманно відносно молодим людям, які відчули перший смак слави.

Як би там не було, але я зрозумів, що з прокурором Дрогослава мені нема більше про що говорити, і тому пішов, а він ще довго кидав мені у спину образливі слова, дошкульно називаючи графоманом. Будь-який письменник може витримати і більш брутальні звинувачення, але графоманство – це як смертельний присуд з відстрочкою у декілька десятків років. Мовляв, хлопче, що б ти не написав у подальшому, нічого вартісного у тебе вже не вийде, бо ти графоман, а це пожиттєва невиліковна хвороба.

Наші стосунки були ніякими. Інколи я випадково зустрічав прокурора в місті. Коли можливо було, відвертав голову, вдаючи, що не помічаю його. Коли ж зіштовхувалися лоб у лоб чи були в компанії, крізь зуби цідив йому вітання, як молодший і культурніший. Він відповідав мені тією ж монетою. Мене влаштовувало, що прокурор Дрогослава більше привселюдно не називав мене графоманом і не відгукувався про мої романи ні негативно, ні, тим паче, позитивно, що, здавалося, стало би взагалі неприйнятним для мене. Принаймні ніхто не казав мені, що він у розмовах з іншими згадує мене.

А тут з розповіді Петровича вимальовувався зовсім інший образ колишнього прокурора Дрогослава – світлий, якщо хочете. І саме в цьому сутність філософії парастасів і похоронів, коли не просто пізнаєш людину і бачиш, що вона набагато краща, ніж ти про неї думав, а те, що чесноти людини переважають її мінуси, і ти відчуваєш себе мізерним і негідним поруч з таким титаном духу і тіла. Тебе не може тішити думка, що під час твого парастасу і похорону люди також пізнають твою сутність і усвідомлять, ким ти був насправді. А потім розумієш, що цього все-таки не станеться, бо важко знайти ще одного такого Петровича, який би сповідував подібну філософію, а, головне, міг би передати свої знання іншим. Отож доведеться тобі вмирати зі сприйняттям, що тебе не зрозуміють, не оцінять – і взагалі...

Петрович розповідав про те, що прокурор міста всиновив хлопчика із дитячого будинку, бо дружина виявилася неплідною, і весь час аж до самої своєї смерті

допомагав цьому закладу всім, чим міг. А ще в своєму житті прокурор Дрогослава вчинив геройський поступок. На околиці міста є ресторан "Калина". Одного разу прокурор там обідав, обеззброїв і затримав злочинця, який погрожував убити людей із пістолета. Ось чому я цього не знав, хоча все життя живу в Дрогославі? Пізніше я запитував у дружини, чи знала вона про ці факти із біографії прокурора? Так, знала. Вона знала, а я ні. Чому? А все просто – і мені згодом пояснив це Петрович, ілюструючи на моєму прикладі сутність своєї філософської теорії. Я не знав, бо не хотів знати. Був просто ображений на прокурора міста, який назвав мене графоманом. Тому будь-яка позитивна інформація, що стосувалася цього чоловіка, відскакувала від мене, як м'ячик від стінки. Якби інформація була негативною, я би всмоктав її. Петрович пояснив мені це дохідливо і популярно, і я погодився, що він має рацію. Яким недалеким пігмеем у власних очах виглядав я тепер на тлі покійного прокурора Дрогослава. Не знаю, чи зважився б я колись усиновити чужу дитину. А щоб затримати озброєного злочинця – на це б у мене точно сили не вистачило. Це лише в моїх романах детектив Василь Васильович зображений героєм, який долає будь-які перепони. Насправді я сам би не зміг зробити й десятої долі того, що мій літературний герой. Мабуть, я захмелів, але аж тепер погодився би з прокурором міста, що я графоман, лиш би він був живий.

21

Ми ганяли чаї з Петровичем, тверезіли. Мій співрозмовник на очах ставав усе більш похмурим, і я розумів, що алкоголь перестає діяти на нього. Я чув, що алкогольна залежність – страшна штука, але лише на прикладі Петровича згодом дізнався, що це насправді означає. А сьогодні наше спілкування закінчилося. Петрович звично не подякував мені за обід, і я не образився. А потім він несподівано сказав: "Завтра, друже, зустрічаємося тут же о цій же годині" – і пішов, махнувши на прощання рукою. Це вже було нахабство з його боку. Ніхто ще в моєму житті не віддавав мені ось такі накази, що не підлягали обговоренню.

Але ж я вже почав своє переродження під впливом Петровича і його філософії парастасів і похоронів. Ключовим у його фразі для мене було слово "друже". Я не дуже розмірковував, чи воно випадкове, чи він справді вважає мене своїм другом, чи для нього залишається головним випити і з'їсти за чужий рахунок, а для цього всі засоби згодяться, в тім числі й це магічне слово. Я мав думати про людей краще, ніж вони є насправді. Я думав про Петровича краще. Але наступного дня все ж з ним не зустрівся.

Я ще довго тинявся Дрогославом. Не тому, що боявся німецької мови з боку дружини, яка могла би занюхати в мене алкоголь. З цим якраз усе було в порядку. Чотири склянки чаю зробили свою справу. Я був тверезий з п'ят до голови. Але мені треба було впорядкувати власні думки. Їх було багато, і я вирішив аналізувати, але не всі відразу. Найперше я зрозумів, що впадаю у залежність від Петровича. Це була приємна залежність. Мені соромно в цьому зізнатись, проте мова йшла щось на зразок кохання. Хто пережив ці почуття, то знає, про що я кажу. Звісно, я правильної орієнтації, і те, що я відчував до Петровича, навряд чи справді можна назвати коханням. Цей душевний трепет повинен мати інше означення, але я цього слова не

знаю. Ось тобі і письменник. Праві ви були, пане прокуроре, графоман і в Африці графоман. Найменше мені хотілося, щоби залежність від Петровича виявилася ще й алкогольною. Тут я міг себе хоч трохи заспокоїти, бо жодних грошей мені б не вистачило на щоденні триста грамів горілки, дві порції пельменів і салати. Раз на тиждень – будь ласка. Щоденними могли би бути хіба що чаї. Треба буде якось завтра м'яко сказати про це Петровичу. Я розумів, що зумію це зробити, адже ми друзі.

Інше коло думок було пов'язане з імовірним убивцею Якова Марковича Зінгера. Присутність Нишпорки на парастасі й похороні адвоката не давала мені спокою. Недаремно цей чоловік з'являється у подібних місцях, не просто висліджуючи вбивцю, а заганняючи його в глухий кут.

Зі списку імовірних убивць Якова Марковича Зінгера я відразу викреслив двох осіб: Петровича і свою дружину. Нишпорка спілкувався з ними, але ж не можна цю справу доводити до абсурду. Якщо діяти за цією логікою, то Петровича можна звинуватити у смерті кожного, на парастасі й похороні якого він побував. Що стосується дружини, то я давав голову на відсіч, що не вона прискорила смерть адвоката. Людина не може курку зарізати, вмлїває, коли бачить кров – то чи здатна вона вбити подібного собі?

Залишається колишній прокурор Дрогослава. Але він уже вмер, так що Нишпорка не має жодних фактів. Чи смерть прокурора – це теж втручання невідомого, аби приховати вбивство Якова Марковича Зінгера? Цікаво, чи був Нишпорка на парастасі й похороні колишнього прокурора міста? Треба буде розпитати про це у Петровича. Тоді картина стане більш-менш ясною.

Я вже йшов додому, коли до голови прийшла думка: а чи взагалі вбили Якова Марковича Зінгера? Ось не міг я пригадати, хто до мого вуха впустив цю чутку.

А вже коли підходив до будинку, блиснуло в мозку, що потенційний убивця таки був на парастасі й похоронах адвоката, і Нишпорка, мабуть, теж розмовляв з ним, але я слабенько пам'ятав інші обличчя, бо зосередив свою увагу на Петровичу, колишньому прокуророві Дрогослава й дружині. Не вийшов би з мене слідак на кшталт мого детектива Василя Васильовича. Одна справа – детективні романи писати, а зовсім інша – реальне життя.

22

Наступний ранок я зустрів з усмішкою на устах, бо мені наснилося, що вбивцею Якова Марковича Зінгера була та жіночка, яка на поминках розносила страви і вперлася грудьми мені в спину.

А ще звечора зварганив один віршик і тепер прочитав його в своєму блокноті, доставивши дві коми і замінивши одне слово іншим:

І в Сонця чорні плями є.

Немає ідеального Кохання.

Нам щастя, мов повітря, не стає.

Не вистачає волі до пізнання

Чогось величного в собі,

Божественного – в вічних зорях.

Хтось грає серенаду на трубі,
Хтось – похоронний марш від горя.
Ми всі – письменники свого життя.
Малюємо й стираємо нещадно
До самоскону, самозабуття
Лиш власну долю й смерть ми владно.
Зачепимо у просторі віків
Мільйони доль лиш розчерком пера ганебним.
Щасливим будь, якщо зустрів
Своє кохання ти під небом не хвалебним.
Душа летить і прагне висоти.
Людині мало вже життя на небі.
У зірку перетворюєшся ти,
А заздриш неземній амебі.
У протиріччях крутиться Земля.
На ній – лиш білі плями невідомі.
Немов безсиле немовля,
Ми відчуваємось у власнім домі.

Поки дружина збиралася до школи, я засів за комп'ютер. Випогоджувалося на те, що закінчу черговий розділ роману про детектива Василя Васильовича. Інколи на мене знаходить, що відразу друкую на комп'ютері, а не пишу в зошиті. Не можу пояснити чому. Мабуть, Муза змучується двічі надихати мене на одне і те ж.

Як на мене, дружина занадто повільно поспішала на роботу. Випробовує мене, чи я не подамся до міста? Вірною ознакою цього мало стати те, що я голюся. Коли вдома, то можу й декілька днів не застосовувати бритви. Дружину це дуже дратує. Вона каже, що я її зовсім не кохаю, раз не голюся, бо я ж знаю, що вона не любить неголених чоловіків. Який зв'язок між голінням і коханням – не розумію. Чоловікам не дано пізнати сутність жіночої логіки. Тому я й не дуже дивуюсь подібним шедеврам з вуст дружини. Що стосується кохання до неї, то тут вона, мабуть, права. Спробуйте прожити поруч майже тридцять років і зберегти первісні відчуття захопленості своєю половинкою. А побут найбільше роз'їдає кохання. Тому я сповідаю інший принцип у стосунках з дружиною. Саме це слово – від "дружити". Я з дружиною дружу. Можливо, це не зовсім те, що насправді мало би бути, але знову я не можу підібрати слова, яке би уповні характеризувало мої стосунки з дружиною. Або його нема – і чоловіки повинні кохати своїх дружин до останнього дня життя, або...

Дивним чином співпало, що я закінчив черговий розділ роману про детектива Василя Васильовича, коли дружина пішла на роботу. Вже не було потреби дофантазовувати думку про кохання, чи що там є насправді, до дружини.

Я вимкнув комп'ютер, поголився, попив каву. Але все одно до зустрічі з Петровичем залишалося ще чимало часу. Проте вдома сидіти не хотілось. Я таки

вискочив із квартири надвір.

Сьогодні веселого сонечка на небі не було, а пташки якщо й щебетали, то щастя у їхньому співі я не почув. Це зараз я такий грамотний, коли згадую події того й наступних днів. А тоді абсолютно не відчував якихось лихих передзнаменувань.

Ноги самі понесли мене до церкви. Я й не впирався. На звичному стенді не було жодної клепсидри. Це збентежило мене, хоча насправді означало лише одне: ніхто з дрогославців не вмер. З'ясовується, що й таке буває. І слава Богу. Але саме тоді я подумав, що немає клепсидри – не буде й Петровича. Я кажу правду, бо подумав про це не пізніше, а саме того дня. Це мій детектив Василь Васильович мав сильно розвинену інтуїцію. Я наділив його цим даром, щоби він відрізнявся від інших міліціонерів-поліцейських і прокурорів. Хто б тоді розкривав злочини? Очевидно, бувають випадки, коли ти набуваєш рис створеного тобою літературного героя. Я не кажу, що після того дня я став сильно передбачати те, що могло скоїтися на білому світі, але справді відчув, що інтуїція, нехай і в примітивному вигляді, таки притаманна мені.

Мабуть, я декілька хвилин розглядав порожній стенд без клепсидр, очікуючи, що почую за спиною знайомий голос: "Чи не вгостите мене гранчаком чаю?". Але Петровича не було. Свого філософського запитання він не задав. Про всяк випадок я озирнувся. Проте свого друга не побачив. Сів на лавочку біля церкви і відчув, як порожнеча заповнює мою душу. Я не лукавлю. Це було відчуття порожнечі саме душі, а не тіла. Я не міг зупинити цей процес, хоча зробив декілька спроб. Мені здалося, що коли я підую звідси, то наповнення душі порожнечею зупиниться.

Деякий час певна ілюзія була, коли я йшов до "Пельменної". А й справді, я тут караюсь, мучусь, але не каюсь, а Петрович давно сидить на нашому місці, усміхається в бороду й дивується моїй недоумкуватості. Трохи стало веселіше.

Але в "Пельменній" Петровича не було. Я відчув, як порожнеча вже з космічною швидкістю стала наповнювати душу. Я намотував кола по місту, гнав від себе найгірші думки, а потім спохопився: та ж до зустрічі з Петровичем є ще чимало часу. Мені не слід панікувати. Може ж людина, крім мене, мати інші справи. Проте неспокій оволодів мною, змусивши розум капітулювати.

Упродовж наступних декількох годин я бігав від церкви до "Пельменної", але Петровича не було. Мої заготовлені фрази на кшталт того, що в мене нема аж так багато грошей, аби щодня виставляти Петровичу, тепер видавалися нікчемними. Я готовий був гостити його й декілька разів на день, лиш би він знайшовся.

24

Несподівано переді мною з'явився Нишпорка. Ми поручкались. Він запропонував піти на каву. Я погодився. Треба було відволіктись від думок про Петровича. Звісно, до кави Нишпорка взяв коньяку. Ми пили й говорили про смерть Якова Марковича Зінгера. А чому не про колишнього прокурора Дрогослава?

Доволі швидко я зрозумів, що Нишпорка проводить своєрідний тест щодо мене: чи не причетний я до вбивства адвоката? Мені стало смішно. І цей чоловік був найкращим міліцейським слідчим не лише в Дрогославі, а й в області? Але ж і мій детектив Василь

Васильович відпрацьовував кожну версію, хоча від самого початку тримав у голові основну. Врешті-решт, я зрозумів, що підозри щодо мене відпали, тест я здав успішно, так що Нишпорка більше не вважає мене потенційним убивцею Якова Марковича Зінгера.

Тепер настала черга познущатися й мені з нього. Я запитав, чому він вважає, що адвокат помер не своєю смертю. Його відповіддю я був здивований. Нишпорка сказав, що це лише чутки, ніби Якова Марковича Зінгера вбили. Але він не на того напав. Я запитав, чому ж Нишпорка займається цією справою. Проте він, здається, вже був готовий до цього і відповів, що подібними справами займається лише на прохання родичів убитого. Ага, все-таки убитого! Оскільки таких у Якова Марковича Зінгера не виявилось, то ніхто до нього не звертався з проханням дослідити ймовірне вбивство колишнього адвоката. Я відчував, що Нишпорка щось не договориє, а йому самому стали не подобатися мої запитання. Ще б пак! Запросив письменника на каву з коньяком, а той з нього душу вивертає. Я теж більше не хотів зловживати терпінням і гостинністю Нишпорки. До того ж, думки про Петровича знову повернулися до голови. Я подякував, ми холодно розпрощались, і я пішов розшукувати Петровича.

25

Біля церкви і в "Пельменній" його не було. Я міг би, звичайно, розпитати у багатьох, чи бачили вони Петровича, але не став цього робити. Ще не знати, що подумують про мене.

Ось саме така позиція, коли боїшся, щоби про тебе не подумали не те що треба, нівелює багатьох людей, робить їх подібними на інших, тоді як Божий задум був саме в індивідуальності кожної особи. Каюся, я теж із цієї породи, хоча робив багато безуспішних спроб вирватись із замкненого кола подібності до інших.

Раптом я подумав, що Петрович може очікувати мене на лавці перед під'їздом. І як я відразу не здогадався? Сидить і думає, який я нікчемний, й іронічно, як це у нього виходить, усміхається в бороду.

Я мало не побіг додому. Мабуть, знайомі зі здивуванням дивилися на мене, але я ні на кого не звертав увагу.

Петровича на лавці біля під'їзду не було. Я поплівся додому. Щось узяв їсти із холодильника. Якби в той момент у мене запитали, що саме, навряд чи зміг би відповісти на це запитання.

Незабаром з роботи прийшла дружина і сказала, що я міг би трішки й провітритись. Знала би вона, що я аж занадто провітрювався, розшукуючи Петровича. Але про що з нею говорити, якщо вона навіть не помітила, що я поголився?

До самого вечора дружина мене не зачіпала. Робота над черговим розділом роману про детектива Василя Васильовича виявилася капітально загальмованою. Я думав про Петровича.

26

Петрович зник. Мої зусилля щодо його розшуків не принесли жодних результатів. Я увімкнув аналітичні здібності мого літературного героя, але з цього теж нічого не

вийшло. Одна справа – вигадувати події, давши волю фантазії, й зовсім інша – реалії життя. Я вже не соромився і розпитував у знайомих і навіть не знайомих, де Петрович. Ніхто не знав. Дехто був здивований, чого це я розшукую старого пияка, який знайшов собі заняття ходити на парастаси і похорони. Мовляв, що тебе з ним об'єднує? А що я їм міг відповісти? Що зник мій друг? Навряд чи вони би це зрозуміли.

Якось на третій чи четвертий день пошуків я зустрів Нишпорку і запитав, чи не бачив він Петровича, бо вже декілька днів не можу його знайти. Відповіддю був подив у його очах. Зрозуміло, Нишпорка не знав про зникнення Петровича. Почав задавати мені різні дурнуваті запитання, розробляючи, не соромлячись, свою ідіотичну версію про причетність Петровича до вбивства Якова Марковича Зінгера. Це мені швидко набридло, і я пішов, не дослухавши до кінця його чергове запитання.

Тепер я був на кожному парастасі й похороні в Дрогославі, сподіваючись зустріти там Петровича. Якщо парастасів і похоронів було декілька, я встигав побувати на всіх, навіть якщо доводилося бігти у буквальному розумінні цього слова з одного кінця міста в інше. Петрович ніде не з'являвся, але я не втрачав надії.

На диво, дружина не дошкуляла мені, хоча жодної розмови про Петровича в ці дні у нас не відбулося. Мабуть, подумала, що кобель, тобто я, закохався в чергову сучку. Здається, її вже не турбували мої вечірні і навіть нічні відсутності вдома. Мовляв, хай перебіситься, все одно нікуди від мене не піде. Інколи моя дружина могла бути мудрою. У цьому випадку я не збирався її розчаровувати і переконувати в іншому.

Якось я йшов повз гімназію і зайшов усередину. Попередньо не мав такого лихого наміру. Була перерва. Побачив директора, який у коридорі про щось весело базікав зі старшокласницями. Я подумав, що він ще той ловелас. Погляд на мене – й обличчя його спохмурніло. Підійшов. Ох, і лихі в нього очі. Ні "доброго дня", ні "насируматір". Я теж. Запитав у нього, де Петрович. Він несподівано зрадів. Почав жартувати. Мовляв, давайте разом пошукаємо, може, в якомусь класі загубився.

Мені було не до веселощів. Я сказав, що вже декілька днів не можу знайти його батька. На парастаси й похорони він не ходить. Директор гімназії став серйозним. Відповів, що це не вперше Петрович так себе поводить. Пригрівся біля якоїсь молодички, та його годує і поїть, а набридне – вижене геть. Тоді старий знову починає фестивалити на парастасах і похоронах. Їсти ж і пити щось треба. Син Петровича глянув на мене суворо, ніби даючи зрозуміти, що моя подальша присутність у гімназії є небажаною, і пішов геть.

Якщо він хотів зруйнувати мою віру у філософію Петровича, то жорстоко помилився. Втім, деякі сумніви все ж зронив. Дійсно, подумав я, Петрович, мабуть, на деякий час знайшов душевний спокій біля молоді привабливої жінки. Звісно, жінка мала бути саме такою: молодою і привабливою. Кольнуло серце, що при цьому він забув про мене. Але я вже не був з тих образливих. Лиш би йому було добре.

У кіоску попросив свіжий номер "Дрогославської зорі". Приваблива жіночка десь моїх років сказала, що з програмою нема, але є стара газета – за вівторок. Взяв. Ліниво читав у міському парку культури і відпочинку. Сидів на лавочці якраз навпроти

пам'ятника Степанові Бандері. Навкруги весело спілкувалися між собою студентки. За інших обставин я би вже відверто розглядав їхні оголені ноження, але зараз мені було не до цього.

Давно я не читав цієї газетки. Чув, що у ній помінявся головний редактор. Старого, Івана Романовича Ленківца, ледве випхали на пенсію. Починав він у Дрогославі з розвінчання українських буржуазних націоналістів. За незалежності ходив у вишиванці і на початках навіть очолював місцеву "Просвіту". Новий головний редактор був племінником колишнього народного депутата України по нашому округу. Але, видно, добре засвоїв уроки свого попередника. Мало не на кожній сторінці була фотографія міського голови, а що не стаття – то ода на адресу місцевої влади. Ось так вони й живуть, ці журналюги. Влада платить їм гроші платників податків, аби газетарі прославляли можновладців, а до простого народу в них ніколи нема діла.

У кримінальній хроніці мене зацікавило повідомлення, що невідомий збив машиною дрогославець Б. і втік з місця пригоди. Ось і маєш сюжет для нового роману про детектива Василя Васильовича. Треба лише наростити кістки й м'ясо.

Газету я таки залишив на лавочці, бо вона більше мене нічим не цікавила.

Зробив контрольний постріл: пішов до стенду з клепсидрами і "Пельменної". Петровича не було. Я почвалав додому.

27

Важко знайти друга і тут же його втратити. Я змирився з долею і перестав розшукувати Петровича. Зрештою, так не буває, щоби людина безслідно зникла, і про це ніхто не знав. Людина тому й зникає, що хоче зникнути. Такий закон природи – і проти нього не попреш. Петрович захотів зникнути, знайшовши десь своє маленьке щастя, – і він має на це право. Звичайно, міг би мені сказати на прощання: "Вибачай, друже, так сталося". Але це все на любителя. Я прив'язався до нього більше, ніж він до мене. Колись це повернеться до нього бумерангом – і від нього піде той чи та, до кого він прив'яжеться. Я усміхнувся. Це була перемога над самим собою. Найбільше до цього долучився Петрович. Я відчув, що не тримаю на нього зла.

Не можна сказати, щоби в наступні дні я зовсім не думав про Петровича. Думав, звичайно, ще й як думав. Але це був солодкий біль. Я не відчував себе мучеником. Помітив лише, що мобільний телефон завжди ношу з собою, навіть у туалет, і кладу біля себе, коли сідаю за комп'ютер набирати текст. Зазвичай, я залишав його будь-де у квартирі й часто пропускав дзвінки. Тепер виходило, що я чекаю звістки від Петровича. Бо що ж я тоді за друг, якщо не пильнуватиму свого мобільного телефону, коли в будь-який момент Петрович може зв'язатися зі мною?

Вірші теж писав, думаючи про Петровича. Звісно, коли би хтось їх прочитав, то навіть не здогадався б, що вони написані під його впливом.

Ось один із них:

Самотність поціновуєш з роками,
Коли думки обступлять, мов вовки,
А ти їх голими руками

Все душиш, душиш залюбки.
У божевіллі смак полину.
Красу наскрізь пізнаєш враз.
В майбутнє я думками лину,
Коли живеш вже без образ.
Іду по колу і не бачу,
Що вже тут був і цю кохав.
А тут злякав свою удачу
І більш удач уже не мав.
В самотності плекаєш диво,
Ще не народжене в тобі.
Повір, все буде так красиво,
Як пісня, що звучить в журбі.
Тобі здається, ти це знаєш.
І чув цю пісню вже не раз.
Ти божеволієш, конаєш.
Здається, що життя - міраж.
І ти, осяйно-сонцеликий,
Ідеш до Бога навмання.
Здається, вже до всього звиклий.
Лише нема тобі спання.
День пролітає дуже швидко,
А ніч гальмує весь твій час.
Буває і від правди бридко,
Коли вона зачепить нас.
В самотності думки блукають.
Якось народиться - й помре.
Бажання з часом теж зникають,
Допоки совість сум порве.
Самотності боятися не треба.
Пригладжу думки гребінцем.
Людині в смерті є потреба,
Та смерть не є життя кінцем.
... Самотність поціновуєш з роками,
Коли думки обступлять, мов вовки,
А ти їх голими руками
Все душиш, душиш залюбки...

Робота над романом про детектива Василя Васильовича впевнено просувалася до логічного завершення. Я не можу сказати, що натхнення постійно навідувалося до мене, та й не в тому я віці, аби вірити в байки про Музу. Мушу визнати, що Петрович таки капітально вибив мене з колії, але звичка до щоденної чорнової роботи все-таки

брала гору. Більше того, я розумів, що повинен одержимо працювати, коли хочу якщо й не забути Петровича, то принаймні притлумити цей біль. Дружина бачила, що я мало не цілодобово працюю над романом, – і це їй подобалось. Вона воліла, аби я краще сидів удома, ніж вештався за уявними молодими.

28

І того дня, коли я поставив останню крапку в моєму новому романі про детектива Василя Васильовича, в моєму мобільному телефоні пролунав дзвінок. Номер був незнайомий. І жіночий голос – теж. Ви знову мені не повірите, але цей голос – ніжний і милозвучний – я передбачив. Можна сказати, вимріяв. Ну, може ж мені хоч раз поталанити у житті після всіх моїх страждань і блукань у просторі й часі?

Пані назвала мої ім'я, по-батькові і прізвище, а потім перепитала, чи це я. Почувши ствердну відповідь, сказала, що зараз зі мною розмовлятимуть. Президент? Папа Римський? Але цього я вже точно не міг передбачити. "Де ти зник, старий?" – почув я голос Петровича. Мабуть, в очах у мене з'явилися сльози, бо все став бачити, ніби в тумані, а голос несподівано зник. Уже потім я десь вичитав, що подібне трапляється від великого хвилювання. Поки я оговтувався, Петрович скоромовкою розповів мені, що потрапив в аварію, деякий час був без пам'яті, а тепер потрохи одужує, хоча має зламані дві ноги. "Ти не повіриш, старий, але мене збив колишній прокурор Дрогослава", – сказав він.

Мабуть, остання його фраза привела мене до тями. Я почав обережно казати, що колишній прокурор нашого міста вмер, адже Петрович був на його похороні і сам про це мені розповідав у "Пельменній", возносячи до небес чесноти цього чоловіка. Але той, здається, не чув мене, бо торочив одне і те ж, дуже обурюючись, що колишній прокурор Дрогослава, збивши машиною, кинув його напризволяще, не надавши першої медичної допомоги. "А ще вдавав з себе порядну людину!" – патетично вигукував Петрович. Про найгірше, що могло статися з його мозком, я подумав трохи пізніше, а зараз милозвучний і ніжний жіночий голос повідомив мені, що Петрович змучився, то ж краще буде, якщо цю розмову ми продовжимо завтра. Я ще встиг запитати, де лежить мій друг. Чарівна незнайомка відповіла, що у нашій Дрогославській міській лікарні, в травматологічному відділенні, у третій палаті.

Я сидів за комп'ютером і не знав, що маю робити. Дружина чула мою розмову по телефону, але гордість – чи то пак гординя, найбільший людський гріх, – не дозволяла їй запитати мене, хто телефонував і що хотів. Я ж не знав, чи маю скакати від радості, чи плакати з горя. З одного боку, звісно, я був радий, що Петрович знайшовся і що він живий, а, з іншого, – не знав, що й думати, адже він стверджує, що його збив машиною колишній прокурор Дрогослава, який на той час був уже мертвим.

Якось я й не помітив, коли вимкнув комп'ютер і ліг спати. Дружина щось казала мені, але я нічого не чув і не відповідав на її запитання. Вона, мабуть, подумала, що я знову думаю про детектива Василя Васильовича. В мене ж не було радості від того, що я сьогодні закінчив черговий свій роман. Єдине, що я твердо знав: мені треба завтра відвідати Петровича у лікарні.

Коли дружина заснула, я прихопив свій заповітний блокнот і пішов на кухню. Здавалося, мої думки були далекі від того, про що я писав, але почуте й побачене за останні дні, не пов'язане з Петровичем, вимагало своєї з'яви на світ Божий. Строфи лягали одна за одною, без особливих зусиль із мого боку:

Вони прийдуть, убиті Путіним, на суд.
Там прокурор читатиме петицію.
І адвокат в нестямі вилле бруд.
І клясти буде хтось поліцію.
Вони стоятимуть, терплячі й мовчазні.
Не зможуть вже нічого нам сказати.
Для їхніх родичів в казні
Знайшлися срібняки й дукати.
А той, хто їх нещадно убивав, –
У клітці золотій в кайдани вже закутий.
Гаазького кінця свого не знав.
Не знав, що у Росії вже забутий.
Там править новий цар – невдаха-демократ.
Теж в глибині душі не любить Україну.
Безжальний він, як і гаазький кат.
Весь світ перетворив би на руїну.
І звідки кров у них така тече?
Помпує смерть, і злобу, і ненависть.
І совість їх, нещасних, не пече.
Лиш чорна їх руйнує зависть.
Це мертва гілка в розвитку життя.
Щоб вижити – її зрубати треба.
Не слухати москальського виття,
Щоб потім і собі не вить до неба.
А той, хто все це сотворив,
Безумним вже з'явивсь на світі.
Він суддям щось там говорив –
І плів свої фальшиві сіті.
Стояли мовчки мертві та живі.
Здригались ненароджені у лоні.
А він вітійствував, немов той Вій.
Здавалося, у нього всі в полоні.
І тільки з клітки вийти захотів, –
Враз зрозумів, що це не вдасться.
Почувся з неба Божий спів.
І Путін став вже матюкатися.

В безсиллі скошене лице.
Сміх. Осуд. Крики. Мати.
Летить вже куряче яйце.
Стріляють у людей солдати.
А той замовк. Ним володіє страх.
Він зрозумів: кінець настане.
Звучать Бетховен, Моцарт, Бах.
Людське терпіння швидко тане.
Згубив усе, що досі мав.
Майбутнє закінчиться завтра.
Байдуже присуд свій проспав.
Брехнею виявилася правда.
А ті, яких він так убив,
На справедливість не чекають.
Він теж на світі білім жив.
Потрапить в рай. Вони це знають.
У Бога свій закон. І страх.
З небес нічого вже не бачиш.
А на землі – моралі крах.
І ти нічого вже не значиш.
... Вони прийдуть, убиті Путіним, на суд.
Там прокурор читатиме петицію.
І адвокат в нестямі вилле бруд.
І клясти буде хтось поліцію...

Вже не мав сили правити щойно написане. Подумав, що видавці відмовлять мені надрукувати книгу, в якій був би цей вірш. Та й я сам не хотів би, щоби ця книга виходила, хоча дружина вже декілька разів казала мені, що із задоволенням прочитала би мою книгу поезій. Я змовчав. Укотре подумав, що це не поезія, а звичайнісінькі вірші, які я пишу для себе. Можливо, пророчі, але все ж вірші. Та й пророцтва, за великим рахунком нема. Так, бажання чи мрії одного із семи мільярдів гомо сапієнс.

30

Вночі я спав погано. Міг би сказати, що взагалі не спав, але це було би неправдою, бо жахи накочувалися на мене хвиля за хвилю. Було відчуття, що я задихаюся, захлинаюся від цих потоків, і ніщо вже не може врятувати мене.

Зранку дружина вициганила у мене всю інформацію про Петровича. Точніше, вона, не витримавши, запитала, хто звечора телефонував мені, а я їй усе і виклав. Хотілося виговоритись, бо сам уже був не в стані осмислити те, що відбувається. Потім я зрозумів, що даремно зробив це. Дружині було байдуже, чи поїхав розумом якийсь там Петрович, а історія про те, що колишній прокурор Дрогослава, який на той момент був покійником, нібито переїхав його машиною, взагалі розвеселила її. Я ж ніяк не міг зрозуміти, чому майже три десятиліття прожив поруч з цією людиною. Тепер, після

знайомства з Петровичем, лише доторкнувшись до його філософії парастасів і похоронів, я зрозумів, що дружина – зовсім чужа мені людина. По-справжньому нас єднає лише донька, та й то це вже видається в далекому минулому, бо вона самотійна, а внука чи внучки нам ще не подарувала.

Я дуже хотів побачити Петровича, але щось мене стримувало. Вже коли підходив до лікарні, зрозумів, що боюсь усвідомити його розумову неповноцінність, бо не знатиму, як тоді розмовляти з ним. Хай він буде інвалідом, кривим, горбатим, косооком, але нормальним у розумовому плані. Завжди відчував ніяковість, коли зустрічав божевільних. Вони видавалися мені особливими людьми, – й були такими насправді, вільними, завдяки Божій ласці, від абсурдності життя. Я завжди був переконаний у тому, що нам, звичайним людям, яким не поталанило стати божевільними, ще слід рости й рости до них, до їхнього розуміння й особливого бачення світу крізь божественну призму. Те саме, мабуть, стосується і дітей, перед якими ми повинні стати навколішки і дивитися на них знизу догори, а не навпаки – зверху вниз, щоби дорости до їхнього розуміння, відновити втрачені у дитинстві щирість і безпосередність. Ми ж нехтуємо дітьми і божевільними, вважаючи себе щасливими і мудрими, пупом землі.

31

З душевним трепетом я відчиняв двері третьої палати травматологічного відділення Дрогославської міської лікарні – і не побачив Петровича. На мене дивилося п'ятеро чоловіків ніби на одне обличчя. Вони лежали на ліжках. Тут було царство гіпсу. Він був усюди: на руках, на ногах, а в одного – й на голові. Хіба можна загіпсувати мозок? Я ледве стримався, аби не засміятися від власного жарту, який прошелестів у голові. Привітався. Недружньо відповіли, ніби я був винен у тому, що в мене нічого не загіпсовано.

Чоловік із загіпсованими ногами лежав біля вікна. Саме з того місця я й почув знайомий голос: "Старий, я тут, іди сюди!". Голос належав Петровичу, але самого чоловіка годі було впізнати. Якщо знаєш, що у нього була борода, а тепер вона відсутня, то мусиш довіряти власне голосу людини, якщо не маєш інших орієнтирів. Мабуть, я все ще вагався, чи взагалі потрапив у ту палату, бо чарівна незнайомка могла помилитись. Можливо, Петрович це зрозумів, бо почав більш наполегливо кликати мене до себе, переконуючи, що це саме він, а не хтось інший.

Петрович з бородою і без бороди – тепер це для мене були зовсім інші чоловіки, з різними філософіями. Точніше, філософія парастасів і похоронів залишилася з тим, що був з бородою, але якого я, здавалося, втратив уже назавжди. Той, хто був без бороди і говорив голосом Петровича, вже не мав тієї філософії в голові. Здавалося, щось незриме вивітрилося з нього після аварії.

І все ж потиск руки у Петровича був міцним. Через долоню в мене вливалася його енергія – нехай і потойбічна, неземна, але це був єдино вірний шлях до колишнього Петровича. Я все ще дивився на нього, як на інакшопланетянина, за гіпсом якого приховані дротики, що пов'язують його з позаземними цивілізаціями. Водночас я

відчув, що Петрович ставиться до мене так, ніби цієї жахливої аварії в його житті не було, а він просто відлучився на хвилику від стенду з клепсидрами і зараз видасть свою сакраментальну фразу: "Чи не вгостите мене гранчаком чаю?".

Він розпитував у мене про недавні парастаси й похорони, на яких не міг бути присутнім з відомої причини. Мене спочатку дивувало, чому Петрович був упевнений, що за його відсутності я неодмінно мав відвідувати ці заходи, але ж треба було хоч трохи знати мого друга, щоб усвідомити його мало не космічно-потойбічні здібності. Мені здавалося, що я вже достатньо вивчив його, а з'ясувалося, що ні. Це був своєрідний екзамен на професійну здатність. Я не стільки розповідав Петровичу про парастаси та похорони як видиму оболонку релігійних обрядів, скільки ділився інформацією про людей, які ще недавно жили разом з нами на планеті Земля, переміщались у просторі й часі. Петрович був явно задоволений тямущим учнем, який всотував його філософію і мав усі можливості перевершити вчителя. Це, якщо ви помітили, я так скромно висловлююсь про свою особу.

Загалом же мої відчуття того дня були зовсім іншими. Я не сприймав Петровича учителем у класичному значенні цього слова. Зголена борода омолодила його років на двадцять. Разом з нею, здається, зникла назавжди філософська мудрість у погляді.

Але не це головне. Мені відчулося, що ось цю його філософію парастасів і похоронів я сповідував раніше, ще до зустрічі з Петровичем. Ніби це було щось давно забуте, а тепер мені про неї нагадали, повернули притрушене пилом знання – і я уповні знову їх використовую. У вас ніколи не було подібного відчуття? Ну, дивіться, тоді я порівняю з іншим. Ще в дитинстві мене навчили їздити на велосипеді й плавати. Вже в поважному віці, на відміну від юності й зрілості, я цими навичками активно не користувався. Але посади мене зараз на велосипед чи кинь в озеро – поїду й попливу. Мене не треба наново вчити, це вже закладено в голові. Так і тут я був переконаний, що Петрович спеціально не передавав мені знань з важливого предмету – філософії парастасів і похоронів, а просто вкинув до тієї ж атмосфери, про існування якої я став забувати. Далі все було справою використання набутих колись мною навичок. Звичайно, уже пізніше, значно пізніше, я зрозумів, що це було нечуваною самовпевненістю з мого боку, бо якби не Петрович, то я б і не здогадувався про цю філософію парастасів і похоронів. Але тому ж й існує педагогічна майстерність учителів, щоб учні не помічали, як їм ненав'язливо, можливо, у формі гри, дають знання. Саме ці прекрасні уроки я отримав від Петровича. Він же спеціально не вчив мене пізнавати людей, але зробив усе, щоби я знав це, і навіть більше, ніж потрібно.

32

Раптом я відчув, що відбуваються зміни. І не лише в цій палаті, де ми всі знаходились, а у всьому світі. Так метелик здійме крильця з одного боку океану, а з іншого на берег насувається смертельне цунамі. Зміни відбувались і без нього. Хтось інший міг би стати поштовхом до змін. Але метелик є провісником – і цунамі неминуче.

Я сидів спиною до дверей і почув, що вони рипнули. Легенький вітерець-метелик залетів до палати. Всі замовкли – і я піддався цим незбагненим чарам. Петрович

дивився в мій бік, але ніби крізь мене. Наступної миті я помітив на його обличчі усмішку щасливої людини. Слово честі, раніше нічого подібного в нього не помічав.

Невловимий аромат незбагненого запаху лоскотав ніздрі. Одночасно я почув божественний голос: "Доброго ранку!". Я міг не озиратись, бо це була вона – та жінка, яка мені телефонувала напередодні. Але я все ж озирнувся і побачив її. Ну, звичайно, саме таку я наміряв у своїх сновидіннях.

Сонне царство у палаті заворушилося. Кожний намагався підставити хворі місця сонечку, що завітало сюди. Чарівна незнайомка зігривала всіх усмішкою. Але суперприз, звичайно, дістався Петровичу. "Принцеса моя прийшла", – радісно повідомив він, отримавши в нагороду поцілунок від неї. Мені вже було все одно, чи в щічку як вияв дружби, чи в губи, що мало символізувати пристрасть і кохання. Для мене метелик – провісник змін – віддалявся у просторі й часі. Я не смів більше глянути на чарівну незнайомку, хоча постійно ловив на собі її лукаві погляди. Була би поруч зараз дружина – зрозуміла б, що насправді відбувається в моїй душі. Могла розігратися драма, бо кудись враз щезли навички, набуті таким великим трудом. Я знову заздрив Петровичу, хоча думав, що вже назавжди позбувся цієї вади.

33

Мене врятував лікарський обхід. Медсестра гучно сказала, щоби відвідувачі покинули палату. Я нашвидкуруч попрощався з Петровичем. Виходячи, встиг помітити, що чарівна незнайомка незворушно сиділа на ліжку біля свого принца, який за роками міг би бути їй королем. Здавалося, слова медсестри її не стосуються. Це я був відвідувачем, а вона – своя.

Я швидко йшов додому, ніби застерігався від думок, що могли влетіти до моєї бідної голівоньки. Квартира тепер видавалася мені фортецею, яку ніхто не здатний звоювати. Метелик, провісник змін, чарівна незнайомка, принцеса – чи хто вона там насправді – яке це все мало тепер значення? Петрович розтоптав мою мрію своїми брудними лапищами. Так мені й треба, дурневі. Навіть фантазії у снах якщо й збуваються, то з точністю до навпаки. Так мені й треба, невдасі. О, тепер я знаю, що таке садомазохізм. Я нещадно бив себе словами, готовий умерти. Згадав слова директора гімназії, що Петровича часто підбирають красиві жінки, які його годують й напувають, так що у нього відпадає потреба бути присутнім на парастасах і похоронах. Тепер його підбрала чарівна незнайомка, моя нездійсненна мрія. Петровичу все одно, хто з ним, а в мене назавжди розбите серце. З цими думками я прийшов додому і побачив, що дружина вмирає.

Останніх років десять у неї був підвищений тиск, і вона щодня вживала таблетки. Бачу, що їй зовсім погано. Каже, що випила потрібні пігулки, але нічого не допомагає. Викликав "швидку". На диво, приїхала вже через хвилин п'ять. Лікар міряв тиск. Покрутив головою. Нічого не сказав. Щось вколов. Ніби полегшало. Вже збиралися їхати – знову, бачу, погано дружині. Вона мовчить, не відповідає на мої запитання. Це вірна ознака того, що їй справді погано. Лікар переглянувся з медсестрою і вколов дружині ще щось. Каже, що треба в лікарню, бо тут можуть не дати їй ради. Тривога

заповнює моє серце. Прийшов водій "швидкої". Разом з лікарем знесли дружину на ношах. Важенька вона у мене, але хлопці впорались. Я теж сів біля неї. Вона тримає мене за руку, дивиться благально, ніби вмирає і просить врятувати. Я заспокоюю дружину, кажу, що все буде добре, але ж по мені видно, що я вже, мабуть, підготувався до найгіршого. Схоже, що дружина розуміє мій стан, і відвертає голову.

Доїхали до лікарні за лічені хвилини. Хтось вибігає у білих халатах. Дружину заносять до приміщення. Для мене все – ніби в уповільненій зйомці фільму. Здається, що роблять усе абияк і не встигнуть повернути дружину до життя. Але хлопці знають свою справу. Дружина в реанімації. Мене туди не пускають. Молюся Богу, аби врятував її життя. Хвилини повільно повзуть до вічності і там назавжди зникають.

Мені соромно зізнатись, але я думаю про чарівну незнайомку, яка поцілувала Петровича. Ревнощі роз'ятрюють мою душу. Значить, усе нормально. Це ніяке не кохання. Не вистачало мені ще й цього на старості років.

Знову повертаюся думками до дружини – і тут виходить лікар. Він засмучений і змучений. Щось каже. Тягне kota за хвіст. Я не відразу розумію, що з дружиною уже все добре, її життю нічого не загрожує. Якби запізнилися на декілька хвилин, міг бути фатальний кінець. Я мовчки дякую Богові, що напоумив мене майже бігти додому від Петровича. Та я й сам, чесно кажучи, ніби щось передчував. Лікар уважно дивиться на мене, ніби щось хоче запитати. І запитує. Чи не кололося моя дружина? Він хоче сказати, що вона наркоманка? Звісно, це було би смішно, якби не виглядало сумно. Каже, що на вені невеличка цятка від заштрику. Не в тому місці, де колов лікар із "швидкої". З мого мовчання він розуміє, що я нічого не знаю. А мені все одно. Добре, що дружина жива. Хай навіть буде наркоманкою. Краще синиця в небі, ніж провісник цунамі. Лікар уважно дивиться на мене, ніби оцінює мою здатність адекватно реагувати на те, що він скаже. Все нормально, докторе, я ще й не таке переносив у своєму житті. Він ще трохи мовчить, а потім ніби роздумує сам з собою. Складається враження, буцімто йому все одно, слухаю я його чи ні. Цікавий прийомчик. Це щоб я не відчував себе у центрі всесвіту. Хочеш слухай – хочеш ні. Лікар каже, що в дружини візьмуть всі можливі аналізи, щоби встановити, від чого так різко підскочив тиск, адже звичайні препарати не могли його збити. За його словами виходить, що було зовнішнє втручання, але яке саме – можна буде з упевненістю сказати лише після отримання результатів. А ще лікар каже, що принаймні до кінця цього дня і вночі мені нічого робити в лікарні, бо дружина знаходитиметься в реанімації під наглядом досвідчених фахівців, а зранку, якщо все буде добре, він дозволить зустрітись з нею. Ще раз уважно дивиться на мене і йде геть. Я приходжу до тьми з великим запізненням й мало не через весь коридор кричу йому: "Дякую!". Лікар підіймає праву руку, стиснуту в кулак: мовляв, зараховано, маестро.

Я повільно плетуся додому, не помічаючи нікого навкруги. Тільки-но заходжу до квартири, спрацьовує мобільний телефон. Невідомий номер. Мозок пронизує думка: чарівна незнайомка. Що їй від мене потрібно? Між нами все закінчено, хоча фактично

й не починалося. Маєш собі Петровича – насолоджуйся життям! Ліниво кажу: "Алло", – ніби збайдужів до всього на світі. Якийсь чоловік сопе, а потім каже, що, мабуть, не туди потрапив, бо йому потрібний Ярослав Іванович. Кажу, що тут таких нема. Без зайвих пояснень натискаю на червону кнопку.

Порожньо не лише в квартирі, а й на душі. Ніколи не уявляв, як житиму без дружини. Не хочеться нічого робити. І думок особливих нема. Вмикаю телевізор. Тупо дивлюся на екран. Запитайте мене, що я тоді бачив, – не пам'ятаю. Час повзе повільно, але я й оком кліпнути не встиг, як наступив вечір. Думки сполошилися, ніби хочуть наверстати втрачене, і бігають по колу. Спочатку думаю про дружину, а потім про принцесу.

Ні, не так. Це слово – Принцеса – має неодмінно бути з великої літери. Ти бач який Петрович, красуню собі відбив. Я ще заздрю йому, але вже менше, ніж зранку в лікарні. Старий, а має таке щастя. Я лукавлю сам з собою. Мабуть, ми з Петровичем однолітки, хоча з поголеною бородою він виглядає молодшим за мене. Я ж старим себе не вважаю. То мені, значить, можна молоду коханку, а йому ні? Це сокровенне у кожного чоловіка – мати справу з молодшими жінками. Звісно, ніхто привселюдно в цьому не зізнається, але факт залишається фактом. Мені в цьому плані все життя не таланило. Молодші жінки мною не цікавились. Зазвичай у коханки набивались або однолітки дружини, а то й старші за мене. Я намагаюся гнати подалі від себе думки про чарівну незнайомку. Хто я Принцесі, і хто вона мені? Вже й не впевнений, чи справді ця жінка наснилася мені і чи саме її я вимріяв у своїх фантазіях.

Коли задзеленчав мобільний телефон, я вирішив, що ні з ким сьогодні уже більше не розмовлятиму. Тим паче, що знову висвітлило незнайомий номер. Але вмить мозок пронизала страшна думка: мабуть, щось трапилося з дружиною. Абонент замовк. Я вже хотів набрати цей номер, коли мені знову зателефонували з нього. З'ясувалося, що це Нишпорка. Ще його мені бракувало для повного щастя!

35

Нишпорка говорив схвильовано, але цей його стан я зумів оцінити трохи згодом, а зараз доволі скептично поставився до всього, що він мені торочив. З'ясовується, моєму життю загрожує небезпека і я можу стати наступною жертвою після Якова Марковича Зінгера, колишнього прокурора Дрогослава і моєї дружини. Він що, дешевеньких детективів начитався? Звісно, свої романи про детектива Василя Васильовича я такими не вважав, хоча ще рано їх відносити до вершин світового письменства, бо все, що я маю написати найкращого, в мене попереду. Нишпорка казав, що біля палат Петровича і моєї дружини поліція виставила охорону, а ось мені слід бути обережним і в жодному разі нікому не відчиняти дверей. Краще затаїтись і вдати, що вдома нікого нема. Він зараз приїде до мене і все ґрунтовно розповість. Що за маячня? І цього чоловіка вважали кращим слідчим у Дрогославі й навіть області? Ця думка вже декілька разів упродовж останніх днів приходила мені до голови. Навіть мій детектив Василь Васильович ніколи би подібного не сказав, хоча на дев'яносто відсотків написане мною – суцільна вигадка.

Щойно ми закінчили розмову, як у двері хтось подзвонив. Я подумав, що це сусідка. Зранку вона бачила, як дружину забирала "швидка". Ця огрядна жінка погано ходить, у неї поліартрит, так що навряд чи вона могла провідати дружину в лікарні. Ось і прийшла розпитати, як у мене справи.

Я вже йшов відчиняти двері, але мене стримало застереження Нишпорки. У двері знову наполегливо задзвонили. Складалося враження, що якби могли, то гупали б ногами або вивалили їх плечима. Це була явно не сусідка. Я завмер на місці й старався не дихати, ніби невідомий міг почути мене зі сходового майданчика. Майже одночасно з цим запрацював мій мобільний телефон, але я вже встиг поставити його на вібрацію, так що звуку не було чути. Я подумав, що це Нишпорка, бо номер знову був невідомий, але навряд чи він би зміг так швидко приїхати. Хтось зробив ще контрольний дзвінок у двері і пішов геть.

Я виглянув у вікно. Із під'їзду вийшов високий молодик атлетичної будови тіла. Він трохи відійшов від будинку й озирнувся. Сумнівів бути не могло: невідомий дивився на вікна третього поверху. Моя квартира. Десь я його бачив, але зараз не міг пригадати, де саме. Від гріха подалі відійшов углиб кімнати, ніби молодик міг мене розгледіти з вулиці. Страх поволі наповнював не лише моє тіло, а й душу. Я розумів, що найпростіше зобразити детектива Василя Васильовича хоробрим чоловіком, а ось у подібній ситуації я виявився боягузом.

36

Час повз черепахою. Навіть секунди, не кажучи вже про хвилини чи години, не хотіли розчинятись у вічності. Не знаю, скільки минуло часу, але я все ще продовжував стояти на одному місці. Надворі десь гавкнув собака – і це вивело мене із заціпеніння. Я сів, глибоко набрав повітря у легені й видихнув. Потім ще і ще. Допомогло. Розум світлішав. Так робив мій детектив Василь Васильович, коли йому треба було на чомусь зосередитися. Інколи корисно брати приклад зі своїх літературних героїв. Прийшла думка, що слід впорядкувати незнайомі номери телефонів у моїй мобілці. Дивився за часом дзвінка. Найперше телефонувала чарівна незнайомка. Недовго думав. Вніс її до списку – Принцеса. Швидко вписав Нишпорку. Над незнайомцем, який телефонував мені останнім, трішки призадумався. І все ж вивів – Убивця.

Тільки-но я зробив цю корисну справу, остаточно заспокоївшись і переконавшись, що удари серця нормалізувались, почув вібрацію мобільного телефону. Висвітлило Нишпорку. Не встиг я сказати: "Алло!", коли подумав, що помилився і поміняв місцями у своїй мобілці Убивцю і Нишпорку. Але це був голос колишнього міліціонера. Нишпорка сказав, що стоїть перед моїми дверима, можна відчиняти. У мене ще були сумніви, бо я розумів, що убивця міг розмовляти голосом Нишпорки. Заглянувши у вічко і побачивши таки Нишпорку, я усвідомив, що так недалеко і до параної. Не знаю, що на мене найшло, але тепер я хотів розповісти цьому чоловікові мало не про все своє життя, поділитися найсокровеннішим і навіть про Принцесу розказати, яку я вимріяв у своїх снах, а Петрович усе так нахабно зіпсував. Але обмежилось тим, що спочатку я розказав йому про високого молодика атлетичної будови тіла, який приходив по мою

душу. Нишпорка мовчки вийняв із кишені фотографію і поклав переді мною на столі. Так, це був саме той чоловік.

Я заварив каву. Знайшовся і правдивий закарпатський коньяк. Нишпорка, наскільки міг, у подробицях розповів мені цю справу.

Високий молодик атлетичної будови тіла працював актором Дрогославського музично-драматичного театру. Зірок з неба не хапав, але амбіції в нього були наполеонівські. Свого часу його лікували у психіатричній лікарні. А ще він дуже ревнивий. Може прибити кожного, хто виявить зацікавленість його дружиною. Так, зрештою, сталося з Яковом Марковичем Зінгером, якому його дружина (а жили вони по сусідству, на одному сходовому майданчику) ходила робити масажі й уколи. Старий уже був немічний, ні на що не здатний, але у хворобливій уяві високого молодика атлетичної будови тіла розігралися шекспірівські пристрасті. Колишній прокурор Дрогослава теж став жертвою цього чоловіка, бо дозволив собі вдатися до компліментів на адресу його дружини, коли та приносила горілку, канапки і каву під час нічних сидінь біля труни з тілом Якова Марковича Зінгера.

Нишпорка детально розповів мені про речовину, яку вбивця впорскував своїм жертвам через шприц. Цю назву я не тиражуватиму, бо ви читаете все-таки роман, а не підручник з убивств. Після впорскування рідини у людей несподівано піднімається тиск, який не можна збити звичайними ліками. Все скидається на природну смерть від інсульту чи інфаркту. Подібна трагічна доля могла спіткати й мою дружину, якби я вчасно не опинився поруч і не викликав "швидку", а вже лікарі зробили свою справу. Звісно, міг відчувати себе героєм, але водночас розумів, що через Принцесу і мою закоханість у неї була реальна ймовірність втратити дружину назавжди.

Знову десь у глибині мозку кольнула думка, що все це дешевенький детективчик, а версія Нишпорки не вартує уваги. Я би це так і сприйняв, якби прочитав у когось із колег-авторів, але все відбувалося з людьми, яких я знав, а, крім того, безпосередньо стосувалося мене.

Із загальної картини випадала історія з Петровичем. Чому ж його убивця вирішив прикінчити не звичним способом, а збити машиною? Здається, Нишпорка зчитав це питання з мого обличчя. Він сказав, що у високого молодика атлетичної будови тіла прокинулись артистичні здібності. Ще не знати, чи він справді хотів убивати Петровича, а чи лише покалічити його, аби той більше не стелився до його дружини. Вміло зробивши маску колишнього прокурора Дрогослава, вже на той час покійного, на машині збив мого друга. Тепер усі думають, що у Петровича поїхав дах, бо не міг же мертвий наїхати на нього.

Мені стало зрозуміло, чому я міг стати наступною жертвою високого молодика атлетичної будови тіла. Я враз згадав, хто цей чоловік. Це він тоді напився на поминках, і його дружина, яка лягала на плечі мені грудьми, вивела свого чоловіка із кімнати. Тоді я хтиво роздягав її очима, і він міг бачити мій погляд. Але вбивати за це? Ось ніколи б не подумав, що якихось півгодини тому, коли високий молодик атлетичної будови тіла приходив убивати мене, я міг навіки попрощатися з життям, і тоді б

дружині, а не мені, довелось повертатись із лікарні в порожню квартиру. Не знаю, як би хтось інший сприйняв усю цю історію, але після розповіді Нишпорки в душу і тіло почав повертатися спокій. Тепер усе ставало на свої місця. Навіть усвідомлення того, що вбивця гуляє на волі й може ще наробити лиха, не псувало загальної картини, а, головне, настрою в душі. Я був готовий до подвигів.

37

Мабуть, Нишпорка це відчув, бо запитав, чи можу я допомогти йому в розкритті убивств і замахів на них. Питання було недоречним, бо я рвався до бою. Здавалося, вже ніщо не могло зупинити мене, лиш би високий молодик атлетичної будови тіла сидів у в'язниці. Хочу щиро зізнатися, що сподвигнуло мене до цього навіть не те, що могла померти моя дружина, хоча й це теж, а що я сам міг ні за цапову душу стати жертвою цього негідника. Такий я злий на нього, що в ту мить готовий був розірвати його на шматки, якби зустрів.

Але мій запал швидко охолонув, коли Нишпорка сказав, що нам зараз треба йти в театр. Усе-таки я зрозумів, що подвиги мені краще здійснювати у власній квартирі. Сидиш собі, спокійно пишеш про детектива Василя Васильовича, придумуєш йому всі мислимі й немислимі героїчні вчинки – і лаври переможця неодмінно дістаються тобі, авторові. І навіщо нам іти в театр? Виставу дивитись? Що б сказали мої знайомі, коли б там мене побачили? Дружина лежить у реанімації, а письменник швендяє по театрах з якимись молодими. Ну, звісно, я був би з Нишпоркою, але й молодих там хоч греблю гати, вони завжди приходять на вистави, навіть якщо й не люблять театр: і себе показати, і на інших подивитись. Ось і приплетуть мені цих красивих жіночок. Якщо дружині піднесуть цю новину у спотвореному вигляді, то моя половинка і з реанімації може не вийти.

Втім, Нишпорка розвіяв мої сумніви. З'ясувалося, що поки йде спектакль, в якому задіяний високий молодик атлетичної будови тіла, нам треба понишпорити у його гримерній (коли Нишпорка вжив це слово – понишпорити, – я усміхнувся, але ледь-ледь, щоби його не образити) і знайти маску колишнього прокурора Дрогослава і речовину, якою були вбиті нещасні жертви. Звичайно, розмірковував Нишпорка, було би ідеально зробити подібний обшук і в квартирі високого молодика атлетичної будови тіла, але коли він заїкнувся про це нині діючому прокурору та начальникові поліції, ті розбили його версію в пух і прах, а самого підняли на сміх. Мовляв, старий Нишпорка втратив нюх. Ну, не таким вже він був і старим, як на мене. Так, трохи підтоптаний життям.

Мені, чесно кажучи, не передалася його впевненість у тому, що вказані атрибути убивств мали незмінно бути в гримерній високого молодика атлетичної будови тіла, але ми втрачали дорогоцінний час, якого не було для моїх глибоких філософських роздумів. Вистава уже розпочалась, доказів не було жодного, а доля майбутніх жертв, які й не підозрювали про небезпеку, залежала всеціло від мене і Нишпорки.

Ви помітили, як я уміло переставив доданки у цій складній комбінації? Вже я на першому місці. Звичайно, пальма першості у розплутуванні злочинів належала

Нишпорці, хоча й я вніс свою скромну – а може, й нескромну, а вагому – лепту. До того ж, від перестановки доданків сума не змінюється – чи не так? Логічно у цій ситуації було би запитати у Нишпорки, а який практичний вислід буде, якщо ми знайдемо маску колишнього прокурора Дрогослава і речовину, якою вбивали людей? Чи може це слугувати доказами, коли справа дійде до суду? Дивно, але я не запитав про це, а в Нишпорки, очевидно, була своя логіка його подальших дій.

38

Як би там не було, але мені довелося покинути мою фортецю. Ми швидко йшли в напрямку до приміщення Дрогославського музично-драматичного театру, причому Нишпорка завжди був на крок-два попереду мене. У кожному зустрічному мені ввижався високий молодик атлетичної будови тіла. Ми увійшли через службовий вхід. З'ясувалося, що у Нишпорки тут на кожному кроці знайомі. Щоправда, зараз, коли йшла вистава, їх було і не так багато, але кожний з них вітався, скося дивлячись на мене, незнайомця. Нишпорка завчено казав: "Це зі мною", – і цього було досить, аби й до мене ставлення ставало прихильним.

Нема пророка у своїй вітчизні. Я народився у Дрогославі, прожив тут усе життя, прославив наше місто своїми романами про детектива Василя Васильовича, мене багато хто знав, але ж не всі. Навіть в обласному центрі чи Києві моя популярність була більшою. Я не був ображений на мешканців нашого міста. Розумів, що вони затуркані життям, коли все у них скероване на те, щоби заробити копійку і вижити в цьому шаленому світі. Де вже там книжки читати, а тим паче знати в обличчя письменника, який їх написав. До того ж, я не був великим любителем театру, а за кулісами взагалі перебував раз чи двічі.

Нишпорку ж тут вважали своїм, і ніхто не звертав особливої уваги на те, що він робить о такій порі. Можливо, давалося взнаки його міліцейське минуле. А може, він був затятим театралом. Аж тепер я зрозумів, що взагалі нічого не знаю про Нишпорку. Нишпорка – то й Нишпорка. А що за людина – загадка за сімома замками.

Так само, мабуть, нічого не знають і про мене. Пише собі романи про детектива Василя Васильовича, а що це за чоловік – і в голову не приходить дізнатися. Інколи манія величчї дістає мене, бо говорю про себе у третій особі, але це не хронічна хвороба, а тим паче – пожиттева. Я б і у сутність Петровича не заглибився, не пізнав би його філософії парастасів і похоронів, якби не познайомився з ним. Так і долі багатьох людей вислизають з-під моєї уваги, хоча можу бачити мало не щодня цих чоловіків і жінок.

Коли я згадав про Петровича, думки мимоволі перекинулися на його Принцесу. Ось і вірне слово знайдене. Це його Принцеса, а не моя, і годі соплі жувати. В серці кольнуло, але тільки раз.

Врятувало те, що ми стояли перед гримеркою високого молодика атлетичної будови тіла, так що особливо думати про Принцесу вже не було жодної можливості. Звісно, двері були зачинені. Але Нишпорка виявився спеціалістом високого класу. Я мав прогулюватися коридорчиком і спостерігати, щоби нас ніхто не впіймав на гарячому, а він, почаклувавши над замком, доволі швидко відімкнув його.

Ми вдвох заскочили в гримерку. Часу було обмаль. Потрібні нам речі знайшли відразу. Схоже, високий молодик атлетичної будови тіла не дуже їх і приховував, сподіваючись, що ніхто не здогадається про його злочини. Маску покійного прокурора Дрогослава знайшов я. Не скажу, щоби вона з точністю копіювала його обличчя, але певна схожість була, особливо на відстані. Так, мабуть, ви бачили мазанини у вестибюлях театрів чи в інших будівлях, де збирається багато людей. Зблизька не розумієш, що намальовано. Відійдеш – і вже бачиш картину. Звісно, мазанина залишається мазаниною, але все ж знаєш, що там намальовано.

Тут же лежало ще декілька масок – мабуть, тих людей, яких високий молодик атлетичної будови тіла мав прикінчити найближчим часом. Нишпорка сказав мені забрати всі, а сам показав ампули зі смертельною речовиною і шприци.

Ми впоралися вчасно, бо саме починався антракт і наш артист міг повернутися. Не знаю, що на мене найшло, але я взяв червоний фломастер, який лежав на столику, і на дзеркалі написав великими літерами: "УБИВЦЯ!!!". Пізніше Нишпорка сказав, що це був геніальний хід з мого боку, який і вирішив усю справу, а зараз він лише здивовано подивився на мене.

Скажу вам, що натхнення не так часто приходить, бо лєвова частка часу припадає на щоденну чорнову писанину, від якої у мене вже не сходить мозоль на середньому пальці правої руки, яка тримає ручку. Але коли воно все ж завітає, роблю геніальні речі, які дозволяють читачеві по-новому глянути на написане мною.

39

Більше філософствувати в мене не було часу, бо ворог дихав нам у спину. Ми вшивались із театру з двома пакетами, мов дрібні злодюжки, і лише на сусідній вуличці змогли перевести дух. Нишпорка не хотів робити мене співучасником злочину і забрав пакет з масками. Точніше, я сам його віддав, коли він сказав, що зараз із цими речовими доказами йде до прокурора міста, а вже той хай сам вирішує, ловити вбивцю чи дозволити йому вбивати інших людей. Час був пізній, і Нишпорка йшов до прокурора додому. Нам було по дорозі.

Нишпорка коротко повторив інструкції щодо мого поводження з високим молодиком атлетичної будови тіла: сидіти тихо, не висовуватися, дверей нікому не відчиняти, на телефонні дзвінки не відповідати. Прощаючись, я попросив Нишпорку інформувати мене про всі події – навіть уночі, бо все одно не засну. Він сказав, що зробить це, але попросив, щоби для збереження сил я все-таки поспав. Ми поручкались і розійшлися.

За короткий термін часу я вдруге відчував себе героєм. Ще б пак! Ми з Нишпоркою розкрили злочин, утерли носа всім цим прокурорам і поліцейським. З почуттям виконаного обов'язку я зачинився на всі замки у власній фортеці, а для певності поставив під двері крісло: якщо засну – злочинець розбудить мене і не зможе вбити.

Почуття вовчого голоду заволоділо мною. Я дозволив собі допити коньяк, добряче поїв і ліг трохи відпочити, очікуючи на дзвінок від Нишпорки.

Ну, звичайно, я заснув. Усе-таки далися ознаки переживання і біганина. Снилось

щось важке, з кимось бився, хтось мене доганяв, але коли прокинувся десь о третій ночі – нічого не міг пригадати.

На мобільному телефоні був запис про два пропущених дзвінки від Нишпорки. Останній – десь годину тому. Забув із вібрації перевести на гучний режим, ось і не почув нічого. Мабуть, операція успішно завершена. Вбивцю схопили, так що ніхто не повинен турбуватися про власне життя. В Багдаді, тобто у Дрогославі, все спокійно. Відбулася приголомшлива прем'єра тандему Нишпорки і мене. Завіса. Бурхливі оплески.

І все ж щось мене муляло. А може, високий молодик атлетичної будови тіла втік і зараз десь переховується неподалік від мене, чекаючи, коли я покину свою фортецю? Такий варіант теж можливий. Про все я дізнаюся від Нишпорки вже зранку, а зараз треба спати.

Проте мої думки полетіли спочатку до дружини, а потім надовго затрималися на Принцесі. Я вже не був злий на неї. Адже вона не винна, що обрала Петровича, а не мене. Можна було, звичайно, тішити власне самолюбство, що якби вона спочатку побачила мене, а не Петровича, то її вибір був би однозначно на мою користь. Я усміхнувся сам собі. Це ж як треба любити самого себе, щоби таке подумати. Нарцис нещасний. І тут же прийшла думка: добре, Принцеса вибрала мене. І що далі? Що я з нею робитиму? Цікаво, скільки їй років? Двадцять? Може, трішки більше. Зовсім юне створіння. Фліртувати – це одне. А якщо Принцеса захоче кохання від мене чи й того більше – сексу? Чи впораюсь? Ніколи мої думки не заходили так далеко, та ще й у практичній площині.

Від несподіванки я аж сів на ліжку. Цікава вимальовувалася ситуація. Наскільки далеко я, старий хрич, здатний зайти у своїх стосунках з Принцесою? Чи залишити все так, як є, аби не ганьбитись, і щоб Принцеса не відчула сорому за те, що піддалась емоціям? А найгірше, коли розчарується в мені, бо думала, що все буде набагато краще. Я різко загальмував. Усе це відбувається лише в моїй голові. Принцеса, мабуть, і не думає про мене. Вона закохана в Петровича. Він – досвідчений ловелас, так що зробить усе можливе й неможливе, щоби ніхто, крім нього, був їй не потрібен. Мені шкода Принцеси, але я розумів, що жалію її лише тому, що вона не дісталася мені. Ось якби була поруч, лежала в цьому ліжку, поки дружини нема, – тоді все гаразд. Ні, мабуть, аж на таку підлість я не здатний, щоби вкласти юну коханку в сімейне ложе. Я взагалі в свої роки не здатний завести юну коханку, так що досить думати про це. Особливо зараз, коли я і дружина могли померти. Я змушував себе думати про інше, але все одно гарне личко Принцеси було перед моїми очима.

40

Рука мимоволі потягнулася до блокноту, який лежав поруч на тумбочці. Вивів перші два рядки:

Я змучився тебе чекати.

А ти з'явилась на порозі.

Подумав трохи. Точніше, ні про що не думав, аж поки не з'явилося продовження:

Сказала: "Вибач, я затрималась в дорозі...

Топустиш до своєї хати?".

Щось підказувало мені, що цей вірш зовсім не про Принцесу, але я вже не міг себе стримати і писав далі:

Звичайно, я тебе впустив –

У серце, душу, голову і тіло.

Усе минуле раптом відлетіло,

Коли тебе побачив – диво з див.

Ти не була такою, як колись.

Мені тоді сказала: "Подивись,

Яка краса буває навкруги.

В морозному тумані сплять луги.

Писати лежачи було незручно, і я сів. Строфи йшли одна за одною, без особливих зусиль із мого боку:

Чому мене не хочеш цілувати?".

Жартую: "Не казали тато й мати".

Тепер сидиш насуплена й холодна.

Запитую: "Зігрілась? Ти голодна?".

Губами потягнувся до цілунку,

А ніби випив чарку трунку.

Від тебе пахло зрадою, слізьми.

"Залишимося друзями, людьми..." –

Ледь чутно ти прошепотіла.

І їсти й пити не хотіла.

"Ну, я піду", — сказала тихо.

А я кохав тебе на лихо.

Захотілося пити. Скочив на кухню. Прямо з чайника жадібно влив собі в горло добрячу порцію води й швидко пішов до спальні. Не міг зрозуміти, де блокнот, аж поки не пригадав, що прихопив його з собою, коли йшов на кухню. Повернувся. Блокнот лежав на столі. Я не сідав, а нагнувся й стоячи закінчив вірш:

І знову змучився чекати.

А ти з'явилась на порозі.

"Сказала: "Вибач, я затрималась в дорозі...

Топустиш до своєї хати?".

Пішов до спальні. Ліг. Перечитав написане. Якось дурня. Усміхнувся сам до себе. І не про мене з Принцесою. Чи я передбачив наші стосунки з нею? Теж мені пророк...

41

Гарне личко Принцеси було перед моїми очима, коли я знову прокинувся. Відчував себе свіжим і бадьорим. Відчуття тривоги з'явилося не відразу. Глянув на мобільний телефон. Восьма ранку. Як там дружина? Чи впіймали високого молодика атлетичної будови тіла? Мабуть, Нишпорка не образиться, якщо я йому зараз зателефоную і про

все розпитаю? Так і зробив. Байдушний жіночий голос операторки повідомив, що абонент знаходиться поза зоною досяжності. Все вірно: зробив свою справу – спокійно. А Нишпорка молодець. Таки вирахував убивцю. А вже нехай прокурори і поліцейські доводять його вину. Чомусь подумалося, що високий молодик атлетичної будови тіла викрутиться. Зроблять його неосудним, адже він свого часу лікувався у психіатричній лікарні. Якось від одного знайомого лікаря я почув, що звідти все одно виходять хворі люди, які рано чи пізно туди ж повертаються.

Але годі думати про погане. Все буде добре. Як сам собі накаркаєш, так і станеться. Я почав збиратися в лікарню до дружини. Насамперед гарно поголився. Дружина в мене дуже прискіплива. Помітить зайву волосинку – дзьобатиме цілісінький день. Кава остаточно повернула мене до реалій життя.

І лиш вибрався зі своєї фортеці – тривога з новою силою напосіла на мене. Я зрозумів, що насправді не знаю, чи схопили високого молодика атлетичної будови тіла. А якщо ні? Може, саме зараз він полює на мене? Ось підскочить зненацька, введе смертельну рідину – і гуд бай, май лав, гуд бай!

Мов зацькований полохливий заєць, я мало не біг до лікарні, щоби у вбивці було якомога менше шансів вполювати мене. При цьому повсюдно озирався, вишукуючи поглядом того, хто міг вкоротити мені життя. Трохи заспокоївся, коли увійшов до лікарні. Проте вже наступної миті подумав, що в закритому просторі йому буде зробити це легше. Підійшов, притиснув мене до стіни, вколов – і будь здоровий. Знову стало трохи легше, коли опинився перед реанімаційним відділенням і не побачив поліцейського, який мав би охороняти мою дружину. Значить, високого молодика атлетичної будови тіла таки упіймали, а пост зняли.

У дверях з'явилася змучена медсестра. Я привітався і запитав про дружину. Вона відповіла, що з нею все добре. Сьогодні, мабуть, переведуть до палати. Наступне запитання медсестра прочитала в моїх очах, але рішуче сказала, що пустити до дружини без дозволу лікаря не може, а той буде лише після дев'ятої ранку. Залишалося хвилин п'ятнадцять. Я подякував їй за добру новину про дружину. Вона кивнула головою і пішла, а я сів на лаву під реанімаційним відділенням.

Поволі до мене поверталися думки про Принцесу. Я лукавив сам з собою, коли переконував власне сумління, що йду до травматологічного відділення, щоби пересвідчитися, що й там зняли пост, бо високого молодика атлетичної будови тіла таки упіймали. Звісно, мені й моєму сумлінню було зрозуміло, що я хочу побачити Принцесу, але ж треба було щось вигадати на своє виправдання.

Посту не було, але зайти до Петровича духу не стало, бо я боявся застати в палаті Принцесу. Ось і зрозумій мене: то хочу бачити її, то ні.

Я йшов уже геть, коли ще здалеку помітив Принцесу. Втікати було нікуди, хіба би заскочив у якийсь кабінет до лікаря, але я на це не наважився. Ми дивились один на одного, потім Принцеса відвела погляд – і спокійнісінько прошмигнула повз мене. Ну, ось і розставлені всі крапки над "і". Вона мене не впізнала. Те знайомство не врізалось

їй у пам'ять. Принцеса думає лише про Петровича. А мені, дійсно, залишається лише романи писати про детектива Василя Васильовича і виплескувати на папір мою бурхливу фантазію.

Коли мені здалося, що я вже на безпечній відстані від Принцеси, почув у себе за спиною: "Пане письменнику, зачекайте!". Це був її голос. Даю голову на відсіч, що в радіусі десяти кілометрів навряд чи можна було знайти іншого письменника, крім мене. Я зупинився й обернувся до Принцеси. Вона йшла до мене, мило усміхаючись, ніби саме я був єдиним і коханим чоловіком усього її життя.

- Вибачте, не впізнала вас, - сказала Принцеса. - Будете багатим.

Дівчинко, якби ж ти знала, що я найбагатша людина на планеті Земля, бо бачу тебе і спілкуюся з тобою. Але говорила лише Принцеса, а я милувався тим згустком світла і щастя, що йшов від неї. Вона належала до категорії тих людей, які й навколишніх роблять світлими та щасливими. Я знову заздрив Петровичу, що в нього є Принцеса, але поруч з нею ця заздрість уже аж ніяк не могла бути чорною.

А Принцеса розповідала, що ще звечора тут був справжнісінький переполох. Якийсь високий молодик атлетичної будови тіла проривався до палати, щоби вбити її тата, і вона це все бачила на свої очі, і несамовито верещала, і поліцейський змушений був застосувати табельну зброю, поранив його, а потім надів кайданки на злочинця. Підбігло ще двоє поліцейських, які кудись його забрали. А вона так злякалася, так злякалася, що ще довго не могла заспокоїтись. Боялася йти в готель і переночувала в палаті, бо напередодні одного хворого виписали додому і звільнилося ліжко. І все одно вона майже не спала, бо їй усе ввижалося, що той високий молодик атлетичної будови тіла втік від поліцейських, хоча й був поранений, та ще й у кайданках, - і зараз увірветься до палати і вб'є її.

Десь у глибині моєї свідомості спочатку було затемнення, а потім стало наступати прояснення. Ну, звичайно, я все вже зрозумів, але мусив таки задати своє дурне запитання:

- Вибачте, про якого тата ви говорите?

Принцеса сміялася, бо, мабуть, ще ніколи не бачила у своєму житті такого нетямущого чоловіка, а я усміхався у відповідь, бо не можна було протистояти цьому шквалу веселощів.

43

Із палати на милицях вийшов Петрович. Принцеса підбігла до нього, поцілувала, а він вперся спиною об стінку й обійняв її. Мене годі було зрушити з місця, хоча я відчував, що у буквальному розумінні цього слова гора звалилася з моїх плечей. Це було щось фантастичне. З'ясовується, що Принцеса ніяка не коханка Петровича, а його донька. Я вже розумів це на всі сто відсотків, але водночас народжувалось усвідомлення, що вже аж тепер Принцеса остаточно віддалилася від мене на недосяжну відстань. Вона не може бути навіть моєю найсокровеннішою мрією, виплеканою у снах, бо є донькою Петровича. Радість і сум обійнялись, як сказав би поет. Але я писав романи про детектива Василя Васильовича, хоча тепер розумів, що

подібне слід усе виплескувати у віршах.

Мабуть, Петрович і Принцеса дивувалися, чому я не йду до них, а стою, мов укопаний, на місці. А я і справді не міг і кроку ступити. Мені здавалося, що між нами виросла неподоланна прірва, і я зараз упаду в неї й розіб'юся на смерть. Петрович пильно вдивлявся в мене, ніби відчував, що зі мною сталися зміни і я знаю, що Принцеса – ніяка йому не коханка, а лише донька. Йому ж хотілося до кінця зберігати інтригу, щоби спостерігати за моєю поведінкою, адже навіть неозброєним оком було видно, що я небайдужий до Принцеси. Ось Петровичу й було цікаво, що є важливішим для мене: дружба з ним чи звичайнісінька хіть до красивої жінки, якою, безумовно, була його донька. Знав би він, що подібне кохання буває лише раз на тисячоліття, то не думав би так погано про мене.

Ситуацію розрядила медсестра, яку я бачив біля реанімаційного відділення, а тому мені не довелося скакати у прірву. Змучена жінка, яка, мабуть, не спала всю ніч, пильнуючи таких пацієнтів, як моя дружина, бідкалась, що аж тепер мене розшукала, бо лікар кличе і хоче порозмовляти зі мною. Це була втеча від Петровича і Принцеси – і я радо скористався нагодою.

44

Я ледве встигав за медсестрою. Мені явно бракувало повітря, коли постав перед ясні очі лікаря. Він уважно подивився на мене, дав віддихатись, а тоді сказав, що з дружиною все нормально, він зараз переводить її до палати, а випише через декілька днів, бо треба ще трохи поспостерігати за змінами, які відбуваються в організмі. Далі зробив паузу і продовжив. З'ясувалося, що дружині слід підлікувати серце, а тому було би добре, якби вона лягла в кардіологічне відділення. Але основне, наголосив лікар, щоби дружина зберігала душевний спокій, а я не піддавав її потрясінням. Я не встиг здивуватися з його останніх слів, бо лікар милостиво дозволив мені зустрітись з дружиною.

І ось я вже швидко йду за прудконовою медсестрою. Бачу дружину. Вона бачить мене. Ми обіймаємось і мовчимо. Слова будуть потім. Це, мабуть, перше серйозне випробування в нашому житті. Для нас зараз головне, що ми залишилися живими.

На цьому можна було би закінчити мою розповідь. Ось і казочці кінець, а хто слухав – молодець. Але життя, як талановито зауважив один драматург, – це оптимістична трагедія. Можливо, й так.

Після цього трапилися ще події, про які цікаво було би дізнатися читачеві, якщо він уже терпляче дійшов до цього місця.

45

Насамперед мені зателефонував Нишпорка. Я зміг у подробицях довідатися про затримання високого молодика атлетичної будови тіла. Головне, звичайно, було те, що вдалося вмовити прокурора, аби той дав команду "фас". Коли наш убивця в антракті завітав до своєї гримерної, то побачив, що зникли маски і рідина, якою він відправляв людей на той світ. Але з рівноваги його вивів зроблений мною на дзеркалі надпис "УБИВЦЯ!!!". Не знати, що він подумав, але на другому акті вистави його вже не було,

хоча наш герой грав одну з головних ролей. Спектакль того вечора був зірваний. Ніхто не знав, куди зник високий молодик атлетичної будови тіла.

А він побіг до себе додому, де в нього було сховано ще декілька ампул зі смертельною рідиною. На щастя, дружина була в сусідки, бо, мабуть, і її б чекала жахлива смерть, адже саме через неї він затіяв усю цю веремію. У високого молодика атлетичної будови тіла просто не було часу чекати. Треба прибирати свідків, які могли здогадатися про його злочини. Насамперед він кинувся до лікарні, аби в травматологічному відділенні добити Петровича. Палату охороняв миршавенький, але кмітливий поліцейський. Якби не пістолет, навряд чи він би впорався з високим молодиком атлетичної будови тіла. А я з жахом подумав, що дружина вдруге могла стати жертвою маніяка.

Тоді ж Нишпорка і розповів мені, чому цей псих хотів убити її. З'ясувалося, що вона кинула якусь шпильку на адресу дружини високого молодика атлетичної будови тіла. Він теж тоді знаходився на кухні у покійного Якова Марковича Зінгера. І зашипів, як чайник. Його дружина ледве вгамувала чоловіка і відвела додому. Моя ж про це і словом не обмовилась.

Розповів Нишпорка і про маски, які виготовляв високий молодик атлетичної будови тіла. З'ясувалося, що він захоплювався вже цим давно. Існує спеціальна технологія, як з фотографії людини зробити для неї маску, але зрозуміло, що для цього треба мати ще й талант.

Кулю з ноги цього чоловіка витягнули відразу, а до ранку він у всьому зізнався. На прикметі в нього було ще п'ять жертв. Це чоловіки, які загравали з його дружиною. На двох із них він і зробив маски, які я знайшов. Очевидно, подібних злочинів раніше не було, а зрушення у психіці високого молодика атлетичної будови тіла сталися напередодні того, коли він убив Якова Марковича Зінгера.

46

Лікар сказав, що виписує дружину. Я приїхав її забирати. Перед цим навідував щодня. Приносив їжу й одяг. До Петровича не заходив. Принцеси не бачив. Коли увійшов до палати, вона сиділа поруч з дружиною на ліжку. Побачила мене, знітилася, почервоніла і швидко вийшла. Я зрозумів, що говорили про мене. Намагався не дивитися на дружину. Всю дорогу додому мовчали. Коли зайшли до квартири, вона несподівано обійняла мене й поцілувала. Відпустила. Я побачив сльози в її очах. Що з тобою? Але мовчав. Щоб не наробити біди.

Дружина суворо глянула на мене і сказала, що вмію я закохувати в себе дівчаток. Це вона про що? Чи про кого? Невже про Принцесу? Донька Петровича закохалася в мене? Ще цього мені не вистачало. Звісно, я не хотів зізнатися сам собі, що прагнув цього – але тоді, коли ще не знав, що вона є донькою Петровича. Тепер мені це лестило – але не більше. Я усвідомлював, що ні до чого доброго це призвести не може. Між нами виріс якийсь невидимий бар'єр, подолати який я не міг. Цікаво, що миле дівчатко могло розповісти дружині? І як та відреагувала на це? Добре, що хоч не кричить на мене, як буває зазвичай. Може, розуміє, що моєї провини в цьому нема. Знала би вона,

що насправді відбувалося в моїй душі ще недавно. Але цього, звичайно, я їй ніколи не скажу. Тепер же я виглядав ангелом щодо Принцеси, білим і пухнастим, хоча й не мав крил.

Я відчував, що дружина хоче ще щось сказати мені. Відтягувала до останнього, ніби не була впевненою, якою буде моя реакція, але таки видала інформацію. Вона сказала, що Петровичу ніде жити, тому, коли його выпишуть із лікарні, нехай поселиться на нашій дачі. Якщо я, звичайно, не матиму нічого проти. Я мовчав, і вона могла неправильно це витлумачити. Мені ж було соромно, як ніколи до цього, мабуть, у житті. Жодного разу мені не навідалася до голови думка, що після того як син відібрав у нього квартиру, Петровичу ніде жити. Друг називається. Навіть не подумав, що йому ніде жити. Де ж він, бідолаха, тинявся весь цей час? Як узагалі таке можливе, щоб нікому не було діла до бездомної людини?

Того дня я заглянув до зошита, в якому мав з'явитися роман про Петровича. Там був лише один запис – як Петрович жив у мене на дачі. Письменницьке передбачення?

Звісно, я сказав дружині, що не маю нічого проти, але постарався зобразити це без зайвих емоцій на обличчі. Вона зі здивуванням глянула на мене, але промовчала.

47

Коли дружина заснула, я написав ще одного вірша. Хотів про Принцесу, але Муза вперто заперечила і цього разу. Про кого цей вірш, я і сам не знав. Але так написалося саме по собі. Хоча я знав, що нічого випадкового у житті не буває. Щось ці слова та й значили. Просто я ще не вмів їх розшифрувати:

Твоїми есемесками переповнена
Пам'ять мого телефону.
Я переписую їх у блокнот,
Бо хочу зберегти тебе у своєму житті.
Потім я видаляю есемески,
І на їхньому місці з'являються нові,
Надіслані тобою раніше.
Мій блокнот уже спух
Від твоїх есемесок,
А пам'ять телефону вперто ними наповнюється.
Ми далеко одне від одного,
І нам бракує телефонних розмов,
Не кажучи вже про зустрічі,
Поцілунки й кохання в готельних номерах.
Нам заважають твій чоловік і моя дружина,
І єдиний вихід – це писати есемески,
І вони все про одне і те ж,
Але різними словами,
І ми не змушуємося вигадувати щось нове,
Творячи наше кохання на порожньому місці.

Так, мабуть, творив Бог,
Ліплячи із глини Адама
І вдихаючи в нього життя.
А людина створила Кохання з великої літери,
Бо Бог дав їй Любов із великої літери.
І знову прийшла есемеска,
Що пам'ять телефону заповнена,
І в блокноті вже списана остання сторінка
Твоїх любовних послань до мене,
Бо мої ти списуєш у свій блокнот.
Ми купили однакові блокноти під час останньої зустрічі.
Ми ще не знали, що ця зустріч
Справді стане останньою.
Бо коли переповнена пам'ять –
Ні, не есемесками, а коханням, –
То не вистачить жодного блокноту,
Щоби списати все, що в цю пам'ять влізло.
Чого забагато – воно даремно лежить у мозку
І гниє там, не потрібне людині.
Тому Бог і хотів вберегти нас від Кохання, даруючи Любов.
Красива історія, звичайно, але не про мене. Хтось хоче достукатися до мене з паралельного світу, але я цього ніяк не можу усвідомити.

48

Наступного дня ми поїхали на дачу наводити там лад. Я сказав, що сам це зроблю, але спробуйте переконати мою дружину, якщо вона щось задумала. Навіть нагадування про слова лікаря, що треба берегти серце, не мали жодного впливу на неї.

На дачі фактично нічого було робити, бо ми зрідка з'являлися там, але по дрібницях справ назбиралося стільки, що затримались аж до вечора. Можна було хоч завтра відвозити сюди Петровича.

Проте його виписали із лікарні лише через два тижні. Я зрідка в ці дні провідував Петровича. Мені таланило. Принцеси не було. Я подумав, що вона знала, коли маю приходити, тому намагалася в цей час не потрапляти мені на очі. Звісно, це була нісенітниця. Я ж нікому не казав, що прийду до Петровича саме того дня і о тій годині. Хіба би дружина телефонувала Принцесі й казала, що я буду в лікарні. Але це також висмоктана з пальця конспірологія. Чесно кажучи, відсутність Принцеси мене влаштовувала. Гостра фаза закоханості минула. Я боявся повернення почуттів.

Петрович був зі мною не такий говіркий, як раніше. Мабуть, відчував, що насправді відбувалося в наших з Принцесою душах. У мене все перегоріло, а в його доньки, мабуть, розгорялося з новою силою. Якби він приставав до мене з подібними запитаннями, я би нещадно брехав навіть йому, хоча й вважав своїм другом. Це моє – і ніхто не сміє лізти в мою душу.

Як я зрозумів, ідея переселення Петровича на нашу дачу належала Принцесі. Кмітливе дівчисько. Але розв'язала цю проблему правильно. Дружина розповіла мені, що в Принцеси були напружені стосунки з братом, тому вона не захотіла жити з ним у квартирі, відібраній у батька, коли з тим трапилося нещастя. Поселилася в готелі. Навчалася на останньому курсі університету в нашому обласному центрі. Жила в гуртожитку. Майбутній філолог. Це добре. Надсилатиму їй свої романи, щоб вичитувала, бо хоча й пишу ніби грамотно, але додаю роботи літературним редакторам. Про якісь інші стосунки з Принцесою зараз я й не думав. Чесно вам кажу.

49

Нарешті настав день, коли Петровича виписали із лікарні. Його можна було везти на дачу. З важкою душею я готувався виконати цю місію. Як відбудеться наша зустріч з Принцесою? Як поставиться Петрович до того, коли побачить блиск в її очах і зрозуміє, що це стосується мене?

Коли я прийшов, Принцеси не було. Петрович сказав, що у неї якісь важливі справи і вона поїхала до обласного центру. Я не став випитувати, що й до чого, але на душі стало набагато легше.

Петрович уже міг ходити без милиць, але все одно мав їх з собою про всяк випадок. Тепер він ступав якимось дивно, ніби підстрибував, тримаючи руки наготові, мов крила. Складалося враження, що може впасти у будь-який момент, а руки тут як тут: змахне ними і полетить.

Ми добралися до дачі, розпили чвертку, яку я купив заздалегідь, дружина дала продукти – живи, Петровичу, на здоров'я. Маєш телевізор і радіо, є полиця з книгами, а нудно стане – маршрутка до міста щогодини ходить.

Він аж просльозився, коли ми прощались. Донька купила йому мобільний телефон, так що час від часу зідзвонювались.

50

У повному розпалі було написання нового роману про детектива Василя Васильовича, коли зателефонував Нишпорка і сказав, що завтра відбудеться суд. Чесно кажучи, я вже й став забувати про високого молодика атлетичної будови тіла. Дружина ж, як я помітив, стала явно хвилюватися, коли почула про це. Їй належало виступати свідком на цьому процесі й знову пригадувати, як посеред натовпу людей на вулиці до неї підійшов високий молодик атлетичної будови тіла, вколов чимось у руку, після чого в неї почав підвищуватися тиск, стало погано, бо пігулки не допомагали, і вона пішла додому. Якби мене тоді не було поруч, моя дружина померла б. Просто нагадую цей факт, а не возвеличую себе, хоча дружина й досі вважає мене героєм. Вона хвилювалась, і я не міг її заспокоїти. Перед самим судом напилася таблеток. Аж тоді, здається, їй стало все одно, що вона зустрінеться віч-на-віч з чоловіком, який хотів її убити.

Петрович теж виступав як свідок на цьому судовому процесі, що тривав майже місяць і закінчився нічим. До нього була прикута увага всього Дрогослава. Високого молодика атлетичної будови тіла захищав адвокат із обласного центру. Він у пух і прах

розбив докази прокурора, довівши їхню нікчемність, а свого підзахисного виставив як несповна розумом. Нишпорка й сам казав мені напередодні, що наступальна база слабенька з юридичної точки зору, та й докази здобуто незаконним шляхом не без нашої допомоги, але ж у нас тоді не було іншого виходу, щоби зупинити вбивцю, бо поліція й прокуратура явно неадекватно поставилися до виконання своїх службових обов'язків. Адвокат із обласного центру, очевидно, і сам був переконаний, що високий молодик атлетичної будови тіла і був тим, хто вбив Якова Марковича Зінгера і колишнього прокурора Дрогослава, а також здійснив замах на вбивство Петровича і моєї дружини, але робив свою справу професійно. Мабуть, хтось заплатив йому великі гроші.

Епізоду щодо мене в судовій справі взагалі не було. Ніхто й не здогадувався, що високий молодик атлетичної будови тіла приходив по мою душу на квартиру. Мій потенційний убивця декілька разів хижо зиркав на мене, ніби попереджував: голубе, ще не вечір. Ми з Нишпоркою проходили як невідомі, що шмонали гримерну і зробили історичний запис на дзеркалі.

Суд виніс компромісне рішення. Високий молодик атлетичної будови тіла був скерований на лікування до психіатричного диспансеру, а саму справу дали на дорозслідування. Здається, всі були цим задоволені, а найбільше, мабуть, дружина вбивці, бо після останнього судового засідання вона мало не під ручку йшла з якимось молодим чоловіком і весело щебетала.

Смішно і сумно було читати репортажі про судові засідання у "Дрогославській зорі". Журналістка, якась Віталіна, прізвище якої я забув, виходила із засад так званого місцевого патріотизму. Вона на всі заставки хвалила прокуратуру і поліцію, які розкрили злочин, поливала брудом заїжджого адвоката, який не тямить у своїй справі, а про мене й Нишпорку не згадала, звичайно, жодним словом.

51

Я все більше й більше заглиблювався у новий роман про детектива Василя Васильовича. Якраз розробляв нову для себе тему, втілюючи на практиці і в конкретних літературних героях філософію парастасів і похоронів, що дає можливість глибше пізнати людей, які ще недавно жили. Про Принцесу згадував щодня, чого гріха таїти, але це був солодкий біль, який дозволяв творити і множити паралельні світи. Я зрозумів, що Принцеса є моєю Музою, яка спонукає мене до літературних подвигів.

Аж тут Петрович сам нагадав про доньку. Він зателефонував і сказав, що вона знову потрапила до психіатричної лікарні. Осіннє загострення. Все так, як у її покійної мами. З'ясовується, що моя дружина знала про це. Принцеса їй розповіла. Всі вони – Петрович, дружина, Принцеса – наче змовились, оберігаючи мене від удару. А може, й справді змовились? Петрович сказав, що криза минула, і Принцеса хоче мене бачити.

Наступного ранку я і Петрович поїхали електричкою до обласного центру. Дорогою зростили всього декілька слів.

Принцеса була веселою, але якоюсь змученою. Я зрозумів, що це від таблеток. Вона казала, що кохає мене, але це ні до чого не повинно зобов'язувати письменника зі

світовою славою. І це в присутності Петровича. Він ніяк не реагував на це. А я не знав, жартує Принцеса чи насміхається з мене. Втім, люди, наближені до Бога, знають більше, ніж ми, прості смертні.

Петрович знову пустився берега, ходячи по парастасах і похоронах. Коли Принцеса приїжджала до Дрогослава, ми виловлювали його й допроваджували на дачу. Він був чемний, поки поруч була донька, а коли від'їжджала до обласного центру, знову брався за своє.

Літературні редактори дивувалися з моєї грамотності, казали, що після мене вже майже нічого правити. Я їм нічого не розповідав про Принцесу, і вона просила цього не робити. Моя Муза була не лише моєю натхненницею і літературним редактором, а інколи підказувала навіть інші повороти сюжету, ніж я задумував, – і це справді виходило набагато краще.

Дружині, здається, було шкода мене і Принцеси. Чим би діти не тішились, лиш би не плакали.

52

А справедливості на цьому світі нема. У "Дрогославській зорі" я прочитав, що директорів гімназії присвоїли звання Заслуженого учителя України.

З цією сумною звісткою вирішив поїхати до Петровича. Прихопив з собою чвертку – універсальний засіб, який є помічним абсолютно у всіх випадках.

Застав Петровича веселим і бадьорим. Грішним ділом подумав, що він уже зранку прийняв на душу грамів сто п'ятдесят, не менше.

Коли зайшов до кімнати, побачив накритий стіл з пляшкою вина посередині й двома незаpalеними свічками. Паралельно у моїй бідній голівоньці заснували думки: я ніколи не підозрював кулінарних здібностей у Петровича – і у нього сьогодні романтична вечірка з якоюсь молодого панянкою. Не мені ж він свічки збирається запалити. Я ще живий.

Коли сьогодні вперше зустрілися поглядами, мені здалося, що Петрович не задоволений моїм приїздом. Ні, звичайно, він вдячний за те, що поселився на моїй дачі, але ж не можна так щільно опікуватися творцем філософії парастасів і похоронів. Може ж і у нього бути власне життя. Але потім, скільки я не вдивлявся у Петровича, вже не помічав отієї незадоволеності в його погляді, тому мені здалося, що перше враження було хибним.

Уже наступної миті до моєї бідної голівоньки залетіла ще одна думка: таж у Петровича сьогодні день народження! І як це раніше я у нього про це не розпитав? Ото приперся з подарунком – чверткою горілки. Засіб, звичайно, універсальний, але ж можна було бодай пів-літру прихопити.

Але все виявилось доволі банальним. Петрович уже знав новину про те, що його сину присвоїли звання Заслуженого вчителя України й повідомив мені про це. Я вдавав, що вперше чую і зобразив на обличчі щось на кшталт посмішки. Щира усмішка аж ніяк не виходила, але Петрович не звернув на це жодної уваги. Він сявав, як нова копійка, весь час поглядаючи на мобільний телефон. Спочатку я подумав, що Петрович чекає на

дзвінок від когось, а потім зрозумів, що просто дивиться, котра година. "Ще трохи, ще трохи", – казав він ніби мені, а насправді підганяв час, коли гість мав з'явитися на дачі. Невже директор гімназії? А хто ж іще. Ще цього мені бракувало для повного щастя. Навіть не зігрівала думка, що батько й син помирились. Чи могли помиритись.

Я все більше й більше переконувався, що зовсім не знаю Петровича. Ми ж звикли судити по людях, виходячи з власного досвіду. Ось як би я поступив, коли б моя донька вигнала мене з власного помешкання? Звісно, подібної картини я в принципі не міг собі уявити. Але все ж? Відчуваю, що я навряд чи зрадив би з якогось її успіху, а тим більше захотів би це відсвяткувати.

З'ясувалося, що Петрович зовсім не такий, яким я зліпив його за своїми внутрішніми лекалами. Мені хотілося сказати, що він добрий, щирий, безпосередній, ні на кого не тримає зла. Це була правда, але я розумів, що це лише слова, які якщо й мають стосунок до Петровича, то опосередкований. Мова йде про моє бачення. Насправді ж Петрович живе у своїй системі координат. Моя оцінка не має нічого спільного з його уявленнями про цінності, точніше, змогою вирахувати всі його злети і падіння.

Мені здалося, що Петрович спохмурнів і вже не дивився на мобільний телефон. Я щось говорив йому – про що, зараз не згадаю, але відчував, що він абсолютно мене не чує, зайнятий своїми думками. Ситуація могла стати трагічною, коли Петрович прибрав зі столу дві свічки. А й справді, чи може бути романтичною вечірка двох чоловіків? Якби він ще й вино прибрав, я б усвідомив, що чвертка згодилась би для початку, а потім все одно довелось би бігти в магазин. Проте пляшка стояла на столі – значить, Петрович ще на щось сподівався. Дивні ці директори гімназій, які вживають вино. Ні, щоби по-чоловічому пити горілку.

Нарешті він зважився і комусь зателефонував. З його погляду я зрозумів, що абонент не збирався йому відповідати або знаходився поза зоною досяжності.

Я замовчав, аби ще більше не травмувати Петровича своєю балаканиною.

Почулися кроки – і Петрович виглянув у вікно.

– Йде! – радісно вигукнув він, ніби мова йшла про зішестя Месії.

Петрович вискочив надвір і увійшов разом з Принцесою. Ось кого я найменше очікував тут побачити, так це її.

53

Принцеса щебетала, що коли зійшла з електрички, то побачила свою першу вчительку, яка зустрічала доньку з внуком. Трохи поговорили, і вона побігла додому. Але з важкими сумками не так-то важко власне бігти. А телефон розрядився ще в електричці, так що не могла дати про себе знати.

Петрович світився не лише зовні, а й, здавалося, зсередини. Він картав доньку і казав, що нічого не треба було купувати, бо все є, а Принцеса сміялась і щебетала, що йому, самотникові, на дачі все знадобиться. "А раптом якась дама до тебе завітає?" – весело задала вона риторичне запитання і глипнула на мене.

Вони викладали пакунки із сумок, а я забився в кут, намагаючись бути непомітним

для Принцеси. Звісно, розумів, що вона вже давно мене запримітила, але дає можливість чим довше помучитись, аби потім я насолоджувався зустріччю з нею. Ох, вже ці жінки! Принцеса декілька разів смертельно поранила мене своїми карими очиськами із зеленуватим відблиском, а я й не думав захищатися, лише безпомічно відводив погляд.

Нарешті кат змилювався над своєю жертвою. Принцеса граціозно підпливла до мене. Її маленька долонька вже втонула у моїй, коли я почув:

- Доброго дня, пане письменнику!

Моє серце шубовснуло кудись униз. Віднедавна Принцеса стала називати мене саме так - паном письменником. Це не були насмішка чи знущання, і я відразу розумів подібні речі, а, мабуть, прояв самозахисту з її боку. Вона би воліла називати мене по імені та по-батькові, а ще краще просто по імені - і я це відчував, - але не могла переступити встановлену собою ж межу, і я не наважувався спокусити її на цей подвиг.

Ось і зараз, якби я не просто потиснув її руку, щось мугикаючи на її привітання, а обійняв і поцілував, то жодний Петрович не зміг би завадити мені. Але я стояв, мов закоханий хлопчисько, і не смів навіть дихати у присутності свого жіночого ідеалу. Скільки це продовжувалося, зараз не можу сказати, - можливо, вічність чи всього декілька секунд. У даному випадку це не має жодного значення, бо і вічність, і секунди злились у просторі й часі та вже становили єдину середньостатистичну масу.

Принцеса змилостивилась і залишила мене у спокої. Вона вже була біля Петровича, допомагаючи йому виставляти на стіл дещо з того, що привезла з собою.

Потім мене покликали до столу. Здалося, що Принцеса не звертає уваги на пана письменника, а Петрович дивиться на нього так, ніби вперше бачить. Я й сам не впізнавав себе, наче збоку спостерігав за чоловіком, якого десь бачив, але де саме, не міг пригадати. Щось непомітно сковувало моє тіло. Я затято мовчав, відчуваючи, що потрапив на чуже мені свято життя.

А Петрович і Принцеса жодного разу, здається, не згадали директора гімназії, заради якого сьогодні зібрались. Тато влаштував застілля, сестра приїхала із обласного центру, щоби відзначити присвоєння йому звання Заслуженого вчителя України. Мабуть, їхній син і брат не знає і ніколи не дізнається, що він став приводом для цього.

Я ж був далекий від розуміння того, що відбувається. Ніби не Петровича, а мене директор гімназії вигнав із помешкання, а глухий і тупий біль ніяк не може вивітритися з моєї душі.

Нарешті я скористався нагодою, аби піти звідти. Ми з Петровичем доконали чвертку, і він зголосився побігти в магазин за новою. Проте Принцеса зупинила його, сказавши, що нам досить, а якщо хочемо мати гумор, то можемо пити вино. Пляшка була майже повною.

Петрович хитромудро розвів руками, усміхаючись: моя поліція мене береже. Я ж виявив неабияку активність, чого сам від себе не очікував, і сказав, що мені пора йти, бо вдома залишилася хвора дружина. Зрештою, це була правда, бо до кінця свого життя дружина буде хворою. Як і я, якщо зважити на купу моїх болячок.

Мене ніхто не вмовляв залишитись, і я подумав, що Петрович з Принцесою хочуть нарешті побути самі, без сторонніх, щоби по-справжньому порадіти успіху директора гімназії. Вже значно пізніше я усвідомив, що Петрович і Принцеса належать до такого типу людей, які що наодинці, що з кимось веселяться чи сумують однаково. Вони самі по собі, а решта – весь світ, але це їх особливо не хвилює. Вони не пристосовуються до інших. Якщо ті хочуть, то нехай прогинаються під них. Але й особливої біди не буде, якщо хтось цього не зробить. Існували ж вони мільйон років без них, то ще мільйон можуть протягнути.

Петрович пішов мене проводити, а Принцеса кинула наостанок: "Ви ж телефонуйте, пане письменнику, не соромтеся!". Тут я мушу пояснити читачеві, що з часу нашої останньої зустрічі, коли Принцеса дала мені свій номер телефону, минуло декілька тижнів, але я жодного разу не скористався нагодою зв'язатися з нею. І міг же, коли, скажімо, дружина була в школі. Проте й Принцеса не телефонувала мені. Одного разу я хотів видалити її номер телефону зі свого мобільника, але також не зміг. Кожного разу, коли мені хтось телефонував, я внутрішньо здригався, очікуючи, що це дзвінок від Принцеси. Потім, разом зі згасанням почуттів, вивітрювалось і бажання розмовляти з нею по телефону. Аж тепер вона нагадала про це – та ще й в присутності Петровича.

Я був злий – і тому, що невдало завітав на чуже свято життя, і тому, що Принцеса так безпардонно нагадала про своє існування на білому світі, хоча я намагався забути її. Мабуть, Петрович помітив зміни в моєму настрої, бо невпевнено запитав, чи не провести мене до маршрутки. Я категорично відмовився, сказавши, що в нього гості, так що нехай іде до Принцеси. Якщо чесно, мені хотілося зараз побути самому, впорядкувати думки, що гасали одна за одною в моїй бідній голівоньці. Якби не потреба їхати додому, аби справді подивитися, що там з дружиною, я би тинявся Дрогославом до самого вечора.

Ми холодно поручкалися з Петровичем, і я пішов до маршрутки. Її довго не було, а на зупинці я був сам. Мені ніяк не вдавалося вгамувати думки. Їх було багато, але всі крутилися навколо Принцеси. Відчуття не комфортності наповнювало моє тіло. Здається, чого ж ти ще хочеш, чоловіче? Принцеса добре до тебе ставиться. Хоч щодня можеш розмовляти з нею по телефону. Якщо захочеш, вона не відмовиться від зустрічі з тобою – звичайно, щоби про це не знали Петрович і моя дружина. Тож бери ініціативу в свої руки і дій так, як це має робити справжній чоловік. Але саме це мене й стримувало. Я розумів, що коли розв'яжеться мішок, то вже не зможу стримати емоції. Чи маю я право саме так поступати з Принцесою? А з дружиною? А з Петровичем?

Нарешті підійшла маршрутка. Я сів і заглибився у свої думки, так що мало не прогавив зупинку. Добре, що побачив Нишпорку, який тут стояв і ніби очікував на мій приїзд. Він справді зрадів зустрічі зі мною. Нишпорка запросив мене на каву з коньяком, сказавши, що має важливу інформацію. Звичайно, не це мене зацікавило. Мов потопельник, я захопився за соломинку, збагнувши, що коли розмовлятиму з

Нишпоркою, то маю можливість хоч пів-годинки забути про Принцесу.

Я не заперечив, але сказав, що маю насамперед зателефонувати дружині. Нишпорка відійшов убік, а я повідомив половинці, що вже в місті, але трохи затримаюсь. Вона запитала, чи була Принцеса у Петровича на святкуванні присвоєння директоріві гімназії звання Заслуженого вчителя України. Знову чергова змова проти мене, а я нічого не знаю! Це вже починало мене дівастати. Як моя половинка швидко знайшла спільну мову з Принцесою. Я щось буркнув у відповідь. Дружина помовчала і дала настанову: "Багато не пий". Ось завжди вона так! Скільки разів просив її не казати цих слів, бо після них неодмінно напивався, ніби дружина запрограмовувала мене, але з точністю до навпаки. Я давно підозрював, що насправді ми живемо у Задзеркаллі – і це не вигадки казкарів чи фантастів.

Нишпорка впевнено повів мене до бару "У Галини", названого так на честь власниці. Я знав історію цієї пані. Ну, як знав? Долітало до моїх вух те, що про неї говорили у Дрогославі. Перший її чоловік років десять тому загинув у автомобільній катастрофі. Вискочила заміж за іншого, багатого і старшого років на двадцять. Саме він відкрив для неї цей бар, а сам зараз лежав прикутий до ліжка після інсульту. Всі, хто не говорив про Галину, характеризували її як жінку легкої поведінки. А ще казали про любовний зв'язок між нею і Нишпоркою. Я все це сприймав, як звичайний міщанин, хоча за природою своєю не дуже люблю плітки. Після того як у моєму серці загніздилося кохання до Принцеси, я на подібні речі став дивитися зовсім по-іншому – з точки зору солідарності, чи що.

Нас обслуговувала сама пані Галина. Відчувалося, що це людина, яка зболена життям. Вона не усміхалась, але ж очі випромінювали щастя – і не лише, мабуть, тому, що з'явився Нишпорка. Коли я потім зустрічав пані Галину в місті, так само згусток щастя йшов від неї. І був він призначений для всіх, хто знаходився поруч.

Нишпорка замовив по сто грамів правдивого закарпатського коньяку, каву і тістечка. Поки очікували, він мовчав, ніби збирався з думками. Я ж був розчарований собою. Думав, що хоч у барі забуду про Принцесу. Де там! Недавнє перебування поруч з нею лише розбурхало душу. Ні, з Принцесою треба бути на відстані, якщо хочу спокійно жити.

Пані Галина принесла наше замовлення, трохи посиділа з нами, пригубивши зі свого келишка, який носила у кишеньці, перемовилася декількома словами з Нишпоркою. Було видно, що вона хотіла розчинитися в його очах. Нишпорка ж грав роль байдужого до жінок ловеласа. Зрозумівши, що у нас ділова розмова, пані Галина пішла до інших відвідувачів.

Нишпорка запропонував розділити оті сто грамів правдивого закарпатського коньяку на три рази і розпочав свою оповідку. З'ясувалося, що вчора він з'їздив до обласного центру в психоневрологічний диспансер, в якому обстежували високого молодика атлетичної будови тіла. Йому вдалося поспілкуватися з лікарем, який спостерігав за нашим убивцею. Спочатку той комизився, посилаючись на лікарську таємницю, а потім за сто доларів, які Нишпорка ніби непомітно вклав до кишені його

халату, видав цікаву інформацію. Високий молодик атлетичної будови тіла діяв не сам. У Дрогославі в нього залишився напарник. Причому, на думку лікаря, саме цей напарник грав домінуючу роль у тандемі. Іншими словами, він сам не вбивав, але скеровував свого компаньйона до потрібних жертв. Можливо, володіє даром гіпнозу. Не виключено, що він теж психічно хворий або принаймні психологічно неврівноважений. Існує певний запас часу, коли цей чоловік затаїться й не подаватиме ознак життя. Але рано чи пізно все-таки хвороблива уява візьме гору і він почне вбивати людей тими ж методами, що й високий молодик атлетичної будови тіла, або знайде когось іншого для цієї мети.

Коли Нишпорка заговорив про сто доларів, які за інформацію заплатив лікарю, мені здалося, що при цьому якимось незвично глянув на мене. Мовляв, ми ж разом розслідуємо цю справу, так що треба всі витрати ділити навпіл. Але зайвих грошей у мене зараз не було. Їх і ніколи не було. Якщо хтось думає, що письменник лопатою гребе бабки у вигляді гонорарів за свої романи, то він глибоко помиляється. На життя, звичайно, вистачає, але якби не зарплата дружини, було би суцужно. А зараз їй ще прописали дорогі ліки від серця, так що я аж ніяк не збирався ставати Нишпорці напарником. Морально та фізично – будь ласка, але не в грошовому варіанті.

Нишпорка ж, здається, і не мав на увазі зацвяхувати мене отими ста доларами. Ми вже вдруге випили трішки правдивого закарпатського коньяку, і колишній міліціонер розмірковував про те, що часу в нас справді залишилось обмаль для пошуку напарника високого молодика атлетичної будови тіла. Нишпорка казав, що розраховувати на допомогу поліції та прокуратури не доводиться. Щоправда, професіонали там ще залишились, але їх значно менше, ніж було тоді, коли він працював. Мені залишалось лише на слово вірити Нишпорці.

– Було би добре, – казав Нишпорка, – вийти на тих, хто ще робив маски, як наш високий молодик атлетичної будови тіла.

Потім він накинув ще декілька пунктів імовірного розслідування, але, мабуть, зрозумів, що я зараз далекий від цих проблем, тому замовк.

Молода офіціантка принесла нам ще по п'ятдесят грамів правдивого закарпатського коньяку, стріляючи очима в Нишпорку. Вона сказала, що це за рахунок закладу. Я подумав, що вона знає про любовні пригоди Нишпорки і власниці бару, та й сама не проти зайнятися коханням з ним. Моя фантазія вже була далеко від реалій життя, і якби мене вдома не чекало продовження роботи над романом про детектива Василя Васильовича, я би зварґанив бодай оповіданнячко на цю тему.

Нишпорка мовчки розрахувався з молодю офіціанткою. Я не втручався у цей процес. Щоби поділити навпіл суму – не могло бути й мови, бо я не мав з собою стільки грошей. Зрештою, це Нишпорка запросив мене до бару, а не я його.

Ми сухо попрощались, і Нишпорка сказав, що телефонуватиме мені, якщо щось.

Якщо щось... А що може трапитись?

Я йшов додому і думав про Принцесу, а паралельно про те, що розповідав

Нишпорка. Я давно запримітив за собою оцю здатність – паралельно мислити, здавалось би, про різні справи. Зараз був саме такий випадок.

Після випитого коньяку мені раптом захотілося повернутися на дачу, знову побачити Принцесу і сказати, що я її кохаю. І нехай Петрович чує це. Ледве стримався щоби не втворити такий фокус.

Нишпорка щось там згадав про адвоката, а я подумав про те, що хтось же йому заплатив за цей процес. Чи не міг це бути напарник високого молодика атлетичної будови тіла? Прийду додому й зателефоную Нишпорці, скажу йому про це.

Я, звичайно, не кохаю Принцесу. Це просто хворобливий відблиск мого старечого маразму. В житті все потрібно робити вчасно, в тім числі народжуватись і вмирати. І закохуватися теж. Це ж смішно, що старий дід закохався у молодичку. Неприродно. Звісно, десь у глибині душі я розумів, що не такий я вже й старий, якщо до шістдесятки бракує ще декілька років. Головне, нікому не розповідати про те, що я закохався в двадцятиоднорічну дівчину, бо засміють.

А Нишпорка – молодець. Наполегливий чоловік. Робить те, чим мали би зайнятися поліція й прокуратура. Мовчки продовжив його думку про професіоналів, які ще залишились у цих органах. Система влаштована так, що професіоналам не дають можливості виявити себе, бо це підриває основи так званого правосуддя, яке склалося в нас і яке точніше можна було би назвати кривосуддям. Простіше призначити злочинця, ніж справді його знайти.

Вдома все було нормально. Дружина дивилася телевізор. Значить, тиск у неї не настільки високий і серце особливо не турбує, щоби вона відмовила собі у цьому задоволенні. Звісно, вловила запах коньяку від мене, але нічого не сказала. Не хотіла розмінюватися на дрібнички, коли показували черговий серіал про кохання.

Мої візити на дачу і в бар "У Галини" принесли свої плоди. Я сів за стіл і почав видавати чергову порцію в новому романі про детектива Василя Васильовича.

56

"І наснилося Василеві Васильовичу його босоноге дитинство.

Ніби він разом з іншими хлопцями жене пасти череду. Це десь середина літа. Зранку сонечко ще не пече. Але Василько знає, що вже зовсім скоро воно буде немилосердним до нього та його однолітків. У полі ні деревця, ні кущика, щоби можна було сховатися від пекучих променів.

Тато ще звечора зробив синові пілотку з газети. Тепер Василько хизується обновкою. Ні в кого такої нема. Але найбільше йому хочеться, щоби увагу на нього звернула Катруся. Це єдина дівчинка в їхній компанії. Вона із міста. Приїхала нещодавно на канікули до дідуся й бабусі в село. Василько бачив її й у минулі роки, але якось не звертав на неї особливої уваги. А тепер Катруся витягнулася, з'явилися груденята, та й на її ніжки постійно звертаєш увагу. Коли Василько дивиться на неї, серденько в нього тріпоче, мов у сполоханої пташини. Він випрямляє спину, хоче здаватися вищим, аби в очах Катрусі не виглядати маленьким хлопчиком. І все ж вона дивиться на нього згори донизу – і в прямому, і в переносному значенні слів. Здається,

абсолютно не звертає на нього жодної уваги. Не зронить до нього ні словечка. Все розмовляє з іншими хлопчиками.

Головним у їхній компанії є її двоюрідний брат. Василько побоюється Славка. Той ходить на боротьбу. До їхньої школи спеціально двічі на тиждень приїжджає тренер із міста. Він підібрав собі хлопчиків і займається з ними. Василько теж хотів ходити на секцію боротьби, але його не взяли. Тренер сказав татові, що у сина нема відповідних фізичних даних. А у Славка є? Чим він відрізняється від Василька? І хоча Славко менший за нього і від інших хлопчиків, він тут беззаперечний командир. Спробуй не послухати його.

Якось Славко поклав на лопатки старшого від себе на три роки хлопця. Той постійно приставав до нього, насміхався і штовхав. Трапилося це на перерві у шкільному коридорі. Василько бачив цю сцену. Тоді зі старшокласника сміялася вся школа. Щоправда, до директора викликали батьків Славка, проте сам він ходив героєм, а дівчата закохувались у нього.

Хлопці гнали корів на пасовисько широкою сільською вулицею. З дворів до череди вливалася нова худобина. Василько йшов позаду всіх. Лише бачив поперед себе кольорове платтячко Катрусі та її загорілі стрункі ноги. Здається, нічого більше не помічав.

Він і не зогледів, як дівчинка опинилася біля нього.

- Даси поносити пілотку, коли сонце грітиме в голову? - запитала.

- Бери вже, - несподівано для себе відповів Василько.

Катруся зухвало, як йому здалося, зірвала в нього пілотку з голови і побігла вперед до Славка, лише литки в пилюці виднілися. Того дня вона більше не сказала Василькові жодного слова. Взагалі поводи́ла себе так, ніби його не існує на білому світі.

Коли сонце нарешті зупинилося над їхніми головами, випробовуючи на витривалість, Василько пошкодував, що віддав пілотку Катрусі. Але це тривало недовго. Дівчинка гасала по полю, і всі хлопці дивилися на неї, усміхаючись. Міська, одним словом, сільські дівчата так себе не поводять. А ще їй дуже личила пілотка.

Прийшов час гнати корів додому на денну діюку. І тут трапилося непередбачуване. Славко заганяв корів і кинув палицею в одну аж занадто неслухняну. Нею виявилася Манька, Василева. Борець поцілів їй у вим'я. вона гучно заревіла і підтюпцем побігла до гурту.

Славко, похмурий і злий, підійшов до Василька і сказав:

- Скажеш мамі, що це я, - дістанеш.

Катруся, хижо зиркнувши з-під лоба, мовчки підтвердила, що вона підтримує двоюрідного брата. Пілотки на її голові вже не було. Куди й коли зникла, Василько не помітив.

Вдома аж до вечора Василько мав проблеми. Замість молока мама видоювала кров із Маньки. Допитували його всією родиною: що трапилося? Василько мовчав і вдавав, що не розуміє, чому замість молока пішла кров.

Після обіду Маньку залишили у хліві. Василько, звісно, теж уже нікуди не пішов.

А вночі йому наснилося, що Катруся на Маньці женеться за ним і кричить:

- Забирай свою пілотку! Не потрібна вона мені!".

Я поставив крапку й усміхнувся. Викреслив останній абзац про Катрусю і Маньку. Подумав, що, мабуть, весь уривок не потрапить до роману, але поки що залишив його. Мені було смішно, звідки взагалі така фантазія взялась і навідалася до моєї бідної голівоньки. Я виріс на асфальті. Якщо й був у селі, то приїжджав лише на канікули спочатку до одного дідуся й бабусі, а потім до маминих батьків. Ніхто не посилав мене пасти череду, хоча це робили й набагато менші за мене сільські хлопчики. Я боявся корів, але парне молоко любив.

І знову подумав про Принцесу. Ось коли пишу від руки, мої думки стосуються лише детектива Василя Васильовича і розвитку сюжету в романі. Ставлю крапку – й бачу перед собою миле личко Принцеси.

Тільки-но сів за комп'ютер, щоби передрукувати написане, до спальні увійшла дружина.

- Друкуй, друкуй, – сказала поблажливо, – я ще щось почитаю.

- Ти пила таблетку? – запитую.

- Ні, забула! – відповідає іронічно: мовляв, теж знайшовся контролер.

Я друкував, думаючи про Принцесу. Суттєвих правок до тексту не вносив, а коли закінчив, дружина вимкнула настільну лампу біля себе.

Що ж, і мені пора лягати спати. Мати комп'ютер у спальні незручно. Інколи серед ночі Муза будить мене. Натхнення спонукає до того, що я вже готовий відразу набирати текст на комп'ютері. Щоб не будити дружину, змушений іти на кухню і там писати від руки. Звісно, втрачав час, та й натхнення швидко випаровувалось. До того ж, я помітив одну закономірність. Коли пишу від руки, а потім передрукую, то вношу мінімум виправлень до тексту. Коли ж готовий друкувати, але змушений писати, щоби потім передрукувати, то буває, що з колишнього майже нічого не залишається, ніби й не писав. Ось чому так? Мабуть, є якесь пояснення цьому з наукової точки зору?

57

Дружина вже давно сопіла, а я ніяк не міг заснути, думаючи про Принцесу.

Звісно, руки самі потягнулися до блокноту. З'явилася перша строфа:

Ти довго не можеш заснути

І перебираєш у пам'яті свої кохання.

Ти знаєш точне їхнє число.

Але чомусь виходить менше на одне.

Ти знову повертаєшся до лічби,

Але результат той самий.

Знову не про Принцесу. І не для неї. Подумав, що добре було би присвятити їй вірш. Нехай прочитає і скаже, який я геніальний.

Ти вже давно не кохаєш

Жодного чоловіка із минулого,

Але спортивний азарт

Захоплює тебе,
І ти ніяк не можеш збагнути,
Кого ж одного забула.

Боже, про кого ж цей вірш? Хто заліз до моєї бідної голівоньки? Чиї історії кохання я переказую?

Ти хочеш себе обдурити
І починаєш рахувати за іменами,
А потім за прізвищами,
Датами народження, ще чимось.
Ти добре все це пам'ятаєш,
Лише не можеш згадати кохання, якого не вистачає.
Мабуть, я ще не визрів до того, щоби написати вірша, присвяченого Принцесі.
Стає нецікаво жити,
Якщо ти забула одне своє кохання.
А колись не могла без нього існувати.
Сон остаточно відлетів від тебе.
Блідий Місяць заглядає у вікно,
Але він теж не пам'ятає твоїх кохань.

Упіймав себе на думці, що ніколи не хотів присвятити віршів дружині чи тим жінкам, з якими був. Ось щодо Принцеси аж тепер така думка виникла.

Ось це одне кохання десь блукає,
І ти ніяк не можеш його віднайти
У своїй пам'яті, забитій усіляким мотлохом.
А до цього найважливішого –
Єдиного кохання, про яке ти забула, –
Ти не маєш доступу.

Цікаво, звідки в моїй голові взялася ця історія? Щось схоже на анекдот. Але чи може кохання бути анекдотом?

Ти згадуєш дрібниці,
Про які, здавалося, забула, –
Зустрічі, поцілунки, вокзали, готелі.
А той коханий
Не виринає у твоїй пам'яті.
Але ж він був!

Цікаво, а чи пам'ятаю я всіх жінок, з якими був? Треба буде колись порахувати.
Ти сумніваєшся, чи вірною
Є цифра твоїх кохань.
Але вона завжди була такою,
Відколи ти перестала кохати.
Ти думаєш, що так і мало статись,
Щоб ти забула хоч одне кохання.

Дружина легенько хропить. Але це мені не заважає. Муза десь поруч, але я її не бачу.

Хропить під боком чоловік.

Йому начхати на твої проблеми.

Він бачить уві сні блондинок,

Горілку, друзів, полювання.

Колись і ти його кохала,

Але тепер в минулому те все.

Ну, ось і розв'язка близько. Дивно, як це рядок лягає за рядком, без видимих зусиль з мого боку? Хто незримо водить моєю рукою?

І ти вже стриматись не можеш.

Радієш, ніби виграла мільйони.

Коли ти згадувала свої кохання –

Забула чоловіка. Сміх та й годі!

І заповітна цифра склалась,

І можна вже спокійно спати.

Аж тепер відчуваю, що змучився. Але вірш не закінчений. Ще чогось бракує. Довго лежу із заплющеними очима, збираючись із силами. Нарешті дописую останню строфу:

Блукають в світі білому кохання,

Не обліковані ніде й ніким.

Найгірше тим, що в забутті людському.

Про них ніхто ніколи не згадає.

Я в списку теж твоїх кохань.

Але мене давно вже не кохаєш.

Вже не маю сил перечитувати написане. Кладу блокнот і ручку на тумбочку. Вимикаю лампу. Сон міцно обіймає мене.

58

Прокинувся зранку від шкварчання сковороди на кухні. Дружина щось смачненьке готувала на сніданок. За запахом ще не міг визначити, що саме. Думки про Принцесу не встигли заволодіти мною, коли я пригадав сон. Якийсь чоловік на корові летів на мене і верещав, що я повинен померти. В руках у нього був великий шприц – подібний на той, яким Шурик колов Бувалого. Я всміхнувся. Що за дурня?

Але наступної миті мені вже було не до сміху. В наїзнику Маньки я виразно розгледів обличчя адвоката високого молодика атлетичної будови тіла. Пригадав, що вчора мав зателефонувати Нишпорці й сказати про адвоката, щоби можна було дізнатися, хто заплатив йому за захист високого молодика атлетичної будови тіла. Забув це зробити. Тепер, якщо вірити моєму сну, саме адвокат і був напарником високого молодика атлетичної будови тіла? Цікаво, як сприйме цю новину Нишпорка? Звісно, буде сміятися з мене, так що краще не повідомляти йому подібних нісенітниць. Фантазуєш про детектива Василя Васильовича – не перенось це в реальне життя. Бідна корова Манька, якій палицею влучили у вим'я, так що замість молока пішла кров. Це ж

треба таке вигадати. Чи я справді міг колись про це почути, а потім забув, і тепер воно сплигло у моїй пам'яті?

Якби ви у мене запитали, що ж такого смачненького я їв того ранку на сніданок, навряд чи зміг би вам відповісти. Дружина вже давно перестала ображатися на вічно задуманого чоловіка, який живе лише своїм романом про детектива Василя Васильовича. Вона пішла до школи, а я думав про Принцесу. Дуже мені кортіло побачити її. Здавалося, вчора мав можливість насолодитись її присутністю, але не скористався нагодою. Корчив із себе надутого й зарозумілого чоловіка. А тепер ніяк не наважувався зателефонувати їй. Звісно, переконував себе, що Принцеса ще може бути на дачі. Якщо поруч з нею Петрович, повноцінної розмови у нас не вийде. Я обманював сам себе – і розумів це. З Петровичем чи без нього – все одно я не зможу нормально спілкуватися з Принцесою. Щось мене стримувало – і я не міг словами сформулювати цього відчуття. Внутрішня порожнеча наростала в душі – і я розумів, що у стосунках між нами намітилася прірва, яку вже годі подолати.

59

Через якусь годину мені зателефонував Нишпорка. Він сказав, що як перспективну розглядає одну версію. Мова йшла про адвоката із обласного центру, який міг бути напарником високого молодика атлетичної будови тіла.

Я не знав, що мені робити: плакати чи сміятись? Нишпорка володіє екстрасенсорними здібностями, коли зумів прочитати мої думки і навіть заглянути у сні? І чи не про його любовні походеньки я пишу в своїй віршах, а тепер ще й про жінок, з якими він був? Чи все настільки очевидно, що ми прийшли до одного висновку, але різними шляхами?

Втім, із подальшої нашої розмови я зрозумів, що у Нишпорки справді були вагомі аргументи, щоби стверджувати подібне. Справа в тім, що він розмовляв по телефону зі знайомим, який теж працював адвокатом в обласному центрі. Свого часу той побував у гостях в імовірного напарника високого молодика атлетичної будови тіла й побачив там чимало масок на кшталт тих, що я знайшов у театральній гримерці. Звичайно, розмірковував уголос Нишпорка, це не є прямим доказом участі адвоката у злочинах, але бодай за щось зачепитися можна.

Звісно, я не став розповідати йому про свої думки з цього приводу, а тим більше – про сон, коли адвокат із обласного центру на корові Маньці ганявся за мною з величезним шприцом у руці. Це би вже було занадто. Я лише погодився з Нишпоркою, сказавши, що ця версія справді має право на існування. За інших обставин, мабуть, реагував би не так, особливо якби напередодні не думав про адвоката як про ймовірного напарника високого молодика атлетичної будови тіла. Тепер же доводилося серйозно прислухатися до слів Нишпорки, бо все це безпосередньо торкалося мене та моєї дружини. Адже, як казав лікар із психоневрологічного диспансеру, напарник високого молодика атлетичної будови тіла незабаром сам може вийти на стежку війни, якщо не знайде заміну вбивці. Правда, я не уявляв собі, щоби адвокат міг убивати людей, але ж у нашому житті все можливо.

Несподівано Нишпорка перервав нашу розмову, сказавши, що йому телефонують на іншу лінію. Я навіть образився. Спілкування з кимось для нього важливіше, ніж зі мною. Подумав навіть, що це могла телефонувати його коханка. І тут же мої думки полетіли до Принцеси. Мабуть, я би теж перервав розмову з кимось, якби вона телефонувала. Втім, у моєму допотопному апараті нема другої лінії, та й перша ледве дихає.

Чесно кажучи, я вже перестав думати про розмову з Нишпоркою, бо фактично він сказав мені про адвоката із обласного центру все, що міг, а тому здивувався, коли знову пролунав дзвінок від нього. Добре, що я сидів. Нишпорка сказав, що високий молодик атлетичної будови тіла втік із психоневрологічного диспансеру ще зранку, але лікар із цього закладу лише зараз повідомив йому про це. Наш убивця вже міг бути в Дрогославі.

60

Здавалось би, у таких випадках людина найперше має дбати про власну безпеку. Але я живий-здоровий, нічого зі мною не станеться – аж до самої смерті, звісно. А ось дружина... Уявив, що високий молодик атлетичної будови тіла добуває з кишені такий ненависний шприц – і ...

Нишпорка ще щось говорив, але я його не чув. І не відразу зрозумів, що йдуть короткі гудки. Це він закінчив розмову чи я механічно натиснув на червону кнопку? Втім, зараз це не мало жодного значення.

Я набрав номер телефону дружини. Йшли довгі гудки. Ніби у вічність. Ніхто не відповідав. Зателефонував ще раз. Та ж картина. Намагався заспокоїти себе тим, що це звична картина. Дружина зараз на уроці. За таких обставин вона ніколи не брала телефон з собою. Та й у вчительській на перервах її рідко можна було застати. Все гасала по школі, залишаючи мобілку в сумочці. Бувало, я зателефоную зранку, дружина приходить додому увечері, витягає телефон і безневинним голосочком каже: "О, пропущені дзвінки від тебе. Ти щось хотів?". Сміємося тоді разом. Що вже хотіти?

Як я себе не заспокоював, а високий молодик атлетичної будови тіла не йшов із голови. Адже не для того він утік із психоневрологічного диспансеру, аби зараз безтурботно прогулюватися Дрогославом. Неодмінно захоче прибрати жертв, яких не встиг убити з першої спроби.

Нишпорка щось казав про поліцію й прокуратуру, яких він попередив про втечу із психоневрологічного диспансеру високого молодика атлетичної будови тіла. Звісно, я розумів, що на них мала надія. Тут найбільше підходила фраза, що порятунок потопельника – справа рук самого потопельника. А зараз потенційними жертвами вимальовувались я і моя дружина. О, ще Петрович! Добре, що я згадав про нього.

Поки збирався, щоби бігти до школи, зателефонував Петровичу. З'ясувалося, що він уже це знає, бо йому про все розповів Нишпорка. Голос його видався аж занадто бадьорим, як на мене. Чи то Петрович уже прийняв грамів сто п'ятдесят на груди, чи просто хотів показати мені, що не боїться жодних високих молодиків атлетичної будови тіла. Я порадив йому бути все-таки обережним. Хоча убивця не знає, що він

знаходиться на дачі, але береженого Бог береже.

Тепер мені треба було рятувати дружину. Саме рятувати. Інше слово на той момент до голови не йшло. Мов скажений, я біг до школи. Можна було, звичайно, почекати на маршрутку, але не знати ще, коли вона буде, бо то їдуть одна за одною, то їх годинами нема, та й треба об'їхати мало не пів-міста, бо так прокладений маршрут, поки добудешся до школи.

Я біг навпростець – провулками і через малолюдний у таку пору парк. Уже потім подумав, що це був ідеальний варіант для вбивці. Високий молодик атлетичної будови тіла міг запросто мене перестріти й зробити свою чорну справу. Але зараз на подібні роздуми в мене не було часу. Треба встигнути відвести біду від дружини.

Доволі швидко я захекався, бо вже й не пам'ятаю, коли востаннє зважувався на подібний крос. Довелося перейти на швидку ходьбу, але й це мало допомагало. Здавалося, серце вискочить із грудей. Тоді вже не знадобиться дружня допомога високого молодика атлетичної будови тіла.

Час від часу я телефонував дружині, але результат був той самий: вона не відповідала мені. Як би я хотів, щоби зараз між нами була "німецька мова" і дружина просто не хотіла розмовляти зі мною. Але останнім часом у нас були напрочуд дружні стосунки і лише високий молодик атлетичної будови тіла міг втрутитись у їхній розвиток.

ДРУГА КОПА

ПРИВІТ ДИРЕКТОРОВІ ГІМНАЗІЇ

1

Я змушений був зупинитися, бо ноги просто вже не слухалися мене. Несподівано до моєї бідної голівоньки завітала думка про Принцесу. За нею – друга, третя. І – пішло-поїхало. Вже цілий рій думок про доньку Петровича заволодів мною. Принцеса в моїй уяві завжди виникала несподівано і, здавалось би, невчасно. Щось пишу, чи роблю, чи просто думаю на сторонні теми – а тут Принцеса у всій своїй неповторній красі. Проте я вже давно зрозумів, що нічого несподіваного і випадкового у нашому житті не буває. Вищі сили дають нам підказку, аби ми пильніше придивилися до цих буцімто несподіванок і випадковостей і зробили правильні висновки, належним чином скерувавши у потрібне русло власну поведінку. Здавалось би, Принцеса у безпеці. Високий молодик атлетичної будови тіла, мабуть, і не знає про її існування. Але від психічно хворої людини можна всього очікувати. Звісно, я мав на увазі вбивцю, а не Принцесу.

Вже перед очима було приміщення школи, коли я зателефонував Принцесі. Вона відгукнулася відразу, після першого ж гудка. Ніби чекала саме на мій дзвінок. А може, й справді чекала? В неї був чудовий настрій. Принцеса зраділа, що я їй зателефонував. Вона сказала про це. Я зрозумів, що даремно турбувався про її безпеку. Мав обмаль часу, бо треба було рятувати дружину, але все ж розповів про втечу із психіатричного диспансеру високого молодика атлетичної будови тіла. Судячи з подальшої реакції Принцеси, вона ще не знала про це. Мабуть, Петрович, на відміну від мене, беріг її від

подібних несподіванок. Уже потім, аналізуючи нашу розмову, я зрозумів, що Принцеса образилася на мене. Вона думала, що я щиро зателефонував їй, бо скучив, а з'ясувалося, що хотів лише попередити про втечу із психоневрологічного диспансеру високого молодика атлетичної будови тіла. Принцеса дуже голосно, аби міг почути той, кого це стосувалося, сказала, що зараз знаходиться у квартирі друга. Якщо я так турбуюся про її безпеку, то вона й заночує тут.

На цьому зв'язок обірвався, хоча, бачить Бог, я не натискав на жодну кнопку в своєму мобільному телефоні. Поновлювати розмову з Принцесою я вже не міг, бо заходив до приміщення школи. На душі було порожньо. Все нормально. У неї є друг. А на що я сподівався? Що дівчинка закохана у старого письменника і буде йому вірною аж до самої його смерті й ще парканадцять років опісля? Знову, мов імператор, говорю про себе у третій особі. Молодість живе за своїми правилами. Двадцятирічні кардинально відрізняються від тих, якими для себе їх придумали старі люди. Але тут слід мати на увазі, що за молодістю – майбутнє. Тому напрошується єдиний висновок, який багатьом може видатися неприємним: молодість завжди права. Той, за ким майбутнє, правий. Це своєрідний тест на виживання. Лише майбутнє має право на існування. Можна з цим не погоджуватися з моральної чи хоча б із логічної точки зору, але це так, бо природа живе за своїми законами, а Вищі Сили постійно тицяють нас мордою об асфальт, щоби ми нарешті це зрозуміли.

Насамкінець я ще встиг подумати, що Принцесі може найбільше загрожувати небезпека з-поміж нас усіх, а високий молодик атлетичної будови тіла не поїхав до Дрогослава, а залишився в обласному центрі, аби вполювати саме її. Як мені це було не боляче, але нехай вона краще залишається на квартирі у друга, ніж має стати жертвою маніяка.

2

Я не відразу помітив, що дружина, мов танк, суне на мене. Лампочки у шкільному коридорі були вимкнені, а світло знадвору ледь пробивалося крізь вікна. Звісно, дружина була здивована, що я роблю в школі. Востаннє я був тут, коли навчалася наша донька. Мені стало легше, коли побачив, що з дружиною все добре. Тепер, коли я був поруч, високий молодик атлетичної будови тіла не наважиться їй щось зробити, а для мене вона теж виступала своєрідним оберегом.

Щоб її не тривожити, я щось вигадав на ходу, але сам відчув непереконаливість своїх слів. До того ж, дружина знала мене як облупленого, аби повірити в мої вигадки. В учительській влаштувала мені справжній допит, не дивлячись на присутність інших педагогів. Довелося розколотись і тихо, щоби ніхто не чув, сказати їй про втечу із психоневрологічного диспансеру високого молодика атлетичної будови тіла. Несподівано дружина розсміялась, але відразу ж змовкла, бо всі, хто був в учительській, подивилися на неї. Я ж це зрозумів як жест, щоби не образити мене. З'ясувалося, що цю новину по телефону їй вже повідомив Нишпорка. То на телефонний дзвінок колишнього міліціонера вона відповіла, а на мій і не думала.

У дружини був ще один урок, але я дочекався її, щоби разом іти додому. Що робив?

З вікна учительської виглядав, чи не з'явиться на горизонті високий молодик атлетичної будови тіла. Якщо поліція та прокуратура не можуть нас захистити, то треба ж якось самим рятуватися. До того ж, нас ніхто й не збирався рятувати. Вже би могли до цього часу принаймні зателефонувати, не кажучи про щось більш суттєве.

Коли ми йшли додому, то мені здалося, що високий молодик атлетичної будови тіла зовсім не турбував мою дружину. Вона бадьоро розповідала про свої шкільні справи, хоча раніше для мене це була таємниця за сімома замками. Я розумів природу цієї бравурності. Дружина боялася бути вбитою високим молодиком атлетичної будови тіла, а тому своєрідно сповідалася мені. Зараз для мене було головним, щоби від самої думки про це у неї не підскочив тиск. Я в тон теж щось їй відповідав, підтримуючи дух веселощів і спокою.

Але коли ми зайшли до своєї квартири, з'ясувалося, що нам це вже не потрібно – дурити самих себе. Кожен залишався зі своїми думками. У фортеці, якою видавалася наша квартира, убивця-психопат нічого нам не зробить. Мабуть, так само думала й дружина. На горизонті вимальовувалися субота і неділя – і ми клято сидітимемо вдома. Залишалося сподіватися, що за ці дні поліція та прокуратура упіймають високого молодика атлетичної будови тіла. Надія вмирає останньою – і тому дружина пішла дивитися телевизор, а я засів за свій роман про детектива Василя Васильовича.

3

Мені писалося легко, просто і майже весело, хоча я постійно думав про Принцесу, а особливо про її друга, в якого вона збиралася залишитися на ніч. Моя уява ніяк не вимальовувала цього чоловіка. Чи то я вже не кохаю Принцесу, бо ревнощів нема аніскільки, чи щосекундна загроза вбивства мене й дружини висіла Дамоклівим мечем наді мною, – але здавалося, що знаходжуся не просто в стані невизначеності, а мало не космічної невагомості, коли відчуваєш особливо виразно, що насправді життя є швидкоплинним. Тоді спочатку намагаєшся закінчити всі свої земні справи, а потім приходиш до висновку, що це марнота марнот, адже все одно всього не переробиш. Ось так і я залишок п'ятниці й суботу знято писав роман про детектива Василя Васильовича, а в неділю мій запал здувся, мов напompована газом повітряна кулька, та ще й на тлі того, що поліція та прокуратура не знайшли високого молодика атлетичної будови тіла.

"Василь Васильович відчував, що заходить у глухий кут. Більше того, сам себе нещадно заганняє туди. Ті, хто від самого початку вимальовувались як потенційні убивці, тепер усе далі й далі відходили в тінь, не хотіли брати на себе цю почесну місію, а детектив боявся зізнатися сам собі, що не там шукає, не там копає, не тих підозрює. Це відчуття вже назрівало десь глибоко всередині нього, але потрібен був суттєвий поштовх, щоби воно переросло в дію.

За своїм складом характеру Василь Васильович був консерватором, хоча якби почув про себе таке, то не відразу би зрозумів, що це слово означає. Він любив скрупульозно докопуватися до істини, розкладати все по поличках, хоча в його уяві картина, можливо, вже й вимальовувалась. Факти мали підтверджувати висновки, а не навпаки,

як здебільшого робили його колишні колеги, підганяючи, а то й штучно створюючи ці самі факти під заздалегідь зроблені в угоду комусь висновки. Мабуть, за часом цей шлях був довшим, але завжди приводив до бажаного результату. Цього й не любило колишнє начальство Василя Васильовича, коли він ще працював у міліції. Його постійно підганяли, бо потрібне було виконання плану в розкритті злочинів, а капітан, здавалося, ніяк не міг цього зрозуміти".

Я впіймав себе на думці, що в цьому романі мій детектив Василь Васильович усе більше стає схожим на Нишпорку. Раніше він таким не був, бо я й Нишпорки добре не знав. З ким поведешся – від того наберешся. Зараз я вже не був упевнений, чи хочу, щоби Василь Васильович залишився таким, яким був, чи все-таки нехай всотує в себе все найкраще від Нишпорки. В другому випадку мені би довелося визнати, що я не так скептично ставлюся до нього, як це було на початках після нашого знайомства.

"Одне, в чому твердо був переконаний Василь Васильович, – так це в тому, що вбивця працював на цій же фірмі. Так підказувала інтуїція, яка його ще ніколи не підводила. Про неї ходили легенди – і не лише в карному розшуку. Здається, всі вже переконані, хто злочинець, а інтуїція Василя Васильовича сигналізує про інше. Врешті-решт з'ясовується, що колективний розум оперативників – ніщо порівняно з інтуїцією Василя Васильовича. Але люди – розумні істоти. Свої кпини щодо колеги вони швидко забувають, а Василь Васильович – добряк, тому й не нагадує нікому про моральні незручності, які нещодавно пережив.

Глухого кута можна було ще уникнути – і Василь Васильович скористався цією нагодою. Тепер він не вбачав нічого катастрофічного в тому, що витратив стільки дорожнього часу на хибний шлях. Що ж, треба вчитися на помилках, але бажано не на своїх. Василь Васильович розумів, що на хибний шлях його наполегливо підштовхували, а він, як романтичний юнак, піддався спокусі швидко розплутати цей клубок. Якщо вдасться вирахувати того, хто вперто прокладав йому пряму лінію до глухого кута, то це й може бути вбивця. Ні, не так. Цей чоловік приведе його до вбивці, який затаївся і звик усе робити чужими руками. Окрім, мабуть, самого вбивства, яке змушений був здійснити, бо просто не було виходу".

4

Я подумав, що друг Принцеси має бороду. Це дуже не подобається доньці Петровича. Вона сварила батька, аж поки той не поголився. Проте друг Принцеси не такий, аби потакати її примхам. Борода для нього щось більше, ніж просто рослинність на обличчі. Він стійкий. Кавалерійською атакою його не візьмеш. Потрібні хитрощі, які в Принцеси б'ють аж через край. Але в даному випадку і цього мало. Я думаю, що Принцеса може добитися свого лише ніжністю. Мої фантазії летять не знати куди, випереджуючи будь-яку тверезу думку, – і я змушую себе зупинитись.

Ще недавно думав, що не ревную Принцесу, а тепер стає боляче, коли уявляю, як Принцеса роздягається, щоби зайнятися сексом зі своїм другом, кінцевим результатом чого має стати те, що він зголить бороду. На зло Принцесі, її друзі і всьому світу я теж хочу мати бороду, і ніхто не зуміє змусити мене зголити її. Ну, хіба що думка про

слабке серце дружини. Моя половинка теж не любить бороданів. Серйозно жартує, що в чоловіків борідка вже є в одному місці. Тож навіщо їм друга?

Я виходжу зі спальні й дивлюся на дружину. Вона не повертає голови до мене. Здається, зараз розчиниться в телевізорі. Але оманливим є те, ніби вона захоплена тим, що там показують. Я ж добре розумію, що все зовсім не так, як намагається зобразити дружина. В її напруженій позі читається страх за власне життя. Я не впевнений, що вона взагалі усвідомлює те, що бачить у телевізорі. Тінь високого молодика атлетичної будови тіла незримо витає не лише над нею, а й наді мною.

Йду на кухню. Роблю собі чай. Здається, ні про що не думаю. Визираю у вікно. Бачу під деревом високого молодика атлетичної будови тіла. Дивно, але страху нема. Придивляюся. Звісно, це не він. І не високий, і жодного натяку на атлетичну будову тіла. Тепер виразно бачу пивний живіт у незнайомого чоловіка. Стає веселіше на душі. П'ю чай. Він зігріває. Вселяє ще щось невідоме у тебе, але однозначно позитивне. Коли вдруге визираю у вікно, незнайомця вже нема. А може, це напарник високого молодика атлетичної будови тіла? Порожнеча невідомого і відчай, що нічого не можеш вдіяти, поволі зсередини заповнюють всього мене.

Треба піти перевірити, чи замкнув двері. Роблю це з великою неохотою. А раптом за дверима високий молодик атлетичної будови тіла? Що йому вартує вибити двері ногою? Жодний замок не допоможе. Дружина запитує, чи двічі провернув ключ. Мовчки киваю головою. Остаточно переконуюсь, що телевізор їй до файки. Зараз він служить лише громовідводом, щоби бодай заспокоїтись. Але страх так просто не виженеш із себе.

Розвиток сюжету про детектива Василя Васильовича трохи пригальмовано. Я набираю на комп'ютері написане. Жодної свіжої думки. Взагалі ні про що не думаю, ніби саме мислення випомпували із мене.

Сиджу в глибокій задумі, хоча запитай мене, які думки в той час завітали до моєї бідної голівоньки, не скажу.

До тям мене приводить дружина, яка вкладається спати. Вже пізно. Зазвичай вона лягає раніше. Це я інколи можу собі дозволити більше, сиджу на кухні й пишу. Але розумію її. Який уже там сон, коли страшно за власне життя.

Здається, дружина сказала це вголос, що їй страшно. Я не розчув. А може, цей страх витає у повітрі.

Я встаю. Йду на кухню. Беру табуретку і ставлю її під вхідними дверима. Думаю. Повертаюся на кухню. Ще одна табуретка стає моєю жертвою. Пришпандорюю її зверху на ту, що біля дверей. Якщо високий молодик атлетичної будови тіла матиме намір вдертися до нас, ми почуємо, що падатимуть табуретки, – а це додаткових декілька секунд, аби врятувати власне життя.

Розповідаю дружині про свій геройський вчинок. Здається, це її трохи заспокоює. Головне, дочекатися, щоби вона заснула. Я ж даю собі слово не спати цієї ночі. Хтось же мусить бути на сторожі.

Але швидко засинаю і прокидаюся серед ночі від того, що табуретка біля вхідних дверей падає на підлогу. Серце моє спочатку завмирає, що я думаю, чи було воно в мене взагалі, а потім скажено калатає в грудях, ніби йому конче треба саме зараз вирватися на волю.

Прислухаюсь. Нічого не чути. Тиша дзвенить у вухах. Дружина мирно посопує поруч. Все-таки ще хвилину лежу в ліжку, збираючись із силами. Проста думка заволодіває мною: табуретка впала сама по собі. Я її погано поставив. А потім до моєї бідної голівоньки взагалі приходить щось іронічно-філософське: планета Земля загальмувала на повороті – і прискорила свій хід, ось табуретка і злетіла. Жодного втручання з боку високого молодика атлетичної будови тіла нема.

Це додає мені впевненості. Я йду до дверей. Стою довго. Прислухаюсь. Ані найменшого шарудіння. Затамовую подих. Ні, все спокійно. Ставлю табуретку зверху. Йду на кухню. Ледве стримуюсь від того, щоби не увімкнути світло. Нехай високий молодик атлетичної будови тіла думає, що нас нема вдома. Намацую чайник на газовій плиті й п'ю воду з горла.

До ранку годі заснути. Добре, що хоч дружина спить.

6

Звісно, о такій порі не залишається нічого іншого, як писати вірші. Втім, здається, в голові нема жодної свіжої думки. Але коли я простягаю руку за блокнотом, що мирно дрімав собі на тумбочці, думки в голові прокинулись, і я відразу видаю на-гора першу строфу:

Дощ змінює всі твої плани.

Хотіла йти по гриби – не пішла.

Хіба що після дощу,

Коли їх буде більше.

А тут він зателефонував, що приїде.

Які вже там гриби!

Ну, це вже точно не про Принцесу і не для неї. І які можуть бути гриби, якщо я їх не їм? Покійна мама розповідала мені, що в дитинстві я отруївся грибами. Цього, звісно, не пам'ятав, але мамине оповідання міцно засіло в голові.

Ти наводиш лад у квартирі,

Хоча у тебе завжди чисто, аж блищить.

Готуєш його улюблені страви.

Довго вилежуєшся у ванні,

Змиваючи старі гріхи –

І завмираєш у чеканні.

Треба колись запитати у Нишпорки, чи в якоїсь із його коханок не було такої історії, коли вона хотіла йти по гриби, а він їй зателефонував – і... Розумію, звісно, що ніколи в нього цього не запитаю. А було би цікаво, чи це саме він диктує мені вірші.

Дощ бубонить за вікном,

Щось сам собі розповідає.

Ти не телефонуєш,
Але муляє думка,
Що він міг потрапити в аварію.
Ти молишся Богу, аби все було добре.

Чи любить Принцеса гриби? А може, це історія з її життя? І цей друг, у якого вона зараз ночує, зателефонував їй, що приїде – і...

Нарешті дзвінок від нього.
Він каже, що дружина через дощ
Не пустила його в далеку дорогу.
А він збрехав, що їде на зустріч з друзями.
Краще вона би пішла по гриби.
Там вона була б поза зоною досяжності.

Помітив, що вже давно не пишу віршів у звичному розумінні цього слова. Якесь віршована проза виходить. Не поет я, не поет...

7

Прокинувся від гуркоту на кухні. Зриваюся на ноги. Звісно, думаю, що високий молодик атлетичної будови тіла напав на дружину. Насправді все набагато прозаїчніше. Каструля з рук дружини впала на підлогу. Мабуть, моя половинка миттєво розшифрувала, що в мене коїться у голові.

– Я ще жива, – каже, усміхаючись.

Сьогодні субота. Зазвичай дружина зранку йде на базар. А тут вона вдома. Я мовчу, навіть не намагаючись іронізувати з цього приводу. Якби в нашому житті не з'явився високий молодик атлетичної будови тіла, неодмінно би це зробив.

Мовчки снідаємо. Дружина йде дивитись телевізор. Я пишу роман про детектива Василя Васильовича. Сімейна ідилія!

Чую дзвінок мого мобільного телефону. Чомусь думаю, що це Принцеса. Справді вона. Ні вночі, ні зранку ще не думав про неї. Але яке нахабство з її боку! Знає, що я вдома з дружиною, а все одно телефонує. Хоче розповісти, як провела нічку зі своїм другом, отим бороданем? Втім, може, він і не бородань зовсім, це я так собі нафантазував.

Мабуть, я довго не наважуюсь відповісти, бо дружина з відчаєм у голосі кричить: "Телефон!". Приречено, ніби перед стратою, кажу: "Алло...".

Принцеса плаче. Ледве розбираю її слова. Вона вже добрий десяток разів телефонувала Петровичу, але той мовчить. Чи не міг би я з'їздити на дачу і подивитися, що там коїться? Бо поки вона добереться з обласного центру, то мине багато часу.

Дружина вже нависає наді мною Дамоклівим мечем. Звісно, я обіцяю Принцесі, що зараз поїду на дачу. Для неї я готовий ще не таке зробити. І що з того, що мене може перестріти високий молодик атлетичної будови тіла і ввігнати шприц зі смертельною рідиною по саме не можу? Наступної миті усвідомлюю, що несправедливий до Принцеси. Треба декілька годин, щоби з обласного центру добратися до нас, а я під боком. І звернулася вона лише до мене, бо більше в Дрогославі нема нікого, хто би міг

врятувати життя її батькові.

- Я йду з тобою!

Дружина рішуча, як ніколи. Марно сперечатися з нею зараз. Я розумію, що їй краще бути поруч зі мною, ніж самій залишатись у квартирі.

Поки ми збираємося на дачу, до моєї бідної голівоньки залітає думка про те, що Петрович уже став жертвою високого молодика атлетичної будови тіла і зараз лежить мертвий. Мабуть, дружина думає про те ж, але нічого не каже. Проте її стулені губи, погляд, в якому змішалися страх і упертість, говорять самі за себе. Все-таки я доволі добре вивчив дружину, щоби перейти до наступної стадії в наших стосунках – вміти читати її думки. Впевнений, що вона вже давно читає мої.

8

Ви колись бачили партизанів в окупованому місті? Це я з дружиною. Швидко йдемо, пильно озираючись навколо. Звісно, у нас один ворог – високий молодик атлетичної будови тіла, – якого ми повинні вирахувати, перш ніж він помітить нас. До маршрутки, яка би доставила нас на дачу, можна пройти повз будинки з тильного боку вулиці. Це найкоротший шлях. Невеличка ділянка шляху – в приватному секторі. Але ми розуміємо, що в цей суботній ранок людей мало. Нам не хочеться ставати жертвами маніяка, та ще й тоді, коли цього ніхто не бачитиме. Тому робимо доволі суттєвий гак, виходимо на центральну вулицю Дрогослава. Людей не так багато, як у будні, але все-таки достатньо, щоби відчувати себе у безпеці. Навряд чи за таких обставин маніяк ризикне напасти на нас зі своїм клятим шприцом.

У маршрутці теж не так багато людей – і це нас влаштовує. Якби високий молодик атлетичної будови тіла забіг сюди, то мав би й не таке велике поле для маневру.

І все ж, коли виходимо із маршрутки і йдемо в напрямку до нашої дачі, рішучість покидає нас. Я навіть забуваю, що в сумці у мене є великий кухонний ніж, яким мене озброїла дружина. Вона має трохи менший, ніби натякає мені, що саме я повинен її захистити, а дружина в разі чого буде підстраховувати. Уже пізніше, аналізуючи події цього дня, розумію, що ніж міг зіграти зі мною злий жарт. Я ж навіть курці не перерізає горла в своєму житті. Не уявляв, чи зможу зарізати високого молодика атлетичної будови тіла, якби навіть смерть загрожувала мені. Швидше за все, він би вихопив ножа із моїх рук – і тут би мені прийшов кінець.

Ще здалеку з якогось будиночка лунає музика, і ми не відразу розуміємо, що це наша дача здригається від гучних звуків. На думку приходить епізод, який я детально виписав в одному зі своїх романів про детектива Василя Васильовича. Там теж на дачі лунала музика, а коли оперативники зайшли всередину, побачили труп. Невже я наврочив і Петрович став жертвою високого молодика атлетичної будови тіла?

9

Ні я, ні дружина спеціально не вивчали тактику партизанської боротьби, але, мабуть, це було у нас в крові. Не лише мій детектив Василь Васильович, а й Нишпорка могли позаздрити нашим умінням. Заглядаючи у вікна з різних боків за всіма правилами партизанської стратегії й тактики, ми доволі швидко вираховували, що

Петрович не лише живий, а й танцює з якоюсь молодою привабливою жінкою. Я скося глянув на дружину, щоби зрозуміти, що зараз коїться в її душі. Дали чоловікові можливість пожити на дачі, а він влаштував бордель. Саме це я прочитав у її погляді. Відчув себе винним. І вже не мало значення, що дружина запропонувала мені, аби Петрович жив у нас на дачі. Це мій знайомий, чи хто там він є для мене насправді, так що відповідальність за нього несуче саме я.

А мене взяла злість. Ми з Принцесою переживаємо, живий Петрович чи ні, а він тут розважається собі з вродливою молодичкою. Здається, я почервонів, усвідомивши, що вперше у житті поставив себе з Принцесою на одну дошку. Раніше було "я і дружина", "я і хтось інший", а тепер я живу Принцесою. Втім, можливо, моє почервоніння обличчя було викликане підвищенням тиску через злість на Петровича.

Звісно, ми були неделікатними, тим більше, що знаходилися на власній дачі, а ці двоє нахабно скористалися нашою відсутністю. Рішуче відчинивши двері, застукали Петровича і його напарницю на гарячому. Він еротично тримав її за дупцю, а вона й не думала пручатись. Я вихопив поглядом недопиту пляшку вина на столі й цукерки. В очах дружини прочитав смертний присуд Петровичу.

Вродлива панянка відскочила від свого кавалера і сіла в крісло, схиливши голову і розчервонівшись – чи то від еротичного танцю, чи то від сорому. А Петрович, ніби нічого й не трапилося, приглушив музику, яка лилася з радіоприймача, і розсміявся.

– А ви до нас в ранковий час, – сказав він, – хоча ми вас і не чекали.

Гумор виявився чорним. Ніхто навіть і не думав усміхнутись.

Петрович уважно спостерігав за мною і дружиною. Ось чого у нього не відбереш – так це вміння миттєво залізати до душ людей і зчитувати всю необхідну інформацію. Мені ще вчитись і вчитись у нього, хоча, здається, письменництво зобов'язує бути таким, як Петрович.

– Знайомтесь, це Юля, адвокатка, – тихо сказав він, бо на дачі запанувала цвинтарна тиша, навіть радіо замовкло. – За сумісництвом ще й охоронниця мого грішного тіла.

Останні слова прозвучали двозначно і навряд чи могли слугувати виправданням для Петровича. Принаймні в очах моєї дружини він однозначно виглядав бабієм. У чоловікові вона могла пробачити все, крім цього гріха. Наразі я не буду розлого розмірковувати на цю тему, особливо якщо це стосується моєї персони.

10

Жінка звела очі й подивилася на мене. Я побачив привабливе личко. Здалося, що адвокатка Юлія усміхнулася саме мені, ніби шукаючи союзника й аніскільки не жалкуючи про те, що ще хвилину тому витворяла з Петровичем.

Звісно, я відразу впізнав її. Часто бачив на судових засіданнях. А ще знав її як напарницю Нишпорки. Вона захищала тих, кого хотіли невинно засудити. Він шукав справжніх злочинців. Казали, що Нишпорка і Юля – коханці. Я не дуже собі заморочував цим голову. Зараз адвокатка виглядала красивою в своєму гріху. Втім, хто я такий, щоби судити, був гріх чи ні?

Не знаю, скільки всі ми сиділи мовчки. Бо що говорити і про що, коли все й так зрозуміло? Намагалися не дивитися один на одного. Так буває, коли потрапляєш до чужої компанії і на початках відчуваєш себе незручно, бо не знаєш, як маєш себе поводити і що потрібно сказати. Одні, щоправда, в таких ситуаціях починають молоти все підряд без упину, інші мовчать, ще більше заглиблюючись у себе, ніби хочуть сховатися, щоби ніхто навіть не здогадувався про їхнє існування на білому світі. До інших, мабуть, належав і я. Легко сказати – сховатися, коли всі, здається, зиркають на тебе, чекають, що саме ти, а не хтось інший, мовить хоч слово. А де того слова добути із себе, якщо все в горлі позастрягало?

Навіть Петрович не знав, що має робити. Мені здалося, що він зовсім не соромився того, що я з дружиною застав його на гарячому з адвокаткою Юлією. Проте його враз втихомирило наше мовчання. Мабуть, воно було несподіваним для нього і віщувало щось недобре – а навіть новий відтинок у його житті. Про це можна було лише думати-гадати, так що краще помовчати, зібравшись з думками, аби не наробити ще більшої біди.

Дружина теж заглибилася в себе, як ніколи. Зазвичай на її обличчі нічого не можна було прочитати, чи була зла або весела, сумна або байдужа. З іншого боку, могла так зіграти, що жодна народна артистка не позмагалась би з нею. А тут ніби час зупинився для дружини. Мовляв, я не буду ні в що втручатися, щоби не нашкодити, ви вже самі, будь ласка, робіть хоч щось, але без мене. Не знаю, скільки вона надумала чекати, аби ситуація змінилась, але, схоже, цей час наближався до вічності.

Адвокатка Юлія теж була знічена до нестями. Вона низько опустила голову. Мабуть, це був найкращий вихід із становища. Мовляв, нічого не бачу, нічого не чую і знати ні про що не хочу, ви вже якось самі виплутуйтеся без мене. Втім, уже значно пізніше я подумав про те, що саме Юлії хотілося чимшвидше втекти звідси. Я би теж склав їй компанію, якби не дружина.

Несподівано заговорило радіо. Здається, це був єдиний порятунок для нас усіх. З півслова дикторка почала розповідати про сільськогосподарські проблеми в Україні. Навряд чи хтось вслухався, аби міг зрозуміти сказане. Радше, це був для нас зовнішній подразник, щоби ми не випали в осад у якомусь з паралельних світів, звідки вже неможливо повернутися.

Дикторка старанно закінчила читати текст. Зазвучала музика. Всі поволі поверталися до реального життя. Мені здавалося, що ще якась секунда-друга – і хтось обов'язково заговорить. Тоді б ми знали, як виплутуватись із цієї ситуації, й обов'язково це зробили. Але всіх випередив гуркіт за вікном. Дорогою їхала машина. Ми повернулися до вікна, ніби шукаючи порятунку. Ще більше зацікавлення викликало те, що автомобіль зупинився біля нашої дачі. У той момент я чомусь не подумав, що це міг приїхати високий молодик атлетичної будови тіла. Мабуть, коли поруч є люди, відчуваєш себе у відносній безпеці.

Інтригу зруйнувала адвокатка Юлія.

– Це Нишпорка, – сказала вона.

Або вона знала про його приїзд, або за шумом вгадала, що автомобіль належав саме Нишпорці, але мені здалося, що всі відчули полегшення. До цього ми ніби завмерли у просторі й часі, а тепер земна куля прокинулась і продовжила свій політ у всесвіті. Приїзд Нишпорки обіцяв зміни – і вже не мало значення, будуть вони позитивними чи негативними.

Щось він довго шпортався у своїй машині й не йшов до нас. Залетіла до моєї бідної голівоньки думка, що це не Нишпорка, а хтось інший, і не слід вірити адвокатці Юлії, бо вона, як і кожна жінка, помиляється мільйон разів на добу. Значно пізніше, аналізуючи цей день, я подумав, що Нишпорка давав час Петровичу і своїй напарниці, аби не застукати їх зненацька на гарячому, як це зробили я й дружина. Мабуть, він знав щось таке про адвокатку Юлію, про що я навіть не здогадувався. Але це був Нишпорка, бо я побачив у вікно, що саме він іде до дачі з двома великими пакунками у руках. Це було наше спасіння. Мені здалося, що всі навіть повеселішали, коли усвідомили, що Нишпорка завітав сюди. Звісно, на його місці міг бути хтось інший – і тоді б лаври переможця дісталися би цій людині. Але важливо знаходитись у певному місці в потрібний час. Я вже переконався, що Нишпорка це вміє робити.

Першим на прихід Нишпорки відреагував Петрович. Він щось торочив на кшталт того, що пост здав і пост прийняв, що повертає адвокатку Юлію цілою й неущкодженою, а я подумав, що навряд чи це стало би можливим, якби я й дружина приїхали на дачу трішки пізніше.

Здається, Нишпорка не був здивований тим, що побачив мене з дружиною саме тут і зараз. Він весело поручкався зі мною, відсипав чималу порцію компліментів на адресу моєї половинки, від чого та розцвіла, мов майська ружа, і, здається, зовсім не звертав увагу на адвокатку Юлію, хоча вона вже підвела голову, дивилася із захопленням на свого напарника, який визволив її з полону, а очі в неї світилися від щастя. Ну, може, все було й не так, але в ту хвилину я нафантазував собі саме це.

Ми й далі мовчали, окрім Петровича й Нишпорки, які витягували з пакунків і ставили на стіл вельми привабливі й запашні продукти харчування і про щось між собою перемовлялися, мов змовники. А коли з'явилися дві пляшки – горілка й вино, – моя душа теж повеселішала. То, з'ясовується, ця забава була передбачена ними? Нишпорку послали за провіантом, а я з дружиною стали непроханими гостями. Звісно, ніхто нам про це не скаже, тим більше, що й дача наша, але напруга витала у повітрі – до того часу, поки я не перехилив перших п'ятдесят грамів. Нишпорка люб'язно спілкувався з моєю дружиною, Петрович про щось голосно і весело сперечався з адвокаткою Юлією, ніби з давньою приятелькою, а я не мав пари і був зайвим на цьому святі життя. Звісно, не вистачало Принцеси. Я навіть на фізичному рівні відчув, що хотів би, щоби вона зараз сиділа поруч.

Потім пішло веселіше. Ми пили, їли, розмовляли, ще трохи – і справа дійшла би до танців. Значно пізніше я зрозумів, чому так сталося: на нас не тиснув високий молодик атлетичної будови тіла. Ми взагалі тоді не думали про нього. А якби він з'явився, то не

було би особливих проблем, аби разом скрутити його і раз й назавжди розв'язати всі проблеми.

12

За гамором і веселощами ми не почули, як до дачі під'їхала ще одна машина. Коли на порозі виросла Принцеса, я подумав, що це мені ввижається, а тому не слід більше вживати алкоголю. Потім до моєї бідної голівоньки навідалася думка, що мрії збуваються, але коли глянув на Принцесу, зрозумів, що насправді зараз відбувається в її душі. Погляд доньки Петровича, скерований, здавалось, усередину мене, не віщував нічого хорошого. Звичайно, я свиня. Ні, не так. Якщо й Свиня, то обов'язково з великої літери. Принцеса переживала, чи живий її батько, зателефонувала мені, як останній своїй надії на білому світі. А в мене не вистачило клепок в голові, щоби повідомити їй, що з Петровичем усе гаразд. Бідна дівчинка примчала з обласного центру. Можна було лише собі уявити, що вона передумала за цей час. Але ж чому сама не зателефонувала мені? Я глянув на мобілку. Вибило п'ятнадцять пропущених дзвінків від Принцеси. Нічого собі! Просто я поставив мобільний телефон у режим вібрації й тому нічого не чув. Я винувато глянув на Принцесу, але вона вдавала, ніби мене не існує на білому світі. Краще би кричала, зневажала, ніж демонструвала байдужість.

І тут я побачив його. Здавалося, що з Принцесою приїхав старшокласник. Він ніяково оглядав компанію і, мабуть, усе ще не міг зрозуміти, чому потрапив саме сюди. Коли я пильно вдивлявся в його обличчя, то починав розуміти, що насправді цьому чоловікові років тридцять. Є такий тип людей, які й у зрілому віці виглядають дітьми. Годі було шукати сліди бороди, яку я нафантазував. У супутника Принцеси її не могло бути в принципі. Принаймні борода символізує для мене мужність і незалежність чоловіка. Цей же на перший погляд школярик знаходився під цілковитою владою доньки Петровича і, мабуть, навіть отримував від цього задоволення, бо кожна команда на його адресу з боку Принцеси супроводжувалася лагідною усмішкою на обличчі незнайомця. Мені ж здавалося, що як би я не кохав жінку, чи колись свою дружину чи тепер Принцесу, не міг собі дозволити, щоби мною так командували і навіть розпоряджались, як річчю. Інколи було навіть неприємно, що Принцеса сама так ставиться до свого бороданя. Хочете вірте – хочете ні, але тоді я подумав, що оцей на вид буцімто школярик найбільше підходить Принцесі для сімейного життя. Навряд чи їй слід сподіватися на взаємне кохання, яке вимагає спорідненості душ. Звичайно, мене не слід брати в розрахунок хоча би з двох причин: я був одружений і застарий для Принцеси. Звісно, з іншого боку, я розумів, що якби не перша причина, то друга не стала би на заваді, не дивлячись навіть на мої дружні стосунки з Петровичем. Але все має відбуватися так, як є, і людина не повинна бути щасливою аж по самі вінця, інакше не усвідомить сенсу життя.

Принцеса сиділа між Петровичем і своїм школяриком, виглядаючи щасливою. Звичайно, я розумів, що вона рада, адже батько живий-здоровий. Хотілося сподіватися, що її радість розповсюджується і на мене, але Принцеса так і не глянула у мій бік, ніби викреслила зі свого життя. Я усвідомлював, що вона має рацію, бо я не зателефонував

їй і не сказав, що з Петровичем усе гаразд, але все одно не можна ж бути такою жорстокою. Здається, лише дружина помітила, що насправді коїться в моїй душі, бо час від часу кидала на мене багатозначні погляди, хоча я намагався вдавати із себе байдужого, коли мені ніби все одно, присутня тут Принцеса чи ні.

На столі з'явилася ще одна пляшка горілки, і я потім зрозумів, що це школярик Принцеси збігав до машини. А він набагато практичніший у житті, ніж я про нього думав. Принцеса не пропаде з ним. Він не пив. Мені здається, що йому ніхто й не наливав. І не тому, що цей чоловік був за кермом чи зважаючи на його дитинячий вік. Можливо, в нього на обличчі було написано, що, мовляв, ви ж знаєте, що я не вживаю алкоголю, так що можете не старатися. Ну, що ж, тим більше я був радий за Принцесу, адже їй доведеться жити з тверезим чоловіком, а не пияком. Чи не зарано я віддаю заміж Принцесу? Усміхнувся сам до себе. Думав, що ніхто цього не помітив. Але дружина вже свердлила мене поглядом, прозоро натякаючи, що мені досить пити. Я вичитав в її очах і те, що нам пора додому. Якщо перший її посил я прийняв без жодних заперечень і лише допивав мікроскопічними дозами те, що мені налив Петрович, аби вже аж так нахабно не ображати компанію, то з другим було важче, бо мені хотілось якомога довше побути разом з Принцесою, просто бачити її, навіть якщо вона не звертає на мене жодної уваги. Я розумів, що покараний нею, і це справедливо, але ж не може тривати вічність. Здається, дружина на всі сто відсотків вирахувала мій стан душі й, на диво, скорилася, ніби їй було достатньо того, що я вже не п'ю горілку.

Ще ми так трохи посиділи, гостюючи. Ніби вже і йти треба, але якось незручно просто покинути компанію, ніби нагнівався на когось. Добре, що хоч горілка скінчилася, так що вже нема формального приводу залишатись, – і знову в повітрі нависає важкість, невизначеність, як тоді, коли я й дружина застали на гарячому Петровича з адвокаткою Юлією. Та й гарячого, якщо по правді, не було, бо еротичне лапання за дупцю навряд чи до цього можна віднести.

Бачу, що вже й Принцеса крадькома зиркає на мене. Ага, це добре. Значить, крига скресла. Мені ще не вибачили мого свинства, але вічно тривати це не буде. Школярик для Принцеси – так собі, а я все-таки головний.

13

Можете сміятись, а можете повірити мені на слово, але я відчував, що має трапитись щось радикальне – і саме воно змінить ситуацію, за якою спостерігаємо досі. В тій же хвилі, коли я про це подумав, у Нишпорки задзеленчав телефон. Не знаю, але, можливо, в природі існують якісь невидимі й невідомі ще людині хвилі, які передають чи то тривогу, чи передчуття чогось важливого, що має ось-ось настати. Як би там не було, але всі враз замовкли і, як мені здалося, з певною тривогою дивилися на Нишпорку, ніби від нього мала вийти дуже важлива інформація. Його ж обличчя спочатку проясніло, потім відразу ж спохмурніло, ніби новина була з неприємних, а наприкінці таки стало ясним.

Нишпорка сказав, що затримали високого молодика атлетичної будови тіла. Всі заплескали в долоні, ніби й справді всі наші біди вже були позаду. І лише коли

Нишпорка тривожно глянув на мене, я зрозумів, що справжні випробування тільки починаються. Добре, що дружина не перехопила його погляду, бо її душевний спокій був для мене зараз найголовнішим у житті.

Ту тривогу, яку передав мені Нишпорка своїм мовчазним посланням, я ще не міг сформулювати словами, проте десь на інтуїтивному рівні вже починало народжуватися розуміння проблеми. Те, що у власній квартирі затримали високого молодика атлетичної будови тіла, було добре, хоча викликало здивування, чому він пішов саме туди, адже мав розуміти, що там його чекатимуть. Але це лише верхівка айсбергу. Я ж пам'ятав, і Нишпорка нагадав мені про це своїм мовчазним посиленням, що завідувач психоневрологічного диспансеру прямим текстом казав нам, що у високого молодика атлетичної будови тіла може з'явитися двійник. Я і Нишпорка бездарно змарнували час і не вийшли на цього чоловіка. Наразі серед підозрюваних був адвокат із обласного центру, але ж міг бути і хтось інший. Звісно, ніхто не сподівався, що наш пацієнт утече із психушки. Проте слід прораховувати ситуацію бодай на два-три кроки наперед. Тепер же виходило, що ми знаходимося в жорсткому цейтноті. Не знати ще, як можна без втрат вийти із цієї ситуації.

Добра новина потребувала випити за це, але ніхто навіть не заїкнувся, щоби побігти до магазину за пляшкою. Лише ми з Нишпоркою знали, що насправді все тільки починається, але, мабуть, наш тривожний настрій передався й іншим.

14

Все, що колись починається, неодмінно закінчується. І скільки би я безкінечно довго не хотів бути з Принцесою, все ж моїм забаганкам не суджено збутися. Першою рух почала дружина, і я не сумнівався, що ініціатива виходитиме саме від неї. Моя половинка сказала, що нам пора додому, а дорогі гості можуть забавлятися хоч до ранку. Не знаю, як хто сприйняв її слова, але мені здалося, що вона дала зрозуміти всім: це наша дача, а ви тут справді гості. Можливо, дружина мала на увазі зовсім інше, але важка порожнеча нависла над усіма нами після її слів.

Коли ми перетнулися поглядами з Нишпоркою, то зрозуміли одне одного без слів. Залишалася нерозв'язаною одна проблема: якщо ми зараз усі поїдемо, то хто ж охоронятиме Петровича? Не знаю, чи володіла Принцеса даром свого батька, але вона зчитала з наших облич цю стурбованість і сказала, що залишається ночувати на дачі. При цьому донька Петровича пильно подивилася на мою дружину, ніби очікувала на схвалення чи заперечення цієї ідеї. Принцеса мала особливий статус у моєї половинки, тому їй не потрібно було якогось дозволу. Вирішила ночувати на дачі – будь ласка, ніхто тобі не боронить.

Присутні навіть не здогадалися, що мені й Нишпорці стало легше від цього дихати. Адже лише ми знали, що у високого молодика атлетичної будови тіла міг бути імовірний напарник. А це означало, що небезпека існує, а розв'язка може бути більш трагічною, ніж досі, бо не знаєш, коли і від кого очікуватимеш смертельного удару. Але принаймні до кінця суботи і вночі на неділю можемо зосередитися на пошуку ймовірного убивці, а далі буде видно, що робити з Петровичем. Можливо, навіть

доведеться забрати його до себе додому, хоча я ще не уявляв, як на це відреагує дружина.

Принцеса настійливо шукала мене поглядом, ніби мала сказати щось дуже важливе. Я це відчував, але знаходився під прискіпливою опікою дружини, тому вдавав, ніби Принцеси взагалі не існує на білому світі. І все ж доля подарувала нам хвилинку спілкування, коли ми залишилися одні на цьому безлюдному острові життя. Я попросив вибачення у Принцеси. Вона зрозуміла за що. Але все це було зайвим. Принцеса прошепотіла: "Ви ні в чому не винні. Не кайтесь". Близькості очей говорив сам за себе. Мені вибачили моє свинство. Я тепер навіть сумнівався, чи взагалі Принцеса гнівалася на мене. Мабуть, нафантазував собі, як завжди.

Парами – я і дружина, Нишпорка й адвокатка Юлія – ми йшли до маршрутки. Коли озирнувся, то побачив Принцесу. Ззаду її обіймав школяр. Його руки були схрещені у неї на животі. Таке собі можуть дозволити дуже близькі люди. Ну, звичайно! Якщо Принцеса залишається ночувати на дачі, то і він з нею. Ревнощі кольнули мене в серце і вже не зникали аж до самого ранку. З одного боку, ніби наяву я бачив очі Принцеси і не сумнівався в тому, як вона насправді ставиться до мене, а, з іншого, – школяр був суворою реальністю, з якою треба рахуватися.

Петровича ніде не було видно. Мені здалося, що, захоплений Принцесою, я не поручкався з ним на прощання. Можливо, він образився на мене, тому не те що не проводжав нас до маршрутки, як робив це зазвичай, а навіть не вийшов із дачі, щоби подивитися. Може, на це була якась інша причина, проте я вже не можу без того, щоби щось та й не дофантазувати.

У маршрутці адвокатка Юлія тарахкотіла, не даючи нікому можливості вставити бодай одне слово. При цьому вона дуже виразно дивилася на мене, ніби давала зрозуміти, щоби я не прохопився перед Нишпоркою щодо Петровича, який у танці тримав руки на її дупці. Чесно кажучи, зараз мені було не до цього, бо я думав про Принцесу, а дружина навряд чи щось бовкне, бо принцип жіночої солідарності дуже важливий для неї.

Нишпорка теж декілька разів виразно зиркнув на мене, і я зрозумів, що йому треба сказати щось дуже важливе. А як це зробити у присутності жінок, тим більше, коли йтиметься про те, чого вони знати не повинні?

Але все розв'язалося саме по собі. Коли ми вийшли із маршрутки, дружина сказала, що йде з адвокаткою Юлею на каву. Це виглядало так, що, мовляв, ми відпускаємо вас, чоловіки, на всі чотири сторони. Будьте поки що вільними, але не забувайте про нас. Я безпомічно глянув на Нишпорку, але він заспокоїв мене поглядом: ситуація під контролем. І коли жінки відійшли від нас на безпечну відстань, сказав, що адвокатка Юлія знає про існування ймовірного напарника високого молодика атлетичної будови тіла, так що моя дружина знаходиться під надійним захистом.

Несподівано Нишпорка запросив мене до пивбару. Хоча я не був великим любителем пива, але погодився, бо розумів, що розмова буде довгою. Це зовсім не те,

що пашталакати про все і ні про що за філіжанкою кави.

По дорозі до пивбару ми мовчали. Мабуть, Нишпорка обдумував те, що має мені сказати, а я вкотре переконувався у здатності моєї дружини сходитися з потрібними їй людьми. Зазвичай, вона не йде на контакт з незнайомими, ігнорує їхні запрошення на чай-каву. А тут мало трапитися щось надзвичайне. Я навіть підозрював, що дружина сама запросила адвокатку Юлію, щоби вивідати у неї щось секретне. Якщо знатиме, що у високого молодика атлетичної будови тіла може бути ймовірний напарник, то чи додасть це їй душевного спокою?

До пива Нишпорка замовив по сто грамів горілки і мисливські ковбаски. Я зрозумів, що розмова мала бути серйозною. Але він почав здалеку, ніби не наважувався сказати щось таке, що могло вивести мене з рівноваги чи взагалі повибивати всі клепки з голови.

З'ясувалося, що він і адвокатка Юлія ночували на моїй дачі, щоби вберегти Петровича від несподіванок. Так і сказав – від несподіванок. Якщо розібратись, то й справді смерть є найбільшою несподіванкою для людини, як би ти не намагався гідно її зустріти.

Мабуть, Нишпорка неправильно витлумачив мій погляд, бо почав виправдовуватися, казати, що ночував у різних кімнатах з адвокаткою Юлією, хоча я навіть не встиг подумати про це, а тим більше не намагався бодай у чомусь звинувачувати Нишпорку. На моїх вустах заграла поблажлива посмішка, бо він знітився, подумавши, що я йому не повірив: мовляв, як це можна бути вночі з красивою жінкою й не скористатися ситуацією? Нишпорка казав, що взагалі-то вони майже не спали, чергуючи по дві-три години, бо пильнували, аби високий молодик атлетичної будови тіла не вдерся до дачі. Можливо, мій вираз обличчя трохи його заспокоїв, бо він надовго замовчав.

Мені здалося, що я вже починав розуміти свого напарника, міг мало не зі стовідсотковою вірогідністю сказати, що він зараз скаже. Але далі цього не пішло, бо я упіймав себе на думці, що назвав Нишпорку – нехай і мислено – напарником. Навряд чи це відповідало істині. Радше ми були ситуативними союзниками, які об'єднуються в пошуку вбивці. Напарник – це щось вище. Ось Нишпорка й адвокатка Юлія – це справді напарники. В цьому я навіть не сумнівався. Але, чого гріха таїти, в ту мить мені захотілося стати напарником Нишпорки.

За прикладом Нишпорки я відразу влив у себе сто грамів горілки і почав запивати пивом. Якби не мисливські ковбаски, ми, мабуть, швидко би сп'яніли, враховуючи вжите на дачі.

Нишпорка розповів, як взяли високого молодика атлетичної будови тіла. Його здала дружина, коли він приплився до квартири. При цьому високий молодик атлетичної будови тіла кричав, що це вона все організувала, намовляла його вбивати людей, а він мусив це робити, бо кохає її.

Звісно, ні я, ні Нишпорка не повірили у версію високого молодика атлетичної будови тіла. Яке ж це кохання, якщо заради нього треба вбивати? Можна говорити

лише про патологічну хіть до жінки. Але не це головне. Дружина високого молодика атлетичної будови тіла аж ніяк не виглядала на організатора чи замовника убивств. Радше це була небайдужа до чоловіків жінка, а високий молодик атлетичної будови тіла постійно ревнував її. Коли вибило клепку в голові, став убивати тих, хто симпатизував його дружині. Я пишався, коли Нишпорка сказав, що на всі сто відсотків згодний з моєю точкою зору.

На радощах я хотів замовити ще сто грамів горілки, але Нишпорка зупинив мене, зауваживши доволі справедливо, що ми повинні бути пильними, поки ймовірний напарник високого молодика атлетичної будови тіла на волі. Я відчував, що він має сказати мені ще щось дуже важливе, але не наполягав на тому, аби Нишпорка швидко виклав це. І аж коли ми добряче закусили мисливськими ковбасками, що вбивали алкоголь, він розповів про адвоката із обласного центру. З'ясувалося, що його хотіли затримати, аби встановити зв'язок з високим молодиком атлетичної будови тіла (звісно, йшлося про вбивства, а не про захист у суді), але цей чоловік несподівано зник. За п'ятнадцять хвилин до того, як на його квартиру приїхали працівники прокуратури та поліції, він кудись пішов і досі не повертався. При цьому нічого з собою не прихопив. Складалося враження, що хтось із високопоставлених осіб попередив його про це. В квартирі залишилися маски, подібні до тих, які я знайшов у гримерці високого молодика атлетичної будови тіла. Дружина адвоката з обласного центру нічого не могла про них сказати. Вона навіть не знала, чи чоловік робив їх сам, чи приносив готові. Годі було дізнатися, чи перед втечею він прихопив із собою якісь маски.

Тепер я прекрасно починав розуміти, що муляло Нишпорку весь цей час. Він чекав моменту, аби повідомити мені цю невітшну новину. Звісно, коли ми були на дачі, про це ніхто не мав дізнатися. Ну, за винятком, можливо, адвокатки Юлії.

Знову несподівано, як це вже не раз зі мною бувало, я став думати про Принцесу, а потім перейшов до філософської теорії парастасів і похоронів Петровича. На моїх очах вона дала перший збій. Скажімо, мені не треба було чекати смерті Нишпорки, якому я бажав сто з хвостиком років життя у здоров'ї, аби зрозуміти, що це за людина. Насамперед професіонал своєї справи, який дбає про здоров'я і саме життя людей. І не кажіть мені, що я такий добрий, бо випив на дачі, а тепер ще й тут.

У мене були якісь гроші, хоча їх явно не вистачило б, аби уповні розрахуватися за замовлення. Проте коли я їх простягнув Нишпорці, він обвів мене поглядом пораненого звіра. У такій ситуації з мого боку було безглуздо на чомусь наполягати.

Коли ми вийшли із питейного закладу, то знову мовчали. А про що говорити, коли все зрозуміло? Адвокат із обласного центру ставав нашим головним болем. Якщо він дійсно є напарником високого молодика атлетичної будови тіла, то незабаром може з'явитись у Дрогославі, якщо вже не перебуває тут.

Як би там не було, але слабким ланцюжком у цьому розташуванні сил виявлявся Петрович. Принаймні ми з дружиною разом і захищені квартирою, а він сам живе на дачі. До ранку можна спати спокійно, бо через присутність там Принцеси та її школярика адвокат із обласного центру навряд чи наважиться напасти на Петровича.

А недільного ранку я і Нишпорка будемо на дачі, аби далі подумати про долю творця філософської теорії парастасів і похоронів. На цьому й порішили, поручкались і розійшлись, як друзі. Але чому "як"? В ту мить мені здалося, що ми стали друзями.

16

Коли я прийшов додому, дружини ще не було. Тривога почала заповзати мені до серця. Звісно, я вірив Нишпорці, що з адвокаткою Юлією моя дружина не пропаде, але це за умови, коли вони будуть разом. А коли розстануться після кав'ярні, хто пильнуватиме мою половинку? Я намагався не накручувати себе, заспокоював, що все буде добре, але з цього мало що виходило. Алкоголь уже давно випарувався з моєї бідної голівоньки. Натомість мало не смертельна втома почала сковувати тіло. Зараз би добре поспати, щоби відновити сили. Але думки про дружину, про те, що десь у провулку вона могла наштотхнутися на шприц адвоката із обласного центру, не давали мені розслабитись.

Я вже казав, здається, що моя дружина не любила, коли я їй телефонував. При цьому не мало значення, з якого приводу. Вона у мене виглядала діловою жінкою, постійно зайнятою роботою і розв'язанням важливих проблем. На цьому тлі мої дзвінки до неї виглядали мізерними, не вартими уваги. Я міг зателефонувати їй зранку, коли вона була в школі, й не отримати жодної відповіді аж до вечора, коли приходила додому. Добре, якщо дружина запитає, чого я телефонував. А бувало й так, що навіть не заікнеться про мій дзвінок. Тоді я відчував себе маленьким хлопчиком, якого несправедливо образили, надував губки і всім своїм видом показував, що я найнещасніша людина на світі. Дружина, звісно, все розуміла і тихесенько про себе підсміювалася з цього, але робила так, щоби я міг здогадатися, що вона вкотре розкусила мене.

Кожна людина сповідує свою філософію життя. У дружини було щось своє, відмінне від інших. Мабуть, для неї не виглядало на великий гріх те, що вона не відповідає на мої дзвінки. А якщо я увечері не згадую про це, значить, мова й справді йде про щось мізерне і не дуже важливе. За її філософською теорією, головне, що я живий-здоровий і зі мною все добре.

Я вирішив зупинити потік думок у цьому напрямку, бо могло вийти, що крім філософської теорії парастасів і похоронів, яка належала Петровичу, моя дружина теж має свою філософську теорію, яку я ще не встиг окреслити словами, а там недалеко до висновку, що кожна людина має свою філософську теорію, яку сповідує, про що, зрештою, я й раніше здогадувався, а тепер майже прийшов до цього геніального відкриття. Кожна людина за своєю природою є філософом, бо сама Природа з великої літери є філософією буття. Філософія, яку сповідує людина, є відмінною від філософій інших і дуже цікавою з точки зору пізнання конкретного індивіда. Можливо, не філософія парастасів і похоронів, винайдена Петровичем, а саме філософія буття кожної окремо взятої людини дозволяє найглибше пізнати її. При цьому не треба чекати смерті, аби зрозуміти людину, коли все можна зробити ще за її життя.

Але я вчасно зупинився, бо розумів, що можу дуже далеко зайти у своїх

філософських розумуваннях і роздумах. Про що я думав до цього? Ага, про мої телефонні дзвінки до дружини. Я усвідомлював, що це їй не подобається, але все-таки вирішив зателефонувати, щоби пересвідчитися, що вона з адвокаткою Юлею і її життю нічого не загрожує.

Я набирав номер телефону дружини й підійшов до вікна. Ось тягнуло мене це зробити. Глянув униз – а дружина з адвокаткою Юлією спокійнісінько сидять собі на лавочці біля нашого під'їзду. А що їм до моїх переживань? Адвокатка Юлія щось розповідає. Дружина уважно слухає. Збоку глянути – подруги ніяк не можуть наговоритися. Добре, що не встиг до кінця набрати номер телефону. На душі стало легше. Я пішов писати черговий епізод нового роману про детектива Василя Васильовича.

17

"Виглядало на те, що слідчий із поліції та прокурор зайшли у глухий кут і тепер потребували просто дружньої підказки, бо начальство й так допікало щодня. Свари не вари, а коли всі версії перевірені й жодна не знайшла свого підтвердження, – легко впасти у відчай. Можна, звичайно, звернутися за допомогою до Василя Васильовича, але ж хто хоче ставати йому в ласку, визнавши свою безпомічність? Та й начальство, якщо дізнається, не погладить за це по голівці. Не люблять у нас розумніших за себе.

Василь Васильович уже не раз виручав поліцію й прокуратуру, даючи їм правдивих злочинців, а не призначених у кабінетах. Без цієї співпраці з колишнім оперативником годі було думати про високий відсоток розкриття злочинності в Дрогославі. Зв'язки з Василем Васильовичем намагалися не афішувати. Більше того, начальство завжди наказувало підлеглим, аби не контактували з ним. Мовляв, Василь Васильович веде незаконну детективну діяльність, а здобуті ним докази є незаконними, і саме так їх кваліфікуватиме суд. Але коли якась справа заходила у безвихідь, начальство, щоб не знали підлеглі, телефонувало Василеві Васильовичу і просило допомогти. Підлеглі теж, коли припікало, знаходили Василя Васильовича, але так, щоби про це не дізналося начальство. Він не був гордим, допомагав, чим міг, хоча знав, як насправді ставляться до нього.

Але в цій справі Василь Васильович сам зайшов у глухий кут. Ті, кого він підозрював у вбивстві, мали залізобетонне алібі, а інших клієнтів у нього не було. Він не боявся, що поліція чи прокуратура можуть звернутися до нього з проханням допомогти. Чесно їм скаже, що нічого в нього нема. Але ж це не вихід із ситуації. Людину вбили, а злочинець гуляє на волі".

Я поставив крапку й задумався. Чесно кажучи, і сам, як мій герой і ті, хто розслідував убивство, зайшов у глухий кут. Написав уже більшу частину нового роману про детектива Василя Васильовича, а вбивцю ще не призначив. З тих літературних героїв, які вже були, ніхто на цю роль не підходив, а нові поки що не вимальовувались у моїй уяві. Приходив час, коли треба потрохи прибирати свідків, які могли пролити світло на хід подій, але мені не хотілося цього робити. Ще трохи почекаю. Можливо, провітліє у голові, вдасться знайти розв'язку. А якщо ні – вибачайте, хлопчики та

дівчатка, потрохи вас прибиратиму на догоду вибагливому й кровожерному читачеві.

У житті все зовсім по-іншому. Залишається лише справою часу впіймати адвоката із обласного центру, щоби він не встиг когось убити. Тут усе аж занадто прозоро, так що поліції й прокуратурі не потрібна допомога Нишпорки чи моя. Як бачите, хоча б у думках я розглядав себе напарником Нишпорки, потіснивши адвокатку Юлію. Я розумів, що у романі про детектива Василя Васильовича не може бути такої прозорості й зрозумілості, інакше читач відкладе книгу й більше ніколи не читатиме цього автора, навіть якщо він у подальшому писатиме геніальні романи.

18

Дружина й адвокатка Юлія давали мені час для творчості. Не йде роман про детектива Василя Васильовича – пишу вірші.

Блокнот, здається, сам розкрився, коли я до нього доторкнувся:

Бувають сни таємні й віщі.

Шукаєш потім рóзгадку шалено.

Сни розбрелись, мов нерозумні вівці,

Аж поки їх баран додому не зажене.

Нам сниться те, чого в житті бракує,

Те, в чому бої́мось собі зізнатись.

Черговий шулер почуттями вже махлює,

А ми в собі не можемо розібратись.

І вже летять молитви аж до неба.

Ми відчуваємо: життя – поразка.

Та іншого, мабуть, уже не треба,

Бо краще правда, ніж солодка казка.

Ну, ось і все. Поставимо тут крапку.

Є ще надія на трикрапку, друже.

Залиш про мене в пам'яті лиш згадку,

Якщо захочеш дуже-дуже.

А не захочеш – так на тому й бути.

Не подолаєш всі свої вершини.

Приречений зі смертю все забути

І випити страждання до краплини.

Написав вірш на одному подиху. Перечитав. Залишився задоволеним. Це вірш, а не поезія. Пишу для себе. Це як щоденник життя. Життя не переробиш, начисто не перепишеш. Так і з моїми віршами.

19

Я знову виглянув із вікна – і не побачив дружини й адвокатки Юлії. Чорні думки завітали до моєї бідної голівоньки. Невже поки я домучував свій роман про детектива Василя Васильовича й писав вірш, адвокат із обласного центру зробив свою смертельну справу? Ох, вже ці письменники з їхньою багатющою уявою! Ніби наживо я побачив дружину й адвокатку Юлію, трупи яких адвокат із обласного центру подалі від

людських очей втягнув до під'їзду, а сам розчинився в повітрі, тобто зник у невідомому напрямку.

Але все було набагато прозаїчніше і не так трагічно. Я почув у коридорі голоси і почав відчувати себе щасливим. Зрештою, щастя – це процес, а не застигла раз і назавжди субстанція людського виміру. Те саме можна сказати про кохання і навіть саме життя. Нічого вічного у світі немає, але від нас самих залежить, наскільки ми можемо продовжити цей процес. І головне – щоби його взагалі не перервати.

Звісно, лише моя дружина могла так довго шпортатись ключем у замку, але що вона запросить адвокатку Юлію до нас додому – цього я не міг передбачити. Незабаром на столі виросла розпочата пляшка вина, ми сиділи на кухні, і я подумав, що маю справу з сучасними жінками, яким не соромно йти вулицею і дудлити звабливий напій просто з горла.

Адвокатка Юлія виявилася надзвичайно милою співрозмовницею, здатною мало не миттєво захоплювати собою. В даному випадку я, звичайно, маю на увазі себе. Вже значно пізніше подумав, що, мабуть, дружина вирішила провести експеримент, щоби переконатися, наскільки я здатний піддатися чарам цієї жінки, а ще – щоб відволікти мою увагу від Принцеси. З адвокаткою Юлею у мене, на думку дружини, й так нічого не вийде, бо це птаха не мого польоту, а ось зробити крок чи навіть два від Принцеси я можу. Навіщо це все знадобилося моїй дружині, можна віднести за дужки, бо, в принципі, кожна жінка експериментує все своє життя – і не лише з власним чоловіком. А я слухав адвокатку Юлію з розкритим ротом – звичайно, не в буквальному розумінні цього слова, але все ж. За своєю природою я належу до мовчазних людей. Мені краще писати, ніж говорити. Але на тлі красномовності адвокатки Юлії я виглядав нічим. Запитайте в мене, про що вона говорила, спілкуючись з дружиною, бо в їхній компанії я виглядав явно зайвим, – не зможу вам відповісти. Пам'ятаю лише, що зробив їм каву, трохи випив з ними вина. Прощання з адвокаткою Юлією теж було ніби в тумані. Але коли вона пішла, я насправді зрозумів, що буває з людиною, якщо до неї навідується натхнення.

Я писав свій новий роман про детектива Василя Васильовича до пізнього вечора, аж поки не зрозумів, що дружина вже не дивиться телевизор і лягла в ліжку. Завдяки адвокатці Юлії та натхненню, що вона принесла з собою, мені не довелося вбивати літературних героїв на догоду кровожерним читачам, аби інтрига тримала їх у напрузі. Я призначив убивцею чоловіка, якого мимохіть згадав на початку роману. Детектив Василь Васильович уже не повинен був схибити, аби вивести його на чисту воду. Звісно, я ще не давав знати читачеві, хто справжній убивця, але був радий за себе, що вдалося вийти із глухого кута. Шкода, що ніколи читачі не знають, завдяки кому письменники роблять прориви у своїх романах, хто приносить їм натхнення у потрібні місце і час, бо зазвичай творці паралельних світів, інженери людських душ не розголошують професійних таємниць. А я ще не знав, наскільки тривалим буде натхнення від адвокатки Юлії. Можливо, це лише одноразове дійство.

Ніч минула без пригод, а зранку все почалось.

Я зараз точно не можу пригадати, коли пролунав дзвінок від Принцеси. Мабуть, десь між четвертою і п'ятою ранку. Вона сказала, що він убив її школярика. Чи щось подібне. Тоді мені здалося, що цю фразу Принцеса вимовила буденно, спокійно, ніби нічого не сталося, хоча я потім зрозумів, що в неї була істерика, адже вбивство трапилося на очах у бідної дівчини. Я не можу пояснити, чому таке різне сприйняття однієї й тієї ж події. Все лише залежить від того, коли про неї згадуєш? І хто такий – він?

Дружина мирно спала. Я пішов на кухню, щоб її не розбудити. Тепер годі було щось дізнатися від Принцеси. Навіть коли вона говорила, то крізь ридання не можна було розібрати жодного слова. Я попросив покликати Петровича, але зрозумів, що Принцеса не знає, де він. Невже і його вбили, а вона ще не бачила його труп? Нарешті мені вдалося видобути із Принцеси, що приходив високий молодик атлетичної будови тіла. Що за дурня? То він утік не лише із психушки, а й з-під варти у Дрогославі?

Зв'язок з Принцесою урвався. Я декілька разів телефонував їй, але вона не відповідала. Найчорніші думки попливли до моєї бідної голівоньки, але я силоміць змушував себе не оформляти їх у слова. Мабуть, автоматично вдягнувся, збираючись їхати на дачу. Усвідомив, що вдягнений, коли на кухні з'явилася дружина. Весь її вид показував, що я повинен пояснити все-все-все і навіть більше. Звісно, в ту мить мені найбільше думалося про те, щоби в дружини не піднявся тиск.

– Принцеса телефонувала, – ледве видобув я із себе ці слова. На більше в мене не вистачило снаги.

Дружина була здивована. Про яку це Принцесу я кажу? Спалив себе з усіма потрухами! Це ж лише для мене донька Петровича була Принцесою, а насправді її кликали Олею. Втім, хіба Ольга не може бути Принцесою? Але дружина відразу все зрозуміла. Мої пояснення їй уже були не потрібні. Мені здалося, що вона іронічно посміхнулась, але не сказала мені жодного слова про Принцесу. До речі, й потім не нагадувала про це. Тобто Принцеса й далі була, але лише для мене, а дружину ніби це не хвилювало. А тоді я подумав, що дружина нормально сприйняла повідомлення про те, що телефонувала саме Принцеса. Значить, з Олею все нормально. Коли щось і трапилося на дачі, то з кимось іншим.

Не знаю, звідки це в мене взялося, – можливо, було вродженим чи набутих упродовж життя, – але я збрехав дружині, що поліція й Нишпорка вже на дачі, тому я їду туди. Насправді ж я просто не встиг зателефонувати Нишпорці. Може, він додивляється третій чи четвертий сон. А поліція взагалі може не знати, що на дачі відбулося вбивство. Мої думки плутались, але я знав, що маю бути зараз біля Принцеси, щоби захистити її від високого молодика атлетичної будови тіла. Каюсь, грішний, що в ту мить я навіть не подумав про дружину, якій теж могла загрожувати небезпека. Чи увірував, що наша квартира є справді фортецею, яку не здатний звоювати жодний маніяк?

Як би там не було, але не прочитав жодного заперечення в очах дружини: вона

залишалася вдома, я їхав на дачу.

21

Уже значно пізніше, коли нарешті побачив Принцесу живою й неушкодженою, усвідомив, що йшов неосвітленими провулками до стоянки таксі в центрі міста. З'ясовується, що в Дрогославі економлять на світлі. Я ж міг стати легкою здобиччю вбивці. Страх ніби ще дрімав усередині мене, й аж тепер починав пробуджуватись. Але навколо було багато людей. Він не виглядав аж таким страшним, а радше – кумедним.

Найперше я побачив Принцесу, потім – Петровича і Нишпорку. Були ще якісь незнайомі люди, два поліцейських і прокурор міста. Справа серйозна, якщо всі зібралися в таку рань.

Принцеса кинулася до мене. Ми обійнялись. Вона шукала в мені останній прихисток своїй зраненій душі. На все інше ми не зважали.

Аж тепер я помітив її школярика. Він лежав на землі із заплющеними очима і неприродно підібганою під себе ногою. Здавалося, заснув на ходу, і йому тепер байдуже, що на нього всі дивляться.

Петрович розповідав мені, як цей мужній юнак врятував його доньку. Високий молодик атлетичної будови тіла накинувся на принцесу, але школярик став на його шляху, і смертельна рідина зі шприцу доволі швидко умертвила його.

Потім Нишпорка сказав мені, що вбивцею був хтось невідомий, який на обличчі мав маску високого молодика атлетичної будови тіла. Показово кинув її на видному місці перед дачею, аби легко можна було знайти. Тепер вона стала здобиччю прокурора міста. Я запитав, чи знайшли того клятого адвоката із обласного центру, але з відповіді Нишпорки зрозумів, що він не впевнений, ніби вбивцею школярика був саме цей чоловік.

Нічого собі! Поволі почало з'ясовуватися, що життя не таке вже й просте і прозоре, як я собі думав ще вчора, а стає схожим на дешевенький детективчик.

Мене допитували як господаря дачі десь до десятої ранку. Психував таксист, який мене привіз сюди, бо його чомусь не хотіли відпускати. Я знайшов хвилику, аби зателефонувати дружині. Давно це хотів зробити, але спочатку поліцейський, потім хлопчина із прокуратури, якого я сприйняв за студента, задовбували мене одноманітними і безглуздими запитаннями – ще трохи і я би, мабуть, зізнався, що це на мені була маска високого молодика атлетичної будови тіла, і саме я вбив школярика. Потім слухав схвильовану розповідь Принцеси – і це було добре, бо я боявся, що вона могла замкнутися в собі й знову потрапити до психушки, хоча ще не факт, що цього не станеться, коли відходитиме від пережитого. А ще Нишпорка вставив свої п'ять копійок, сказавши, що вчора увечері додому заявився п'яний адвокат із обласного центру, який десь пиячив за містом з друзями, а тому був непричетний до цього вбивства, бо мав залізобетонне алібі, яке вже встигли до ранку перевірити. Тому, коли я телефонував дружині, намагався зберігати олімпійський спокій, але це мені мало вдавалося. Натомість моя половинка була спокійною, як ніколи, і це вселяло в мене тривогу, бо не віщувало нічого доброго. Зазвичай після такого прихованого, я би навіть

сказав добродушного, спокою, у неї бували приступи гніву, а, значить, різко підскакував тиск. Дружина наполягала на тому, що зараз приїде, але я вкотре змушений був вдатися до брехні, сказавши, що її все одно сюди не пустять, а я незабаром буду вдома. На диво, дружина заспокоїлась і лише сказала: "Чекаю".

Нарешті мене залишили в спокої. Труп школярика забрали. Нишпорка сказав, щоб я сідав у його машину. Я слухняно це виконав. На передньому сидінні побачив адвокатку Юлію, якої раніше не помічав. Поруч сиділа Принцеса, і я відчував тепло її тіла, біля неї був Петрович.

22

Виходило, що ми їхали до Нишпорки, де Петрович мав на деякий час знайти прихисток, аби не стати жертвою невідомого вбивці. Я з дружиною раніше про це спеціально не домовлявся, але знав, що якби зараз вона була тут, то обов'язково взяла би ініціативу в свої руки. Тому я сказав, що ми їдемо до мене, а Петрович з Принцесою житимуть у нас. Здається, я назвав Олю саме Принцесою, і ніхто не здивувався, навіть донька Петровича, ніби це було саме по собі зрозумілим. Я бачив лише, що Нишпорка переглянувся з адвокаткою Юлею, проте жодного слова з їхніх вуст не прозвучало. Я сам був здивований у власних здібностях переконувати людей.

Моя половинка вдячно глянула на мене, коли я привів усю компанію до нашої квартири. Її погляд свідчив про те, що мені пробачено всі мої минулі, нинішні й майбутні гріхи. Принцеса плакала в її обіймах. Нишпорка сказав, що це добре, коли всі потенційні жертви невідомого вбивці зібрані в одному місці, і вдячно потиснув мені руку за геніальну пропозицію. Я ж подумав, що цей чоловік не наважиться нападати на нас, поки ми в квартирі, але поза її межами кожний із нас може стати легкою здобиччю убивці. Ситуація ускладнювалася тим, що ми не знали, хто це.

Дружина приготувала розкішний сніданок, ніби знала, що ми всі приїдемо сюди. А може, й справді знала, бо інтуїція працювала в неї на повну потужність. Вона й за столом не відходила від Принцеси, щось тихо говорила їй на вухо і таки змусила хоч трохи поїсти. Нишпорка й адвокатка Юлія поводили себе, як закохана пара, але на них ніхто не звертав уваги, і вони користувалися ситуацією. Я не мав теми для розмови з Петровичем. Втім, я розумів, що йому зараз не до мене. Цієї ночі він міг позбутися доньки. Мені здалося, що в нього у душі порожнеча, яка підсилювалася смертю школярика. Будь-які мої слова були зайвими. Нишпорка й адвокатка Юлія попрощались і пішли.

23

День поволі згасав. Я звик до щоденної творчої праці, але зараз відчував себе незатишно у власній квартирі. Не кину ж я всіх, не скажу, що мені треба писати роман про детектива Василя Васильовича. Та й не лежала зараз душа до писанини, хоча завдяки натхненню від адвокатки Юлії ясно промальовувалася сюжетна лінія. Нудота, коли нічого сказати і нема що робити, заповнювала мене зсередини, і я страшенно не любив, коли потрапляв у подібні ситуації. Дружина з Принцесою дивилися телевізор. Ми з Петровичем теж приткнулися збоку, але відчувалося, що ні він, ні я не бачимо,

що відбувається по той бік барикад.

Заспокоювало те, що завтра, у понеділок, буде веселіше. Ми мали йти давати свідчення. Тривожило, що дружина буде в школі, і я ще не знав, що маю вдіяти, аби захистити її. Вбивця вишукуватиме жертву кожному окремо, і це складало небезпеку. Не доводилося сподіватися від поліції чи прокуратури охоронців для дружини. Разом із порожнечою в мені почала накопичуватися злість. Більш дурнуватої ситуації в моєму житті годі було придумати. А як виплеснути цей гнів? Описати все в новому романі про детектива Василя Васильовича? Чомусь подумалося, що він буде нецікавий читачеві, бо з подібним багато хто зіштовхнувся в реальному житті.

Ми з Петровичем побігли до спальні, коли почули, що Принцеса плаче, аж заходиться. Дружина втішала її, але нічого не допомагало. З'ясувалося, що Принцеса бідкається через маму свого школярика. Вона не мала її номера телефону, не знала, де та живе. Хто ж їй повідомить про смерть сина? Я вкотре не сподівався, що в мене такі таланти. Натхненно став брехати, що поліція вже про все розповіла мамі школярика. Дружина зрозуміла мене й якимось дивно глянула. Петрович теж второпав, у чому річ, але не подавав виду. Здається, це трохи заспокоїло Принцесу. Ми з Петровичем повернулися до кімнати, а Принцеса з дружиною залишилися в спальні. Петрович мовчки простягнув мені руку і нічого не сказав. Я зрозумів, що це подяка за Принцесу.

Потім дружина відігнала нас від телевізора. Ми поплелися на кухню. Це означало, що до самого вечора нам обмежили доступ до навколишнього світу. Ось так через маніяка ми опинились у в'язниці, якою виявилася моя квартира.

Вже й не пам'ятаю, як ми з Петровичем донудилися до вечора, аж поки жінки не почали вкладатися спати. Виходило на те, що Принцеса лежатиме з дружиною, а мені й Петровичу постелили на дивані. Спочатку Петрович запротестував, сказавши, що спатиме на підлозі. Свої п'ять копійок вставив і я, по-джентльменськи запропонувавши гостю залишитися на дивані. Нас суворо помирила дружина, сказавши, що не покусаємося.

Якось дивно було спати поруч з чоловіком, хоча ним був і Петрович. Тішило самолюбство, що Принцеса зараз лежить на моєму місці, – і я, мабуть, згадуватиму про це до кінця життя. Петрович доволі швидко заснув, а я ще довго крутився, допоки й мене не розібрав сон.

Звісно, за інших обставин я би написав якогось вірша. Але блокнот залишився на тумбочці у спальні. Я з жахом подумав, що Принцеса могла прочитати мої вірші. Звісно, вони їй не сподобаються, і я впаду в її очі.

24

Зранку в двері хтось подзвонив. Перша моя думка: вбивця не втримався, прийшов по наші душі. Але дружина вже поралася на кухні, готуючи сніданок. Не встиг я їй сказати, що відчиню двері, як вона сама це зробила. Я завмер, бо не знав, хто прийшов. Найтрагічніші картинки виникали в моїй уяві. А що ж ще робити письменникові, який щойно прокинувся?

До нас завітала адвокатка Юлія. Я почув її голос і зітхнув з полегшенням. Зі

спальні вискочила Принцеса. Вона була у нічній сорочці дружини. Тіло просвічувало. Під нічною сорочкою нічого не було. Принцеса усміхнулася мені і побігла на кухню. Аж тоді Петрович сказав: "Доброго ранку!".

Незабаром нас покликали снідати. Принцеса вже встигла вдягнутись. Адвокатка Юлія таємниче усміхалась, а дружина повідомила мені, що має особистого захисника. Як я зрозумів, адвокатка Юлія супроводжуватиме її до школи й додому, заради цього навіть взяла відпустку. Я сумно усміхнувся. Ну, що ж, ось і ще одна проблема розв'язана, не треба мордувати себе. Звісно, мене здивувало, що дружина так швидко погодилась, адже зазвичай довго не витримує товариства інших жінок. А тут чи то вони заздалегідь домовилися про такий хід подій, чи заради ймовірного убивства дружина була ладна дружити хоч із самим Лихим.

Сніданок минув весело. Здавалося, всі змовились і не хотіли згадувати про вчорашнє вбивство школярика.

Дружина збиралася до школи. Адвокатка дивилася з вікна на вулицю, ніби входила у роль охоронця й оцінювала, чи немає підозрілих осіб. Я, Петрович і Принцеса мали йти до поліції на десяту ранку. Три потенційні жертви, які разом себе захищали. Все було би смішно, якби не так сумно. Але ми ще повоюємо за своє життя.

Найбільше мене гріло те, що поруч Принцеса. Вона тулилася до мене, не відходила, здавалося, ні на крок. Не знаю, чи хтось це помітив. Мабуть, помітили, але вдавали, що так має бути. Принаймні розуміли, що за нинішньої ситуації Принцесі більше потрібний не стільки фізичний, скільки моральний захист. Саме для цього моя кандидатура підходила найбільше, тому пустопорожні розмови про залицяння виглядали зайвими. До того ж, завжди поруч був Петрович, так що все виглядало пристойно і природно.

Але про це все я подумав значно пізніше. Зараз же для мене було головним уберегти Принцесу від несподіванок, а якщо потрібно, то й пожертвувати своїм життям заради неї, як це зробив школярик. Не смійтесь, я серйозно тоді думав про це, і в цьому не було жодного пафосу. Я би справді пожертвував своїм життям заради Принцеси, якби виникла небезпека. Це вже пізніше навіть сміявся з себе, бо не знав, як практично це зробити, і коли би постав вибір, вже не уявляв, чи зможу віддати своє життя за Принцесу. Як відомо, практика серйозно розходиться з теорією. Ти вважаєш себе героєм, а коли доходить до конкретної справи, розумієш, що є боягузом, не здатним не те що на подвиг, а просто на благородний вчинок. Ось школярик видавався мені миршавеньким, не вартим моєї уваги, а виявилось, що він справжній герой, який врятував Принцесі життя ціною власного. Втім, все це видавалось мені як у сні, ніби я пишу черговий свій роман про детектива Василя Васильовича, причому не доводиться аж так багато фантазувати.

Дружина з адвокаткою Юлією пішли до школи. Принцеса обійняла мою половинку і за все подякувала. Ми побажали їм не лише щасливої дороги, але й не менш щасливого повернення додому. Смійтесь – не смійтесь, але на душі в кожного з нас було тривожно. Ми ж не знали убивцю в обличчя. Будь-хто з дрогославців міг підійти до дружини, маючи шприц зі смертельною рідиною в кишені. Тут треба було боятися всіх. Але

скажу вам чесно, десь у глибині душі я вірив, що все буде добре й ніхто більше не помре. Не знаю, звідки була в мені така впевненість. Цікаво, що значно пізніше про це мені сказав і Петрович. Значить, щось подібне просто витало у повітрі, а тому вбивця не мав жодних шансів.

25

Поки Принцеса збиралася в спальні, ми з Петровичем виробили щось на кшталт стратегічних дій щодо її захисту. Говорили пошепки, щоби нас не почули. Все зводилося до того, що за будь-яких обставин хтось із нас мав бути поруч з нею, якщо вже не виходило, що ми двоє будемо разом. Якось тоді ми мало задумувалися, що убивця полює не лише на Принцесу, але й на мене і на Петровича. Саме Принцеса видавалася нам найбільш вразливою жертвою, яку найперше може вбити маніяк. Ми ж не були професійними охоронцями, але нам годі було відмовити у завзятті, з яким ми взялися до справи. Інколи це навіть викликало сміх у Принцеси. Вона казала, що ми кумедні у своєму намаганні захистити її. Потім почала злитися, говорила, щоби ми не клеїли з себе дурнів, їй нічого не загрожує, так що, мовляв, маємо вести себе нормально. Але ми були ще ті стійкі солдатики, які не зважають на кпини і чесно роблять свою справу. Нарешті Принцеса заспокоїлась, перестала нас критикувати. Здається, прийняла як належне, що ми її охороняємо. Мені здалося, що це навіть лестило Принцесі. Ну, з батьком все зрозуміло. Але щоб всесвітньовідомий письменник, яким я мав стати в її уяві, охороняв її – на це не кожна дівчина могла сподіватись.

Інколи Принцеса надовго замовкала, і ми не могли до неї достукатись, аж поки не зрозуміли, що в неї перед очима стоїть школярник. У такому випадку краще залишити все, як є. Ще не скоро вона відійде від цієї картини, коли на її очах вбили школярика.

До відділу поліції добралися без пригод. Йшли пішки, розуміючи, що в маршрутці нашому вбивці буде легше зробити свою чорну справу. Чомусь не виявилось на місці слідчого, який мав допитати нас, а потім Принцесу викликали в один кабінет, Петровича в інший, і про мене забули. Я ходив по коридору, пильно вдивляючись в обличчя відвідувачів, намагаючись в котромусь із них упізнати потенційного вбивцю. Згадав, що подібна ситуація була в одному із моїх романів про детектива Василя Васильовича. Тоді спроби мого героя були марними, бо просто серед тих, кого він бачив, вбивці не було. В глибині душі сподівався, що подібне буде й зі мною. Ні, я готовий зустрітись з вбивцею, ба, навіть морально підготувався до того, щоби скрутити його, хоча ще й не уявляв, як саме зможу це зробити, але розумів, що краще нехай це буде десь на відкритому просторі, а не тут, коли ти затиснутий у вузькому поліцейському коридорі, де, здається, нема волі не те що рукам, а й думкам.

Мабуть, не треба вам казати, що я, хоч і курсував між кабінетами, де зараз допитували моїх друзів, але все ж тримався ближче до того місця, де була Принцеса. Звісно, мені й не треба було жодної домовленості з Петровичем щодо неї, я би й сам охороняв її без його слів. Інколи я притуляв вухо до дверей, щоби почути розмову, але розрізняв лише чоловічий і жіночий голоси, а слова годі розібрати. Одного разу я нічого не почув. Подумав, що сталося найстрашніше. Можливо, цей слідчий і є тим

маніяком, а ми про це не знаємо, і він уже убив Принцесу. Я вже хотів було відчинити двері, але почув милий голосок Принцеси, хоча знову не розібрав слів, і на душі в мене стало легше. Ні, пильність не можна втрачати, але ж і таким навіженим не слід бути.

26

Час, здавалося, немилосердно гальмував, а потім узагалі зупинився.

Я пожалкував, що не взяв із собою блокнота, бо в голові народжувався новий вірш:

Ми стали дріб'язковими людьми.

Нам не вистачає одного кохання на все життя.

Ми розмінюємо його на поцілунки й злигання.

Життя занадто коротке, а ми нетерплячі.

Нам більшого й кращого хочеться –

Тому й втрачаємо те, що нам справді було потрібне.

Я, мабуть, добрий десяток разів повторив цю строфу, поки не завчив її напам'ять.

Відтак народилася друга:

Ми відмовляємося від свого кохання і почуттів,

Вважаючи їх зайвими, а себе – сильними.

Щоразу нове кохання гірше за попереднє,

Бо найкращим було перше і єдине.

... Ми стали дріб'язковими людьми.

Нам не вистачає одного кохання на все життя...

Її я теж повторював багато разів про себе. Потім пригадав першу, потім дві відразу.

Мав би не забути.

27

Першим на волю випустили Петровича. Мені здалося, що із кабінету слідчого він вийшов з легким подивом. Я глянув на нього. Мабуть, Петрович зчитав питання у мене з обличчя, бо сказав, що йому здалося, ніби його підозрюють у змові з убивцею. В чому саме це мало бути, Петровичу не повідомили, але натякнули доволі прозоро.

Я порадив йому заспокоїтися. Мовляв, у поліції нема версії, хто міг бути убивцею після того, як заарештували втікача із психушки – високого молодика атлетичної будови тіла, тому зараз вони прискіпуватимуться навіть до телеграфного стовпа. Петрович запевнив мене, що він зберігає олімпійський спокій, інакше просто задушив би слідчого, а так просто розсміявся йому в обличчя і не підписав папірця, який йому підсунули, побачивши, що безглузді звинувачення зафіксовані й там. Звісно, це вселяло в мене тривогу, бо навряд чи Петровича залишать у спокої, турбуватимуть його ще не раз, аж поки він не зірветься, втративши свій олімпійський спокій. Мені здалося, що він здатний навіть набити поліцейського, якщо той маніякально добиватиме його очевидною безглуздістю.

Радувало те, що ніхто не вискочив услід за Петровичем із того злочасного кабінету. Значить, ми ще маємо час, аби обдумати план подальших дій. Так, я кажу про нас, бо відчував, що ми команда. Мабуть, так само думав і кожний, адже лише разом ми могли дати відсіч незнайомому вбивці.

Через декілька хвилин на волі опинилась і Принцеса. Її личко порожевіло, а усмішка була загадковою. Звісно, я подумав, що замість допиту слідчий запропонував їй романтичне побачення. Ви вже не звертайте на мене уваги, бо я фантазер до мізку кісток. Але що добре у письменницькій роботі, те зовсім не придатне для щоденного життя. Звісно, ми не сказали їй нічого про звинувачення на адресу Петровича. Ще цього їй не вистачало для повного щастя. Принцеса повідомила, що їй задали ті самі питання, що й на дачі, так що нічого нового для неї не було.

Не змовляючись, ми вирішили піти до школи – до моєї дружини та адвокатки Юлії. Дух єдиної команди жив у нас – і ніхто й ніщо не могли зламати його.

28

Мабуть, ті, хто спостерігав за нами збоку, коли ми чимчикували до школи, думав, що зібралася весела компанія, яка отримує кайф від життя. Хочете вірте – хочете ні, але у значній мірі це було саме так. Ніщо не п'янить тебе так від усвідомлення, що ти живий, як відчуття смерті, яка тобі загрожує. Насправді команда смертників йшла морально підтримати подругу по нещастю. Ми розуміли, що небезпека чатує на кожному кроці, але кожний із нас знав, що коли з'явиться убивця, ми зможемо дати йому гідну відсіч.

У таких випадках все ж не слід втрачати пильність, занадто рано увірувавши у свою всесильність. Зазвичай злочинці не дотримують правил гри, бо які вже там правила, коли вбивають. Вірити в їхнє благородство теж не слід. Вони використовують єдиний шанс, щоби прибрати вас з планети Земля. І якщо до цього ви не мали намірів захистити себе чи просто не знали про його задуми – вважайте, що вам уже виписаний квиток в один бік. Ми ж були озброєні інформацією, що нас неодмінно хочуть убити. Ще багато невідомого було в цій багатоходівочці, але ми хотіли жити – і це головне.

Школа зустріла нас тишею. Йшли уроки. Наші кроки відлунювали у коридорі. Я глянув на розклад. Дружина була на другому поверсі. Нам не довелося шукати клас. Під ним сиділа адвокатка Юлія. Мабуть, вона була здивована нашим приходом, але щиро зраділа, що їй не доведеться тут нудитись. Ми зустрілися, мов старі добрі друзі, які давно не бачились. Адвокатка Юлія обійнялась і розцілувалася з Принцесою. Мені й Петровичу дісталися лише обійми, хоча якби ми наважилися на поцілунки, нічого осудного в цьому не було би.

Принцеса знову задумалася, сівши на стілець адвокатки Юлії. Я подумав, що, можливо, знову перед нею постала картина убивства школярика. Це ж було лише вчора, так що спогади були найсвіжішими. Не кожний психічно і психологічно витримає, коли на твоїх очах убивають людину. А Принцеса до того ж була пацієнткою психушки. Зовні все виглядало пристойно, але я щиро боявся за її внутрішнє здоров'я, в якому не розумівся.

Петрович і адвокатка Юлія пішли в кінець коридору і про щось гаряче шепотіли. Звісно, не про кохання, як би міг подумати той, хто бачив, як вони затискалися на дачі під час інтимного танцю. Я здогадався, що Петрович розповідав адвокатці Юлії, що саме намагається слідчий йому пришити. Було видно, що жінка заспокоює збудженого

чоловіка, який аж тепер наважився виплеснути свої емоції, а до цього не смів травмувати доньку. До мене долетіли запевнення адвокатки Юлії, що в разі чого вона захищатиме Петровича. Добре, що всього цього не чула Принцеса, бо тоді би довелося Петровичу все їй розповісти, і ще не знати, як би це відбилося на її психіці.

Пролунав дзвінок. Адвокатка Юлія і Петрович завершили переговори і підійшли до нас. Якраз вчасно. З класу повибігали учні, а за ними поважно вийшла дружина. Побачивши нас, усміхнулась. Здавалося, вона вже була морально готова до зустрічі з нами, а тому не сумнівалася, що після допитів у поліції ми неодмінно прийдемо сюди. Насправді все було значно простіше. Пізніше дружина розповіла мені, що під час уроку бачила з вікна, як ми йшли до школи.

Всю перерву ми простояли в коридорі. Звісно, могли бути в учительській, але відчували себе єдиною командою, хотіли бути окремо від усіх. Вже й не пам'ятаю про що говорили, але точно не про те, що було у відділі поліції. Я помітив, що адвокатка Юлія навіть і в таких умовах виконує свою роль охоронця – чи то охоронниці. Але тепер вона дбала за безпеку не лише моєї дружини, а й усіх нас, пильно вдивляючись в різні боки, аби якась несподіванка не заскочила нас зненацька.

В цьому ж класі дружина мала ще один урок. Ми вирішили дочекатися її, щоби разом піти додому. Ніхто про це не сказав, але було зрозуміло, що й адвокатка Юлія буде з нами. Щоправда, вона якось непевно глянула саме на мене, ніби я був тут головний і мав вирішити, чи буде ця жінка в моїй квартирі сьогодні, чи ні. Втім, можливо, адвокатка Юлія думала про щось своє, а я знову дофантазовую за неї. Чому б їй не подумати про Нишпорку, якщо їх справді щось більше пов'язує, ніж просто спільна робота щодо наведення правопорядку в Дрогославі? Ось я теж подумав про колишнього капітана міліції. Міг би й зателефонувати, поцікавитись, як наші справи, про що нас допитували в поліції. Від учора не мали з ним зв'язку. Скинув нам на допомогу адвокатку Юлію – а далі хоч трава не росте. Ні, звісно, я розумів, що у Нишпорки можуть бути якісь інші справи. Він же не найнявся опікуватися лише нами. Але все ж щось боляче кольнуло мене в серце від образи. Тут не знати, чи доживеш до кінця цього дня, а йому хоч би що. Мої симпатії до Нишпорки танули на очах, а ті бали, які він набрав раніше у моїй свідомості, вже здавалися нікчемними.

29

Час тягнувся немилосердно повільно. Я ніколи не думав, що так довго може тривати звичайний шкільний урок. Мабуть, коли вчився, час мав зовсім інші параметри. Чи то я просто старію.

На єдиному кріслі під класом сиділа Принцеса. Була мовчазною, заглибленою в себе. Можливо, думала про вбитого школярика. Втім, і раніше, й потім я бачив її у такому стані, тому з точністю можу сказати, що подібна заглибленість Принцеси не завжди стосувалася школярика. Коли вона вставала, щоби трішки розім'яти ноги, ніхто на крісло не сідав. Ми ніби змовились, що це місце лише для Принцеси. Їй зараз важче, ніж будь-кому з нас, тому нехай буде так, як є.

Адвокатка Юлія і Петрович вже не усамітнювались. Зрозуміло, що їм вистачило

часу, щоби домовитись щодо подальшого плану дій для захисту Петровича. Що ж переливати з пустого в порожнє?

Я подумав, що не слід гаяти часу. Прокручував у голові цілі сторінки свого майбутнього роману про детектива Василя Васильовича. Не просто окремі слова, як зазвичай, а цілі фрази зринали всередині мене. Бракувало паперу і ручки, щоби все це випустити на волю. З нетерпінням чекав закінчення уроку, щоби піти додому і писати, писати, писати. Але якщо підганяєш час, він повзе повільніше.

Повторив складений недавно вірш. Залишився задоволений собою. Жодне слово не довелося видобувати з пам'яті.

Нарешті мої муки закінчилися. Пролунав довгожданий дзвінок. Коли я кажу лише про мої муки, то це дійсно так. За моїми спостереженнями всі інші з нашої команди спокійно перенесли ці сорок п'ять хвилин. Можливо, всередині них щось і бурлило, але принаймні назовні я нічого не побачив, тоді як на мене почергово дивилися то Петрович, то адвокатка Юлія, а інколи й Принцеса спрямовувала погляд у мій бік, хоча я не впевнений, що вона бачила мене.

Вже учні повибігали з класу, а дружини не було. Я стурбовано глянув на адвокатку Юлію. Мовляв, ти ж охоронниця, роби щось. Але вона, здавалося, не помічала моєї тривоги. Невже убивця заचाївся в класі й зробив свою чорну справу? Що йому учні чи другий поверх школи? Можемо тут хоч до ранку стояти і нічого не знатимемо, якщо не заглянемо до середини. Мабуть, адвокатка Юлія щось таки та й зчитала з мого обличчя, бо легенько привідкрила двері, але тут же їх зачинила. "Заповнює журнал", – сказала пошепки, ніби боялася збити з ритму дружину. Ми ледь почули її слова, бо гармидер у школі був ще той. Здається, коли я навчався, ми так не кричали й не гасали коридорами. Нам усім довелося притиснутися до стіни, щоб не бути збитими якимось аж занадто швидким учнем. Мені здалося, що лише Принцеса з цікавістю спостерігала за тим, що відбувається на перерві. Ледь помітна усмішка з'явилася на її обличчі. Що ж, вона була наймолодшою серед усіх нас, шкільні роки майже не вивітрились із її пам'яті, так що є чудове підґрунтя для спогадів.

Всі здивилися на хлопчика десь з п'ятого чи шостого класу, який бігав з одного кінця коридору до другого, уміло маневруючи між тими, хто йшов, жодного разу не наштовхнувшись ні на кого. Можливо, він уявляв себе водієм автомобіля, який долає перепони на своєму шляху. До нас, глядачів, йому було байдуже. Малий уважно дивився на дорогу, тобто на простір у коридорі, який був перед ним, щоби не зробити аварію, тобто не наскочити на когось.

Він був якраз біля нас, коли двері відчинились і з журналом поперед себе, ніби захищаючись від убивці, що міг чатувати в коридорі, вийшла дружина. Вона була серйозною і зосередженою. А ми розсміялись, бо школяр різко загальмував, побачивши строгу вчительку, і вже йшов, а не біг. Звісно, дружина не зрозуміла причини нашого сміху, а я подумав, що вона справді хотіла захиститися класним журналом, якби убивця був тут. Що ж, це було сумно. З іншого боку, нехай буде завжди насторожі, ніж має впасти невинною жертвою безжалісного маніяка.

Дружина пішла в учительську одягнутись. Ми – за нею, адвокатка Юлія біля неї. Справді виходило, що вона охоронниця, а не лише грає цю роль. Так було й тоді, коли ми йшли додому. Звісно, Принцеса була посередині, між мною і Петровичем. Я доволі часто озирався, щоби вбивця не підбіг ззаду зі своїм клятим шприцом. Це зараз ви можете назвати хворобливим проявом не знати чого, і я з вами погоджусь на всі сто відсотків, але тоді я думав саме так, і був таким. То чого ж маю щось приховувати? Якби ми були чесними хоча би перед собою, то, мабуть, могли б уникнути багатьох помилок у своєму житті.

Адвокатка Юлія про щось розмовляла з моєю дружиною. Мені дуже хотілося почути бодай словечко, але вітер був не на моєму боці, а жінки говорили доволі тихо, ніби справді хотіли засекретити все від інших. При цьому вони були дуже серйозними. Так буває, коли справді розмовляєш про щось дуже важливе.

30

Ось і наш будинок. Підходимо до під'їзду, зупиняємося. Адвокатка Юлія йде всередину і незабаром виходить. Все чисто. Мене не покидало відчуття, що я дивлюся низькопробний детективчик.

Підіймаємося по сходах. Адвокатка Юлія йде попереду моєї дружини, ніби охороняючи її від убивці, що міг іти згори, а ми надійно прикриваємо пані вчительку зі спини. То Нишпорка дав наказ своїй напарниці охороняти лише мою половинку? Можливо, розумів, що за Принцесою є кому дивитись, маючи на увазі Петровича і мене. Щодо нас, то порятунок потопельників – справа рук і ніг самих потопельників.

У квартирі адвокатка Юлія довго не затримується. Вона змовницьки дивиться на дружину і каже нам, непосвяченим, що сьогодні їй чоловіку тридцять років, їй треба додому, аби дещо приготувати, а увечері вона всіх нас чекає у себе. Ми заплескали в долоні. Чи не вперше за цей час я побачив радісну усмішку на устах у Принцеси. А собі подумав, чи справді про день народження чоловіка адвокатка Юлія розмовляла з моєю дружиною. Все-таки, як на мене, тема їхньої розмови мала бути іншою.

Адвокатка Юлія пішла, а дружина з Принцесою стали господарювати на кухні, обіцяючи нагодувати нас чимось смачненьким. Я не впізнавав Принцесу. Після звістки про день народження чоловіка адвокатки Юлії вона явно повеселішала, бігала туди-сюди, а з кухні долинав їй ніжний голосочок. Все-таки жіноча натура завжди залишатиметься незбагненою для чоловіків. Вчора вбили людину, яка захистила її від смерті, а сьогодні, здається, Принцеса вже забула про це. Принаймні загнала свій біль так глибоко всередину, що ніхто навіть не здогадується про його існування.

Прорвало і Петровича. В мені він знайшов вдячного співрозмовника. Я й не намагався вставити слово, розуміючи, що йому треба виговоритися, не таїти в собі те, що побачив на дачі. Втім, Петрович майже не повертався до вбивства школярика, хоча відчувалося, що це його болить. Розмовами на інші теми він намагався відігнати ці тривожні видіння. Саме так я розумів Петровича тоді. Й не помилився, бо згодом те саме він сказав мені. Я ж, зі свого боку, не хизувався своєю мудрістю й здатністю заглянути йому в душу. Просто нічого не говорив з цього приводу, а записував у

заповітний блокнот вірш, придуманий у школі. Все-таки пам'ять у мене добра: не забув жодного словечка.

Поки жінки готували обід, Петрович давав волю своїм філософським роздумам. Я вже казав, що його теорія пізнання людини під час парастасів і похоронів потребувала саме філософського, а не якогось іншого обґрунтування. Петрович, можливо, не усвідомлюючи цього, підходив до своєї філософської теорії з наукової точки зору. Не вистачало ще розбити дисертацію, яка явно тягнула на докторську, минаючи кандидатську, на розділи й дати посилання на джерела цитування після кожного з них. Втім, таких джерел було би дуже мало, якби вони взагалі були. Справа в тім, що філософська теорія Петровича базувалася на ньому самому, на його життєвому досвіді, була самобутньою й просто не могла спиратися на чиєсь інше вчення, хоча кожна людина має свою філософію життя, відмінну від усіх інших, але, мабуть, просто не здатна оформити це в словах. Ось і я не раз задумувався, все глибше занурюючись у філософію буття Петровича, а в чому для мене полягає сенс життя, адже я дивлюсь на все навколо себе зовсім іншими очима, ніж він, просто не можу цього виразити. Петрович для мене поставав недосяжною величиною, бо лише той, хто сформулює власну філософію життя, достойний стояти на вершині людського буття.

Петрович бідкався, що давно не був на парастасах і похоронах. Він зізнався мені, притишуючи голос, щоби донька і моя дружина цього не почули, що в зв'язку з цим відчуває себе ущербно, взагалі не усвідомлює себе людиною, ніби щось назавжди втратив. Подібне відчуття у нього було тоді, коли померла дружина. Це, мабуть, був єдиний випадок у його житті, коли він не пізнав її сутності на парастасі й похороні. Він і за життя не дуже добре розумів дружину. А тепер постійно з ним живе оте нерозуміння своєї половинки. Петрович відчував, що так і не осягне сенсу буття дружини до кінця свого життя. І це тим більш болюче, що інших людей він же пізнавав, нехай уже після їхньої смерті, коли не можна нічого змінити у стосунках з ними. Звичайно, мова йшла про тих, кого він знав. Але у нього складалося враження, що добре знав і тих, з ким ніколи не зіштовхувався в своєму житті. Саме філософська теорія парастасів і похоронів, винайдена ним і випробувана на самому собі, дозволяла йому прийти до таких висновків.

31

Дуже швидко з кухні запахло чимось смачненьким. Я дуже добре знав свою дружину, щоби ризикнути заглянути туди й запитати, що ж вона готує. Петрович пішов у розвідку, але повернувся ні з чим. Принцеса м'яко, але наполегливо випровадила його, сказавши, що всьому свій час. Петрович ухопився за цю її філософську фразу і продовжував розвивати думку в тому ж напрямку. Мовляв, усьому свій час. Якщо ти вчасно не пізнав людину, то тобі вже ніколи не вдасться це зробити. Задумався – і зробив геніальний реверанс на свою адресу. І лише моя теорія парастасів і похоронів, філософствував Петрович, дозволяє неможливе зробити реальним, коли пізнаєш сутність людини вже після її смерті. До цього я якось не помічав хвалькуватості в Петровичу. Тепер починав розуміти, що він звичайна людина, зі своїми помилками і

падіннями. Це аж ніяк не заперечувало його геніальності. Бо, зрештою, генієм є той, хто на звичні речі дивиться особливим поглядом і вміє в них побачити те, що приховане від інших. До геніальних відкриттів належала і філософська теорія Петровича про пізнання людини завдяки парастасам і похоронам.

Я слухав його базікання, яке видавалося глибокими філософськими думками, але паралельно починав думати про своє. Натхнення, навіяне адвокаткою Юлією, поволі випаровувалось, і я вже не був упевненим, що саме так має розвиватись розповідь у моєму романі про детектива Василя Васильовича. Тобто події відбуватимуться так, як це відбулось у моїй голові після спалаху натхнення, даного адвокаткою Юлією, але ось убивця тепер був не таким переконливим, як ще вчора, а тим більше позавчора. Виглядало на те, що це просто випадкова людина, яку я витягнув із запасників своєї пам'яті. Це міг бути хто-небудь інший, і жодного збою в логіці подій читач, мабуть, і не помітив би. Проте кожний художній твір має свою внутрішню філософію, закладену автором, і читач відчуває фальш, якщо вигулькують ріжки і ніжки якогось стороннього вчення, що належить іншим письменникам. Можна щось вкрати, але філософію власного буття не зміниш і не приховаєш.

Дівчата покликали нас на кухню, але відчуття, що споживатимеш щось смачненьке, вже вивітрилося. Я бачив, що Принцеса, а особливо дружина невдоволені моїм кислим виглядом, але нічого не міг вдіяти з собою. Натомість Петрович наминав і постійно хвалив приготоване, ніби й справді нічого подібного ніколи не їв. Я вловив фальш у його словах, було неприємно, хотілося струснути всіх якоюсь різкою фразою, аби поводили себе природно. Ну, так як я в даній ситуації. Але розумів, що це буде несправедливо стосовно моїх друзів. А якщо є несправедливість, то правда вже нікому не потрібна. Я пішов їхньою стежкою. Став посміхатись, хоча відчував власну нещирість, говорив якісь слова, які мали видатися приємними Принцесі та моїй дружині, розумів, що б'ю мимо цілі, але вже не міг стриматися. Потім знайшов собі виправдання, що це все з нервів, бо той клятий невідомий убивця сидів у печінках. Я вже не був упевнений, чи зміниться наше життя навіть тоді, коли маніяка знайдуть. Здавалося, ми вже так перебудували внутрішньо наше життя, що не мало абсолютно жодного значення, чи продовжуватиме він убивати, чи нарешті його зупинять. Мабуть, я все-таки дав зрозуміти нашій команді смертників, що за будь-яких обставин не слід лукавити бодай перед собою, якщо ми хочемо зберегти єдність. Можливо, убивця тільки й чекає на нашу розрізненість, щоби прибрати одного за одним. Втім, мабуть, я знову щось нафантазував у своїй бідній голівоньці, коли увірував у власну всесильність, дивуючись тому, що всі, мов за командою, замовкли і втупились у свої тарілки.

Потім з'ясувалося, що нам з Петровичем нема місця у квартирі. Якщо ми були у великій кімнаті й дивилися телевизор, то приходили дружина з Принцесою і давали нам зрозуміти, що їм треба уступити місце. Тільки-но ми збиралися пити чай на кухні, там з'являлися Принцеса з дружиною, і ми рятувалися втечею до спальні, бо телевизор не був вимкнений, і було зрозуміло, що зараз жіноча частина нашої команди знову

з'явиться у великій кімнаті. У спальні теж почували себе незатишно. Я намагався сісти за комп'ютер і бодай щось надрукувати з того, що написав напередодні, однак мені ставало шкода Петровича, який сидів на кріслі й у буквальному розумінні цього слова дивився на стелю, вишукуючи там тріщинки. Рахував він їхню кількість чи що? Я відмовлявся від своєї дурної затії, намагався розговорити Петровича, але він, здається, не реагував на мене. Розумієте, взагалі не реагував. Тобто я задавав, наприклад, якесь запитання, а він мовчав, і його навіть всередині не крутило, що так принаймні некультурно. Мабуть, я мав його зрозуміти і вибачити все, що він накоїв чи ще може натворити. А чому мене ніхто не хоче зрозуміти і наперед не вибачити мені мої справжні й удавані гріхи? Зрештою, я теж замовк і вслід за Петровичем став дивитися на стелю. Цікаве заняття, скажу я вам. Ніколи не думав, що можу знайти так багато тріщинок. Звідки вони взялися? Добре, що дружина цього не зауважила, а то би вже давно затіяла ремонт. Однією спальнею не обійшлось би.

Час повз черепахою. Я постійно дивився на годинник. Мені здалося, що завмерла навіть секундна стрілка. А то й іде назад. Петрович, досконало вивчивши стелю, вже дивився у вікно. Дуже я хотів би знати, що він думає в цю мить. Погляд у нього був зосереджений, ніби Петрович у голові розв'язував якусь глобальну проблему. Може, так було і насправді, бо будь-яка людина за природою своєю є мислителем, але не кожен хоче зізнаватися в цьому. Можливо, проблеми, над розв'язанням яких працює наш мозок, комусь можуть видатися дріб'язковими, але з такої мізерності зусиль окремо взятої людини складається потужна сила думки людства. Чи не все це, взате разом, ми й називаємо Богом? Звичайно, здалося би подібні фрази, якщо не вийде розшифрувати думку слово в слово, записати зараз для нового роману про детектива Василя Васильовича, але про подібне я не міг навіть мріяти. Мій літературний герой час від часу теж вдавався до філософських роздумів, коли я не знав, як далі маю продовжити сюжет. Це була гарна зачіпка, щоби відволікти читача, хоча, звичайно, я розумів, що не можна зловживати його терпінням. Але потім стало очевидним й інше: Василь Васильович явно вигравав на тлі інших літературних героїв саме завдяки своїм філософським роздумам, бо читач переконувався, що має справу не з тупим нишпоркою, а з людиною, якій не чужі високі матерії.

Знову я згадав про Нишпорку. Цікавий суб'єкт. Спочатку я подумав, що він справді усерйоз зайнявся нашою справою, а тепер, коли вона зайшла у глухий кут і ніхто не здогадується, хто насправді може бути вбивцею, пустив усе на самоплив. Мовляв, викручуйтеся самі, як знаєте, а мене не втягуйте в цю смертельну гру, бо хочу ще жити. Уже доволі швидко я переконався, що був не правий, звинувачуючи Нишпорку в тому, чого він не робив і про що навіть не думав, але в ту мить я був злий на колишнього капітана міліції, який навіть не зволив зателефонувати, чи живі ми ще, чи вже наші грішні душі летять у незвідані світи.

Мабуть, ми всі не відразу зрозуміли, що в двері хтось подзвонив. Це було дивно. Ніхто не смів нас тривожити – і це в'їлося в наші душі. Ми знаходимося під Дамоклевым

мечем смертельної небезпеки, тож будь-які втручання зовні просто неможливі. Життя навколо нас завмерло. Або його зовсім не існує, поки ми в небезпеці.

Цей дзвінок повертав нас до реалій, але водночас сплутав усі наші карти. Ми зрозуміли, що, залоскотані смертним присудом, вже не вміємо адекватно відповідати на виклики життя. Так і ось цей дзвінок у двері пролунав ніби з паралельного світу, в якому живуть за своїми правилами, невідомими нам, але ми повинні або ментально пристосуватися до них, або загинемо негайно. Був вибір: сидіти тихесенько, як мишки в нірці, біля якої чатує кіт, або діяти рішуче, надто рішуче, щоби показати, що ми нічого не боїмося і є мало не святими на цьому грішному світі.

Втім, завжди існує так звана золота середина, яка насправді є прихистком боягузливих. Принцеса і моя дружина намагалися не вдавати з себе переляканих, але прискочили до спальні, сподіваючись знайти у нас захист. Втім, у перші секунди несподіванки навряд чи хтось міг прийняти нормальне рішення.

По той бік барикад наполегливо подзвонили ще раз. Мабуть, це й вивело нас із заціпеніння. Першим прокинувся Петрович. Він зробив декілька кроків у напрямку до вхідних дверей, але не відчувши підтримки за спиною, зупинився. Дружина з докором глянула на мене. Мовляв, що ж ти? Принцеса була занадто переляканою, аби взагалі реагувати на те, що відбувається.

Поволі я брав ініціативу в свої руки. Звісно, господар квартири. Але розуміння цього прийде значно пізніше, а зараз невідома сила підштовхувала мене до вхідних дверей, я піддався їй і біля очка опинився швидше, ніж Петрович.

По той бік барикад була жінка. Якщо ти постійно думаєш, що вбивця – чоловік, то страх мав би відпустити тебе. Він так і зробив, але не настільки, щоби я міг діяти більш рішуче. І лише коли невідома задзвонила втретє, я прийшов до тями. Ще не зовсім, звичайно, але достатньо, щоби починати діяти. Мозок блискавично видавав результати моїх майбутніх імовірних дій, і все зводилося до негативного результату: не відчиняй двері. Це виглядало смішно. Звичайно, ми завжди боїмося там, де треба сміятись, але що поробиш з дурнуватою людською породою. Такими ми вже є, і до самої смерті нас ніщо не змінить.

Я відчував, що Петрович напружено дивиться на мене, очікуючи хоча би чогось. Але що я йому міг сказати? Що треба відчиняти двері, бо там жінка, а не наш убивця, але я ніяк не можу наважитися на цей крок? У таких ситуаціях радитися з кимось – собі ж дорожче. Або роби все сам – або вступиш, дай місце сильнішому і мужнішому. Мабуть, я би передав керівництво Петровичу, визнавши власні мізерність і нікчемність, якби дружина не запитала в мене, хто там. Все перевернулося в моїй душі, і для прийняття рішення Петрович виявився зайвим.

Я рішуче відчинив двері, відступивши, однак, завбачливо на крок, і Петрович мимоволі зробив те ж саме. Переді мною стояла дружина високого молодика атлетичної будови тіла у всій своїй красі. Я ж недаремно залицявся до неї на похороні Якова Марковича Зінгера, але тепер її краса сягала вже космічних висот. Дивні

аромати струменіли від неї, і я відчув, що цей запах духів зовсім недавно приємно лоскотав мені ніздрі, коли я приїхав на дачу після вбивства школярика. Але це все були миттєві гальмівні процеси, які не мали до справи жодного стосунку, бо вся моя увага була прикута до цієї неземної красуні. Я би не зміг дати жодної відповіді на запитання, чому вона прийшла до нас, навіть якби мені запропонували декілька варіантів, як це буває під час тестування, але її космічна краса починала зводити з розуму. А ще в суміші з цим диким букетом неймовірних парфумів справді можна було збожеволіти.

Мені здалося, що й дружина високого молодика атлетичної будови тіла була трохи заскочена моєю з'явою на порозі власної квартири. А кого вона хотіла побачити? Чи зараз вдаватиме, що помилилась адресою? Значно пізніше я розтлумачив отой хижий вогник в її очах. Позаду мене стояв Петрович. Мабуть, красуня не сподівалася побачити саме його – та ще й у моїй квартирі. Втім, вона швидше орієнтувалась у ситуації, ніж я. Мабуть, не лише тому, що була набагато молодшою. Можливо, належала до того типу людей, у яких гальмівний процес від несподіванок є значно меншим і коротшим, ніж в інших.

Дружина високого молодика атлетичної будови тіла постала у всій своїй красі. Звичайно, чоловіки найперше звертають увагу на груди і ноги жінки. З цим у неї все було гаразд. Груди не малі, але й не завеликі, щоби не налякати чоловіка своєю масивністю. Ноги хоча й не росли від вух, але виявились доволі стрункими, так що можна було хоч зараз вдовольняти свої еротичні фантазії. І, звичайно, обличчя. Це третій незмінний компонент, на який найперше скеровують свою увагу чоловіки. Не можна сказати, що дружина високого молодика атлетичної будови тіла була красунею, але в ній, без сумніву, була якась родзинка, яка притягувала осіб протилежної статі. Притягнула і нас з Петровичем, бо ми стояли з роззявленими ротами у буквальному розумінні цього слова. Страх давно минув, тепер була розгубленість, бо не знали, що маємо робити з цією красунею. Ні, звичайно, якби в спальні не забарикадувалися моя дружина і Принцеса, у нас для початку вистачило би компліментів на адресу красуні, а там вже як карта ляже. Судячи з того, як Петрович спілкувався з адвокаткою Юлею у мене на дачі, в нього був більший досвід, але й я, повірте, не пас би задніх. А так жінки переплутали нам всі карти, хоча, з іншого боку, не було й права на відступ.

Лише декілька секунд минуло відтоді, коли я відчинив двері й дружина високого молодика атлетичної будови тіла з'явилася на порозі моєї квартири, а ситуація докорінно змінилася на її користь. Красуня миттєво позбулася власної розгубленості, а, зауваживши нашу, пішла в атаку. З'ясувалося, що вона хоче бачити мою дружину, щоби поговорити з нею, але коли вже тут є я й Петрович, то і нам слід вислухати те, що вона скаже. Можна було подумати, що я міг залишити дружину саму вдома, але, мабуть, красуня, якій я симпатизував на похороні Якова Марковича Зінгера і яка сама клеїлася до мене, виклавши груденята мені на спину, коли я сидів за столом, не взяла до уваги цей факт. Що ж, їй смертельна небезпека не загрожувала, бо хоча чоловік і посягнув на життя декількох людей, навряд чи зміг би впорснути смертельну ін'єкцію зі шприца в ніжну шкіру своєї дружини, навіть якщо взяти до уваги, що шалено

ревнував її.

Вона змусила мене навіть почервоніти, запитавши, скільки ще триматиму її на порозі. Звісно, я галантно запросив її увійти, поступившись місцем. Петрович вже був поруч зі мною, бо і не збирався, як я зрозумів, здавати позиції, а хотів бути ближче до красуні. Але всі наші плани полетіли шкереберть, коли в коридорі з'явилася моя дружина. З-за її спини виглядала Принцеса.

Коли дружина високого молодика атлетичної будови тіла побачила ще й доньку Петровича у чесній компанії, то розсміялась. Щоправда, мені здалося, що сміх цей був дещо штучний і нервовий, як буває, коли щось йде не за твоїм планом. Але ви би вже мали звикнути до того, що я письменник, а тому в кожному бачу свого потенційного літературного героя й дофантазовую за живих людей те, що могли би зробити книжкові чоловічки. Красуня сказала щось на кшталт того, що ми всі зібралися в одному місці, а тому нам сам Лихий не страшний. Це не викликало жодного ентузіазму з нашого боку, ніхто не розсміявся їй у відповідь, хоча істина була очевидною, а мені здалося, що Лихого дружина високого молодика атлетичної будови тіла назвала з повагою і вже точно з великої літери.

Моя ж дружина, гідно оцінивши ситуацію й побачивши мої та Петровича вибалушені від здивування красою цієї жінки очі, взяла команду в свої руки. Ми були ганебно відтіснені на другий, а то й на третій, якщо не десятий план. Судячи з поведінки моєї дружини, вже навіть не можна було мріяти про те, щоб відвоювати втрачені позиції.

35

Не відразу ми зрозуміли, чому до нас завітала дружина високого молодика атлетичної будови тіла. Чи то вона спочатку мала іншу мету візиту, чи, побачивши нашу дружну команду разом, на що явно не сподівалася, не могла відразу сформулювати головну думку, але все-таки до наших бідних голівоньок починало доходити, що красуня прийшла просити вибачення за свого чоловіка, який приніс стільки прикростей. Єдине, що з усього пам'ятаю, так це пильний погляд дружини. О, я вже його вивчив за ці декілька десятиліть спільного життя. Моя половинка не вірила в те, що каже дружина високого молодика атлетичної будови тіла. Та й сама красуня, мабуть, починала усвідомлювати, що верзе щось не те, а її знаходження тут – прикра помилка.

Мені здалося, що я залишився для неї єдиною рятівною соломинкою. Всі надії тепер були на мене. Дружина високого молодика атлетичної будови тіла благально дивилася в мій бік, охоплюючи територію позаду мене, ніби сигналізувала, що виконає будь-яке моє прохання – але потім, а зараз я повинен виручити її. В чому полягало це спасіння, я не розумів. До того ж, мене збивав з пантелику запах її парфумів. Він видавався ворожим і не сприяв тому, аби я подав красуні руку допомоги. Цей запах точно був із дачі, я згадав його, коли стояв біля трупа школярика. Коли я в компанії, де одночасно декілька людей говорять, мені важко зосередитись. Виглядало на те, що лише коли ми полягаємо спати, я зможу нормально помислити, звідки на дачі взявся

цей запах, якщо дружини високого молодика атлетичної будови тіла там не було. А зараз він мене дурманив. Здавалося, ніби я пливу в невагомості, хоча білого поняття не мав, що це насправді таке.

Ми сиділи на кухні й пили каву. Ми – це я, дружина, Петрович і красуня. Принцеса сказала, що в неї болить голова, і пішла в спальню. Я думаю, що для неї просто не було місця за столом, хоча я міг би принести крісло з великої кімнати, щоби Принцеса десь примостилася.

В один голос ми запевняли дружину високого молодика атлетичної будови тіла, що вона не винна в тому, що її чоловік убивав людей. Тим більше зараз з'явився ще один маніяк, якого незабаром упіймають. Остання фраза належала мені. Я не знаю, чому її вимовив. Мабуть, з метою заспокоїти присутніх і насамперед самого себе, що все так і буде, бо невизначеність починала дратувати. А коли дратуєшся, не зможеш прийняти вірні рішення, які можуть бути виваженими у даній ситуації.

Коли я це сказав, мені здалося, що красуня іронічно глянула на мене. Але цей вогник зухвалості в її очах тривав лише мить, а потім дружина високого молодика атлетичної будови тіла грайливо відвела погляд. Я зрозумів, що не виправдав довіри красуні, не підставив їй плече. Жінки не забувають подібного, коли чоловік щось міг зробити, а не зробив. Ти несподівано для себе стаєш її найлютішим ворогом, хоча, звісно, навіть не планував цього, а, навпаки, хотів наблизитися до її душі й, чого гріха таїти, тіла. Тепер дружина високого молодика атлетичної будови тіла дивилася на Петровича, який мав стати жертвою її любовних захцянок. Мабуть, за інших обставин усе було би саме так, а не інакше. Але Петрович зараз був заглиблений у себе. Я розумів, що він ще не відійшов від учорашньої трагедії. Зрештою, ми всі теж жили цим. Але є люди, які глибше за інших сприймають те, що відбувається навколо них. Вони, можливо, не показують цього назовні, заганняючи емоції вглиб. Саме до таких людей належав і Петрович. Він навіть не дивився у бік красуні, ніби її взагалі не існувало на білому світі, мирно попивав каву. Його погляд був скерований у бік вікна, але я впевнений, що якби в ту мить запитали в Петровича, що він бачить, навряд чи отримали би відповідь.

36

Несподівано для всіх нас знову пролунав дзвінок у двері. Я побачив, як стрепенулася дружина високого молодика атлетичної будови тіла, ніби це прийшли не лише за її грішним тілом, але й хотіли випотрошити душу. Боязкий вогник на мить блиснув і в очах моєї дружини. Петрович теж з острахом подивився на мене. Та й у мені всередині все завмерло. Але випадало на те, що я мусив іти відчиняти двері. Петрович пересилив себе. Він затримався лише на мить, але все ж постав поруч, коли я вдивлявся у вічко.

Вгадайте з трьох разів, хто був по той бік барикад? Нишпорка! Не минуло й декількох століть, як він з'явився.

Коли я відчинив двері, вид у нього був похнюплений, ніби він справді відчував провину, що не знайшов можливості за весь цей час зателефонувати мені. Значно

пізніше я зрозумів, що помилявся, бо те, як дивився Нишпорка, символізувало зовсім інше. Але в ту мить я думав саме так.

Петрович готовий був кинутися мені на допомогу, якби той, кому я відчинив двері, намагався вколоти мене шприцом, але коли побачив Нишпорку, зм'як, став ніби меншим і навіть видувив із себе щось на зразок посмішки. Правда, вийшла вона дещо іронічною, і Петрович ще довго не міг позбутися її, ніби не спрацьовувало внутрішнє гальмо. Оцю його посмішку я ментально порівняв із витиснутою із тюбика зубною пастою, яку вже аж ніяк не заженеш назад, скільки би зусиль не приклав. А що мені ще залишалося робити в подібних ситуаціях? Голова працювала. Я вже казав, що кожную людину розглядаю як потенційного літературного героя, якого незабаром вставлю в черговий роман про детектива Василя Васильовича. Хоча останні події явно вибили мене з колії і я вже не був упевнений, що таки напишу окремий роман про Петровича, відмінний від усіх інших, створених мною, але ще за інерцією мислено програвав у голові сцени, спостерігаючи за його поведінкою. Інколи це були окремі слова, а доволі часто – й цілі фрази, які треба було негайно записати. Більшість із них я не записував, вони зникали із моєї пам'яті, і я розумів, що вже назавжди втратив їх. Так буває і з людьми, з якими не встиг поговорити про головне. А потім з'ясовується, що вже ніколи і не встигнеш, бо людина відійшла у кращі світи.

Нишпорка намагався бути веселим, але коли побачив дружину високого молодика атлетичної будови тіла, спохмурнів остаточно. Він кидав на неї злі погляди, ніби саме вона була винна у всіх нещастях, які звалилися на голови дрогославців. Мені було соромно за Нишпорку. Нещасній жінці й так дістається з усіх боків за вбивцю-чоловіка, який зумів утекти із психоневрологічного диспансеру, а тепер його знову упіймали. Я відчував, що катастрофічно запізнився рятувати красуню. Але вона вже цього не потребувала. Звертаючись виключно до дружини, дякувала їй за каву й казала, що вже має йти додому. Нас ніби не існувало не те що поруч з нею, а взагалі на білому світі. Або це був один з дієвих способів самозахисту, коли не повинен звертати уваги на інших, які несуть тобі потенційну загрозу, і зосереджуєшся на комусь одному, від кого такої загрози нема, а він сам зберігає до тебе лояльність. Такою жертвою для дружини високого молодика атлетичної будови тіла стала моя половинка.

Я помітив, з якою підозрою Нишпорка дивиться на сумочку красуні, ніби туди можна було запхати мініатюрну атомну бомбу. Та й дружина високого молодика атлетичної будови тіла помітила цей погляд колишнього капітана міліції. Вона притулила сумочку до себе. Було зрозуміло, що без бою її не віддасть. А Нишпорка й справді – принаймні в мене склалося таке враження – хотів відібрати цю сумочку, причому зробити це на очах чесної компанії (Принцеса вже підтягнулися зі спальні), але щось його стримувало.

Аж коли дружина високого молодика атлетичної будови тіла опинилася по той бік барикад, Нишпорка похмуро запитав, чого вона приходила. Питання ніби було адресоване всім, але зависло в повітрі, бо ніхто не брав на себе сміливість відповісти за

цю жінку. Ні, почули її слова виправдання за свого чоловіка, але складалося враження, що все-таки не могли зрозуміти, навіщо вона приходила, і чи справді метою її візиту були ось ці декілька слів.

А Нишпорка так само похмуро вже дивився на мене, ніби це я затіяв катавасію з дружиною високого молодика атлетичної будови тіла. Я щось сказав про її чоловіка і вибачення за його дії. Нишпорка хмикнув, даючи зрозуміти, що іншого від цієї жінки не очікував. Проте його розумний погляд крізь усіх нас свідчив про те, що він має щось інше на думці, яке зараз не піддається розшифруванню. Відтак глянув на мене, даючи зрозуміти, що має цікаву розмову. Хочете вірте – хочете ні, але я вже звик зчитувати думки Нишпорки з його обличчя. Можливо, це від детектива Василя Васильовича перейшла до мене його знаменита інтуїція. Не менш знаменитою вона була і в самого Нишпорки, про що Дрогославом гуляли легенди. Мовляв, досить йому було глянути на місце злочину – і вже вбивця знайдений. Звісно, мешканці нашого провінційного містечка значно перебільшували, але доля правди в цьому все ж була. Я сам переконався на власній шкірі. Тепер же виходило, що і Нишпорка, і детектив Василь Васильович, хоча й був лише літературним героєм, вигаданим мною персонажем, але двоє навіювали мені цю інтуїцію, що я відчував здатність використовувати її з практичною метою.

А Нишпорка, здається, забув про мене, бо навіть не дивився у мій бік, наказавши усім збиратись, адже зараз ми їдемо на день народження до чоловіка адвокатки Юлії. Це був саме наказ, а не нагадування чи навіть прохання: мовляв, як ви могли про таке забути? Про запрошення адвокатки Юлії на день народження її чоловіка ніхто не забув, але, мабуть, нам додатково був потрібен ще телефонний дзвінок від неї, аби ми нарешті не комизилися й відправилися святкувати. Зрештою, гальмувало нас ще й те, що потрібен був подарунок, хоча би найнікчемніший і суто символічний, бо не підеш з порожніми руками. А то наказ Нишпорки про день народження чоловіка адвокатки Юлії виглядав так, що ніби за нас усе вирішено, відмов бути не може, а з подарунком проблема теж розв'язана. І справді, Нишпорка сказав, що він має подарунок за нас усіх, це декілька пляшок правдивого закарпатського коньяку, який дуже подобається іменинникові. Моя дружина запротестувала й хотіла хоча би дати гроші за подарунок, але Нишпорка розсміявся, відповів, що правдивий закарпатський коньяк йому прислали з Ужгородського заводу, там працює його знайома, сам він не заплатив ні копійчки за товар. Усе це прозвучало неоднозначно, виходило, що у Нишпорки з тією ужгородською знайомою такі ж стосунки, як і з адвокаткою Юлією. Які самі? Вголос навряд чи хтось би міг це сказати. Ми почували себе незручно – але лиш до тієї пори, поки не змушені були збиратися на день народження.

Мені вивітрилося з голови, що Нишпорка мав сказати мені щось важливе про дружину високого молодика атлетичної будови тіла, бо я перехопив декілька зацікавлених поглядів Принцеси. Якби ж то вона дивилася на мене, а то ж поїдала очима колишнього капітана міліції. Ось такі вони, ці жінки. Вчора вбили її школярика,

я думав, що залишився єдиним чоловіком у житті Принцеси, а тут з'ясовується, що в мене з'явився конкурент. Я не очікував, що ревності ще мені притаманні, але вони, очевидно, дримали десь глибоко всередині, аби зараз вибігти на волю, коли виникла потреба. Ще й дружина підозріло дивиться на мене, ніби розуміє, що я ревную Принцесу до Нишпорки. Мабуть, я все це нафантазовував собі, неправильно тлумачачи слова й дії членів нашої команди. До того ж, Нишпорка не звертав жодної уваги на Принцесу, а я ще більше став ревнувати її до нього, бо побачив у подібних діях колишнього капітана міліції таємну гру з наївним сердечком доньки Петровича. Досвідчений Дон Жуан завойовував душу Принцеси. Так я думав у ту мить, тому чесно у всьому зізнаюсь.

І лише Петрович, здається, зберігав олімпійський спокій. А може, не бачив того, що привиділося мені. Іронічна посмішка танула на його обличчі. Якби я раніше не зауважив її, то зараз не зміг би здогадатись, що вона взагалі була.

Ми вийшли із квартири. Нишпорка був попереду, ніби охороняв нас усіх від імовірних несподіванок. Але чому "ніби", якщо так і було насправді? І лише надворі, озирнувшись навколо, він стишив ходу, пропускаючи вперед мою дружину, Петровича і Принцесу, а сам дуже швидко примостився біля мене і шепнув, щоби ніхто не чув: "Вона приходила вас убивати".

Звісно, для красного слівця я міг би вдати зараз із себе наївного і всім своїм виглядом показувати, що ніяк не можу второпати, про кого мова. Але мені не треба було сто разів втовкмачувати у макітру, що дружина високого молодика атлетичної будови тіла приходила нас убивати. В сумочці, яку так хотів оглянути Нишпорка, в неї містився шприц зі смертельною рідиною. Мабуть, вона не сподівалася побачити нас усіх разом. Могло бути й так, що ця жіночка хотіла прикінчити мене з дружиною, а черга для Петровича і Принцеси настала би пізніше. Всього цього я не сказав, але й так було зрозуміло, що до чого. Повернувши голову до Нишпорки, мовчки чекав подробиць, як йому вдалося вийти на слід убивці, якою тепер, з'ясовується, мала бути дружина високого молодика атлетичної будови тіла.

А Нишпорка ніби дражнив мене своїм мовчанням, хоча значно пізніше я зрозумів, що він мусив діяти саме так, а не інакше. Інформацію про дружину високого молодика атлетичної будови тіла, яка мала нас убити, він би й так передав мені, але зараз не можна було ризикувати душевним спокоєм інших, особливо Принцеси. А донька Петровича, мабуть, інтуїтивно відчула, що саме Нишпорка, а не я чи хтось інший, усіх порятує, тому й дивилася на нього, мовби на рятівника, а не просто як на чоловіка, що їй сподобався. Ці й подібні думки вихором пронеслися в моїй бідній голівоньці, аж поки я не почув від Нишпорки, що той з'їздив до адвоката з обласного центру і зумів добути з нього інформацію, що насправді всі маски виготовляла дружина високого молодика атлетичної будови тіла. Її чоловік теж навчився їх робити, але все одно прикінцеві операції, без чого маска й не була би власне маскою, у нього не виходили, тому дружина мала все доробляти. Нишпорка сказав, що логічно було припустити, ніби дружина високого молодика атлетичної будови тіла була не лише замовником й

організатором цієї низки вбивств, а й стала виконавцем, коли чоловіка запроторили до психушки. Виходило, що школярика на моїй дачі вбила саме вона. Так ось вони звідки ці запахи парфумів, що паморочили мені голову!

Звичайно, в мене було дуже багато питань до Нишпорки. Стосувалися вони не того, вірю я чи на вірю в те, що дружина високого молодика атлетичної будови тіла була вбивцею і хотіла вколоти нас смертельною ін'єкцією у власній квартирі. В цю версію я повірив відразу і міг би заприсягтися (щоправда, заднім числом), що теж підозрював цю жінку. Ми ж завжди стаємо сміливими у своїх судженнях і діях, коли істина відкривається нам у всій своїй красі. Проте зараз мене цікавило, чому прокуратура і поліція не втручаються, не заарештовують дружину високого молодика атлетичної будови тіла. Нишпорка, очевидно, як це вже було традиційно у нього, зчитав ці та подібні запитання на моєму обличчі й дав зрозуміти, що при нагоді відповість на них. А зараз це справді було неможливим, бо ми вже підходили до будинку, в якому жили адвокатка Юлія та її чоловік.

39

Під під'їздом стояла машина Нишпорки. Він відчинив її і витягнув чотири пляшки правдивого закарпатського коньяку і дав по пляшці мені, дружині, Петровичу та Принцесі. Ми запротестували, бо виходило, що прийдемо з подарунками, а Нишпорка – ні, але він швидко заспокоїв нас, сказавши, що давно товаришує з чоловіком адвокатки Юлії, так що на подібні заходи може йти навіть з порожніми руками – і його ніхто не прожене.

Адвокатка Юлія з чоловіком жили на другому поверсі. Мабуть, вони бачили нашу чесну компанію з вікна, бо коли ми опинилися на майданчику і ще ніхто не натиснув на гудзик дзвінка, двері відчинилися.

Спочатку я подумав, що адвокатка Юлія є донькою цього чоловіка. Вона була дуже схожою на нього. Саме вона на нього, а не він на неї, бо чоловік виглядав старшим від адвокатки Юлії років на двадцять. Потім з'ясувалося, що всього на сім, але він був нижчим від неї на півтори голови і мав добряче пивне пузо. Все це зістарило його, так що я був недалеко від істини, бо вже за святковим столом чоловік адвокатки Юлії казав, що їх часто називають саме батьком і донькою, а йому самому подобається кликати дружину донечкою. Він смішно клав голову на її груди, а вона цілувала його в лису маківку, залишаючи на ній сліди губної помади. Чоловік адвокатки Юлії вже знав усі ці фокуси, а тому неодмінно витирав маківку серветкою.

За столом було весело. Мабуть, не лише я, а й усі забули, що є потенційними жертвами дружини високого молодика атлетичної будови тіла, бо святкували на славу. Ну, точніше, про вбивцю знали лише я і Нишпорка, але все одно всі гарно веселилися, ніби жодних небезпек не було поруч.

Нишпорка таки сказав мені на балконі, куди вийшов перекурити, бо я не бавився в тютюнові ігри, що поліція і прокуратура розглядали можливість провести повторний обшук у квартирі дружини високого молодика атлетичної будови тіла, але в останній момент дали задній хід. Нишпорка ж був переконаний, що там можна було знайти ще

декілька подібних масок, вилучених під час попереднього обшуку. Більше того, могли натрапити й на шприци зі смертельною речовиною в них, і тоді б дружину високого молодика атлетичної будови тіла приперли в кут. Він розводив руками, бо не знав, як вони мають намір тепер ловити убивцю. Чекатимуть, поки вона пришиє когось із нас?

40

За нами давно спостерігала Принцеса. Нишпорка теж це помітив і лукаво глянув на мене. Мовляв, старий, ти даєш, ото яка гарна дівчина пропадає за тобою. Але все виявилось з точністю до навпаки. Коли ми зайшли із балкону до квартири, Принцеса запросила до танцю Нишпорку. Він винувато подивився на мене: мовляв, вибач, старий, нічого не вдієш.

Петрович танцював з адвокаткою Юлією – щоправда, аж занадто скромно, на піонерській відстані, не те що на дачі.

Я присів до столу. Чоловік адвокатки Юлії намагався запросити до танцю мою дружину, але з того нічого не вийшло. Довелося нам випити по маленькій чарчині правдивого закарпатського коньяку – і дружина сміялась, слухаючи цікаві оповідки чоловіка адвокатки Юлії, а на мене не звертала жодної уваги. Пий собі, чоловіче, якщо маєш кінське здоров'я. Настрій у мене був препаскудний, бо ніхто з присутніх тут жінок не звертав на мене уваги, а мікроскопічні дози правдивого закарпатського коньяку не дозволяли веселитись уповні. До того ж, я думав про дружину високого молодика атлетичної будови тіла, яка могла нас вбити, а прокуратура з поліцією й не збираються її заарештувати. Знову доводиться самому захищати власне життя.

І ось саме зараз, коли я сидів за столом і цідив крізь зуби правдивий закарпатський коньяк, у мені зріло щось дивне. Воно йшло зсередини, і я ще не міг сказати про нього словами. Проте можу заприсягтися, що подібні відчуття зріли всередині кожного, хто знаходився в цій кімнаті. Я ще не знав про це, але потім, коли розмовляв з моїми друзями по нещастю, неодмінно чув від них про народження подібних відчуттів саме в той момент. Мабуть, містичне повсякчас присутнє в нашому житті, хоча ми мало звертаємо на нього увагу. Точніше, не здогадуємося про його існування. Відчуваємо дискомфорт, внутрішній і навіть зовнішній, ніби якесь стороннє тіло не дає нам нормально жити. Ми не бачимо його, навіть не можемо відчутти на дотик, але десь усередині глибоко переконані в існуванні чогось незвичного для нас. Це не душа, бо, мабуть, як вона вилітає із нашого тіла, ми відчуваємо в останню мить життя. І душа – це ми, те, що вже не потрібне на грішній землі, але неодмінно згодиться в космічних висотах, недосяжних людській уяві.

Втім, доволі швидко це містично-космічне матеріалізувалося в школярика, в розуміння, що його нема і вже ніколи не буде. Якось раптом припинилися танці на півмелодії, хоча ніхто не давав жодної команди. Всі відчували себе винуватими, але не змогли би назвати, в чому власне полягала їхня вина. Містичний дух школярика знайшов нас і змусив присоромити. Ми танцюємо, ніби нічого не сталося, а чоловіка нема на білому світі. І доволі швидко усе так помінялося в нашому житті, що пам'ять про школярика вивітрилася. Ну, добре ми, але Принцеса. Якими б не були в неї

почуття до школярика, чи їх взагалі не було, як думав я, але ж він врятував їй життя, і ніхто не напоумив доньку Петровича, що принаймні непристойно танцювати, коли його душа ще не покинула землю. Мабуть, не слід нас звинувачувати в недодержанні християнських традицій чи кидати інші звинувачення. Людина віруюча поводить себе так, як має бути. Вирішальну роль відіграють внутрішні мотиви, закладені раніше, і не слід трактувати зовнішні прояви як порушення загальнолюдських правил. Головне, щоби твоє внутрішнє єство жило в гармонії з Природою, обов'язково з великої літери.

41

На Принцесу було важко дивитися. Мені здалося, що не лише я, а й всі присутні з іронічною посмішкою інквізитора спостерігали за її муками. Хто-хто, а вона перша повинна була віддати шану своєму захисникові. І справа не в цьому злочасному танці, хоча в ньому теж, а в тому, що внутрішньо Принцеса не відчувала ось цієї вдячності школярику за врятоване своє життя. Мені думалося, що не лише я, а й усі присутні доволі прозоро розуміли це і намагалися вдягнути маску, щоб і їх не звинуватили в байдужості. А ми за своєю суттю й були такими – байдужими і відстороненими від інших людських життів, до яких нам, за великим рахунком, нема жодного діла.

Не можу точно вам сказати, як довго тривала тиша, викликана масованою атакою з потойбічного світу. Можливо, і час в ту мить зупинився, бо кожний сигнал звідти гальмує наш поступ, як би ми не опирались чи не намагалися щось сказати, аби виправдати свою ницість.

Але вже наступної миті пролунав дзвінок у мобільному телефоні Принцеси. Мабуть, вибило незнайомий номер, бо вона безпорадно подивилася на мене. Ось так завжди. Коли все нормально, я Принцесі не потрібен і вона навіть не дивиться в мій бік. А коли виникають труднощі, шукає в мене якщо не фізичної, то моральної підтримки. Я не ремствував з цього приводу. Ба, більше! Подібні сигнали з боку Принцеси тішили моє самолюбство, доводили мені самому, що я єдиний чоловік в її житті. Цього не треба було розшифровувати, бо лише ми двоє розуміли, що насправді означає цей вислів. До нашої таємниці іншим було зась.

З'ясувалося, що телефонувала мама школярика, яка повідомила, що завтра об одинадцятій похорон. Всі витягнули шиї, намагаючись зрозуміти, що відбувається по той бік барикад. Але поки Принцеса сама не сказала про це, жодна з версій, яка встигла народитися в наших бідних голівоньках, уже не мала права на життя. До кінця цього і наступного дня ми перебували ніби у стані невагомості. Не знаю, можливо це було масове підвищення тиску, але я думаю, що все набагато простіше. Школярик з тамтого світу оберігав нас від чогось важчого і гіршого в нашому житті. Здавалося, він не гнівався, що ми так швидко забули про нього і навіть наважилися танцювати на дні народження. Він ніби давав нам знати, що на дні народження саме п'ють, їдять, веселяться, танцюють. Складалося враження, що він враз помудрішав і з розумінням ставиться до таких метаморфоз в людських організмах. Бо хоч людина і назвала себе розумною, проте інстинкт самозбереження все-таки є ключовим у її розвитку. Смерть і похорони принижують людину, гальмують її розвиток. Натомість щось подібне на дні

народження дозволяє їй вижити у цьому непевному світі, дає можливість не зійти з розуму раніше часу, запрограмованого Богом.

42

Звісно, про дальше святкування дня народження чоловіка адвокатки Юлії вже не могло бути й мови. Здається, ми навіть на коня не випили, й новонароджений з дружиною з розумінням поставилися до цього.

Нишпорка відпровадив нас до самої квартири, сказавши, що завтра десь о восьмій ранку заїде за нами, щоби разом добратися на похорон школярика до обласного центру. Мабуть, ніхто й слова не вимовив. Він, я так думаю, сприйняв це як мовчазну згоду. Ми й не помітили, коли Нишпорка пішов, хоча я точно пам'ятаю, що він ще тривалий час перебував у нашій квартирі.

Складалося враження, що саме тут і зараз, а не в обласному центрі, поселився мрець. Ним могли бути я, дружина, Петрович або Принцеса. Це було недалеко від істини, бо всі або ходили навшпиньки, не промовляючи ні слова, або лежали, як Принцеса, а потім і моя дружина. За мовчазною згодою, телевізора теж ніхто не вмикав. Залишалося ще зупинити годинники на стінах у великій кімнаті й кухні і завішати матерією дзеркало в коридорі.

Я ж подумав, чому не завішують дзеркала у ванній, коли хтось вмирає. Мені декілька разів доводилося за цим спостерігати. Інші дзеркала завішують, а це залишається недоторканим, немов народний депутат України. Пояснити цього я не міг, а запитувати в когось не доводилося, ніби мова йшла про заборонену для розмови тему.

До вечора було ще далеченько, і ми відверто нудилися. Принаймні я з Петровичем. Нарешті кожний знайшов собі заняття. Петрович взяв із книжкової полиці роман "Страшні люди", автора не пам'ятаю, а я – свій зошит, який уже до половини списав. Звичайно, це був новий роман про детектива Василя Васильовича. Петрович читав у великій кімнаті, а я примостився на кухні. Думав, що нічого не вдасться написати, але якось поволі пішло, а потім я розкочегарився, не помічаючи нікого й нічого навколо.

43

"Осінь того року виявилася ранньою. Вже на початку вересня задощило і повіяло холодами, натякаючи на близьку зиму.

Василь Васильович сидів у теплій квартирі в роздумах. Дружина вже знала, що коли він такий задуманий, то краще піти до сусідки і не заважати. Робила вона це вчасно, коли геніальні думки починали вити собі гніздечко в його бідній голівоньці. І поверталася додому тоді, коли версія викристалізовувалась і залишалося лише брати злочинця на гарячому. Мабуть, це не було випадковим, бо взагалі нема нічого випадкового на цьому світі. Можливо, в неї спрацьовувала інтуїція, як у детектива Василя Васильовича, хоча книжок коханого чоловіка вона не читала. Казала, що їй не подобаються детективи. Ще би якусь класику на кшталт Агати Крісті чи Жоржа Сіменона почитала, а так, вибачай, муж – об'ївся груш".

Бр-р... Я зупинився й усміхнувся. Ото я втнув. Виходило, що не лише я писав книги,

а й мій детектив Василь Васильович. Це вже занадто! Так остаточно можна заплутати читача. Я закреслив те, що виходило за рамки даної розповіді й продовжив.

"Можливо, в неї спрацьовувала інтуїція, як у коханого чоловіка, але якщо вона колись і читала детективи, то класику – на кшталт Агати Крісті чи Жоржа Сіменона. Так що вибачай, муж – об'ївся груш. Те, чим ти займаєшся, – на класику не тягне.

Взагалі-то Василеві Васильовичу вже давно здавалося, що дружина несерйозно ставиться до його розслідувань. Ні, це не те слово. Краще буде: іронічно. Ще коли працював у міліції, куди не йшло. Вона розуміла, що це його робота. Тепер же виходило на те, ніби немає чим зайнятися, тому й бавиться у детектива. Можливо, насправді все було не так, але Василь Васильович це собі нафантазував. Він не сердився на дружину, розумів, що кожний має право на власну думку. З іншого боку, не хотів розпитувати про це у неї, щоби не зруйнувати щось більш важливе, що за ці роки склалося між ними і не підлягало словесній класифікації".

Я зупинився. Глянув у вікно. Запитайте, що я там побачив, – не дам відповіді. Мої думки були далеко-далеко. Розумів, що з кожним романом наділяю детектива Василя Васильовича своїми рисами характеру. Спочатку хотів зупинитися, але не міг цього зробити. Від роману до роману детектив Василь Васильович усе більше ставав схожим на мене. А тут він виступав уже мало не двійником. Можна було знайти простий вихід із цієї ситуації: просто викреслити те, що могло нагадати читачеві про мене в образі детектива Василя Васильовича. Але тоді він би виступав манекеном, без душі, без звичайних людських рис. Цього мені хотілося найменше. Звісно, не слід було, щоби все моє аж випирало в детективові Василю Васильовичу. Одним словом, треба щось робити, але я ще не вирішив – що. Повернувся до цього, коли закінчу роман і почну правку. Ось тоді повикидаю непотрібне й додам щось новеньке й свіженьке.

44

Петрович зайшов на кухню. Я вдавав стовідсоткову зосередженість на романі. Він трохи постояв, але не посмів потривожити мене.

Потім я подумав, що, можливо, Петрович просто хотів напиться води, але не посмів настрахати моє натхнення, якого саме в той момент у мене не було. Мабуть, я не хотів ні з ким розмовляти. Часом справді хочеться побути одному, навіть якщо навколо тебе є люди.

"Василь Васильович розумів, що зараз у його голові все складеться і він нарешті зрозуміє, звідки ростуть ноги. Цей стан невагомості, коли ось-ось відкриється істина, був йому відомий. Здавалося, це витає у повітрі, лоскотить ніздрі – простягни руку і доторкнись до нього. Головне, не пришвидшити процес, не видати бажане за дійсне – і тоді розв'язка злочину постане перед тобою у всій своїй вбивчій красі. Поспішиш – людей насмішиш. Але й трішки загальмуєш – теж нічого не побачиш. Секунди цокали століттями, а століття вміщувались у миті, час і простір зливались у щось невідоме, але суцільне – і все.

Спочатку Василь Васильович подумав, що помилився. Прискорив думку чи загальмував її – і результат невірний. Сідай, двійка, завтра щоб батьки були в школі!

Але в таких випадках він не поспішав робити висновки. Тим більше, що батьки вже давно були на тому світі. Не хотіли повертатись – значить, їм там добре.

Василь Васильович намагався ще деякий час думати відсторонено, призначав для екзакуції різні теми, аби лише не повертатися до вбивці, про існування якого вже не просто здогадувався, а точно знав, хто це такий. Проте ще не всі пазли зійшлися в цілісній картині. Час і простір не встигли від'єднатися одне від одного. Він зрозуміє, коли це станеться. Секунди вже цокують десятиліттями. Час наближається. Не можна ворога сполохати – навіть у думках. Убивця – це його ворог, мабуть, найлютіший із найлютіших. Проблема в тому, що цей чоловік знає Василя Васильовича. Не просто знає. Він розбирається у найменших порухах його душі, і детектив відчуває це на фізичному рівні. Ніби вовк гарчить тобі в обличчя, зараз кинеться на тебе і перегризе тобі горло. Тут – звичайнісінький двобій: або ти його, або він тебе. Звісно, ти розумієш, що тепер-то точно ти його, але ще треба зважитися на це, не панікувати, опанувати собою – і твердо йти вперед. І коли нарешті секунди стали цокати роками, а потім місяцями, днями, дійшовши до годин і хвилин, Василь Васильович знав, що зараз час нарешті відокремитися від простору – і крапка. Квітка! Справу зроблено.

Так, це був він. Дивно, як це не було зрозуміло від самого початку. Все ж лежало на поверхні. Василь Васильович інколи любив покепкувати з себе. Звісно, він знав, що від самого початку не було очевидних ознак того, що саме цей чоловік наважився на вбивство. З таким же успіхом у подібному можна було звинуватити тих, хто мешкав на цьому клаптику планети Земля. Кожен потенційно є вбивцею – досить лише, щоби зійшлися разом простір і час у твоєму житті, про що ти не маєш ні найменшого поняття. Ти лише теоретично знаєш, що секунди можуть вимірюватися століттями, а самі століття можна спресувати в одну мить. Як кому вдасться і як кому пощастить. А тут якась випадковість, яка насправді є закономірністю в іншій системі координат, може все привести в рух – і найскромніша за своєю природою людина стає здатною на найжахливіший злочин. Ніхто не сподівався, і вона сама теж, що це запрограмоване в ній, просто не прийшов ще слушний час, аби запустити вбивчий механізм. А коли час прийшов і механізм запущено, – вже ніхто, чуєш, ніхто не здатний зупинити це.

Так, то міг бути лише цей чоловік. Скромний. Тихий. Невидимий. Далекий від помислів інших людей. Треба бути лише божевільним, щоби запідозрити його у вбивстві. Це коли не маєш інформації. А коли вона аж зашкалює, – в тебе вже не залишається жодного сумніву, що саме ця людина вбила іншу, бо їм раптом стало тісно на планеті Земля. Ось вчора не було тісно, а сьогодні здвиг по фазі – і – а на маєш! Відстежити таких людей, провести з ними профілактичну бесіду – мовляв, будь чемний, не вбивай! – практично не можливо. Щось завжди заважає. Наша неуважність. Лінь. Чи звичайний непрофесіоналізм. А коли ці не чесноти сходяться в одній людині, – вважай, що справа безнадійна.

Василя Васильовича можна було звинуватити у неуважності, хоча завжди слід казати про це з певними відмовками, бо тут уважний, а тут знову неуважний, а тут вже уважний, а потім – ну, як кажуть, по парних числах і непарних. Можна було його

звинуватити у ліні, бо чим більше людина лінується після п'ятдесяти, тим більше має шансів довше пожити, а якщо це не виправдовується, то хоч вмираєш з почуттям, що не дуже напружувався в цьому житті, так що результат закономірний. Але ось непрофесіоналізм – це не про детектива Василя Васильовича. Його можна було звинувачувати у будь-чому – навіть у подружній зраді (хоча, чому навіть?), але навіть найзлостивіші його вороги не наважувалися відбирати у нього професіоналізм".

45

Ніби з того світу, я почув голоси Принцеси і дружини. Потім до їхньої розмови приєднався Петрович, якому, мабуть, не сподобався роман "Страшні люди", прізвища автора якого я не запам'ятав. Звісно, писати в такій ситуації я вже не міг. Приречено глянув на сотворене собою і подумав, що виробляється щось нове у моєму стилі. Досі писав по-іншому. Цей уривок явно не гармоніював з попередніми – і не лише в цьому романі про детектива Василя Васильовича. Або наставляв новий етап у моїй творчості – і не мало значення, що це припадало на середину роману, або я чогось капітально не розумів у цьому житті.

А ще я подумав, що дружина високого молодика атлетичної будови тіла не є убивцею. Ось просто так подумав – ні з того, ні з сього. Здається, ще п'ять хвилин тому в мене не було подібної думки – і не могло бути, відтоді, коли Нишпорка мені про це сказав, а я зв'язав докупити всі свої попередні відчуття, щоби відразу погодитися з ним. Тепер же все змішалось в моїй бідній голівоньці, і я не міг дати собі звіту, чому не вбачаю вбивцею дружину високого молодика атлетичної будови тіла. Це не стосувалося симпатії до неї. Так, ця жінка мені подобалась. Але якби Принцеса, яку я кохав (чи мені здавалося, що я її кохаю), здійснила вбивство, у мене не було би жодних сумнівів, що це зробила саме вона, а не хтось інший, – звісно, коли б про це свідчили факти. Зараз факти свідчили не на користь дружини високого молодика атлетичної будови тіла, але я був твердо переконаний, що не вона вбивця. Інтуїція? Не знаю. Я вже сам не знав, що насправді відбувається.

46

Я не відразу зрозумів, що з Принцесою щось коїться. Чесно кажучи, внутрішньо був готовий, що вона знову зірветься і потрапить до психлікарні. Здається, це було написано в її погляді, навіть усмішці, якійсь вимученій і нещирій. Але ця нещирість теж була фальшивою, бо домінантною йшла все-таки вимученість. Я ще не встиг подумати, що смерть школярика може прискорити цей процес, а тому слід бути дуже уважним, аби не проґавити той момент, коли у Принцеси почнеться психоз. Але, мабуть, ми всі розслабилися, не надали великого значення тому, що Принцеса є не лише кандидаткою в смертниці, а насамперед у психушку. Можна було всі пілюлі виписувати на свій рахунок, але я не став робити цього. Що за манера посипати голову попелом, коли є можливість виправити стан справ? Якщо я залишаюся єдиним чоловіком Принцеси у найблагороднішому значенні цього слова, і якщо ви цього не розумієте, отже, мені з вами не по дорозі, – то повинен негайно брати ініціативу в свої руки.

Хочете вірте – хочете ні, але коли я зустрівся поглядом з Принцесою, то зрозумів,

що ще не все втрачено. Зараз її найбільше хвилювало, звідки мама школярика дізналася про її номер телефону. В самому запрошенні на похорон вона відчувала якусь підступну дію. Добре було, що Принцеса про все казала вголос. Гірше, якби вона мовчала. Її ніхто не перебивав, хоча навряд чи розумів ситуацію так випукло і прозоро, як я. Якби хтось вставив хоч словечко, мабуть, я перегриз би йому горло. Звісно, перебільшую, до звірячого канібальства справа не дійшла б, але я розумів, що треба все контролювати і скеровувати цей негатив у потрібне русло.

Коли Принцеса говорила, що більше було подібним на роздуми вголос, то дивилася лише на мене, ніби підтверджуючи мою давню здогадку про те, що я був і залишаюся її єдиним чоловіком на цьому світі. Колишні загравання зі школяриком чи нинішні з Нишпоркою не мають жодного значення. Можливо, вона лише дразнила мене, щоби я її ревнував, а, відповідно, і міцніше кохав, хоча я вже давно зрозумів, що там, де починаються ревності, швидшими темпами закінчується кохання. Але зараз був не той випадок, коли можна було провести теоретичний урок Кохання із великої літери. На все свій час, і я обов'язково скористаюся нагодою, щоби Принцеса не бавилась у небезпечні ігри, пов'язані з ревностями.

А тепер я вичікував, коли вона виговориться, щоби сказати їй щось суттєве, що могло би її заспокоїти – принаймні до наступного ранку, коли ми мали їхати на похорони. Я ще не усвідомлював, що саме суттєве має зродитися в моїй бідній голівоньці, аби я виклав це усім присутнім з умовою, що знайду якісь особливі слова, які здатний буду донести Принцесі. Але я був упевнений в тому, що зможу знайти це особливе, коли донька Петровича замовкне, очікуючи дива від мене. Я розумів, що не треба шукати прямих відповідей на її запитання, бо це може завести нас удвох у глухий кут. Треба говорити щось таке, яке би діяло на емоційному рівні, щоби Принцеса усвідомила, що я веду гру, і не просто її веду заради самої гри, а роблю все можливе й неможливе, аби убезпечити мою кохану Принцесу від усіх несподіванок.

47

Коли Принцеса замовкла і з надією впилася поглядом у мене, я почав говорити. Хоч убийте, я зараз не пам'ятаю, про що тоді говорив, а розпитувати у присутніх так і не наважився, але мені потім усі казали, що я був на висоті, гідно виконав свою роль, не дав Принцесі впасти у відчай і гідно підготував її до поїздки на похорон, бо в головах багатьох визрівала думка, що їй за жодних обставин не треба туди їхати.

Як би там не було, але після моєї негучної і зовсім не пафосної промови ініціативу в свої руки взяла дружина. Вона відвела Принцесу спочатку на кухню, дала їй якісь пігулки, я так зрозумів, що заспокійливі, а потім вони вже до ранку лежали в ліжку і вночі я не чув жодних порухів, чого найбільше, чесно кажучи, боявся, бо вже втрачав впевненість у своїх ораторських здібностях.

Вночі я майже не спав, хоча Петрович заснув доволі швидко.

Звісно, в мене було декілька тем для роздумів. Насамперед я тривожився за Принцесу. Це вже дурна звичка у мене: завжди думати гірше, ніж може бути. А, можливо, мій організм виробляє своєрідне застереження: думаєш гірше – а вийде на

краще. Це як маленькій дитинці кажеш, яка вона паскудненька, щоби не наврочити, задобрити брехнею лихі сили.

Попри думки про Принцесу проскакувало, чому мені прийшло до голови, що вбивцею є хтось інший, а не дружина високого молодика атлетичної будови тіла. Ключовим було запитання: хто, якщо не вона? Звісно, відповіді я не мав, а інтуїцію до справи не пришиєш. Але ж від розв'язання цієї проблеми залежала наша безпека.

Якщо Нишпорка з адвокаткою Юлією охороняють нас від дружини високого молодика атлетичної будови тіла, не маючи про запас іншого імовірного убивцю, то чи можемо ми сподіватися, що залишимося живими? Звісно, це лише я здогадуюсь про ймовірний негативний розвиток подій, а інші хоч і бояться за своє життя, але мають деяку впевненість, що саме убивця, якою вони вважають дружину високого молодика атлетичної будови тіла, не посміє вже тепер відкрито і нахабно напасти на них.

Логічно, що мої думки перекинулися на Нишпорку й адвокатку Юлію. Я крадькома спостерігав за ними і не виявив жодної ознаки, що вони коханці. Про це я чув від багатьох людей, але, звісно, не міг прямо про це запитати у Нишпорки, хоча в мене з ним наклеювалися хороші стосунки, а тим більше в адвокатки Юлії. Та й поводити вона себе на дні народження чоловіка як добропорядна дружина, яка кохає свою половинку. З іншого боку, ні Нишпорка, ні Петрович не провокували її на сексуальні подвиги. Можливо, справа саме в цьому? Бо коли не провокуєш жінку на гріх, то вона може зберігати вірність чоловікові. Банальна істина, але правдива. Зрештою, це не моя справа, хто з ким спить.

Потім я думав уже виключно про Принцесу. Не хотілося забігати далеко вперед і загадувати, які будуть стосунки у мене з нею. За логікою життя, вони не матимуть жодних перспектив, бо я одружений і навіть заради Принцеси не покину моєї половинки. Так питання у мене ніколи не стояло, хоча було декілька жінок, які всерйоз бралися за письменника, автора романів про детектива Василя Васильовича, щоби примусити його одружитися на них. О, знову мене понесло, якщо почав говорити про себе у третій особі. Звісно, у них нічого не могло вийти, навіть якби я їх шалено кохав і забув про все на світі.

Час повз черепахою, і я розумів, що треба поспати, бо завтра, тобто вже сьогодні виглядатиму сонною мухою. Але чим більше я вмовляв себе заснути, тим вередливішим був мій сон, який ніяк не хотів бодай наблизитися до мене.

48

Щоб не розбудити Петровича, я тихесенько вибрався із ліжка і поплентався на кухню, маючи в руці заповітний блокнотик.

Тільки-но сів за стіл, рядки поповзли на папері, ніби чекали цієї слушної години. Можу поклястися, що за мить до цього в мене не було жодної думки, яка би згодилася для написання вірша:

Скажи мені, чому на світі так буває,

Що хочеш лиш чогось – воно від тебе вже втікає?

А те, чого не ждав, – приходить вмиль.

І ти собі живеш – лише душа болить.
Якби то чоловік на світі мав
Все те, чого лиш забажав,
То, мабуть, не кохав би й не страждав,
А все б на щось неждане ще чекав.
Але життя не хоче жартувати.
Воно серйозне, мов старенька мати.
І якщо хочеш Бога розсмішити, –
Скажи йому, як завтра будеш жити.
Життя начисто можна написати.
Лише сторінки годі видирати.
І ластиком не зможеш постирати
Свої гріхи, як будеш помирати.
... Скажи мені, чому на світі так буває,
Що хочеш лиш чогось – воно від тебе вже втікає?
А те, чого не ждав, – приходить вмить.
І ти собі живеш – лише душа болить.

Не шедевр, звичайно, але для такої ситуації згодиться, щоби трішки відволікти свої важкі думки.

Сон, звичайно, знову не хотів прийняти мене в свої обійми. І тоді я зрозумів, що все треба робити з точністю до навпаки. Мабуть, десь глибоко всередині мене було закладене це золоте правило. Коли я перестав думати про те, що треба заснути, сон несподівано солодко обійняв мене, а думки почали перетворюватися на якісь образи, про які я вже не пам'ятав, як тільки прокинувся.

49

Ранок розпочався з несподіванки. Мені зателефонував Нишпорка. Сказав, що в нього сьогодні є невідкладні справи, він не зможе нас відвести до обласного центру, так що мусимо самі добиратися електричкою.

Сказати, що я став лютий, як пантера, – значить, нічого не сказати. Міг, звичайно, сказати про це вчора, тоді б ми заздалегідь пошукали іншу машину. Хоча, чесно кажучи, я не мав знайомих, які б могли нас виручити. Сподіватися на дружину теж не доводилося. Хіба би хтось із колишніх її учнів змилостивився. Але зараз у мені горів гнів, і будь-які виправдання на адресу Нишпорки я не міг і не хотів знаходити.

Ви не подумайте, що ми якісь великі пани. Можемо і в електричці поїхати. Але вся справа в тому, що вона відправляється із Дрогослава за п'ятнадцять дев'ять, а прибуває до обласного центру в десять тридцять дві. А ще може запізнитися на декілька хвилин. Адресу, за якою мали ховати школярика, ми мали. Але навіть якщо відразу сядемо в маршрутку, зазвичай наповнену людьми по самі вінця, то встигаємо на самісінький похорон. А хотілося ж приїхати заздалегідь, постояти біля труни, висловити співчуття матері. А то виходило, що ми приїдемо, коли труну вже виноситимуть. Справді, ніби пізні гості на весіллі, коли вже подарунки молодим роздали. Я не знав, що скажу

Нишпорці, коли побачу його. Хай не потрапляє мені на очі бодай декілька днів, коли гнів і лють минуть.

На диво, дружина і Принцеса сприйняли цю новину спокійно. Вони готували нам сніданок. Петрович теж щось буркнув незрозуміле, але паніки чи незадоволення в його словах я не почув. Навпаки, мені дали зрозуміти, що тепер не треба поспішати. Нишпорка мав заїхати за нами о восьмій ранку, а ми можемо вийти п'ятнадцять по восьмій, щоби спокійно встигнути на електричку. Та й добре, що ми прийдемо, коли вже основна частина закінчиться, а на нас не дивитимуться як на таких, хто винен у смерті школярика. Що там гріха таїти, мабуть, кожен із нас затаїв у собі цю вину. Втім, не можу казати за інших, але я й досі відчуваю саме так.

50

Знову я і Петрович, не змовляючись, ставали головними охоронцями наших жінок. Тільки він думав, що їх слід оберігати лише від дружини високого молодика атлетичної будови тіла, а я розумів, що не вона є убивцею. Ось підказувала мені це інтуїція – і я нічого не міг з собою вдіяти.

Звичайно, ні Нишпорка, ні тим паче адвокатка Юлія не брали на себе соціалістичних чи яких там зобов'язань захищати наше життя. І все ж ми відчували себе зрадженими ними й обдуреними, кинутими напризволяще. Мабуть, я міг би говорити лише за себе, але мені здавалося, що так думав кожний із нашої команди смертників.

В електричці Петрович сидів поруч з Принцесою, я – з дружиною. За звичних обставин, чоловік був би з чоловіком, а жінка – з жінкою. А тут виходило, що ми з Петровичем повинні були пильнувати спереду і ззаду, щоби маніяк зненацька не вихопив свій шприці і не впорснув у когось із нас отруйну рідину. Збоку могло здатися, що жінки безтурботно розмовляють між собою, а суворі чоловіки мовчать. Але ми розуміли, що своїми розмовами Принцеса і моя дружина відганяють страх, а ми з Петровичем уважно спостерігаємо за тим, чи не вигулькне де вбивця. Мені здавалося, що й Петрович уже розуміє, що це може бути не лише дружина високого молодика атлетичної будови тіла, а й хтось інший, хоча я йому, звісно, нічого про це не казав.

51

Час утікав звично, не гальмуючи й не прискорюючи свій хід. Не було особливо за чим спостерігати, хіба що на зупинках, коли виходили старі й заходили нові пасажери. При цьому, ніби граючи в нашу з Петровичем гру, замовкали й Принцеса з моєю дружиною, пильно стежачи за метушнею у вагоні. Мабуть, наші жінки готові були захистити своїх чоловіків, якби трапилося щось непередбачуване. Принаймні такої рішучості в їхніх очах я не бачив ні раніше, ні пізніше.

Оскільки у вбивствах найбільш теоретично підкутим був я як автор романів про детектива Василя Васильовича, то почав розмірковувати про мотиви, які могли переслідувати маніяка, що мав намір відправити нас на той світ. Мотив – це чи не найважливіший елемент, без якого неможливо зрозуміти вбивцю, а тим більше – вирахувати його. Це вам скаже будь-який студент юридичного факультету

університету. Так ось, якщо моя версія справедлива і дружина високого молодика атлетичної будови тіла не продовжила і не могла продовжити справу свого чоловіка, то слід шукати інший мотив. Я думав про це, не втрачаючи пильності, бо будь-хто із навколишніх пасажирів міг стати нашим убивцею. Петрович у зоні своєї видимості пас усіх очима, ніби був справжнім тілоохоронцем.

Отже, що ми маємо? Високий молодик атлетичної будови тіла, який працював актором Дрогославського музично-драматичного театру, впорснув отруйну рідину зі шприца Якову Марковичу Зінгеру, колишньому прокуророві міста і намагався вбити на машині Петровича, бо приревнував їх до своєї дружини. Мабуть, подібний замах на життя чи навіть убивство могло трапитися й зі мною – з тієї ж причини. Мою дружину він хотів прибрати, бо та сказала щось різке на адресу його половинки.

Йдемо далі. Вбивство школярика на моїй дачі призводить до нової версії. Оскільки високий молодик атлетичної будови тіла хоча й утік із психоневрологічного диспансеру, але був упійманий, отож можна говорити про того, хто продовжив його справу. При цьому школярник виявився випадковою жертвою, бо захищав Принцесу. Але ж вони двоє не були на тому злощасному похороні Якова Марковича Зінгера, тому високий молодик атлетичної будови тіла чи адвокат із обласного центру, якого ми з Нишпоркою призначили продовжувачем його справи, не мали жодних мотивів убивати Принцесу чи школярика, який захистив її ціною власного життя.

Ось ця відсутність мотиву щодо вбивства Принцеси мала насторожити мене ще тоді, особливо коли в адвоката із обласного центру виявилось залізобетонне алібі. Проте я піддався абсурдній логіці Нишпорки і теж пристав на його версію щодо ймовірної вбивчині – дружини високого молодика атлетичної будови тіла. Звісно, коли я кажу про абсурдність логіки Нишпорки, то лише тому, що зараз злий на нього через те, що він кинув нас напризволяще, а тоді жодної абсурдності в його логіці не помічав. Більше того, мені здавалося, що до цієї версії про вбивчиню – дружину високого молодика атлетичної будови тіла – ми з Нишпоркою прийшли паралельно, а на певному проміжку часу мені здавалося, що я навіть на крок випередив його в цьому питанні.

52

Проте важливо не лише посипати голову попелом, визнавати свої помилки, а й шукати розв'язання проблеми, скеровуючи думки в інше русло. Цього я навчив свого детектива Василя Васильовича, а тепер виходило, що мій літературний герой давав мені вчасні підказки, як вийти із ситуації й знайти справжнього вбивцю.

Я прийшов до того, з чого й розпочав мої роздуми. Мотив – ось головне в цій історії. Коли я зрозумію, що за мотив був у вбивці, який хотів відправити на той світ Принцесу, – отже, можу вийти і на самого маніяка. Звичайно, можна було знову йти вслід за логікою Нишпорки (як бачите, я вже не називаю її абсурдною), який вважав, що дружина високого молодика атлетичної будови тіла приходила до нашої квартири, аби вбити мене разом з моєю половинкою. І лише випадковість, бо ми були не самі, а з Петровичем і Принцесою, та ще й Нишпорка прителіпався, не дозволили їй скоїти задумане. Тепер я розумів, що дружина високого молодика атлетичної будови тіла

приходила до нас, але щоби справді попросити вибачення за чоловіка.

Крути – не крути, а мені залишалося лише серйозно поговорити з Принцесою.

Коли я тихесенько сказав їй про це при виході із електрички, щоби не почули Петрович і моя дружина, вона обдарувала мене щирою усмішкою. Очі в неї світилися.

– Давно пора, – відповіла Принцеса.

Звісно, ні Петрович, ні моя дружина навіть не здогадувались, яка шалена гра зараз відбувається між мною і Принцесою. У мене було таке враження, що Принцеса може кинутися від щастя на шию мені, настільки збудженою вона виглядала після моїх слів про серйозну розмову з нею. Знала би вона, що я просто хочу поговорити про те, хто міг бути зацікавлений у її смерті, – мабуть, ця радість швидко випарувалась би.

Тільки-но ми вийшли із електрички, як на нас чекала нова несподіванка.

53

– О, а що тут робить адвокатка Юлія? – запитала дружина.

Нас теж побачили. Адвокатка Юлія замахала рукою: мовляв, ідіть сюди. Ми з Петровичем оточили Принцесу і мою дружину, щоб у разі чогось самим стати жертвами, а їх зберегти. Мабуть, адвокатка Юлія це оцінила, бо більш ніж серйозно поставилась і до власних охоронних функцій. Здавалося, вона професійним поглядом тілоохоронця вимацувала всіх людей, які йшли з електрички, й шукала потенційного вбивцю. Такого не виявилось, бо, мабуть, він не знав, що ми поїхали до обласного центру на похорони школярика. За логікою подій, мав би здогадатися про це, так що міг очікувати нас там.

Складалося на те, що адвокатка Юлія просила у нас вибачення, хоча ми не відразу змогли второпати, в чому річ. Вона жодного разу не назвала імені Нишпорки, але врешті-решт ми зрозуміли, що з нами солідарні. Якщо пообіцяв поїхати – то виконай.

З'ясувалося, що цього дня в адвокатки Юлії були якісь справи в обласному центрі. Тепер вона запрошувала нас до машини, аби відвезти на похорон. Сказала, що побуде з нами, а потім ми разом поїдемо додому, бо свої справи заладає якогось іншого дня. Ми були егоїстами, бо нам загрожувала смертельна небезпека, а тому не стали її переконувати в тому, що доберемося додому самі. Однак, мабуть, не слід наголошувати, як вона відразу виросла в наших очах і як низко на цьому тлі впав Нишпорка.

54

Моя дружина, мов командир, відразу сіла на переднє сидіння – і це не обговорювалось. Принцеса примостилася між мною і Петровичем. Вона взяла мене за руку й тримала доти, поки ми не приїхали. Я зрозумів, що таким чином Принцеса довіряє себе мені. А ще вона боялася, що з нею може трапитися щось неприємне на похороні. Тому я мав стати не просто близькою людиною, яка опікуватиметься нею, мов маленькою дитинкою, а й справжнім ангелом-охоронцем. Принцеса ввіряла мені свої тіло й душу. Причому все виглядало природно. Ця її рука в моїй не повинні викликати подиву ні в дружини, ні в Петровича, ні в адвокатки Юлії. Здається, вони й не викликали. А може, ніхто й не помітив цього.

Складалося враження, що адвокатка Юлія виросла в обласному центрі. Вона не

запитувала в нас адресу, де мав відбутися похорон. Я так зрозумів, що їй про це повідомив Нишпорка. Адвокатка Юлія вела машину впевнено й спокійно, даремно не ризикувала, але й не пригальмовувала, коли не бачила в цьому необхідності. Я теж, мені здавалося, непогано знав це місто, але, мабуть, лише її центральну частину. Принаймні не пам'ятаю, щоби був раніше на цих вуличках і провулках.

Несподівано машина зупинилась. Я побачив потрібну назву вулиці й номер будинку. Це була звичайнісінька чотириповерхова хрущовка, в якій доживали свого віку насамперед літні люди. Навряд чи молоді хотіли викупити ці старі квартири, хіба би вони дісталися їм у спадок від батьків.

55

Принцеса висмикнула руку, ніби попеклася й аж тепер помітила, що вона знаходилася у моїй руці, глянула якимось непевно на мене, ніби я був винен у цьому невинному захваті.

Ми вийшли із машини. Я хотів подати руку Принцесі, але на людях вона соромилася моїх знаків уваги до неї, і вилетіла, мов пташка, легко сама. Ми трималися купки і йшли разом.

На нас дивилися незнайомі люди, а ми, здавалося, не сміли глянути на них. Мабуть, збоку хтось міг прочитати на наших обличчях приреченість. І справді, ще не знати, як поставиться до нас мати школярика. Ми приїхали виконати свій християнський обов'язок, а вона назавжди втратила сина. І немає значення, що ми в цьому невинні, а він захищав життя дівчини, яку кохав. Це сталося на нашій території. Якби школярик сидів удома, був би живий.

У цю мить я з жахом подумав, що не розробив плану відступу, якби мама школярика з прокляттями накинулася на нас. Звісно, я покладався на більш досвідченого у таких випадках, як мені здавалося, Нишпорку. Але коли він не повіз нас до обласного центру, то міг в електричці подумати й про це, а не лише вимальовувати версію щодо ймовірного убивці.

Уже значно пізніше я подумав про те, що того дня справді був ангелом-охоронцем для Принцеси. Смертельна небезпека загрожувала й дружині, якби вбивця несподівано вигулькнув тут, проте якимось я не брав це до уваги. Бачив, звісно, що Петрович опікується нею, ніби визнавав, що краще за мене ніхто не охоронятиме його доньку. Звісно, ревностів у мене не було – як і думки про те, що слід захищати ще й дружину, з якою прожив разом декілька десятків років. Мабуть, я розумів, що краще за Петровича цього ніхто не зробить.

56

Подальші події залишились у моїй пам'яті як щось суцільне й неперервне, сконцентроване в одній точці, яка виявилася простором і часом.

Біля під'їзду стояли люди. Прихилені вінки свідчили про те, що саме тут похорон. Юлія подбала раніше про все, бо ми забули, й вручила Принцесі та моїй дружині квіти, назву яких я зараз не пригадаю. В коридорі теж стояли люди, які дивилися на нас із цікавістю, але, мабуть, лише тому, що вони нас не знали.

Коли ми прийшли і Принцеса побачила школярика в труні, то зайшлася таким щирим плачем, що й я не витримав. В очах з'явилися сльози, а серце немов хтось стиснув кліщами.

А ось вже інша картинка, коли мама школярика обіймається з Принцесою, яку впізнала по фотографіях. Я чую, як вона каже, що син розповідав про кохання до Принцеси, з якою мав намір одружитися. Для мене це тепер не має жодного значення, хоча не знаю, як я поведив би себе, коли б дізнався про це тоді, коли школярик був живий.

Всі розступаються, бо прийшов священник. Мама школярика і Принцеса стоять, обійнявшись. Я позаду них. Думаю щось своє, далеке від сьогоднішньої ситуації. Здається, прокручую в голові сценку, в якій неодмінно братиме участь мій детектив Василь Васильович. Такий же похорон, такі ж слова священника, що не проймають серце і душу. Відганяю від себе ці думки, нещадно обзиваючи самого себе циніком, але невидима Муза заспокоює мене, кажучи, що таким є життя.

Ми виходимо надвір, але тут я мало що пам'ятаю. Мій погляд прикутий до Принцеси, а вона, здається, зовсім мене не помічає. Стоїть, маленька і згорблена, обійнялася з матір'ю школярика. Я ловлю себе на думці, що вони дуже подібні одна на одну, як мама і донечка.

57

Потім адвокатка Юлія везе нас за труною на своїй машині. Я спереду. Позаду, обійнявшись, сидять мама школярика і Принцеса. Вони про щось стиха між собою розмовляють, ніби знайшлися через багато років.

Церква, цвинтар, сльози, плачі. Я думав, що вже звук до цього в своєму житті, а з'ясувалося, що ні, ніби вперше був на похороні – причому дуже близького родича. Мабуть, ці відчуття передалися мені через Принцесу.

Аж тепер розумію, що не бачу дружини. Згадав. Не минуло й ста років. А ні, вона тут. Про щось розмовляє з Петровичем. Не шукає мене поглядом. Або раніше бачила, або теж забула про мене. Якесь дзеркальне відображення у нас з нею. Вже й не пам'ятаю, з ким вона доїхала до цвинтаря. І Петровича не було в машині адвокатки Юлії.

Ми на поминках. Адвокатка Юлія каже, що мусить їхати додому, тож якщо ми хочемо... Ми хочемо. Я кажу про це Принцесі. Мама школярика дивиться на неї так, ніби вслід за сином зараз втратить і її. Принцеса каже, що залишається. "Зі мною нічого не станеться", – це мені. Мама школярика нічого не знає. Не можу ж я при всіх хоч натякнути, в чому справа. З важкою душею йду геть, розуміючи, що Принцеса права. Зараз вона найбільше потрібна мамі школярика. Але ж я переживаю за твоє життя, дівчинко. Заспокоюю себе тим, що вбивця залишився в Дрогославі. "Я буду часто телефонувати вам", – це теж мені. Принцесо, Принцесо, я ж кохаю тебе. Здається, аж зараз зрозумів це.

Додому ми їхали мовчки. Здавалося, за відсутності Принцеси нам більше нема про що й говорити. Мабуть, не лише я, а й усі, хто був у машині, думали про те, що зараз

найбільш незахищеною є Принцеса. Ми разом, тому нам навряд чи щось загрожує. З іншого боку, доволі швидко змирилися з тим, що Принцеса залишається. Реакція матері школярика була несподіваною – і це збило нас з пантелику. Чекали на все – аж до відкритої агресії проти нас усіх, не лише до Принцеси. А тут мама школярика повелася з донькою Петровича більш ніж по-дружньому. Ми не могли сказати, що теж залишаємося. Зрештою, де ночуватимемо? Ми взагалі не могли розповісти мамі школярика, що нам загрожує смертельна небезпека. Можливо, якби сказали це, вона би відпустила Принцесу з нами. Але це був вибір Принцеси – залишитися. Тут вона діяла за зовсім іншими правилами, які не вписувалися в неписані закони захисту власного життя. Мабуть, ми ще не до кінця оцінили вчинок Принцеси, хоча в глибині душі усвідомили, що в даній ситуації вона обрала єдино вірний варіант. Це було полюдяному – залишитися з матір'ю школярика, яка горнулася до неї, мов до доньки. Все решта не мало жодного значення.

Ось у цьому забутті заспокоєності ми їхали до Дрогослава. Будь-які слова зараз були би нещирими і фальшивими.

58

Спочатку зателефонували адвокатці Юлії. Я так зрозумів, що мова йшла про якусь справу, в якій вона була захисницею.

Потім моя дружина розмовляла з учителькою, яка сьогодні замість неї проводила уроки. Нарешті черга підійшла до мене. Зателефонувала Принцеса. Вона сказала, що розглядає з мамою дитячі й юнацькі фотографії Василька. Він такий кумедний. А на одній світлині дуже подібний до неї, Принцеси. Я не відразу второпав, що Василько – це і є школярик. Складалося враження, що він живий і вони в його присутності дивляться альбоми, жваво і весело коментують кожну фотографію, на якій він зображений. Мабуть, це й тримає нас у житті, коли про померлих ми говоримо, як про живих. Шок від смерті можна пригасити саме таким чином, особливо в перші дні. Це вже пізніше приходить розуміння незворотної втрати. Відповідно, і настрої мінятиметься, а душа наповнюватиметься порожнечою. А зараз є те, що є, і лише Принцеса у якійсь мірі могла зарадити горю матері школярика, тобто Василька, бо уповні цього ніхто не зміг би зробити. Наприкінці Принцеса сказала, що скучила за мною і ще зателефонує.

Мабуть, моя стримана веселість передалася всій чесній компанії. Я переповів усе, про що говорила Принцеса, окрім того, звичайно, що вона скучила за мною. Нікому не треба було про це знати. Це наш з Принцесою маленький секретик. Мені здалося, що дружина аж занадто підозріло глянула на мене. Відчував я на собі такий же погляд Петровича. Навіть здалося, що адвокатка Юлія так само підозріло дивиться на мене у дзеркальце. А мені було байдуже, що вони думають про мої стосунки з Принцесою. Хай собі домислюють, що хочуть. Мені спокійно на душі. Тепер я впевнений, що з Принцесою нічого не станеться, бо я її кохаю.

59

Ми вже під'їжджали до Дрогослава, коли мені зателефонував Нишпорка. Він сказав, що має важливу розмову. Я процідив крізь зуби, чи конче це робити сьогодні.

Нишпорка мовчав, мабуть, зрозумівши, як насправді я зараз ставлюся до нього, але потім усе-таки сказав, що, здається, знає, хто вбив школярика. Ця інформація справді переважувала все інше, в тім числі й те, хто і як ставиться до Нишпорки. Я висловив готовність негайно з ним зустрітись, як тільки приїду до Дрогослава.

Мою розмову чули всі, але не розуміли, хто саме був по той бік барикад. Я вдавав, що не розумію їхніх поглядів. Звісно, ми одна команда, і нам усім загрожує смертельна небезпека у буквальному розумінні цих слів. Але ж не зобов'язаний я всім доповідати, що відбувається зі мною, хто мені телефонував і що казав. Мабуть, і в них є від мене секрети, що стосуються їхнього особистого життя, і я не наполягаю на тому, аби вони виклали їх.

Проте ви не знаєте моєї дружини.

- Хто телефонував? - нарочито байдуже запитала вона, і я вже розумів, що за цим стоїть її особлива зацікавленість.

- Літературний редактор, - нахабно брехав я. - Маємо зустрітись і узгодити частину тексту, найбільш суперечливого.

Звісно, ніхто мені не повірив, навіть якщо вони й не знали, що ці літературні редактори возсідають у Києві чи, в крайньому випадку, в обласному центрі, і ніхто з них до Дрогослава заради навіть такої зірки детективу, як я (сміюся, звичайно), не приїде.

Але мене мало хвилювало, що зараз думають усі присутні. Головне, що вже більше не запитуватимуть, хто телефонував. А думати можуть різне. Що це якась одна з моїх багаточисельних коханок. Що я відчув волю, як тільки Принцеса залишилася в обласному центрі з мамою школярика. Що ... Варіантів безліч! Не буду ж я їм зараз розповідати, що, за моєю версією, убивцею Василька була не дружина високого молодика атлетичної будови тіла, а хтось інший, і зараз про це ми говоритимемо з Нишпоркою, який думає так само, як і я, але вже просунувся в розв'язанні цієї проблеми набагато далі. У мене лише версія, що це хтось інший, а Нишпорка, мабуть, уже знає його прізвище, ім'я, по-батькові, місця праці й проживання. Я також був упевнений, що школярика вбив чоловік, а не жінка. Мабуть, Нишпорка незабаром підтвердить мої припущення. Я вже не мав часу, щоб усе розтлумачити моїм компаньйонам. Та й навряд чи вони все зараз зрозуміють. Чого доброго, ще перелякаються не на жарт, бо тепер у кожному стрічному-поперечному вбачатимуть імовірного вбивцю, який ховає в кишені шприц зі смертельною рідиною.

60

Адвокатка Юлія, все ще виконуючи роль нашої охоронниці, підвезла нас до самого під'їзду нашого будинку. І тут замаячила делікатна ситуація. Я мав іти на зустріч з Нишпоркою, а вдома залишалися дружина з Петровичем. Звісно, моя половинка була строгих правил, тому Петровичу нічого не світило. Проте, з іншого боку, я пам'ятав, що він витворяв з адвокаткою Юлією в еротичному танці в мене на дачі, хоча й знав про її стосунки з Нишпоркою. Ревнощів не було. Я ж не залишав Принцесу наодинці з Нишпоркою, а лише дружину з Петровичем. Єдине, що зміг вичавити із себе, мовляв, незабаром повернуся, тому ви не дуже розслабляйтеся, хоча не знав, як довго

розмовлятиму з Нишпоркою і чи не потрібно буде після цього вчиняти якісь дії, як тоді, коли ми нишпорили у гримерці високого молодика атлетичної будови тіла.

Я думав, що адвокатка Юлія, вивантаживши нас, поїхала по своїх справах, однак за рогом помітив її машину. Подумав, що має з кимось зустрітись, але вона посигналила, відчинила дверцята й помахом руки запропонувала підійти до неї. Робити нічого – йду. Озирнувся для чогось, ніби дружина могла стежити за мною. Адвокатка Юлія загадково усміхається, ніби справді хоче звабити мене, і каже, що Нишпорка вже зачекався. Якщо я не проти, вона мене підкине. Не каже куди, але я вже й не сумнівався, що вони у змові.

Сідаю. Їдемо. Хмари розступилися наді мною – і все стає ясным, як Божий день. Тепер мені не потрібно серйозно розмовляти з Принцесою, вивідувати в неї щось таємне і не дуже. На світі є лише один чоловік, який бажав смерті Принцеси і тоді з'явився на дачі в масці високого молодика атлетичної будови тіла, вбивши Василька. Я знаю, що саме про нього мені зараз скаже Нишпорка. Адвокатці Юлії він теж, мабуть, повідомив про це. Цікаво, як сприйме цю новину Петрович? І лише Принцеса не повірить нам усім. Наївність, щирість і віра в людей, здається, залишаться у неї на все життя, так що жодна психушка не здатна стерти їх. Насамкінець я приречено думаю, що вбивці нічого не буде, бо ми не зможемо довести його злочин, а прокуратурі та поліції це тим більше не потрібно.

20 жовтня 2017 року